

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1939

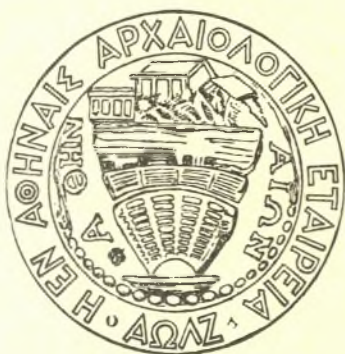
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1940

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1939

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1940

αφ. ελθ 53131 Ιοηη...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Εὑεργέται	δ΄
2. Διοικητικὸν Συμβούλιον	ε΄
3. Ἐπίτιμοι σύμβουλοι	ς΄
4. Ἐπίτιμοι ἑταῖροι	ζ΄— θ΄
5. Ἀντεπιστέλλοντες ἑταῖροι	ι΄
6. Τακτικοὶ ἑταῖροι	ια΄— ιδ΄
7. Γενικὴ ἔκθεσις τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων . . .	1— 26
8. Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου	27— 39
9. Ἀνασκαφὴ Ἰερᾶς Ὀδοῦ ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου καὶ Ι. Τραυλοῦ . . .	40— 41
10. Ἀνασκαφὴ Ἐλευσίνος ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου καὶ Ι. Τραυλοῦ . . .	42— 44
11. Ἀνασκαφὴ ἐν Ἐλευθεραῖς Βοιωτίας (Πανάκτου) ὑπὸ Εὐστα- θίου Γ. Στίκα	45— 52
12. Ἀνασκαφαὶ ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ ὑπὸ Γ. Α. Σωτηρίου	53— 72
13. Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκη νᾶφ τῆς ἁγίας Σοφίας ὑπὸ Μ. Γ. Καλλιγᾶ	73— 84
14. Ἀνασκαφαὶ ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Ἰωάννου Παπαδημητρίου	85— 99
15. Ἀνασκαφαὶ ἐν Σικυῶνι ὑπὸ Ἀναστ. Κ. Ὀυλάνδου	100—102
16. Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ ὑπὸ Νικολάου Κυπαρίσση . . .	103—106
17. Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ ὑπὸ Γ. Α. Σωτηρίου	107— 118
18. Ἀνασκαφαὶ ἐν Νάξῳ ὑπὸ Χ. Ι. Καρούζου	119—124
19. Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἰκαρίᾳ ὑπὸ Λίνου Πολίτη	124—138
20. Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἰκαρίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1938 ὑπὸ Λίνου Πολίτη . . .	139—155
21. Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1939	156—159
22. Συνέλευσις τῶν ἑταίρων	160—161
23. Ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς	162— 166
24. Ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους 1939	167— 169
25. Κίνησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας	170—172
26. Κίνησις φωτογραφιῶν καὶ φωτογρ. δελταρίων τῆς Ἑταιρείας . . .	173—176
27. Δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	177— 180

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ	ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ	ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ	HEINRICH SCHLIEMANN
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ	ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ	ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES	ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ	ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ	ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ	ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ	ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ	ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ	ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ	ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ	GEORGES CLEMENCEAU
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ	A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX	

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1939-1941

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄.

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

Ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρῶτος Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.

Edward Capps.—University, Princeton N. J., U.S.A.

Alessandro Della Seta.—Viale glorioso 16, Roma, Italia.

Waldemar Deonna.—Chemin des Fourches, par Chêne, Genève, Suisse.

Charles Diehl.—72 Avenue de Wagram, Paris XVIIe, France.

Wilhelm Dörpfeld.—Hortensienstr. 49, Berlin - Lichterfelde I. Deutschland.

Charles Dugas.—13 Quai Saint-Clair, Lyon I, France.

Sam Eitrem.—Gimle Terrasse 3, Oslo, Norvège.

Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford, England.

Sir James Frazer.—Albemarle Club, 37, Dover Street, London, W. 1. England.

Fr. Freiherr Hiller von Gärtringen.—Ebereschentallee 11, Berlin-Westend, Deutschland.

Georg Karo.—University Cincinnati, U.S.A.

Sir Frederic Kenyon.—Kirkstead, Goldstone, Surrey, England.

William Miller.—Ὀδὸς Βησσαρίωνος 10, Ἀθήναι.

Gabriel Millet.—6, Av. Paul Appell, Paris XIVe, France.

Biagio Pace.—Camera dei Deputati, Roma, Italia.

Roberto Paribeni.—Via dei Prefetti 22, Roma, Italia.

Axel Persson.—Sturegatan 13, Uppsala, Suède.

Ernst Pfuhl.—Schönbeinstrasse 42, Basel, Schweiz.

Charles Picard.—16 Av. de l'Observatoire, Paris VIe, France.

Frederik Poulsen.—Hambroes Allé 12, Hellerup, Dänemark.

Camillo Praschniker.—Universität, Wien I, Deutschland.

Sir W. M. Ramsay.—32 Wentworth Ave. Bournemouth, England († 1939).

Gerhart Rodenwaldt.—Holbeinstr. 53, Berlin. Lichterfelde - West, Deutschland.

Gaetano de Sanctis.—Via Santa Chiara 61, Roma, Italia.

Pierre Roussel.—Rue du Val de Grâce 8, Paris V^e, France.

Hermann Thiersch.—Merckelstr. 9/0, Göttingen, Deutschland († 1939).

Otto Walter.—Λεωφόρος Ἀλεξάνδρου 18, Ἀθήναι.

Adolph Wilhelm.—Wasagasse 8, Wien IX. Deutschland.

Ulrich Wilcken.—Nussbaumallee 24, Berlin - Charlottenburg 9, Deutschland.

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.
Carlo Anti. — R. Università, Padova, Italia.
Παναγιώτης Ἀριστόφρων. — Κηφισιά.
John Davidson Beazley. — Holywell 100, Oxford, England.
James Gordon Bennett. — New York, U. S. A.
Helmuth Berve. — Universität, Leipzig, Deutschland.
Erich Bethe. — Gletschersteinstr. 33, Leipzig O 24, Deutschland.
Robert de Billy. — France.
Friedrich Wilhelm Frhr. von Bissing. — Oberaudorf a. Inn (Bayern),
Deutschland.
Carl William Blegen. — University Cincinnati, Ohio, U.S.A. — Πλου-
τάρχου 9, Ἀθήναι.
Eberhard Bruck. — Niedenau 49 II, Frankfurt a. M. Deutschland.
Heinrich Bulle. — Konradstr. I, Würzburg, Deutschland.
Ernst Buschor. — Archäol. Seminar d. Universität, München,
Deutschland.
Veselin Čaikanović. — Gledstonova 22, Belgrade, Yougoslavie.
Rhys Carpenter. — Bryn Mawr College, Bryn Mawr Penna U.S.A.
Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρῦσανθος.
H. Lamar Crosby. —
Ludwig Curtius. — Via Flaminia 318, Roma 25, Italia.
R. M. Dawkins. — Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Robert Demangel. — École française d'Archéologie, Λιδότου 6, Ἀθήναι.
Prince Demidoff. — Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 55, Ἀθήναι.
Léopold Dor. — 39 rue Scheffer, Paris XVIe, France.
Βίκτωρ Δούσμανης. — ὁδὸς Μενάνδρου 35, Ἀθήναι.
Hans Dragendorff. — Freiburg i. Br. Lugostr. 17, Deutschland.
Engelbert Drerup. — St. Annastraat 149, Nijmegen, Holland.
George W. Elderkin. — II Haslet Ave. Princeton N. J., U. S. A.
Adolf Erman. — Peter - Lenné - Strasse 22, Berlin - Dahlem,
Deutschland († 1939).
Ernst Fabricius. — Goethestrasse 44, Freiburg i. Br., Deutschland.
Giannino Ferrari. — R. Università, Padova, Italia.
Ernst Fiechter. — Freiestr. 20 II, Zürich VII, Schweiz.
Bogdan D. Filow. — Krakra 26, Sofia, Bulgarie.
Roy Flickinger. — University Iowa City. - U.S.A.

Sir Edgar John Forsdyke.—British Museum, London, W.C.1. England.

Ernst Arthur Gardner.—Recess, Boyne Hill, Maidenhead, England
(† 1939).

Stanislaw J. de Gasiorowski.—Ul. Jozefa Pilsudskiego 6, Cracovie,
Pologne.

Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος.

Jeanne Goekoop de Jongh.—Willeminapark 15, Breda, Holland.

Earl Granville.—England († 1939).

Henri Grégoire.—45 rue des Bollandistes, Bruxelles, Belgique.

Le R. P. Guillaume de Jerphanion.—7 Piazza S. Maria Maggiore,
Roma, Italia.

Anton Hekler.—Palffy ter 5, Budapest II, Hongrie.

Edouard Herriot.—Paris, Chambre des députés.

Bert Hodge Hill.—ὁδὸς Πλουτάρχου 9, Ἀθήνα.

André Joubin.—3 rue Michelet, Paris VIe, France.

Walther Judeich.—Beethovenstr. 30, Jena, Deutschland.

Walther Kolbe.—Silberbachstr. 21, Freiburg i Br., Deutschland.

Hâmit Zübeyr Koşay.—T. C. Kültür Bakanlığı, Ankara, Turquie.

Paul Koschaker.—Winklerstr. 13, Berlin-Grunewald, Deutschland.

Otto Kern.—Friedenstr. 23, Halle a. d. Saale, Deutschland.

Johannes Kirchner.—Sponholzstr. 24, Berlin-Friedenau, Deutschland.

Hubert Knackfuss.—Franz Josef-Str. 28 III 1, München, Deutschland.

Pierre de La Coste Messelière.—2 rue Lamennais, Paris VIIIe,
France.

Scarlat Lambrino.—36e Strada Londra, Bucarest, Roumanie.

Philippe Ernest Legrand.—Bourges (Cher), 15 r. de la Chappe, Lyon,
France.

Louis E. Lord.—Oberlin College - Ohio U. S. A.

Lucien Magne.—Rue de l'Oratoire du Louvre 6, Paris, France.

Gustave Mendel.—Rue de l'Observatoire, Paris VIII, France.

Benjamin Dean Meritt.—Alexander Street 69. Princeton, New Jer-
sey, U. S. A.

Ernst Meyer.—Universität, Zürich, Schweiz.

Kazimierz Michalowski.—Brzozowa 12, Varsovie, Pologne.

Mrs William Moore.—4 East 54th St., New York City, U. S. A.

Kurt Müller.—Dahlmannstr. 10 I, Göttingen, Deutschland.

John Myres.—13 Canterbury Road, Oxford, England.

Martin Paul Nilsson.—Bredgatan 25, Lund, Suède.

Charles Nizet.—7 Avenue de Breteuil, Paris, France.

- Ettore Pais.**—Via Nicola Fabrizi 8, Roma 5, Italia († 1939).
- Alfred Philippson.**—Königstrasse 1, Bonn, Deutschland.
- Princesse Edmond de Polignac.**—43 Avenue Henri Martin, Paris XVIe, France.
- Νικόλαος Πολίτης.**—17 rue Auguste Vacquerie, Paris XVIe, France.
- Georges Radet.**—9bis Rue de Cheverus, Bordeaux (Gironde), France.
- La Comtesse de Riencourt.**—Λεωφόρος Ἀμαλίας 34, Ἀθήναι.
- Giulio Rizzo.**—Via Palestro 75, Roma 6, Italia.
- David Moore Robinson.**—Club Road 300, Baltimore Md., U.S.A.
- John Rockefeller Jr.**—Rockefeller Center, New York City N.Y. U.S.A.
- Otto Rubensohn.**—Dufourstrasse 42. Dufourhaus Basel, Schweiz.
- Martin Schede.**—Alte Schildowerstr. 77-78, Glienicke - Nordbahn über Berlin - Hermsdorf, Deutschland.
- Hans Schrader.**—Taunusplatz 18 I, Frankfurt a. M. Deutschland.
- Henri - Arnold Seyrig.**—Grand Sérail, Beyrouth (Syrie).
- Theod. Leslie Shear.**—2 Battle Road, Princeton, New Jersey U.S.A.
- Sir Cecil Smith.**—London, England.
- Antonio Sogliano.**—Via Carlo Altobelli 25, Napoli, Italia.
- Vittorio Spinazzola.**—Museo San Martino, Napoli, Italia.
- Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυρίδων.
- Gorham Phillips Stevens.**—Ἀμερικανικὴ Σχολή, Σπενσίππου 52, Ἀθήναι.
- Mrs Eugénie Sellers-Strong.**—Via Balbo 35, Roma 22, Italia.
- Josef Strzygowski.**—Würzburggasse 29, Wien. XIII/10, Deutschland.
- Hidenaka Tanaka.**—Imperial University, Kyoto, Japan.
- Albert Trapman.**—England.
- Percy Nevill Ure.**—University, Reading, England.
- René Vallois.**—43 rue Ausone, Bordeaux (Gironde), France.
- Lincoln Mac Veagh.**—Ἀμερικανικὴ Πρεσβεία, Ἀθήναι.
- Alan John Bayard Wace.**—Little St Mary's Lane, Cambridge, England.
- Carl Watzinger.**—Staufenstr. 7, Tübingen, Deutschland.
- Carl Weickert.**—Staatliche Museen, Am Lustgarten. Berlin C 2, Deutschland.
- Wilhelm Wilberg.**—Mozartgasse 4, Wien. IV, Deutschland.
- A. Willems.**—Université, Bruxelles, Belgique.
- Arthur Maurice Woodward.**—395 Fulwood Road, Sheffield, England.
- Walther Wrede.**—Deutsches Archäologisches Institut, Φειδίου 1, Ἀθήναι.
- Gerard Mackworth Young.**—British School Σπενσίππου 50, Ἀθήναι.

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΕΣ ΕΤΑΙΡΟΙ

Richard David Barnett.— 41, Ossington Street, London W. 2, England.

Oscar Broneer.— American School of Classical Studies,
Σπενσίπλου 52, Ἀθήναι.

Henri Ducoux.— École française d'Archéologie, Ἀθήναι Διδότου 6.

Thonar J. Dunbabin.— All Souls Collegd, Oxford, England.

Karl Kübler.— Deutsches Archäologisches Institut, Φειδίου 1, Ἀθήναι.

Paul Lemerle.— École française d'Archéologie, Ἀθήναι, Διδότου 6.

Kyril Nedeff.— Ministère des affaires étrangères Sofia, Bulgarie.

Ibraim Noshy.— Egyptian University of Cairo, Egypt

Iwan Velkoff.— Musée National, Sofia, Bulgarie.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ.—Οί δι' ἄστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.	30. Γκίζης Βαρθολομαῖος.
2. * Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.	31. Γουδῆς Δημήτριος († 12-2-1939).
3. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.	32. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
4. * Αἰγινήτης Βασίλειος.	33. Δέγλερς Ἀλέξανδρος.
5. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.	34. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
6. Ἀλεξόπουλος Νικόλαος.	35. Δημητριάδης Δημήτριος.
7. * Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλιας.	36. * Δημητριάδης Χρῖστος.
8. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.	37. Διαμαντοπούλου Ἐαγνή.
9. Ἀναγνωστόπουλος Κυριαῖκος.	38. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
10. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.	39. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
11. * Ἀξελὸς Ἰωάννης.	40. Διαμαντόπουλος Ἡρακλῆς.
12. * Ἀποστολάκη Ἄννα.	41. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
13. Ἀποστολάκης Δημήτριος.	42. * Dörpfeld Wilhelm.
14. Ἀποστολίδης Χρῆστος.	43. Δουκάκη Εὐανθία.
15. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.	44. Δραγάτης Ἀθανάσιος Ἰακ.
16. Βαλάσης Θωμᾶς.	45. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
17. Βάλληνδας Πέτρος Γ.	46. Δρόσος Ἰωάννης Ἄντ.
18. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.	47. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
19. * Βέλτσος Γεώργιος Νικολ.	48. * Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
20. * Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.	49. * Ἐμπεδουκλῆς Γρηγόριος.
21. * Βιζουκίδης Περικλῆς.	50. * Ἐμπειρικός Μιχαήλ.
22. * Βολονάκης Μιχαήλ.	51. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
23. * Βορέας Θεόφιλος.	52. Ἐξαρχος Νικόλαος.
24. Βουγιούκας Γεώργιος.	53. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
25. Γαλανὸς Σπυριδων.	54. Εὐαγγελίδης Τρύφων.
26. Γεδεὼν Μανουήλ.	55. Ζαρίφης Γεώργιος.
27. * Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.	56. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
28. Γεωργόπουλος Μελέτιος.	57. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
29. Γιαννόπουλος Δημήτριος.	58. Ζωγράφος Γεώργιος.

59. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
 60. Ἡλιόπουλος Βασίλειος.
 61. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης.
 62. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
 63. † Θεόκλητος Καλαβρ.-Αἰγιαλείας.
 46. Θεοφανείδης Βασίλειος.
 65. Θρεψιάδης Ἰωάννης.
 66. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
 67. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.
 68. * Καβαλλιεράτος Ἄννινος Μιλτ.
 69. * Καλαποθάκης Δημήτριος.
 70. Καλιτσουνάκης Δημήτριος.
 71. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
 72. Καλογερίκου Μαρία.
 73. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
 74. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
 75. Καντᾶς Ἡλίας.
 76. Καντιάνης Νικόλαος.
 77. * Καπερώνης Νικόλαος.
 78. Καπρουᾶς Γεώργιος.
 79. Καραβίας Ἰπποκράτης.
 80. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
 81. Καραθανάσης Δημήτριος.
 82. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
 83. Καρακάλος Νικόλαος.
 84. * Καρανδρέας Ἀπόστολος.
 85. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
 86. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
 87. Καρούζου Παπασπυρίδου Σέμνη.
 88. Καρούζος Χρῖστος.
 89. * Καστόρχης Δημήτριος.
 90. * Κάτσανος Νικόλαος.
 91. Καψάλης Ἰωάννης.
 92. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
 93. Κολλιναίτης Ἡλίας.
 94. Κολλιναίτης Σπυρίδων.
 95. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
 96. Κοσμόπουλλος Δημήτριος.
 97. Κοτζίᾶς Νικόλαος.
 98. * Κουγέας Σωκράτης.
 99. Κούζης Ἀριστοτέλης.
 100. Κουκουλῆς Φαίδων.
 101. * Κουμανούδης Πέτρος († 2.3.39).
 102. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
 103. Κρανιώτης Ἰωάννης.
 104. * Κρητικὸς Εὐάγγελος.
 105. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
 106. * Κριεζῆς Ἀνδρέας.
 107. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
 108. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
 109. Κριμπᾶς Βασίλειος.
 110. Κριμπᾶς Ἡλίας.
 111. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
 112. * Κύρης Μιχαήλ.
 113. Κυριαζῆς Ἀθανάσιος.
 114. * Κυριαζῆς Σπυρίδων.
 115. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
 116. Κωνσταντῖνου Ἰωάννα.
 117. Κώττα Βενετία.
 118. Κωττάκης Λεωνίδα.
 119. Λαμπίκης Βασίλειος.
 120. Λάππας Γεώργιος.
 121. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
 122. * Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
 123. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
 124. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
 125. Μαγιάσης Σωτήριος.
 126. Μακαρόνας Χαράλαμπος.
 127. Μακκᾶ Ξανθίπη Π.
 128. * Μακρῆς Γεράσιμος.
 129. * Μακρόπουλος Ἰωάννης.
 130. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.
 131. * Μανέτας Ἰωάννης.
 132. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
 133. Μαντζούφας Γεώργιος.
 134. Μαντούδης Μιχαήλ.
 135. * Μαργαρίτης Σπυρίδων.
 136. Μαριδάκης Γεώργιος.

137. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
 138. * Μαρκόπουλος Βασίλειος.
 139. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
 140. Μέγας Γεώργιος.
 141. * Μερκούρης Σπυρίδων (+ 3-4-39).
 142. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
 143. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
 144. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
 145. Μηλιάδης Ἰωάννης.
 146. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
 147. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
 148. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
 149. * Μπαλᾶνος Νικόλαος.
 150. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
 151. * Μπαχαρίας Στυλιανός.
 152. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
 153. * Μπένσης Βλαδίμηρος.
 154. * Μπέρτος Νικόλαος.
 155. Μπουρνιάς Ἀντώνιος.
 156. Μυλωνᾶς Γεώργιος.
 157. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
 158. * Νικολαΐδης Λουδοβίκος.
 159. Νομικὸς Δημήτριος.
 160. Νομικὸς Μᾶρκος.
 161. * Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
 162. Οἰκονόμος Ἀλέξανδρος.
 163. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
 164. Οἰκονόμος Χρηῆτος Π.
 165. Οἰκονόμου Ἄγγελος.
 166. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
 167. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
 168. * Ὁρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
 169. * Παλαμᾶς Κωστής.
 170. Πάλλας Δημήτριος.
 171. Παμπούκας Ἀπόστολος.
 172. Παναγιωτόπουλος Μιχαήλ.
 173. Πανταζῆς Παναγιώτης.
 174. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
 175. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
 176. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
 177. * Παπαδάκης Νικόλαος.
 178. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
 179. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
 180. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
 181. Παπαθανασίου Πάνος.
 182. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
 183. Παπαϊωάννου Ἰωάννης.
 184. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
 185. Παπαϊωάννου Πάνος.
 186. Παπακωνσταντίνου Κωνστ. Δ.
 187. Παπαμιχαήλ Γρηγόριος.
 188. * Παπανδρέου Γεώργιος.
 189. Παπανδρέου Πάνος.
 190. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
 191. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
 192. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
 193. * Παπαστράτος Εὐάγγελος.
 194. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
 195. * Παπαστράτος Σωτήριος.
 196. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
 197. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
 198. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
 199. * Παπαφράγκος Στάμος.
 200. Παχνὸς Ἀλέξανδρος.
 201. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
 202. * Πελεκίδης Εὐστράτιος.
 203. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
 204. * Πετιμεζᾶς Θρασύβουλ (+ 27-1-39)
 205. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
 206. * Πετροκόκκινος Δημήτριος.
 207. Πετρόπουλος Γεώργιος.
 208. Πίστης Νικόλαος.
 209. * Πιτίδης Μιχαήλ.
 210. * Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
 211. Πολίτης Λῆνος Ν.
 212. * Πολίτης Νικόλαος.
 213. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
 214. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.

215. * Πουλίστας Παναγιώτης.
 216. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
 217. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
 218. Πουρναρᾶς Κωνσταντῖνος.
 219. Πρινάρης Κίμων.
 220. * Πῶπ Γεώργιος.
 221. * Ράλλης Γεώργιος Δ.
 222. Ράλλης Γεώργιος Μιλτ.
 223. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
 224. * Ρινόπουλος Μιχαήλ.
 225. * Ροζάκης Σταμάτιος.
 226. Ρουμπάνης Γεώργιος.
 227. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
 228. * Ροῦφος Κανακάρης Λουκάς.
 229. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
 230. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
 231. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
 232. Σαδούκας Χρῖστος.
 233. Σακελλαρίου Γεώργιος.
 234. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
 235. Σάρρου Αἰμιλία.
 236. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
 237. * Σκάσσης Ἐρριῖος.
 238. Σκάσσης Θωμᾶς.
 239. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
 240. * Σκοτίδας Εὐάγγελος.
 241. Σούλης Γεώργιος.
 242. Σοφιανόπουλος Ἀθανάσιος.
 243. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
 244. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
 245. * Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
 246. * Σταθαῦτος Ἀντώνιος.
 247. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
 248. Στάμος Ἰωάννης.
 249. * Σταμούλης Μιλτιάδης.
 250. * Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
 251. Σταυρόπουλος Κωνσταντῖνος.
 252. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
 253. Σταυρόπουλλος Φοῖβος.
 254. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
 255. * Στρέϊτ Γεώργιος.
 256. Σφήκας Δημήτριος.
 257. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
 258. * Σωτηρίου Γεώργιος Α.
 259. Τεγοπούλου Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα.
 260. Τεγόπουλος Στυλιανός.
 261. Τραυλὸς Ἰωάννης.
 262. * Τριανταφυλλᾶκος Νικ. († 5-11-39)
 263. Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
 264. * Τρικούπης Σπυρίδων Κ.
 265. Τσακαλώτος Ἀθανάσιος.
 266. Τσακαλώτος Πολύβιος.
 267. * Τσιπούρας Δημήτριος.
 268. * Fabricius Ernst.
 269. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
 270. Φιλιππίδης Λεωνίδας.
 271. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
 272. * Φίξ Ἰωάννης Καρόλος.
 273. Φουντούλης Δημήτριος.
 274. Φωτόπουλος Δημήτρ. († 12-9-39)
 275. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
 276. * Χαριτάκης Γεώργιος.
 277. Χαρίτος Ἰωάννης.
 278. * Χατζάκος Ματθαῖος.
 279. * Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
 280. * Χατζιδάκις Γεώργιος.
 281. Χόνδρος Δημήτριος.
 282. Χουδαβερόγλους Σοφοκλῆς.
 283. Χριστίδης Δημήτριος.
 284. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
 285. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1939

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ 14^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1940

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Τὸν ἔπαινον τῶν ἐκλιπόντων προτάσσοντες ἐκάστοτε τῆς ἐτησίας λογοδοσίας ἐπιτελοῦμεν οὐχὶ μόνον ἱερὸν καθήκον πρὸς τὴν μνήμην στρατιωτῶν τῆς ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι ἐτελεύτησαν τὸν βίον ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν ὑπὲρ ταύτης ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐκτελοῦμεν καὶ ὑποχρέωσιν πρὸς τοὺς ζῶντας, τῶν ὁποίων ὁ διαφωτισμὸς καὶ ἡ ἐνίσχυσις εἶναι θεμελιώδης προϋπόθεσις τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προόδου. Εἰς τοῦτο δὲ ἀποβλέπων ὁ λόγος ἐκάστοτε προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ εἰς πάντας τὴν δικαίαν ἀναγνώρισιν τῆς ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἐπιστημονικῆς ἀρετῆς γινώσκων «παρὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν τὰς μὲν τῶν χρημάτων κτήσεις καὶ τῶν κατὰ βίον ἡδονῶν ἀπολαύσεις ὑπερεωραμένας, τῆς δ' ἀρετῆς καὶ τῶν ἐπαίνων πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν οὔσαν, ἐξ ὧν ταῦτ' ἂν αὐτοῖς μάλιστα γένοιτο λόγων, τούτοις ῥήθησαν δεῖν αὐτοὺς τιμᾶν, ἵν' ἦν ζῶντες ἐκτήσαντ' εὐδοξίαν αὕτη καὶ τετελευτηκόσιν αὐτοῖς ἀποδοθείη».

Ὁ Sir William Ramsay ὑπῆρξε καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ διὰ τὸν διεθνῆ ἐπιστημονικὸν κόσμον ὁ πατριάρχης τῆς Μικρασιατικῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν Τουρκικῶν. Καὶ ἐὰν τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε γράψει ὁ Ramsay θὰ ἦρκει ἡ «Ἱστορικὴ γεωγραφία τῆς Μ. Ἀσίας», ἵνα καταστήσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον, διότι διὰ προσωπικῶν περιηγήσεων, δι' εὐρυτάτης γνώσεως τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, δι' αὐστηρᾶς ἐπιστημονικῆς κρίσεως καὶ διὰ γλαφυρᾶς ἐκθέσεως συνετέλεσε καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν διεθνῆ ἐπιστήμην λαμπρὸν ὄντως βοήθημα, τὸ ὁποῖον μεθ' ὅλην τὴν πάροδον μακροῦ χρόνου ἀκμάζει ἀκόμη καὶ ἐπὶ πολὺ περαιτέρω θὰ διδάσκη καὶ θὰ βοηθῆ τὰς ἱστορικὰς σπουδὰς.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ πρὸ τοῦ 170 μ. Χ., καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁ περιηγητὴς καὶ Ῥωμαῖος πολίτης, καὶ αἱ σημαντικαὶ ἀνακαλύψεις τοῦ ἐπιταφίου ἐπιγραφικοῦ μνημείου τοῦ Ἁγίου Ἀβερκίου καὶ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας ἀντιγράφου τοῦ Ἀγκυρανοῦ μνημείου τοῦ Αὐγούστου καὶ ἡ μετέπειτα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ A. von Premerstein ἀνταξία αὐτοῦ δημοσίευσις, καὶ πληθώρα ἄλλων μελετῶν ἐν περιοδικοῖς, μαρτυροῦσι περὶ τῆς πολυμερείας καὶ βαθυνοίας τοῦ Sir William Ramsay.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Hermann Thiersch ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία ἀπώλεσεν ἐπιφανῆ ἐρευνητὴν, ἡ δὲ νέα Ἑλλὰς θερμὸν καὶ εἰλικρινῆ φίλον, τιμήσαντα τὸν ἀπὸ γενεῶν φιλελληνισμὸν τῆς οἰκογενείας του καὶ μετ' ἀνυποκρίτου στοργῆς παρακολουθήσαντα πάντοτε τὰς προόδους τῆς τε ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς ἄλλης νέας Ἑλλάδος.

Τοῦ Hermann Thiersch ἡ ἐπιστημονικὴ συμβολὴ ὑπῆρξε σημαντικὴ διὰ τε τὴν Ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν καὶ τὴν Ἑλληνιστικὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν πλαστικὴν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, αἱ δὲ μεγάλαι μονογραφίαι περὶ τοῦ φάρου καὶ τῶν τάφων τῆς Ἀλεξανδρείας, περὶ τῶν Τυρρηρικῶν ἀμφορέων, περὶ τῶν ἀνασκα-

φῶν Αἰγίνης, περὶ τῆς Ἀρτέμιδος Ἐφεσίας, περὶ τῆς Ἀθηναῶν Medici, καὶ ἰδίᾳ ἡ τελευταία ὠραία καὶ ἔκτενης μελέτη του περὶ τοῦ ἐπενδύτου ἀποτελοῦσι θετικὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης.

Ἄλλὰ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἡ προσωπικότης ἔκοσμεῖτο καὶ διὰ τῆς πολυτίμου ἀρετῆς τῆς μετριοφροσύνης, ἣτις συνοδεύουσα τὴν βαθειάν του ἐπιστήμην καὶ τὴν ἄκραν αὐτοῦ εὐσυνειδησίαν ἔν τε τῇ ἐρευνῇ καὶ ἐν τῷ ὄλῳ αὐτοῦ βίῳ, καθίστα τὴν μετ' αὐτοῦ ἀναστροφὴν καὶ ὡς διδασκάλου καὶ ὡς φίλου κατ' ἐξοχὴν εὐρύθμῳ καὶ ψυχοφελῇ καὶ μεστὴν ἀριστοκρατικῆς ἡρεμίας.

Διὰ τοῦτο ἡ λύπη ἡμῶν ὡς ἀρχαιολόγων διπλασιάζεται, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι παρὰ τὸν ἐπιστήμονα ἀπώλεσαμεν ἄριστον ἄνδρα καὶ γνήσιον φίλον τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ernest Arthur Gardner, ἄλλοτε διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, ὑπῆρξε δοκιμώτατος ἐπιστήμων καὶ διδάσκαλος, πνευματικὸς πατὴρ πλείονων Ἀγγλῶν ἀρχαιολόγων, συνδεθεὶς ἰδιαίτερος μετὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος διὰ τῆς ἐνταῦθα ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως καὶ εἰς παλαιότερους χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ τελευταίαν παρουσίαν τῆς συμμαχικῆς στρατιᾶς τῆς ἀνατολῆς, ὅτε πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν περισυναγωγὴν καὶ διάσωσιν πολλῶν τυχαίως εὐρισκομένων ἀρχαίων μνημείων.

Ὁ Ἐρνέστος Gardner ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πλαστικῆς, ὠφελιμώτατον δὲ κατέλιπεν «Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς πλαστικῆς», τὸ ὁποῖον παρέσχε σημαντικὰς ὑπηρεσίας πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἀγαλματοποιίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μελετῶν προήγαγε τὴν ἀρχαιολογίαν, ἡ ὁποία εἰς τὸν Ἐρνέστον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Percy Gardner ὀφείλει τὴν ποδηγεσίαν αὐτῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Ὁ Ettore Pais, ὑπῆρξεν ἐν Ἰταλίᾳ κορυφαῖος ἱστορικὸς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων μετ' ἐπιζήλου αὐτοτελείας ἐργασθεὶς παρὰ

τὸν Θεόδωρον Mommsen καὶ ἀναχθεὶς εἰς περιωπὴν ἐξελθοῦσαν τῶν ὀρίων τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῆται ὅτι ὁ Pais ὑπῆρξεν ἐπὶ ἱκανὸν καὶ στενώτερον μετὰ τῆς ἀρχαιολογίας συνδεδεμένος ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως ἐν ταύτῃ δὲ καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς αὐτῆς πόλεως.

Ὁ Adolf Erman, ὁ παγκοσμίως γνωστὸς αἰγυπτιολόγος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς ἐρευνητὰς τῆς Αἰγυπτιακῆς γλώσσης καὶ θρησκείας καί, καθ' ὄλου, τοῦ Αἰγυπτιακοῦ βίου, περὶ τῶν ὁποίων κατέλιπε σπουδαῖα συστηματικὰ συγγράμματα, συνδέοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀρρήκτως μετὰ τῆς προόδου τῶν Αἰγυπτιακῶν μελετῶν.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἀπώλεσε τὸν σεβαστὸν πρεσβύτην Πέτρον Κουμανούδη, τοῦ ὁποίου ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸ ἔργον τοῦ ἰδρύματος ἡμῶν, προσθέτει νέους δεσμοὺς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Στεφάνου Κουμανούδη, τοῦ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχεδὸν ἐπιφανοῦς Γραμματέως τῆς Ἐταιρείας καὶ σοφοῦ ῥυθμιστοῦ τῶν ἔργων αὐτῆς. Ὁ Πέτρος Κουμανούδης παρεχώρησεν ἤδη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ πολύτιμον σειρὰν ἀρχαιολογικῶν βιβλίων καὶ σημειώσεων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλουτίσθη ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀρχεῖον ἡμῶν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία εὐλόγως συγκινεῖται ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου κληρονομικῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀποστολῆς καὶ εὐγνωμόνως ἀναμνησκαται τοῦ Πέτρον Κουμανούδη, τοῦ ὁποίου ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἄλλη ἀνεπίδεικτος κοινωνικὴ εὐποιία δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον ὡς ὑποδείγματα μιμήσεως.

Ὁ ἀρχαῖος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ γνωστὸς γυμνασιάρχης Δημήτριος Γουδῆς, συνεδέθη τελευταῖον στενώτερον πρὸς τὰς ἀρχαιο-

λογικὰς μελέτας διὰ δύο ὠφελίμων καὶ ἐπιμελῶν δημοσιευμάτων περὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐλευσίνος, ἐπεσφράγισε δὲ ἀξιεπαίνως τὸν βίον αὐτοῦ καταλιπὼν διὰ διαθήκης πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς πατρίδος του Τριπόλεως.

Εἰς τοὺς νεωτέρους ἡμῶν ἑταίρους ἀνήκει ὁ προῶρος ἀποθανὼν Δημήτριος Φωτόπουλος μετὰ στοργῆς παρακολούθησας τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θερασύβουλος Πετιμεζᾶς ὑπέκλυψεν εἰς μακρὰν ἀσθένειαν ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός του πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς του, τοὺς ὁποίους ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετ' ἀφοσιώσεως ἐμόρφωσε συγγράφων καὶ διδάσκων.

Μετὰ θλίψεως ἐστερήθημεν καὶ τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ συνεχοῦς ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀειμνήστου πολιτικοῦ ἀνδρός, Νικολάου Τριανταφυλλάκου, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ὑπουργὸς καὶ ὡς πρωθυπουργὸς ὑπηρετήσε μετ' ἀφοσιώσεως καὶ εὐστοχίας τὴν πατρίδα.

Τὸν Σπυρίδωνα Μερκούρη, ἀνδρα λαοφιλῆ ἐν Ἀθήναις, συνδέσαντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ἀνακαινιστικῆς περιόδου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ἐπένησε καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον παρηκολούθει ὁ διακεκριμένος δήμαρχος μετ' ἀδιαπτώτου στοργῆς.

Ἀναπληροῦσα τὰ κενὰ ἐξέλεξεν ἡ Ἑταιρεία νέους ἑταίρους τακτικούς μὲν ἕξ, ἓνα δὲ ἐπίτιμον, τὸν διακεκριμένον διευθυντὴν τῆς Ἀμερικανικῆς σχολῆς κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Ἀθήναις, κ. Gorham Phillips Stevens, διὰ τὰς πολλαπλᾶς περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐργασίας καὶ διὰ τὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν αἰσθήματα.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1939 ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

1. Ἐν Μαραθῶνι ἐπανέλαβε τὰς σκαφικὰς αὐτῆς ἐρεῦνας διὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου, ἔχοντος ὡς βοηθὸν καὶ τὴν Κ^{αν} Ῥωξ. Σωτηριάδου - Σέτζουϊκ, ἐσυνεχίσθησαν δὲ αἱ ἐργασίαι εἰς τὰ δύο νεκροταφεῖα γεωμετρικῶν καὶ κλασσικῶν χρόνων.

Κατὰ τὸ πρὸς Α. τοῦ Μαραθωνίου πεδίου κείμενον γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον ἀνεκαλύφθησαν ἑννέα ἀκόμη τάφοι κατὰ παράταξιν εἰς δύο στοίχους, ἐστραμμένοι πλὴν ἑνὸς πάντες ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, μὴ διαταράξαντες ἀλλήλους, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ νεκροταφείου δὲν ἦτο μακρὰ, διότι ἄλλως θὰ ὑπῆρχον καὶ ἐπάλληλοι ταφαί, οἷαι παρατηρήθησαν εἰς ἄλλα μακρᾶς διαρκείας νεκροταφεῖα.

Ἐκ τῶν τάφων ἕξ περιεῖχον νεκροὺς ἀκαύστους, ἐστραμμένους πρὸς δυσμᾶς, εἶχον δὲ τὰ κτερίσματα κατὰ τὸ δυτικὸν πέρασ τοῦ τάφου.

Οἱ ἄλλοι τρεῖς τάφοι περιεῖχον ἐντὸς ὀστεοδόχων ἀγγείων τὰ ὀστᾶ νεκρῶν κεκαυμένων. Πάντες οἱ τάφοι σχηματίζονται ἐκ πλακῶν σχιστολίθου εἰς σχῆμα περιῖπου τετράγωνον μετὰ καλύμματος, ἀλλ' ἄνευ πυθμένου. Πέριξ τῶν ὀστεοδόχων ἀγγείων, κειμένων κατὰ τινὰ γωνίαν τοῦ τάφου, ἦσαν τεθειμένα τὰ ἄλλα ἀγγεῖα κτερίσματα. Ἴχνη πυρᾶς ἐντὸς τοῦ τάφου δὲν εὐρέθησαν, ἐκ τούτου δὲ συνάγεται ὅτι ἡ καῦσις συνετελεῖτο ἄλλαχού καὶ δὴ μακρὰν, διότι δὲν εὐρέθη οὐδὲ ἐντὸς τοῦ γεωμετρικοῦ νεκροταφείου τόπος καύσεως.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὡσαύτως τὸ παρατηρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος ὅτι οἱ μετὰ καύσεως τάφοι εἶναι ἀρχαιότεροι τῶν περιεχόντων νεκροὺς ἀκαύστους, διότι τὰ ἐντὸς τῶν προτέρων εὐρεθέντα ἀγγεῖα εἶναι ἀρχαιότερα καὶ κατὰ τὴν διακόσμησιν καὶ κατὰ τὰ σχήματα. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἐν Μαραθῶνι ἡ καῦσις προσηγήθη τῆς ἀπλῆς ταφῆς. Ἡ ἔκθεσις παρέχει λεπτομερῆ περιγραφὴν ἐκάστου τάφου καὶ τῶν περιεχομένων αὐτοῦ. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 5

τάφος ἦτο σχετικῶς πλουσιώτερος, τὸ δὲ ὀστεοδόχον ἀγγεῖον ἦτο ἐντὸς λάρνακος λιθίνης.

Ἐκτὸς τῶν πηλίνων ἀγγείων πλείονες τάφοι περιεῖχον καὶ μετάλλινα κτερίσματα ἦτοι χαλκᾶς πόρπας, χαλκοῦς δακτυλίους, χαλκᾶς περόνας καὶ χειροποιήτους πηλίνας ψήφους μετ' ἐγχαράκτων κοσμημάτων.

Παρὰ τὸν 8^{ον} τάφον ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοίχου ἐξ ὀγκολίθων εἰς τέσσαρας σειράς, ἐλαφρῶς καμπύλου, τοῦ ὁποίου ὁ προορισμὸς θὰ ἀναζητηθῆ διὰ μελλούσης εὐρυτέρας σκαφῆς.

Περὶ τὰ 300 μέτρα δυτικώτερον καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βορείου τείχους τοῦ Ἡρακλείου τεμένους, ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ νεκροταφείου τῶν κλασσικῶν χρόνων, προσετέθησαν δὲ τρεῖς ἀκόμη τάφοι, ἕνδεκα πυραὶ καὶ δύο πίθοι, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαιολογικὴ κατάστασις περιγράφεται λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐκθέσει.

Γενικώτερας σημασίας παρατήρησις εἶναι ὅτι ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ, τὸ ὅποιον φαίνεται ἀνήκον εἰς τὸν 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ἀφθονοῦσιν αἱ πυραὶ, αἱ ὁποῖαι μαρτυροῦσι περὶ εὐρείας χρήσεως τῆς καύσεως.

Ὡσαύτως παρατηρεῖται ὅτι τὰ νεκροταφεῖα καταλαμβάνουσι μεγάλην ἔκτασιν, ἐκ δὲ τῶν διασπάρτων ὀστράκων καὶ κεράμων συνάγεται ὅτι ταῦτα κατέρχονται μέχρι καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς.

2. Κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδὸν ἐξηκολούθησεν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ κ. Κουρουνιώτου καὶ τοῦ κ. Τραυλοῦ, ἡ δὲ ἔρευνα περιορίσθη ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπως ἐξακριβωθῆ ἡ ἐπίχωσις τοῦ ἱεροῦ καὶ βεβαιωθῶσι διάφοροι λεπτομέρειαι τῶν ἀνακαλυφθέντων μέχρι τοῦδε κτισμάτων, ὥστε νὰ διορθωθῶσι σημεῖά τινα παλαιότερων ἀνασκαφῶν καὶ νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Τραυλοῦ σύνταξις τοῦ νέου σχεδίου, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ σημαντικὴν πρόοδον ἀπέναντι τοῦ ἐν ἔτει 1910 δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Sam Wide διαγράμματος.

3. Ἡ ἀνασκαφή τῆς Ἐλευσίνας ἐξηκολούθησε διὰ τοῦ κ. Κουρουνιώτου καὶ τοῦ κ. Τραυλοῦ, ἐπεδιώχθη δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ περαιτέρω ἐξακριβωσις τῆς προϊστορίας τοῦ ἱεροῦ χώρου καὶ τῶν πέριξ.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ νοτίου στρογγύλου πύργου τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ (τῶν χρόνων τοῦ Λυκούργου) καὶ ἐντὸς τῆς ὑποτιθεμένης Ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς εἰς βάθος 2 μέτρων καὶ πλέον ἐβεβαιώθησαν ἐρείπια οἰκημάτων τῆς Μεσοελλαδικῆς περιόδου, εἰς βάθος δὲ 0^μ,80 λακκοειδῆς γεωμετρικὸς τάφος μετὰ γεωμετρικῆς πρόχου, ἀποδεικνύων τὴν ἔκτασιν τοῦ γεωμετρικοῦ νεκροταφείου τοῦ ἀνασκαφέντος ὑπὸ τοῦ Φιλίου καὶ τοῦ Σκιᾶ.

Τῆς αὐτῆς Μεσοελλαδικῆς περιόδου λείψανα οἰκημάτων ἀνευρέθησαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ πλησίον τοῦ στρογγύλου πύργου τοῦ Περικλείου τείχους. Ἐξηκριβώθη δὲ πρὸς τούτοις ὅτι τὸ πρὸ τινων ἐτῶν εὐρεθὲν ἐκεῖ μακρὸν πολυγωνικὸν ἀνάλημμα ἦτο, ὅπως εἶχεν ὑποτεθῆ, ὄντως ὑποστήριγμα ὁδοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς πύλης τοῦ Πεισιστρατείου περιβόλου, διότι εὐρέθη τὸ κατὰστρωμα τῆς ὁδοῦ ἀποτελούμενον ἐκ συμπαγῶν σκύρων, προερχόμενον δὲ ἐκ τοῦ ἐβδόμου, πιθανῶς, π. X. αἰῶνος.

Μεσοελλαδικὰ λείψανα εὐρέθησαν καὶ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ Περικλείου νοτιοανατολικοῦ στρογγύλου πύργου καὶ παρ' αὐτά.

Ὡσαύτως παρὰ τὸ Τελεστήριον γενομένη εἰς βάθος ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ μεγάλα θεμέλια, τὰ ὅποια εἶχον εὐρεθῆ ἄλλοτε ἀπέναντι τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ Τελεστηρίου καὶ ἐπιστεύθησαν ὅτι προωρίζοντο εἰς κατασκευὴν στοᾶς συνδεομένης μετὰ τοῦ Τελεστηρίου καὶ συγχρόνου πρὸς τὴν ἀρχικὴν τούτου οἰκοδομίαν εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου κατεσκευασμένα διὰ λίθων τοῦ καταρριφθέντος νοτίου Περικλείου περιβόλου, δὲν εἶναι ἄρα σύγχρονα πρὸς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ Τελεστηρίου τοῦ Ἴκτινου, ἀλλὰ νεώτερα, ὡς δ' ἐξ ἄλλων παρατηρήσεων συνάγεται δὲν εἶναι ταῦτα τῶν χρόνων τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ἀλλὰ προγενέστερα τοῦ ἔτους 350, ὡς καὶ τὸ λεγόμενον τεῖχος τοῦ Λυκούργου, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι Λυκούρ-

γειον. Τὰ πορίσματα ταῦτα εἶναι σημαντικά διὰ τὴν οἰκοδομικὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνας.

4. Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν Ἐλευθερῶν ἐξηκολούθησε διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Εὐστ. Στίκα ἐποπεύοντος τοῦ κ. Ὁρλάνδου.

Ἡ ἐργασία τοῦ προπαρελθόντος ἔτους εἶχε γίνεαι ἐντὸς τοῦ φρουρίου Πανάκτου, ἡ δὲ τοῦ παρελθόντος θέρους σκοπὸν εἶχε νὰ ἀναζητήσῃ λείψανα τῆς πόλεως Ἐλευθερῶν, ἡ ὁποία τίθεται ὑπὸ τῶν τοπογράφων εἰς τὰ περίξ τοῦ φρουρίου.

Παρὰ τὸ χάρι τῆς Κάζας ἡ ἀφθονία τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὀστράκων ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν πολλῶν λειψάνων εὐτελῶν οἰκημάτων ὑστέρων χρόνων καὶ περιβόλου τάφων χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐκατὸν περίπου μέτρα μακρὰν τοῦ σημερινοῦ πανδοχείου ἐγένετο ἡ σπουδαιότερα ἀνακάλυψις λειψάνων ἀρχαίου οἰκοδομήματος, πιθανώτατα ναοῦ, ἔχοντος μῆκος μὲν 16^μ,55 πλάτος δὲ 8^μ,76 καὶ προσανατολισμὸν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Σφύζεται ἡ εὐθυντηρία καὶ μέρος τοῦ πρώτου ἀναβασμοῦ τῆς κρηπίδος.

Παρὰ τὴν νοτιὰν πλευρὰν ἀνευρέθησαν πῶρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἰς τεμάχια ἥτοι σπόνδυλοι ῥαβδωτοί, ἄβαξ κιονοκράνου μετὰ μικροῦ λεσβίου κυματίου, γεῖσον μετὰ προμόχθων καὶ σταγόνων, πῆλινοι ἀνθεμωτοὶ κέραμοι κ.τ.τ.

Ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν διαστάσεων τοῦ ὀρθογωνίου καὶ ἐξ ἄλλων οἰκοδομικῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν λεπτομερειῶν συνάγεται ὅτι ὁ ναὸς ἀνάγεται εἰς τοὺς περὶ τὸ 300 π. Χ. χρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους χρονολογεῖται καὶ χαλκοῦν νόμισμα τῆς Πελλήνης, εὐρεθὲν κατὰ τὴν ἀνασκαφήν.

Ὁ Πausanias (1,38,8) ἀναφέρει ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου, ἐκ τοῦ ὁποίου μετεκομίσθη τὸ ἀρχαῖον ξόανον τοῦ θεοῦ εἰς Ἀθήνας, ἔκειτο «ἐν τῷ πεδίῳ». Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι τὰ ἀνευρεθέντα λείψανα προέρχονται ἐξ ἀνακαινίσεως τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου ναοῦ, γενομένης περὶ τὰ τέλη τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ φρουρίου ἀνεσκάφησαν τὰ θεμέλια δύο παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν, γειτονικῶν καὶ παραλλήλων πρὸς ἀλλήλας, διηρημένων εἰς τρία κλίτη, ἔχουσῶν ἀντὶ κίωνων ὀρθογωνίους πεσσούς καὶ νάρθηκα συγκοινωνοῦντα πρὸς τὸν κυρίως ναὸν διὰ τριῶν θυρῶν, κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ πτωχῶν εἰς διακόσμησιν, τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰῶνος.

Αἱ βασιλικαὶ αὗται φαίνονται ὅτι κεῖνται ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων Ἐλευθερῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Πausanias καθορίζει διὰ τῆς φράσεως « Ἐλευθερῶν . . . δήλη ἐστὶ πόλις ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι οἰκισθεῖσα ».

Πρὸς ταῦτις τῆς πόλεως βοηθεῖ ἴσως καὶ σπηλαιώδης κοιλότης εὐρισκομένη κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ὑπαρξείας τοῦ λόφου τοῦ φρουρίου, ἐὰν εἶναι αὕτη τὸ ὑπὸ τοῦ Πausanίου ἀναφερόμενον σπήλαιον, ὅπου ἡ Ἀντιόπη ἐγέννησε τὸν Ζῆθον καὶ τὸν Ἀμφίονα.

Περαιτέρω ἀνασκαφικὴ ἔρευνα θὰ διαφωτίσῃ τὰ σπουδαῖα ταῦτα σημεῖα.

5. Ἐν Νέα Ἀγγιάλῳ ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὁ κ. Γ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1939 ἡ ἔρευνα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν περαιτέρω ἐξακρίβωσιν τοῦ ἐν ἔτει 1937 ἀνακαλυφθέντος παρὰ τὴν ἀγορὰν τῆς κωμοπόλεως μεγάλου ἀστικοῦ κτίσματος τῆς παλαιοχριστιανικῆς περιόδου τῶν χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας.

Ἄν καὶ δὲν ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα, ἐν τούτοις τὸ κύριον αὐτοῦ μέρος εἶναι πλέον ἀκριβέστερον γνωστόν.

Ἡ πρόοψις αὐτοῦ εἶναι πρὸς Α, πρὸ αὐτῆς δὲ ὑπάρχει μεγάλη πλακόστρωτος αὐλή, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται τις διὰ μεγαλοπροποῦς τριβήλου μετὰ Ἰωνικῶν κίωνων εἰς εὐρὺ διαμέρισμα πλακόστρωτον, ἔχον διαστάσεις 7^μ,45 × 5^μ,30. Ἐκατέρωθεν τοῦ διαμερίσματος τούτου ὑπάρχουσι δύο μεγάλα δωμάτια ἐπικοινωνοῦντα τὸ μὲν δεξιὸν δ' ἀνοίγματος, τὸ δὲ ἀριστερὸν διὰ τριβήλου. Πρὸς Δ πλατὺ ἄνοιγμα ὁδηγεῖ εἰς μεγάλην αἴθουσαν πλακόστρωτον

10^μ×7^μ,50, ἔχουσιν κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ οἰκοδομήματος δύο Ἴωνικοὺς κίονας. Ἐκατέρωθεν τῆς αἰθούσης ταύτης εὐρέθησαν ἀνὰ δύο τετράγωνα δωμάτια.

Τὸ κτίσμα τοῦτο εἶναι ἐν τῷ σχεδίῳ αὐστηρῶς συμμετρικὸν καὶ ἔχει τὴν τοιχοδομίαν στερεὰν καὶ ἐπιμελελημένην.

Κλιμακοστάσιον εὐρεθὲν ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου μαρτυρεῖ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄνω ὀρόφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι καὶ κιονίσκοι διλόβων παραθύρων, μικροτέρων τῶν τοῦ κάτω ὀρόφου, ὧς καὶ θωράκια καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Τὸ οἰκοδόμημα περιβάλλετο ἀσυμμέτρως ὑπὸ περιβόλου διαμερισμάτων, τοῦ ὁποῖου ἀπεκαλύφθη ἡ βορεία πλευρὰ ἐξ ἑπτὰ δωματίων καὶ μέγα μέρος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς τῶν δωματίων ὑπάρχει στρογγύλος ληνός. Κατὰ τὴν δυτ. πλευρὰν εὐρέθη ἓν μόνον δωμάτιον. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ περίβολος ἐσυνεχίζετο καὶ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν.

Ἡ διακόσμησις τοῦ ἀνασκαφέντος οἰκοδομήματος ἦτο πλουσία, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων πολυαριθμῶν τεμαχίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, τῶν μαρμαροστρώτων καὶ ψηφιδωτῶν δαπέδων, ὡς καὶ τῶν λειψάνων ὠραίας ὀρθομαρμαρώσεως ἐπιπέδου καὶ ῥαβδωτῆς (παραστάδων), γείσων, ὑπερθύρων, θωρακίων μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως—πολλῶν εἰλημμένων ἐκ Ῥωμαϊκῶν κτισμάτων, ἄλλων δὲ χριστιανικῶν κατὰ μίμησιν ἐκείνων.

Ἡ διάταξις τῶν διαμερισμάτων εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ διάγραμμα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς οἰκίας, οὐδεμία δὲ ἔνδειξις ὑπάρχει περὶ στοιχείων ῥωμαϊκῆς διατάξεως. Κατὰ ταῦτα εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ μὲν κάτω ὄροφος ἀνήκεν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἀνδρῶν, ὁ δὲ ἄνω ἦτο προωρισμένος διὰ τὰς γυναῖκας. Ἡ μετὰ τὸ τρίβηλον τῆς εἰσόδου αἴθουσα ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν καθημερινὴν διατριβὴν καὶ ἐστίασιν, ἡ δὲ μετὰ ταύτην μεγάλη αἴθουσα ἦτο, πιθανῶς, τὸ διαμέρισμα τῶν δεξιῶσεων καὶ τελετῶν. Ἐν τινι τῶν διαμερισμάτων ἀριστερὰ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς ἐστίας τὸ μαγειρεῖον. Τὸ ὑψηρικὸν προσωπικὸν κατῴκει εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ περιβόλου.

Ὁ προορισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἀκόμη ἀδηλός καὶ

κυμαίνεται μεταξύ καθαρῶς ἀστικοῦ λαϊκοῦ καὶ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων.

Νεκροταφεῖον. Ἄλλην ἔρευναν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Σωτηρίου ἐν λόφῳ πλησίον τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ὅπου ἄλλοτε εὐρέθησαν πέντε σαρκοφάγοι ἐκ τραχύτου ἐρυθροῦ, φέροντες ὡς κοσμήματα ἀναγλύφους στρογγύλας ἀσπίδας καὶ κατὰ τὰς γωνίας λογχοειδῆ φύλλα.

Περαιτέρω ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου ἔδειξεν ὅτι πρόκειται περὶ ἐκτεταμένου νεκροταφείου, τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν δέκα ἐν ὄλῳ τάφοι λακκοειδεῖς, πλινθόκτιστοι ἐσωτερικῶς ἢ ἐπενδεδυμένοι διὰ πλακῶν, ἔχοντες δὲ καλύμματα ἐκ πλακῶν. Εἷς τινὰς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ ἐσωτερικὸν ἐπίχρισμα. Οἱ τάφοι ἦσαν τεταραγμένοι, διὸ καὶ ὑποτίθεται ὅτι εἶχον ἀνοιχθῆ εἰς παλαιοὺς χρόνους, ὅτε καὶ ἀφηρεθήσαν τὰ πολυτιμότερα τῶν κτερισμάτων καταλειφθέντων τῶν ἀσημοτέρων.

Παρὰ τοὺς ἐπιμελεστεροὺς τούτους τάφους εὐρέθησαν καὶ εὐτελέστεροι ἐκ μεγάλων κεραμίδων, σαγματοειδῶς ἐστεγασμένοι. Χρόνοι τοῦ νεκροταφείου εἶναι οἱ Ῥωμαϊκοί, φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο πλέον κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς χριστιανικῆς πόλεως.

Τὰ ἐντὸς τῶν τάφων εὐρεθέντα κτερίσματα εἶναι ὑάλινα ἀγγεῖα, πήλινα ἀγγεῖα καὶ λύχνοι, λόγχοι σιδηραῖ, σπλεγγίδες καὶ ὀλίγα φύλλα χρυσοῦ στεφάνου. Ὡσαύτως εὐρέθησαν καὶ τέσσαρες ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί.

Ταῦτα πάντα περιγράφονται λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐκθέσει, ἰδίαν δὲ ἔχει σημασίαν ἢ εἰς Αὐλὸν Ἰούνιον Ῥοῦφον ἀναφερομένη ἐπιτύμβιος στήλη, ἢ ὁποία περιέχει ἔμμετρον εἰς αὐτὸν ἐπίγραμμα.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ ἀξιολόγου ἐρεύνης κατὰ τὸ θῆρος τοῦ 1939.

6. Ἡ κατὰ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν τῆς Θεσσαλονίκης ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ θῆρος τοῦ 1939 διὰ τοῦ κ. Μαρίνου Καλλιγᾶ, ἀπέδωκε δὲ πλείονας λεπτομερείας

τοῦ ἀνακαλυφθέντος προηγουμένως κτίσματος τοῦ 4^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ὡς καὶ κινητὰ εὐρήματα.

Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ἄλλων τοίχων ἐν συνεχείᾳ τῶν προηγουμένως εὐρεθέντων ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὡς καὶ νέων ἀνακαλυφθέντων διὰ νέων δοκιμαστικῶν τάφρων εἰς ἀπόστασιν 27 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας προκύπτει ὅτι τὸ μέχρι σήμερον διαπιστωθὲν μῆκος μιᾶς πλευρᾶς τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ὑπὲρ τὰ 56^μ, πρόκειται ἄρα περὶ δημοσίου οἰκοδομήματος πολὺ μεγάλης ἐκτάσεως, ἀγνώστου δὲ ἀκόμη προορισμοῦ.

Ἐκ τινων περιωθέντων κονιαμάτων συνάγεται ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τῶν τοίχων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἦτο ἔγχρωμος καὶ παρίστα κατὰ τὸν ψευδαισθητικὸν τρόπον σειρὰν παραστάδων, ὥστε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου νὰ παρέχη τὴν ὄψιν ἀρχιτεκτονικῆς διαμορφώσεως ζωγραφικῆς. Τὸ πρᾶγμα ἔχει σημασίαν, διότι δὲν ἔχομεν ἄλλως λείψανα τοιαύτης διακοσμήσεως δημοσίων οἰκοδομημάτων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐκ τῶν λειψάνων διαπιστοῦται καὶ ἐνταῦθα ἡ συνέχεια τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν, δι' ἀπομιμῆσεως ζωγραφικῆς μαρμαρίνων ἐπενδύσεων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παράδοσις αὕτη φαίνεται συνεχισθεῖσα καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους δὲν δυνάμεθα, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ πορισθῶμεν ἀκριβέστερα συμπεράσματα περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ κτίσματος καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ.

Κατὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ ἀνασκάψαντος παρατηρήσεις οἱ οἰκοδομήσαντες τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας κατέστρεψαν τοίχους τινὰς τοῦ παλαιοῦ οἰκοδομήματος, ἄλλους δὲ μετεχειρίσθησαν ὡς ἀναλημματικούς ἐπικουρικούς τοίχους τῆς ἐκκλησίας.

Εἰς ἱκανὸν βάθος παρατηρήθη καὶ πλακόστρωτον δάπεδον. Ὡσαύτως ἡ ἔρευνα ἐξηκρίβωσε πληρέστερον τὴν διὰ καμάρας συγκοινωνίαν τοῦ ναοῦ πρὸς τὴν κρύπτην αὐτοῦ, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἁγίασμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ διεπίστωσεν ὅτι ταῦτα ἦσαν σύγχρονα, ἀνήκοντα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 8^{ου} μ. Χ. αἰῶνος.

Κινητὰ εὐρήματα εἶναι χαλκαὶ ἀλύσεις μετὰ σταυρῶν καὶ μεγάλων ὠῶν προερχόμενα ἐκ πολυκανδήλων, ἀκέραια πινάκια

φέροντα διακοσμητικὰ θέματα συνήθη εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀγγειογραφίαν. Ἐπίσης τεμάχιον ψηφιδωτοῦ διακόσμου ἐπὶ τοίχου ἀνήκοντος εἰς τι κτίσμα παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καταστραφέν.

Σποραδικῶς εὑρεθέντα νομίσματά τινα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ἐλαγάβαλον μέχρι Σεπτιμίου Σευήρου, εἰς τὸν Δικίνιον (263-323) εἰς τὸν Ὀνώριον (384-423) καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῶν Κομνηνῶν, ἀλλ' ἢ ἐντὸς ἀναμίκτων χωμάτων ἀνεύρεσις αὐτῶν δὲν δύναται νὰ παράσχη θετικὸν χρονολογικὸν στήριγμα.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνευρέθησαν τεμάχια τινὰ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἑπτὰ ἐξειργασμέναί πλάκες θωρακίων ὡς καὶ ἐν στόμιον χωνευτηρίου.

Κατὰ τὸ γεῖσον τοῦ γυναικωνίτου μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ λεπτοῦ κονιάματος ἀπεκαλύφθη ζωγραφικὸς διάκοσμος ἐλισσομένου κλάδου μετὰ φύλλων, ὑπεράνω δὲ τούτου σειρὰ ὠῶν καὶ ἐρυθρὰ ταινία.

7. Ἐν Κερκύρα ἐγένοντο διὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Παπαδημητρίου, δύο ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι μία μὲν ἐν Ῥόδῳ, ἄλλη δὲ ἐν Παλαιοπόλει.

A. Ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ τῆς βορείας παραλίας τῆς Κερκύρας Ῥόδα δαπάναις τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀπεκαλύφθησαν τὰ λείψανα ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ναοῦ, τῶν ὁποίων μέρος εἶχε παρατηρηθῆ τῷ 1930, ἐν ᾧ ἐν ποιμενικῇ οἰκίᾳ ἐφαίνοντο ἐντετοιχισμένοι σπόνδυλοι πωρίνων κίωνων καὶ καθ' ὅλον τὸν ἀγρὸν ἦσαν διεσπαρμένα τεμάχια ἀρχαίων κεράμων. Παλαιὰ συμβόλαια ὀνομάζουσι τὴν τοποθεσίαν «Ἁγίος Γεώργιος τῶν στύλων», ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι τότε ἐσφύζοντο ἀκόμη στῦλοι τοῦ ναοῦ ὄρθοι κατὰ χώραν ἢ κατακείμενοι, ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον Ῥόδα εἶναι σχετικῶς νεώτερον φαίνεται ὅτι τὰ σφύζομενα τότε λείψανα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν οἰκιῶν τῆς Ῥόδας.

Ἡ γενομένη ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὴν βορείαν καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κτίσματος μέχρι βάθους 1^μ,50 περίπου, τὰς δὲ

ἄλλας δύο ἀβαθέστερον καθωρίσθη δὲ τὸ μῆκος ἐπὶ τῆς σφζομένης βαθμίδος εἰς μέτρα 21^μ,80, τὸ δὲ πλάτος εἰς μ. 11.75.

Σφύζεται μόνον ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς κρηπίδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας διακρίνονται αἱ ἀύλακες τῆς μολυβδοχοΐας τῶν συνδέσμων. Εἰς τῶν συνδέσμων εὐρέθη κατὰ χώραν κατὰ τὴν νοτιαν πλευρὰν ἔχων σχῆμα διπλοῦ σταυροῦ , ὅμοιον πρὸς τοὺς συνδέσμους ἀρχαῖοῦ ναοῦ τῆς Τεγέας.

Ἡ εὐθυνητρία ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν βαθμίδων ἐλαχίστου πλάτους (0.05 + 0.05 + 0.10), φαίνεται δὲ ὅτι τὸ τριμερὲς αὐτῆς λόγον ἔχει τὴν διὰ τῆς ἀννψώσεως ἀποφυγὴν τῶν ὑδάτων, τὰ ὅποια καὶ σήμερον κατακλύζουσι τὸν τόπον.

Ὁ ὅλος ναὸς εἶναι ἐκ πωρίνων λίθων, τὸ δὲ πλάτος τῶν τοίχων αὐτοῦ εἶναι 1^μ,47.

Ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἀνευρεθέντα εἶναι γεῖσα μετὰ δωρικοῦ κυματίου, τῶν ὁποίων αἱ πρόμοχθοι φέρουσι δέκα ὀκτὼ σταγόνας, τεμάχια καταιετίων γείσων φέροντα λευκὸν ἐπίχρισμα, πλεῖστα τεμάχια τῆς κεραμώσεως τῆς στέγης, ὡς καὶ σημαντικὰ λείψανα τῆς πηλίνης σίμης τῶν ἀετωμάτων, δι' ὧν συνεκροτήθη μία τοιαύτη ἐπαιεῖς, ἔχουσα τὴν κατατομὴν τῶν μεταγενεστέρων δωρικῶν σιμῶν οἷαι παρουσιάζονται π. χ. ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὸν 5^{ον} π. X. αἰῶνα.

Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἐβεβαιώθη ἡ χρῆσις ὀβελίσκων ἀλλὰ πρὸς στερέωσιν τῆς ἐπαιετίδος, ἐσώθη δὲ καὶ μέρος τοιοῦτου σιδηροῦ ὀβελίσκου προσαρμοζομένου ἀκριβῶς εἰς τὰς ὀπὰς τῶν ἐπαιετίδων. Οἱ ὀβελίσκοι, ὡς γνωστόν, μνημονεύονται ἐν ἐπιγραφῇ αὐτῆς τῆς Κερκύρας (IG IX 2, 692: ὀβελίσκοι ὀρθοί), ἀλλὰ δι' ἄλλην χρῆσιν.

Ὡσαύτως εὐρέθησαν τρία ἀνθέμια κορυφαίων κεράμων, δεικνύοντα ἀπόκλισιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τεμάχιον λεοντοκεφαλῆς ὑδρορροῆς ἐφθαρμένον. Σπουδαιότερα εἶναι δύο τεμάχια μαρμαρίνων ἀκρωτηρίων. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν διακρίνονται αἱ πτυχαὶ ἱματίου γυναικείας μορφῆς, τέχνης αὐστηροῦ ῥυθμοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου διπλῆ σειρὰ φύλλων ἀκάνθης.

Κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε παρατηρήσεις τοῦ ἀνασκάπτοντος ὁ ναὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ 5^{ου} π. X. αἰῶνος.

Β. Ἡ δευτέρα ἐν Κερκύρα ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἐν Παλαιοπόλει πρὸς ἐξακολούθησιν προγενεστέρας ἐρεῦνης ἐν τῇ ἐκεῖ βασιλικῇ τῶν παλαιοχριστιανικῶν χρόνων, συντελοῦντος εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐργασίας διὰ εἴκοσι λιρῶν Αἰγύπτου τοῦ καλοῦ φιλέλληρος Αἰγυπτίου ζωγράφου κ. Farah Farah, διαθέσαντας ὁλόκληρον τὸ ἐκ πωλήσεως ζωγραφικῶν του ἔργων ἐν Κερκύρα προερχόμενον ποσὸν τοῦτο. Εἰς τὸν εὐγενῆ Αἰγύπτιον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπευθύνει καὶ εὐχαριστίας καὶ συγχαρητήρια διὰ τὰ φιλόδοξα αὐτοῦ αἰσθήματα.

Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἐγένοντο κυρίως ἐργασίαι στερεώσεως καὶ συντηρήσεως τῶν τόξων τῆς ἀψίδος καὶ τῆς μεγάλης τοιχογραφίας τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ.

Κατὰ τὴν διάνοξιν τοῦ ἑτέρου τῶν τόξων τῆς ἀψίδος εὐρέθησαν ἐντετοιχισμένα καὶ ἄλλα τεμάχια μαρμαρίνων θωρακίων, συνεπληθῶθη δὲ ἰδίᾳ τὸ θωράκιον τὸ φέρον παγώνιον ἡμιφύλλον σταφυλὴν κλάδου κλήματος. Ἡ ἐργασία ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τοῦ 4^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} μ. Χ. αἰῶνος. Εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνήκουσι καὶ ἄλλα τεμάχια θωρακίων, ἐν ᾧ ἀνάγλυφον, προερχόμενον ἐξ ἐπιθήματος κιονοκράνου καὶ παριστῶν σταυρὸν μεταξὺ φύλλων ἀκάνθης, ἀνήκει εἰς ὀλίγω μεταγενεστέραν περίοδον, εἰς ἣν καὶ τὰ κιονόκρανα τῶν ὑπερώων καὶ τοῦ παραθύρου τῆς ἀψίδος τῆς βασιλικῆς Α τῆς Ν. Ἀγγιάλου (ΑΕ 1929 σ. 65 εἰκ. 67—σ. 67 εἰκ. 72—Γ. Σωτηρίου) ὡς καὶ τὰ ἐκ Κορίνθου καὶ ἐκ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Στουδίτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου τῆς Παλαιοπόλεως ἡ ἄκανθα, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, εἶναι φυσικωτέρα καὶ ἄνευ σχηματοποιήσεως, ὃ δὲ σταυρὸς δὲν εἶναι παραφυὰς τῆς ἀκάνθης, ἀλλ' αὐτοτελής, διὸ καὶ τίθεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} μ. Χ. αἰῶνος. Ἐνδιαφέρον εἶναι ὡσαύτως κιονόκρανον μικρᾶς παραστάδος μετ' ἀναγλύφων φύλλων φοινικοειδῶν.

Ἡ ἄλλη ἀνασκαφικὴ ἐργασία περιορίσθη εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ μνημείου καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ πρὸ τοῦ τριβήλου χώρου, ὅπου διεπιστώθη ὁ νάρθηξ ἔχων πλάτος μέτρων 4,70. Ἐπὶ

τοῦ δαπέδου εὐρέθησαν κατὰ χώραν λείψανα τοῦ ψηφιδωτοῦ, τοῦ ὁποίου μέγα μέρος ἔξαχθὲν τῷ 1846 εὐρίσκεται ἐν τῷ μουσεῖῳ Κερκύρας.

Κατὰ τὴν ἔρευναν πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ βορείου τοίχου τῆς βασιλικῆς εὐρέθησαν καὶ δύο ἐπιγραφαὶ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν χρόνων μία ἀναθηματικὴ (Κορκυραίων οἱ παῖδες Θεῶ εὐεργεσίας ἔνεκεν) καὶ μία ἐπιτύμβιος (Ἀμφιμέδων χαῖρε) τῶν ὑστέρων Ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς θὰ δεῖξη καὶ ἄλλας λεπτομερείας τοῦ πολὺ ἐνδιαφέροντος τούτου μνημείου τῆς παλαιοχριστιανικῆς Κερκύρας.

8. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀρχαίαν Ἀχαΐαν ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία τὰς ἀνασκαφὰς αὐτῆς διὰ τοῦ κ. Ν. Κυπαρίσση.

α. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ Αἰγίου καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Χατζῆ ἠρευνήθη ἡ θέσις Τραπεζῶ ἦτοι τραπεζοειδῆς γήλοφος ἐκ ψαμμίτου λίθου, περιβαλλόμενος ὑπὸ τείχους, σφρομένου κατὰ διαστήματα καὶ δεικνύοντος ποικίλην οἰκοδομίαν. Οἱ τάφοι ἦσαν κατεστραμμένοι καὶ σεσυλημένοι.

β. Εἰς ἀπόστασιν $2\frac{1}{2}$ ὥρῶν ἀπὸ Αἰγίου καὶ κατὰ τὰ πέραν τοῦ Σελινοῦντος ὑψώματα τῶν ὑπωρείων τῆς Φτέρης εἰς θέσιν Ἀχούρια παρὰ τὸ χωρίον Ἀχλαδιᾶς διεπιστώθησαν πλείονες τάφοι σεσυλημένοι καὶ οὗτοι, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο διδακτικοὶ ὅτι σημειοῦται ἡ ὑπαρξίς ὑστερομυκηναϊκῶν νεκροταφείων κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην, εἰς ἣν κατέφυγον οἱ Μυκηναῖοι πρόσφυγες ἐξ Ἀργολίδος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πανσανίας VII, 25, 5 ἐ., ὁ δὲ Ὁρέστης ἐγένετο ἰδρυτῆς τοῦ ἱεροῦ τῶν Εὐμενίδων ἐν Κερυνείᾳ.

9. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας κ. Ἄ. Ὁρλάνδος, συνεπλήρωσε δὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κάτω ἀνδῆρου τοῦ γυμνασίου κατὰ μέγα μέρος, ὥστε καὶ ἡ κεντρικὴ κλιμαξ τῆς ἀνόδου ἀνεφάνη πλήρης καὶ ἡ κρήνη ἡ πρὸς νότον κατέστη περίοπτος.

Παρά ταῦτα ἡ ἔρευνα ἐστράφη πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ βουλευτηρίου, τῆς τε ἐσωτερικῆς δηλ. διατάξεως αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς οἰκοδομίας τῶν θεμελίων καὶ τῆς ἀνωδομίας τῶν τοίγων, περὶ τῶν ὁποίων λεπτομερῶς γράφει ἡ ἔκθεσις. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς καὶ μέρος τῆς δυτικῆς ἔχομεν τὴν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς διάστασιν τοῦ βουλευτηρίου τῆς Σικυῶνος μετροῦσαν 41^μ,50. Ἡ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ἔρευνα διεπίστωσεν ὅτι τὸ μῆκος αὐτῆς ἦτο μέτρον 40,50—κατὰ ταῦτα τὸ οἰκοδόμημα εἶχε σχεδὸν ἄρτιον τετράγωνον διάγραμμα.

Τὰ ἐσωτερικὰ στηρίγματα τοῦ ὑποστύλου τούτου κτίσματος ἐξηκριβώθη ὅτι ἦσαν δέκα ἕξ, ἔχομεν ἄρα ἐν αὐτῷ κάτοψιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁδείου τοῦ Περικλέους καὶ τὴν τοῦ ἐν Μεγαλοπόλει Θερσιλείου, ὡς καὶ τοῦ Τελεστηρίου τῆς Ἐλευσίνοσ κ.ἄ.

Μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βουλευτηρίου καὶ τῆς γειτονικῆς στοᾶς ὑπάρχει δρόμος πλάτους 6^μ,75, ἡ δὲ πρὸς τὸν δρόμον τοῦτον πλευρὰ τῆς στοᾶς ἦτο ἀνοικτὴ καὶ ἔφερε κίονας, τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη τῶν βάσεων διακρίνονται σαφῶς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου, συμπίπτουσι δὲ κατὰ τὴν διάμετρον πρὸς δωρικοὺς σπονδύλους εὐρεθέντας κατὰ τὴν ἐργασίαν.

Εὐρέθησαν ὡσαύτως καὶ δύο ἐδώλια, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν θεάτρων, ἀνήκοντα δὲ προφανῶς εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ δὴ εἰς πρώτην αὐτοῦ περίοδον, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ Σικυῶνιοι ἐχρησιμοποίησαν χωμάτινα.

Ἡ στήριξις τῆς στέγης ἐγένετο δι' Ἰωνικῶν κίωνων, ὧν τὸ ὕψος ὑπολογίζεται εἰς ὀκτώ μέτρα περίπου.

10. Ἐν Σπάρτῃ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐπανάλαβε διὰ τοῦ κ. Γ. Σωτηρίου τὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκτελέσει ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας διὰ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Ἀδαμ. Ἀδαμαντίου (πρβ. ΠΑΕ 1934, 126 ἔ.).

Λείψανα μεγάλου Βυζαντινοῦ ναοῦ κατὰ τὸν χώρον ἐκεῖνον εἶχον ἀνακαλύψει τὸ πρῶτον αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς, ἐπεξέτεινε δὲ τὴν ἀνασκαφὴν ἔπειτα ὁ Ἀδαμαντίου.

Μετὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐγκαταλειφθέντος χώρου καὶ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ ὁ κ. Σωτηρίου ἀνέσκαψε τὸν μέγαν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ προσδιώρισε κατὰ μέγα μέρος τὰ ὄρια αὐτοῦ. Πρὸς βορρᾶν ἐσχηματίζεται πλακόστρωτος αὐλή, τῆς ὁποίας ἀνευρέθη μέγα μέρος. Πρὸς δυσμὰς τοῦ νάρθηκος συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις ὀλοκλήρου τοῦ κτίσματος, τοῦ θεωρηθέντος ἄλλοτε ἐσφαλμένως ὡς βαπτιστηρίου, ὡς καὶ τῶν συνεχομένων πρὸς αὐτὸ διαμερισμάτων ἐκτεινομένων εἰς μῆκος εἴκοσι πέντε μέτρων. Ἔλλα προσκτίσματα κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν εἶναι ἐλάχιστα.

Ὁ ἀξιολογώτατος ναὸς τῆς ἀρχαίας Σπάρτης διακρίνεται εἰς τὸν ἀρχικὸν ναὸν καὶ εἰς τὰ δυτικῶς αὐτοῦ προσκτίσματα τοῦ 11^{ου} αἰῶνος.

Ὁ ἀρχικὸς ναὸς εἶναι τρίκλιτος βασιλικὴ μετ' ἐγκαρσίου κλίτους καὶ νάρθηκος, ἔχουσα ἐξωτερικῶς τρίπλευρον καὶ ἐσωτερικῶς ἡμικυκλικὴν ἀψίδα, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς πρόθεσιν καὶ διακονικὸν μετὰ διπλῶν πρὸ αὐτῶν διαμερισμάτων εἰσερχομένων εἰς τὸ ἐγκάρσιον κλίτος.

Αἱ κιονοστοιχίαι τοῦ ναοῦ ἀποτελοῦνται ἐξ ἑξ κίωνων κυλινδρικῶν, τῶν ὁποίων αἱ 4 βάσεις εἶναι κυβικαὶ ὕψους 0.50, ἔχουσαι γλυφὰς καὶ ἄνω συμφυεῖς Ἴωνικὰς βάσεις κίωνων. Τὰ Κορινθιακὰ κιονόκρανα προέρχονται ἐξ ἑλληνιστικῶν κτισμάτων τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Τὸ ἱερὸν βῆμα, καταλαμβάνον ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ, ἔχει ἐν μέσῳ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ πρὸς Α. μικρὸν «σύνθρονον», πλάτους 4 μ., μόνον διὰ τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, ὅπισθεν δὲ τούτου διάδρομον μετὰ τριῶν ἀψίδων ὡς ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου.

Τὸ σύνθρονον τῆς Σπάρτης εἶναι μοναδικὸν παράδειγμα ἐν Βυζαντινῷ ναῷ, διότι τοῦτο ἐν Βυζαντ. χρόνοις ἐξαφανίζεται. Κατὰ ταῦτα ἐν Σπάρτῃ ἔχομεν τὴν τελευταίαν μορφήν τοῦ συνθρόνου ὡς ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἐν τῇ ἀψίδι.

Ἵσασύτως τὸ διακονικὸν καὶ ἡ πρόθεσις διατηροῦσι στοιχεῖα τῶν παστοφοριῶν τῶν παλαιοχριστιανικῶν μετ' ἔγκαρσίου κλίτους βασιλικῶν, ἐντὸς δὲ τοῦ πρὸ τῆς προθέσεως διαμερίσματος ἀνευρέθη καὶ ἡ βᾶσις τῆς «Τραπεζῆς τῆς προθέσεως» μαρτυροῦσα περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς παλαιοχριστιανικῆς λατρείας, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἐξαφανίζεται.

Καὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι δεικνύουσι ὅτι ὁ ναὸς τῆς Σπάρτης εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε ἐλλείπων μεταβατικὸς τύπος ἀπὸ τῆς παλαιοχριστιανικῆς εἰς τὴν Βυζαντινὴν μορφήν. Τοῦτο δὲ προσδίδει εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐξαιρετικὴν σημασίαν,

Ἡ στέγασις τοῦ βήματος ἦτο θολωτὴ, τῆς δὲ ὑπολοίπου βασιλικῆς ἀμφικλινῆς ὡς ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Ἰλισσοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν Φιλίππων.

Ὁ νάρθηξ ἀκολουθεῖ ὁμοίως παλαιοχριστιανικὰ πρότυπα μετὰ τριβήλου μετὰξὺ δύο πυλῶν καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν μετὰ τεσσάρων σηκῶν ἢ τυφλῶν τόξων, ἔχων δὲ πρὸ αὐτοῦ πρόπυλον, τοῦ ὁποίου διεσώθησαν δύο κίονες πρὸ τῆς μόνης πύλης τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην.

Τὸ δάπεδον εἶναι μαρμαρόστρωτον, τὸ δὲ τοῦ ἁγίου βήματος καλύπτεται διὰ μαρμαροθετημάτων. Ἐπί τινος πλακῶς τοῦ κεντρικοῦ κλίτους εἶχεν ἀνευρεθῆ προηγουμένως ἡ ἐλλιπὴς ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή: Βαρθολομαίου καὶ Λουκά τῶν μακαρίων ἐπισκόπων . . . πέμπτην ἡμέραν ἐν ἔτει τῷ ϚΦΜΑ (=1031) ἦν τελευτή . . . κλπ. πολύτιμος διὰ τὴν ἀναφερομένην χρονολογίαν.

Καὶ ἐξ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν ἐνδείξεων καὶ δὴ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοπρεποῦς διατάξεως τῶν μερῶν τοῦ ναοῦ ὀδηγούμεθα εἰς τὴν πρὸ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος χρονολόγησιν τοῦ ναοῦ.

Τὰ προσκτίσματα τοῦ ναοῦ πρὸς Δ ἀποτελοῦνται ἐξ ἐνὸς σταυρικοῦ ναυδρίου, ἔχοντος πρὸς Α. ἡμικυκλικὴν ἀψίδα, δεικνύοντος δὲ καὶ ἐξωτερικῶς τὸ σταυρικὸν σχῆμα. Ἡ οἰκοδομία τοῦ ναυδρίου ἀνήκει εἰς τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ἔχει δὲ τοῦτο δύο εἰσό-

δους πρὸς Ν καὶ Δ, ὡς καὶ μίαν θύραν δεξιὰ τῆς ἀψίδος φέρουσαν πρὸς τὸ πρόπυλον τοῦ ναοῦ.

Ἀριστερὰ ὑπάρχει τάφος καὶ πρὸ τῆς ἀψίδος ὀκτάγωνος μαρμαρίνη λάρναξ.

Μετὰ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς συνέχεται διάδρομος μήκους 21,70 καὶ πλ. 4,80 διαιρούμενος εἰς τρία διαμερίσματα ἐπικοινωνοῦντα διὰ θυρῶν καὶ πρὸς ἄλλα παράλληλα διαμερίσματα καὶ πρὸς τὰ ἔξω.

Τὸ κτίσμα ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν κλιμακοστασιῶν φαίνεται ὅτι ἦτο διώροφον, ὃ δὲ διάδρομος εἶχε καμαρωτὴν τὴν στέγην, ἀνήκων εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ἐμβόλους, τῶν ὁποίων ἓνα ἔχομεν καὶ παρὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ τῶν προσκτισμάτων τούτων αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ καὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι ἀνάγουσι ταῦτα εἰς τὸν 11^{ον} αἰῶνα.

Ὁ μακαρίτης Ἀδαμαντίου εἶχε ταυτίσει τὸ κτίσμα πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος τὸν ἀνεγερθέντα κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε, τὸν ὁποῖον δικαίως ὡς ἅγιον ἐτίμησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ δρᾶσιν ἐν Λακεδαιμονίᾳ. Τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος μετωνόμασαν οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο εἰς Μονὴν τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε.

Ἄλλοι ἠμφισβήτησαν τὴν ὀρθότητα τῆς ταυτίσεως τοῦ μνημείου, ὃ δὲ κ. Σωτηρίου διὰ μακρᾶς ἐξετάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου γνωστῶν λεπτομερειῶν ὡς καὶ τῶν τοπογραφικῶν ἐνδείξεων καταλήγει πειστικῶς εἰς τὴν πρώτην ταύτισιν καὶ συνάγει ὅτι κατ' ἀρχὰς παρὰ τὸν τόπον τῆς ταφῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος ὑπῆρχε προσκύνημα μετὰ μυροδόχου λάρνακος, τοῦτο δὲ διεσκευάσθη κατὰ τὸν 11^{ον}, ἴσως, αἰῶνα εἰς τὸ ἀνευρεθὲν ναῦδριον μετὰ τῆς μυροθήκης, προσετέθησαν δὲ ὁ ἔμβολος καὶ ἄλλα διαμερίσματα ὡς ξενῶνες καὶ τὸ ὅλον περιεκλείσθη ἐντὸς περιβόλου, ὥστε τὸ ἱερὸν τοῦτο φροντιστήριον, ὅπως ὀνομάζεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, νὰ ἀποβῆ ἀξιόλογον συγκρότημα εἴτε μοναχικῆς εἴτε ἄλλης εὐαγοῦς σημασίας ἐν τῇ μεσαιωνικῇ Λακεδαιμονίᾳ.

Οὕτω διὰ τῆς γενομένης ἐν Σπάρτῃ νέας ἐρεῦνης καὶ διὰ τῆς

λεπτομεροῦς μελέτης καὶ ἐρμηνείας τῶν λειψάνων ἐνετάχθη εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀξιολογώτατον Βυζαντινὸν μνημεῖον.

11. Ἐν Νάξῳ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία τὰς προπέρουσιν ἀρξαμένας ἀνασκαφὰς διὰ τοῦ κ. Χρ. Καροῦζου ἐν θέσει Καμινάκι καὶ εἰς ἀπόστασιν 10' ΒΑ τῆς πόλεως, ὅπου εἶχεν εὐρεθῆ ἀρχαῖον ἱερόν.

Ἡ συνέχεια τῆς σκαφῆς ἐγένετο κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς χαράδρας, ἡ ὁποία κατόπιν βιαίας γεωλογικῆς μεταβολῆς ἐδίχασε τὸν τόπον καὶ τὴν ἐπίχωσιν. Περιορίσθη δὲ ἡ ἔρευνα εἰς τὸ χαμηλὸν πρᾶνὲς τοῦ τόπου ἀμέσως ὑπεράνω τοῦ ρεύματος. Ἡ ἐπίχωσις περιεῖχεν ἀνωτέρω μὲν ἀνάμικτα γεωμετρικά, ἀρχαῖα ἢ κλασσικά ὄστρακα, κατωτέρω δὲ καθαρότερον γεωμετρικά, ἐκτὸς τῶν ῥωγμῶν ἢ πτυχῶν, ὅπου καὶ πάλιν εὐρίσκοντο ταῦτα ἀνάμικτα. — Νεώτερα τούτων εὐρήματα φθάνοντα μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων εὐρίσκονται εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον σημεῖον κεκαλυμμένον ὑπὸ μαρμαρίνης λατύπης. Τὰ τῆς διαταραχῆς τοῦ τόπου ἐξετάζει λεπτομερέστερον ὁ ἀνασκάψας, καταλήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ γεωλογικὴ μεταβολὴ συνέβη κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ ἡμῶν αἰῶνας.

Τὰ εὐρεθέντα κινητὰ ἀρχαῖα εἶναι τεμάχια ἐκ κεραμώσεως κτισμάτων, ὄστρακα ὄραιων ἀγγείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐν μετὰ παραστάσεως μάχης ἢ ναυμαχίας τοῦ 750 - 725 π. Χ., πῆλινα εἰδώλια, μεταξὺ τῶν ὁποίων κεφαλὴ τῆς δαιδαλείου τεχνοτροπίας, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, κεφαλὴ λέοντος, ἀρχαῖκὸν πλαστικὸν ἀγγεῖον βατράχου, ὀστεῖνα καὶ δὴ μικρὰ περιστερὰ τοῦ 7^{ου} π. Χ. αἰῶνος, τεμάχια ἀγγείων ἐκ πορσελλάνης, σκαραβαῖοι καὶ χαλκᾶ βέλη, πόρπαι καὶ ὀμφαλωτὴ φιάλη.

Ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας θὰ διδάξῃ ἡμᾶς καὶ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος τοῦ ἱεροῦ.

12. Ἐν Ἰκαρίῳ, ἐν τέλει, ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ κ. Λίνου Πολίτου, ἐν θέσει Νᾶ κατὰ τὸ ΒΔ μέρος τῆς νήσου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1 ὥρας ἀπὸ τοῦ ὀρμίσκου τοῦ Ἀρμενιστῆ,

ὄπου ἦτο πιθανή, νῦν δὲ κατέστη βεβαία ἡ κατονομασία τοῦ εὐρεθέντος ἱεροῦ ὡς ἱεροῦ τῆς Ταυροπόλου Ἄρτέμιδος.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐπανελήφθη πρὸς περαιτέρω ἀποκάλυψιν τοῦ χώρου πέριξ τῶν προηγουμένως εὐρεθέντων δύο βάθρων, τὰ ὅποια ἦσαν, φαίνεται, κατὰ τὸ κέντρον τοῦ ἱεροῦ. Ἡ ἔρευνα ἀνεῦρε τὰ θεμέλια οἰκοδομήματος διαστάσεων 16×11 μ.

Οἱ τοῖχοι ἔχουσι πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ $0^{\mu},50$ μέχρι $1^{\mu},50$, ἔνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους. Ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἡ πρὸς Δ μεταγενεστέρᾳ προσθήκη, τὸ ὑπόλοιπον κτίσμα παρέχει διάγραμμα ναόσχημον, ἀποτελούμενον ἐκ σηκοῦ καὶ ἐξ ὀπισθοδόμου ἢ ἀδύτου.

Κινητὰ εὐρήματα ἦλθον εἰς φῶς ἐντὸς τοῦ οἰκοδομήματος, ἀλλὰ τὰ χῶματα ἦσαν τεταραγμένα καὶ ἔνεκα τῆς ἐπιζημίου ἐκεῖ παρεμβάσεως νεωτέρας ἀσβεστοκαμίνου. Τὸ κατώτατον στρώμα τῆς ἐπιχώσεως φαίνεται μᾶλλον ἀδιατάρακτον ἀλλ' οὐκ καὶ ἀπολύτως ἐνιαῖον, διότι εὐρέθησαν μὲν κατὰ πλειονότητα ὄστρακα ἀρχαϊκῶν ἀγγείων καὶ χαλκαῖ ἀρχαϊκαὶ πόρπαι, δὲν ἔλειπον ὅμως καὶ τεμάχια Ῥωμαϊκῶν λύχνων.

Ἐπειδὴ τὸ εἰρημένον οἰκοδόμημα εἶναι, ὅπως φαίνεται πιθανώτατον, ὁ ναός, τότε τὸ ἄλλο παρ' αὐτὸν καὶ πρὸς Ν κτίσμα, διαστάσεων $5^{\mu},00 \times 3^{\mu},70$, δύναται νὰ εἶναι ὁ βωμός, ἀπόκειται δὲ εἰς μέλλουσαν ἔρευναν ὅπως καθορισθῇ καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο.

Ἄλλο μέγα κτίσμα πρὸς Ν, διαστάσεων κάτω $14^{\mu} \times 2^{\mu},45$, ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλων πωρίνων ὀρθογωνίων δόμων καὶ ἔχον κανονικὸν περίγραμμα κατὰ τὴν κατωτέραν τῶν στρώσεων, παρέχει τὴν ὄψιν βάθρου, τοῦ ὁποίου ὑπολείπεται ἀκόμην ἡ ὄλοσχερῆς ἀποκάλυψις καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ προορισμοῦ. Πάντως ἡ οἰκοδομία αὐτοῦ φαίνεται μεταγενεστέρᾳ τοῦ ναοῦ.

Μεταξὺ τῶν κινητῶν εὐρημάτων εἶναι μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ δύο ἀγαλμάτων τεμάχια, ἀναγομένων ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος τοῦ ἐνὸς μὲν εἰς ἄγαλμα γυναικὸς τῶν περὶ τὸ 410 π. Χ. χρόνων, τοῦ δὲ ἄλλου ὡσαύτως εἰς γυναικεῖον ἄγαλμα Ἄρτέμιδος, τύπου ἴσως κλασσικῶν χρόνων, ἀλλ' ἐξ ἀντιγραφῆς γενομένης κατὰ τοὺς ὑστέρους Ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

Χαλκᾶ εὐρήματα εἶναι πόρπαι καὶ περόναι ἀρχαϊκῆς περιόδου.

Πολυπληθῆ εἶναι τὰ τεμάχια ἀγγείων τὰ εὐρεθέντα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἀνασκαφῆς, ὡς λεπτομερῶς ἀναγράφει ἡ ἔκθεσις. Κατὰ μέγιστον μέρος προέρχονται ταῦτα ἐξ ἐργαστηρίων τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, τινὰ δὲ ἀνήκουσιν εἰς Κυκλαδικὰ κέντρα. Ἡ χρονολογία τούτων κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 7^{ου} μέχρι τῶν μέσων τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 6^{ου} αἰ. μέχρι τῶν μέσων τοῦ 5^{ου} χρονολογοῦνται τὰ εὐρεθέντα Ἀττικὰ κεραμικὰ προϊόντα. Ἐλλείπουσι σχεδὸν ἔντελῶς τὰ Κορινθιακὰ ὄστρακα. Ἀπαντῶσι δὲ τεμάχια Ἑλληνιστικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν ἀγγείων καὶ λύχνων. Σημαντικὸν εἶναι τεμάχιον Ἀττικῆς κύλικος φέρον τὴν εὐκόλως συμπληρουμένην ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν Τ]αυροπ[όλφ δηλ. Ἀρτέμιδι, ἐκ τούτου δὲ ὡς καὶ ἐκ τῶν μνημονευθέντων μαρμαρίνων τεμαχίων ἀγάλματος Ἀρτέμιδος διαπιστοῦται ἀναμφισβητήτως ὅτι τὸ ἱερὸν ἀνήκει εἰς τὴν Ταυροπόλιν Ἀρτεμιν, ἡ δὲ ἀνασκαφὴ προσλαμβάνει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἔδαπανήθησαν δὲ δι' αὐτὸ δρ. 151000.

Τὸ δημοσιευτικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1939 περιλαμβάνει:

1) Τὸν τόμον τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ ἔτος 1938 ἐκ σελ. 162 μετὰ πλείστων εἰκόνων καὶ διαγραμμάτων.

2) Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος (1937), περιλαμβάνον τριακοντα ἕξ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας, ἐκ τῶν ὁποίων εἴκοσι μία εἶναι Ἑλληνικαί, αἱ δὲ ὑπόλοιποι προέρχονται ἐξ ἄλλοδαπῶν φίλων καὶ θαυμαστῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας, εἰς σελίδας ἐν συνόλῳ τριακοσίας δέκα ἑπτὰ, σχήματος 4^{ου}, μετὰ πολυαρίθμων πινάκων καὶ εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ, εἰς ἐμφάνισιν δὲ καὶ ἐκτύπωσιν ἀνταξίαν καὶ τοῦ προηγηθέντος πρώτου μέρους τοῦ τόμου καὶ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς τε καὶ διεθνoῦς ἀποστολῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου μέρους τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου ἔχει ἤδη ἀρχίσει ἢ ἐκτύπωσις, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι θὰ περατωθῇ αὕτη ἐντὸς τοῦ ἔτους 1940 ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1941.

3) Ἐκ παραλλήλου ἐκτυποῦται ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1938, θέλει δέ, ὡς ἐλπίζομεν, ἐκδοθῆ οὗτος ἐντὸς τοῦ 1940, ἀρχομένης προσεχῶς καὶ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ τόμου τοῦ 1939.

4) Ὑπὸ ἐκτύπωσιν καὶ περὶ τὸ πέρασ ἀυτοῦ εὐρίσκεται τὸ Λεύκωμα τῆς Ἐκατονταετηρίδος.

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἐταιρείας ἐπλουτίσθη διὰ τετρακοσίων τριάκοντα ὀκτὼ τόμων προερχομένων ἐξ ἀγορᾶς, ἐξ ἀνταλλαγῆς καὶ ἐκ δωρεῶν. Εἰς τοὺς δωρητὰς ἀπευθύνονται καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θερμοτάται εὐχαριστίαι τοῦ Συμβουλίου.

Ἐκ τῆς κατασκευῆς καὶ πωλήσεως εἰκόνων καὶ φωτογραφικῶν δελταρίων ἐν τοῖς μουσείοις ἀπέμεινε καθαρὸν κέρδος δρ. 73,486, τὸ ὅποιον κατενεμήθη συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 4823 μεταξὺ τῆς Ἐταιρείας (29394,40), τῶν βιβλιοθηκῶν μουσείων 36743.— καὶ τῶν φυλάκων μουσείων (7348,60).

Ὁ ἀπολογισμὸς τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ὁ τελευταῖος, διότι ὁ νεαρὸς ἀρχαιολογικὸς νόμος 1947 τοῦ ἔτους 1939 ἀνέθηκε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸ Κράτος.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διαχειρίσεως τοῦ πόρου τούτου ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1933 μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μνημονευθέντος νόμου 1947, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία διέθεσεν ἐν συνόλῳ ὑπὲρ τοῦ πλουτισμοῦ τῶν βιβλιοθηκῶν μουσείων δρ. 214634,85, ὑπὲρ δὲ τῶν φυλάκων μουσείων δραχμὰς 42908,60, ἐκράτησε δὲ ὑπὲρ ἑαυτῆς, κατὰ τὸν νόμον, δρ. 171636,80, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησεν ὑπὲρ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ αὐτῆς ἔργου.

Τὴν περὶ τοῦ ἔργου τούτου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀγαθὴν γνώμην τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν αὕτη

διετρόνωσε διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ χρυσοῦ αὐτῆς μεταλλίου ἐπὶ τῇ πανηγυρισθείσῃ ἑκατονταετηρίδι, ἤλθε νὰ διαπιστώσῃ κατὰ τὸ 1939 καὶ δεῦτερον δείγμα ἦτοι ἢ διὰ γενναίας δαπάνης γενομένη δημοσίευσίς τοῦ ἐκτενοῦς ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου κ. Γ. Πετροπούλου περὶ τῶν Παπύρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τὸ ὁποῖον ἢ Ἀκαδημία ἐθεώρησε δίκαιον νὰ ἀφιερῶσιν πρωτίστως εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν εὐκρινῆ αὐτῆς εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς δαπανηρᾶς δημοσιεύσεως καὶ διὰ τὴν λεπτὴν σκέψιν τῆς ἀφιερώσεως.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἑκατοστὸν δεῦτερον ἔτος τὸ ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἄξιον τοῦ παρελθόντος καὶ εὐοίωνον διὰ τὸ μέλλον.

Ἡ παρουσία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου ἀποτελεῖ διὰ τὸ ἴδρυμα καὶ ἰκανοποίησιν διὰ τὰ συντελεσθέντα καὶ κέντρον διὰ νέας προσπαθείας, εἴμεθα δὲ εὐλαβῶς εὐγνώμονες διὰ τὴν στοργὴν ταύτην.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ζῆ καὶ δρᾷ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, διότι σημαντικώτατον μέρος τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀναδιφᾷ καὶ ἀνασυγκροτεῖ πρὸς διαφώτισιν καὶ ἀνύψωσιν καὶ ἀναζωογόνησιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι οὐχὶ μόνον αὐταὶ ἐν Ἑλλάδι ἐθαυματούργησαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἄλλων τόπων καὶ ἄλλων χρόνων λαοὺς ἐνέπνευσαν εἰς μεγαλοουργίαν.

Ἐν πάσῃ ἄρα ἐθνικῇ σταυροφορίᾳ, ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγμάτων τῶν σκοπῶν τούτων οἱ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας ἐμπνεόμενοι καὶ διδασκόμενοι εἶναι οἱ φυσικοὶ συνεργάται.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1939

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Ἡ ἀνασκαφή τοῦ Μαραθῶνος κατὰ τὸ 1939 εἶναι ἐξακολούθησις προηγηθείσης ἐργασίας εἰς τὰ δύο νεκροταφεῖα, γεωμετρικῶν καὶ κλασικῶν χρόνων, ἐντὸς τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος, κάτωθεν τῆς ἠρειπωμένης μονῆς τοῦ Βρανᾶ καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου χιλιομέτρων, πρὸς δυσμὰς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, κατὰ τὸ 36^{ον} χιλιόμετρον. (Ἴδε ΠΑΕ 1934, 29. — 1935, 84. — Νέα Ἑστία 1935 τεῦχος 197. — «Ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου» ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἔτος Α΄. — Α. Α. 1934, 148. — Πρακτ. Ἀκ. Ἀθ. 9, 1934, σελ. 261). Ἀμφότερα τὰ νεκροταφεῖα κεῖνται πλησίον τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλείου.

Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου περιβάλλεται ἀπὸ τὰς ὑπαρξείας τῆς Πεντέλης καὶ κατέρχεται πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ ὑπερχειλίζοντες χεῖμαρροι, πρὸ παντὸς τὸ ρεῦμα τῆς Ραπεντόζας ὅπερ κατέρχεται ὀρμητικῶς ἀπὸ τὸν Διόνυσον, ἐξαπλοῦνται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς πεδιάδος καὶ παρασύρουσι χώματα, ἄμμιον καὶ χάλικας. Ὡς ἐκ τούτου τάφοι τινὲς εὐρέθησαν ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, γυμνωθέντες ἀπὸ τὰ συγκαλύπτοντα αὐτοὺς χώματα. Ἐσωτερικῶς οἱ τάφοι ἔχουσι ὑποστῆ διάβρωσιν καὶ εὐρέθησαν πλήρεις χωμάτων καὶ χαλίκων. Ἐνεκα τούτου ἐλάχιστα μόνον ὄσα διετηρήθησαν καὶ ταῦτα σαθρά, διὸ καὶ ἐκονιοποιῶντο ἀμέσως.

Τὸ πρὸς ἀνατολὰς κείμενον νεκροταφεῖον — τὸ πλησιέστερον δηλαδὴ πρὸς τὸν μυκηναϊκὸν τάφον — περιλαμβάνει τάφους γεωμετρικῶν χρόνων.

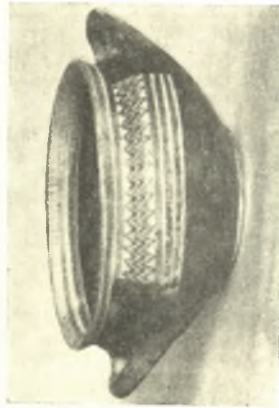
Εἰς τοὺς προηγουμένως ἀποκαλυφθέντας δέκα πέντε τάφους προσετέθησαν ἐφέτος ἕτεροι ἑννέα. Εἶναι συγκεντρωμένοι, ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ σχηματίζουν δύο σχετικῶς στενὰς λωρίδας μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Οἱ τάφοι, πλὴν ἑνὸς μόνου, εἶναι ἐπίσης ἐστραμμένοι πρὸς δυσμὰς. Δὲν ἔχουσι διαταράξει ὁ εἰς τὸν ἄλλον, οὔτε εὐρέθη τάφος ὑπερκείμενος ἄλλου, ὅπως παρετηρήθη εἰς ἄλλας γεωμετρικὰς νεκροπόλεις λ. χ. εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ εἰς τὸν Κεραμεικόν. Ἐκ τούτου συνάγομεν ὅτι ἡ χρῆσις

δ

β

γ

α

Εικ. 1. Τύπου Ι.

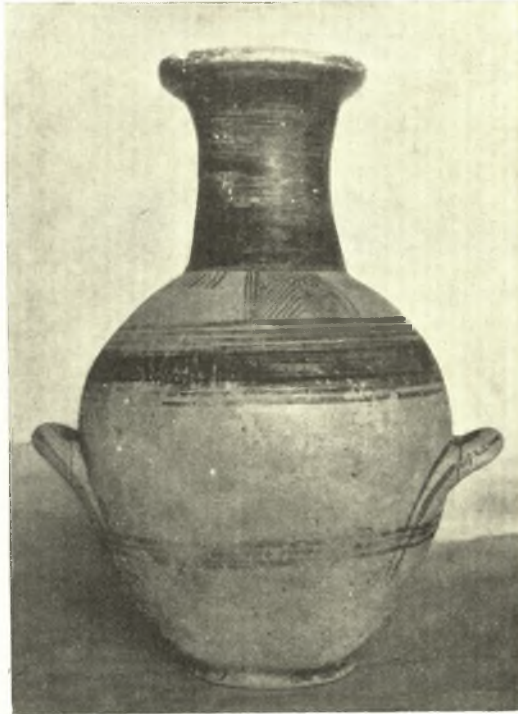
τοῦ νεκροταφείου ἦτο συνεχῆς καὶ δὲν παρετάθη ἐπὶ πολὺν χρόνον ὥστε νὰ λησμονηθοῦν οἱ παλαιότεροι ἔνταφιασμοί. Αἱ δύο λωρίδες, τὰς ὁποίας σχηματίζουν οἱ τάφοι, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς χρονολογικὰς ὁμάδας.

Οἱ ἕξ τάφοι περιεῖχον νεκροὺς ἀκαύστους. Τέσσαρες ἕξ αὐτῶν ἦσαν ἀπλαῖ τάφοι ἀνοιχθεῖσαι ἐντὸς τοῦ χώματος, κεκαλυμμένοι κατόπιν διὰ μεγάλων ἀκανονίστων πλακῶν ἐκ σχιστολίθου. Ἔχουσι σχῆμα ὀρθογωνικόν, πλὴν ἑνός, ὅστις εἶναι μᾶλλον τετράγωνος. Ἔτεροι δύο τάφοι, ἐπίσης ἀκαύστων νεκρῶν, σχηματίζονται ἐκ μεγάλων πλακῶν σχιστολίθου, αἵτινες ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ λάρνακα μετὰ καλύμματος, ἀλλ' ἄνευ πυθμένος.

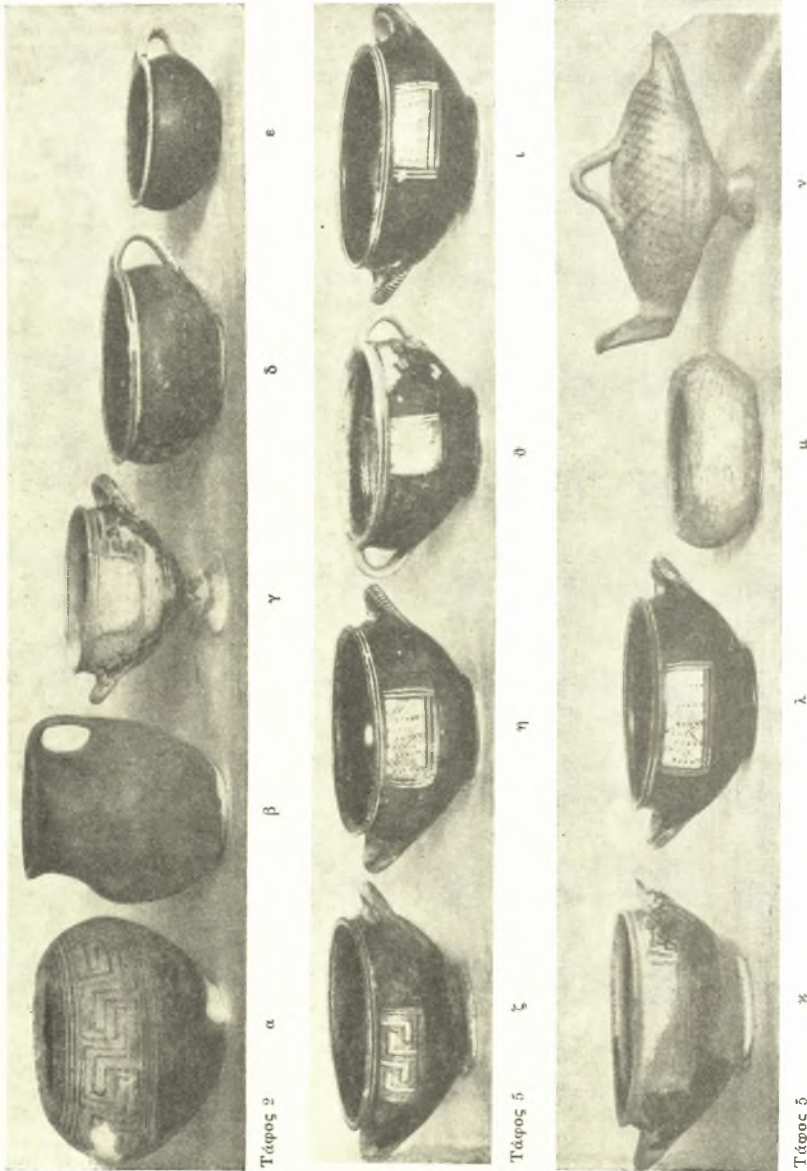
Τὰ ἐν αὐτοῖς ὀστᾶ ἦσαν, ὡς εἴρηται, ἐλάχιστα καὶ πολὺ κατεστραμμένα. Δὲν ἦτο ἐπομένως δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐπ' αὐτῶν οὐδεμία παρατήρησις. Ἐν τούτοις δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ὅτι οἱ νεκροὶ ἔκειντο κατὰ κανόνα ὕπτιοι. Εἰς μόνον, τοῦ ὁποίου ὑπολείμματα τοῦ κρανίου εὐρέθησαν εἰς σημεῖον ὑψηλότερον τοῦ λοιποῦ σώματος, φαίνεται ὅτι ἦτο κάπως συνεσταλμένος. Ὅπου ἡ διατήρησις τῶν ὀστῶν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ κάμωμεν τοιαύτην παρατήρησιν ἐβεβαιώθημεν ὅτι οἱ νεκροὶ ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς δυσμάς, εἶχον δηλαδὴ τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ τάφου. Τὰ κτερίσματα ἦσαν συνήθως εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον.

Οἱ ἕτεροι τρεῖς τάφοι περιεῖχον ὀστᾶ νεκρῶν κεκαυμένων ἐντὸς ὀστεοδόχων ἀγγείων. Καὶ οὗτοι σχηματίζονται ἐκ πλακῶν σχιστολίθου, εἰς σχῆμα περίπου τετράγωνον μετὰ καλύμματος, ὑψηλῶν πλευρῶν, ἀλλ' ἄνευ πυθμένος. Εἶναι κυρίως εἰπεῖν λάρνακες, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐνεκλείοντο τὰ ὀστεοδόχα ἀγγεῖα καὶ τὰ κτερίσματα τῶν νεκρῶν.

Τὰ ὀστεοδόχα ἀγγεῖα ἦσαν ὀρθὰ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ τάφου, τὸ δὲ κάτω

Εἰκ. 2. Τάφος 2.

Εἰκ. 3. Τάφων 2 καὶ 5.

μέρος αὐτῶν κεχωσμένον ἐντὸς τῆς γῆς. Πέριξ αὐτῶν ἦσαν συγκεντρωμένα τὰ λοιπὰ ἀγγεῖα, σωρηδὸν τοποθετημένα οὕτως ὥστε νὰ φθάνουσι κάποτε μέχρι τοῦ λαιμοῦ τοῦ μεγάλου ὀστεοδόχου ἀγγείου. Εἶχεν ἐπομένως ριφθῆ ἡ χῶμα ἐντὸς τοῦ τάφου, κατὰ τὴν ταφήν, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ συγκρατῆ τὸ ὀστεοδόχον ἀγγεῖον καὶ πέριξ αὐτοῦ τὰ μικρότερα κτερίσματα. Οὕτω καὶ τάφοι τινὲς τοῦ Κεραμικοῦ (Arch. Anz. 1935, 287) εἶχον πληρωθῆ διὰ χωμάτων μέχρις ὀλίγων ἑκατοστῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Ἄλλ' οἱ τάφοι τοῦ Μαραθῶνος δὲν περιεῖχον ὅπως ἐκείνοι ἕχνη τῆς πυρᾶς ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχεν ἀναλωθῆ ὁ νεκρός. Μόνον τὰ ὀστᾶ τοῦ καέντος νεκροῦ — μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὀλίγοι ἄνθρακες—εἶχον περισυλλεγῆ καὶ τοποθετηθῆ ἐντὸς τοῦ ὀστεοδόχου ἀγγείου. Οἱ νεκροὶ εἶχον ἐπομένως κατ' ἄλλαχού, δὲν εὗρήκαμεν ὅμως πυρᾶς ἐντὸς τῆς γεωμετρικῆς περιοχῆς.

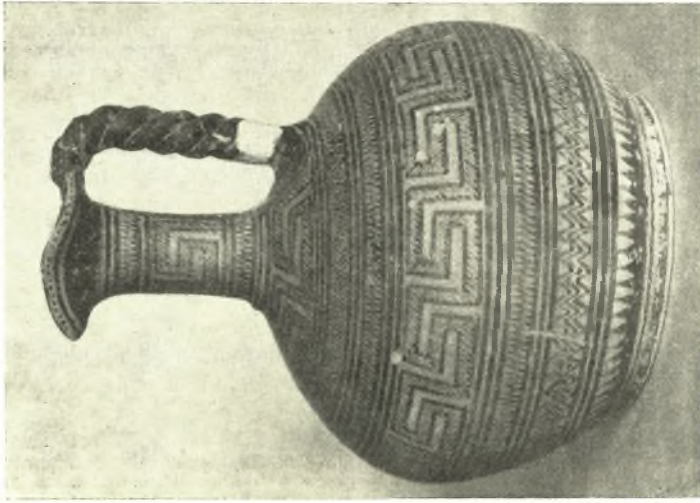
Οἱ τρεῖς οὗτοι τάφοι εἶναι ἀρχαιότεροι ἐκείνων, οἵτινες περιεῖχον νεκροὺς ἀκαύστους. Τοῦτο συνάγομεν ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς κτερισμάτων, γεωμετρικῶν ἀγγείων μὲ ἀσθηρὸν διάκοσμον, ὧν τινὰ ἐνθυμίζουσιν ἀκόμη πρωτογεωμετρικὰ σχήματα, ἐνῶ οἱ τάφοι ἀκαύστων νεκρῶν — πάντες εὐτελέστεροι τῶν κεκαυμένων — περιεῖχον ἀγγεῖα προκεχωρημένων γεωμετρικῶν χρόνων. Προηγῆθη ἐπομένως εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀττικῆς, ἡ καῦσις τῆς ἀπλῆς κατορύξεως τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους.

Ὁ τάφος 1 εἶναι τάφος **κεκαυμένου νεκροῦ** διαστάσεων 1,20×0,75 μ. ἐκτισμένος, μετὰ καλύμματος. Ἐνωθεν αὐτοῦ εὗρέθησαν ὄστρακα, δύο τεμάχια σιδηροῦ ξίφους καὶ ἐγχάρακτος πηλίνης σφαιρα. Ἐξ ὅλων τῶν τάφων ἦτο ὁ μόνος ὅστις δὲν εἶχεν ἐντελῶς πληρωθῆ χωμάτων καὶ χαλίκων—πιθανῶς διότι ἔκειτο βαθύτερον τῶν λοιπῶν καὶ δὲν εἶχε διαταραχθῆ ὑπὸ τῶν χειμάρρων τῆς ἐπιφανείας. Τὸ κάλυμμα εἶχε κατὰ πέσει ἐντὸς τοῦ τάφου, χωρὶς εὐτυχῶς νὰ θραύσῃ τὰ ἐν αὐτῷ ἀγγεῖα.

Περιεῖχεν ἓνα ὀστεοδόχον ἀμφορέα (**εἰκ. 1, α**) βαθέος καστανοῦ χρώματος, μὲ ἀσθηρὸν διάκοσμον ἐπὶ φαιοῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, ἀπὸ τὰς δύο ὄψεις, διακεκομμένον κάτωθεν τῶν λαβῶν καὶ κοιλίαν διηρημένην εἰς ζῶνας δι' ὀριζοντίων γραμμῶν, μίαν οἰνοχόην (**εἰκ. 1, δ**) φαιοῦ χρώματος καὶ σχήματος σφαιρικοῦ μὲ τριφυλλοειδῆς στόμιον καὶ τὸν αὐτὸν διάκοσμον

Εἰκ. 4. Τάφου 5.

β

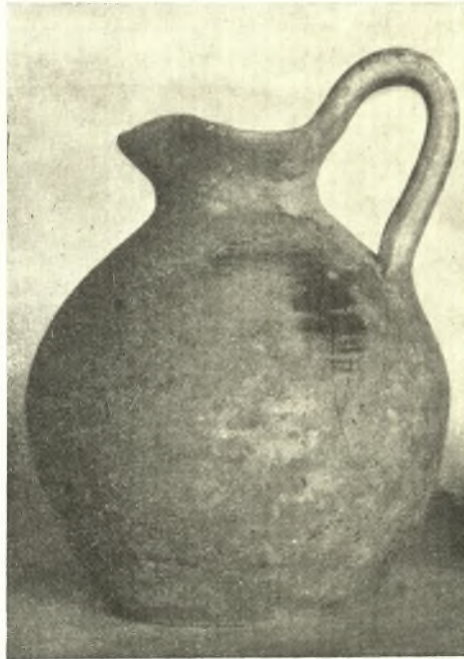

α

Εἰκ. 5. Τάφρον 5.

καὶ δύο μέλανας σκύφους (*εἰκ. 1, β-γ*) μὲ λαβὰς ὑψηλὰ τοποθετημένας, φέροντας τὸν αὐτὸν διάκοσμον ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς διακεκομμένον ἀπλῶς κάτωθεν τῶν λαβῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου πλαισιούμενον διὰ καθέτων γραμμῶν οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζεται μετόπη.

Ὁ τάφος 2, κατασκευῆς ὁμοίας πρὸς τὸν προηγούμενον, **κεκαυμένου νεκροῦ** καὶ διαστάσεων 0,65×0,52 μ., εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν γεωμετρικῶν τάφων τοῦ Μαραθῶνος. Τὰ ὄστᾶ περιείχοντο ἐντὸς ὑδρίας (*εἰκ. 2*) κιτρινωποῦ χρώματος βαρέος σφαιρικοῦ σχήματος ἐχούσης λαβὰς χαμηλὰ ἐπὶ τῆς κοιλίας συνδεδεμένας πρὸς ἀλλήλας διακοσμητικῶς διὰ μελαίνων γραμμῶν, ὀλίγον μόνον κεκοσμημένης ἐπὶ τοῦ ὤμου διὰ γραμμῶν. Ὡς κτερίσματα περιεῖχεν ὁ τάφος μίαν στρογγύλην μέλαιναν πυξίδα (*εἰκ. 3, α*) φέρουσαν σημεῖα πυρός, ἄνευ καλύμματος, περιβαλλομένην ὑπὸ μαιάνδρου ἐκ λεπτῶν γραμμῶν ἐπὶ ἀνοικτοῦ ἐδάφους, μίαν χειροποίητον ἀγάνωτον πρόχουν (*εἰκ. 3, β*) ἄνευ διακόσμου, δίωτον κύλικα (*εἰκ. 3, γ*) ἐκ λεπτοῦ πηλοῦ μὲ ὑψηλὸν πόδα, κεκοσμημένην διὰ μαιάνδρου ὅστις διακόπτεται κάτωθεν τῶν λαβῶν, μόνωτον κύπελλον (*εἰκ. 3, δ*) μέλαν μετὰ διακεκομμένου μαιάνδρου μεταξὺ θηλῶν εἰς τὸ ἔναντι τῆς λαβῆς μέρος καὶ μικρότερον μόνωτον κύπελλον (*εἰκ. 3, ε*) ἄνευ διακόσμου. Ἡ πυξὶς περιεῖχε χαλκοῦν δακτύλιον καὶ ἡ πρόχους χαλκῆν περόνην.

Εἰκ. 6. Τάφος 8.

Ὁ τάφος 3, **ἀκαύστου νεκροῦ** διαστάσεων 1,55×0,50μ. περιεῖχε μόνον ὀλίγα ὄστᾶ.

Ὁ τάφος 4, ὁμοίως **ἀκαύστου νεκροῦ**, διαστάσεων 2,15×1,00 μ. εἶναι τάφος κεκαλυμμένη διὰ πλακῶν. Περιεῖχε μικρὰ μόνον τεμάχια ὄστων καὶ ὡς κτερίσμα ἓνα σκύφον κιτρινωποῦ χρώματος μὲ λαβὰς χαμηλὰ ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ λαιμὸν ὑψηλὸν κεκοσμημένον διὰ σειρᾶς πτηνῶν πλαισιουμένων ἐν εἴδει μετόπης διὰ καθέτων γραμμῶν. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, νεωτέρων γεωμετρι-

κῶν χρόνων, εἶναι ἀτελῶς γανωμένον καὶ ἡ ἐπιφάνειά του διατηρεῖται κακῶς.

Ὁ τάφος 5 διαστάσεων 0,80×0,87 μ. **κεκαυμένου νεκροῦ** περιεῖχεν ὀστεοδόχον ἀγγεῖον ἐντὸς λιθίνης λάρνακος. Ἐνωθεν τοῦ καλύμματος εὐρέθησαν δύο πήλινα σφαιρῶν με ἐγγάρακτον διάκοσμον ὅμοιον πρὸς τὸν διάκοσμον μικροῦ χειροποιήτου ἀγγείου τάφου τῆς Ἑλευσίνας (ΑΕ 1912, 35 εἰκ. 15), φέρουσαι ἴχνη πυρὸς καὶ δύο πόρπας ἐκ χαλκοῦ, σχήματος ἡμισελίνου. Τὰ ὀστᾶ, ἀναμειγμένα με τινὰς ἀνθράκας, περιείχοντο ἐντὸς ἀμφορέως (εἰκ. 4) με τρεῖς καμπύλους πόδας, χρώματος ἐρυθροῦ, κεκοσμημένου μόνον εἰς τὸ ἄνω μέρος δι' ἀντιθετικῶν τριγῶνων μεταξὺ καθέτων

Εἰκ. 7. Τάφου 8.

γραμμῶν, μαιάνδρου διακοπτομένου κάτωθεν τῶν λαβῶν καὶ μαιάνδρου πέριξ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ στόμιον αὐτοῦ ἐκαλύπτετο δι' ἑνὸς σκύφου. Πέριξ τοῦ ἀμφορέως ἦσαν σφηνωμένα ἐντὸς τοῦ χώματος τὰ ἀκόλουθα κτερίσματα. Ἐνα ἀγγεῖον εἰς σχῆμα παγουρίου (Pilgerflasche) (εἰκ. 5, α) ἀποτελούμενον ἐκ δύο ἀβαθῶν ἡμίσεων συγκεκολλημένων, μετὰ τριφυλλοειδοῦς στομίου με ἀψιτηρὸν διάκοσμον καλύπτοντα ὀλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν, ἐκ τριγῶνων, κύκλων καὶ εἰς τὸ μέσον σταυροῦ, μία εὐρυκοίλιος οἰνοχόη (εἰκ. 5, β) μετὰ στενοῦ λαιμοῦ, τριφυλλοειδοῦς στομίου, θηλῶν ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ οἶονεὶ τορνευτῆς λαβῆς, ἔχουσα ἐπίσης ὀλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν κεκοσμημένην δι' ἀψιτηρῶν ὀριζοντίων τριγωνικῶν κοσμημάτων μεταξὺ ὀριζοντίων γραμμῶν καὶ εὐρεῖς μαιάνδρους, ἕξ μέλανεσ σκύφοι (εἰκ. 3, ζ-λ), φέροντες ἀψιτηρὸν διάκοσμον σχηματίζοντα μετόπας ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων, μία στρογγύλη πυξίς (εἰκ. 3, μ) ἄνευ καλύμματος μετὰ λεπτῶν μελαίνων γραμμῶν, εἰς λύχνος (εἰκ. 3, ν) μετὰ ποδός, ὀλίγον κεκοσμημένος διὰ κιγκλιωτοῦ σχεδίου ἐκ μελαίνων γραμμῶν, δύο μικραὶ πόρπαι ἐκ χαλκοῦ, τέλος 14 σφαιρῶν ἐγγά-

ρακτοὶ χειροποίητοι ὅμοιοι πρὸς τὰς ἄνωθεν τοῦ τάφου εὐρεθείσας, ἀλλὰ μὲ κάπως διάφορον διάκοσμον ἐκ μαιάνδρων καὶ κύκλων. Ἐπασαὶ ἦσαν διάτρητοι καὶ ἡ μία ἦτο μεγαλυτέρων διαστάσεων, ὥστε πρόκειται πιθανῶς περὶ ὄρμου μὲ μίαν μεγάλην χάνδραν εἰς τὸ μέσον. Ἦσαν κακῶς ὀπτημένα καὶ σαθραί.

Ὁ τάφος 6 εἶναι ἀκαύστου νεκροῦ καὶ ἔχει διαστάσεις 2,10×0,70 μ. Ἐχει κάλυμμα μόνον ἐξ ἀκαιονίστων πλακῶν, περιεῖχε συντρίμματα ὀστέων, ἐν τούτοις τεμάχιον τοῦ κρανίου σφζόμενον εἰς ὑψηλότερον σημεῖον ἀπὸ τὰ ὀστέα τοῦ σώματος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ νεκρὸς — παρὰ τὰς μεγάλας διαστάσεις τοῦ τάφου — δὲν ἔκειτο ὕπτιος ἀλλὰ συνεσταλμένος. Τὰ κτερίσματα ἦσαν ἓνα ἄωτον κύπελλον μὲ ὑψηλὸν λαιμὸν καὶ διάκοσμον ἐκ τριγῶνων καὶ στιγμάτων καὶ εἰς σκύφος κεκοσμημένος διὰ πτηνῶν μεταξὺ καθέτων γραμμῶν. Ἀμφοτέρα εἶναι ἐκ πηλοῦ κτρινωποῦ, ἀτελῶς ὀπτημένου.

Ὁ τάφος 7, διαστάσεων 0,90×0,65 μ. εἶναι ἐπίσης τάφος κεκαλυμμένη διὰ πλακῶν. Ἦτο ἐντελῶς κενός.

Ὁ τάφος 8, ἀκαύστου νεκροῦ διαστάσεων 1,25×0,55 μ. εἶναι ἐκτισμένος, μετὰ καλύμματος. Ἐσφζοντο ἴχνη μόνον ὀστέων καὶ ὡς κτερίσματα περιεῖχε μικρὰν οἰνοχόην (εἰκ. 6) μὲ ὑψηλὴν λαβὴν καὶ τριφυλλοειδῆ στόμιον ἐκ λεπτοῦ πηλοῦ, ἄνευ διακόσμου καὶ ἓνα δίωτον κύπελλον (εἰκ. 7) μὲ χαμηλὰς λαβὰς κεκοσμημένον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων διὰ δύο πτηνῶν καὶ μιᾶς ἐλάφου.

Ὁ τάφος 9, διαστάσεων 2,10×0,90 μ. εἶναι ἀπλῆ τάφος κεκαλυμμένη διὰ μεγάλων πλακῶν. Περιεῖχεν ὀλίγα ἀκαυστα ὀστέα καὶ εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ τάφου, κάτωθεν βαρείας λιθίνης πλακὸς ὄρθης—ἴσως τοῦ σήματος τοῦ τάφου — ἓνα χειροποίητον πίθον, ἀγάνωτον.

Ἀμέσως παραπλεύρως τοῦ τάφου 8 καὶ νοτιῶς ὄλων τῶν λοιπῶν τάφων εἰς βάθος ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου—περὶ τὰ 0,50 μ. βαθύτερον τοῦ τάφου—ἀπεκαλύψαμεν τμημα τοίχου ἐξ ὀγκολίθων εἰς τέσσαρας σειράς, οὐχὶ εὐθέως ἀλλὰ κάπως κυρτουμένου. Πρόκειται ἄρα γε περὶ τοίχου περιβόλου; Δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ ἢ συνέχισις τῆς ἐσκαφῆς του εἰς μῆκος οὔτε καὶ μέχρι τῶν

Εἰκ. 8. Πυξᾶς.

θεμελίων, καθ' ὅσον εὐρέθη κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἀνασκαφῆς. Τὰ περίεξ αὐτοῦ ὄστρακα εἶναι γεωμετρικῶν χρόνων. Ὁ τοίχος συνεχίζεται πρὸς δυσμᾶς.

Περὶ τὰ 300 μέτρα δυτικώτερον καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ βόρειον τεῖχος τοῦ Ἡρακλείου, ἐσυνεχίσαμεν τὴν ἀποκαλυφθῆσαν τάφων, πυρῶν καὶ πίθων κλασικῶν χρόνων. Ἐφέτος προσετέθησαν εἰς τοὺς ἤδη ἀποκαλυφθέντας ὀκτώ τάφους, ἑννέα πίθους καὶ ἕξ πυράς, τρεῖς ἀκόμη τάφοι, ἑνδεκα πυραὶ καὶ δύο πίθοι.

Ἐδῶ οἱ τάφοι ἔχουσιν ὀλιγώτερον σαφῆ κατὰταξιν καὶ καταλαμβάνουν

Εἰκ. 9. Τάφου 10.

μεγαλύτερον χώρον. Μία ὁμάς τάφων καὶ πυρῶν εἰς τὸ κέντρον τοῦ νεκροταφείου ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Πρὸς ἀνατολὰς ὑπάρχει μικροτέρα ὁμάς τάφων καὶ πυρῶν συγκεντρωμένων καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον πλεονάζουν οἱ πίθοι. Πρὸς δυσμᾶς, ὅπου ἡ ἀνασκαφὴ δὲν συνεπληρώθη, ἔχουσιν ἔλθει εἰς φῶς πίθοι τινές καὶ πυραὶ καὶ εἰς τάφος. Δὲν φαίνεται ὁμως νὰ ὑπάρχη χρονολογικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων. Οἱ πλεῖστοι τῶν τάφων τῶν παλαιότερον καὶ τῶν σήμερον ἀποκαλυφθέντων ἔχουσι κατεύθυνσιν πρὸς δυσμᾶς, οὐχὶ ὁμως τόσον σταθερὰν ὅσον εἰς τὸ γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον, δύο δὲ τάφοι εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς νότον.

Αἱ πυραὶ εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην εἶναι ἄφθονοι, καθ' ἃ δὲ βεβαιοῦσιν οἱ ἐντόπιοι χωρικοί, οἵτινες δυστυχῶς ἀσχολοῦνται πολλάκις εἰς ἀνασκαφὰς διὰ λογαριασμόν των, συνεχίζονται πυκναὶ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ νεκροταφείου. Αἱ πλεῖσται εἶναι ἐκτεταμένα, ἔχουσαι διάμετρον πλέον τοῦ ἑνὸς μέτρου, κάποτε ἕως δύο καὶ τριῶν καὶ βάθος 0,30 μ. μέχρις ἑνὸς μέτρου. Αἱ μεγάλαι πυραὶ γειτονεύουσι μὲ μικροτέρας εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν, αἵτινες περιέχουν πάντοτε πολὺ ὀλιγώτερα κτερίσματα. Ἄπασαι αἱ πυραὶ πλὴν μιᾶς, σχετίζονται πρὸς τάφους, εὐρίσκονται δηλαδὴ παραπλεύρως πρὸς τάφον καὶ ἐκτείνονται εἴτε κάτωθεν εἴτε, σπανιώτερον, ἄνωθεν αὐτοῦ. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ σωροῦς κονιοποιημένων ἀνθρώκων, τεμαχίων ἀνθρώκων, κεκαυμένης γῆς, ἀναμε-

μειγμένης μὲ πολλὰ ὄστᾶ μικρῶν ζώων. Ἐκ τῆς γειτνιασεως τῶν πυρῶν πρὸς τοὺς τάφους φαίνεται ὅτι τὴν ταφήν συνώδευεν ἐνάγισμα καὶ θυσία, δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως ἀναμφισβήτητα τεκμήρια καύσεως τῶν νεκρῶν. Τὰ ὄστᾶ τῶν πυρῶν εἶναι τόσον θρυμματισμένα ὥστε, καθὼς μᾶς ἐβεβαίωσεν ἱατρός, εἶναι πλέον ἀδύνατον ν' ἀποφανθῇ τις ἂν ἀνήκον εἰς ζῶον ἢ εἰς ἄνθρωπον. Ἐντὸς τῶν μεγαλύτερων πυρῶν τὰ κτερίσματα—ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα—εἶναι ἄφθονα καὶ ἀνήκουσι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα (*ιδεὲ εἰκ. 8*). Ἐντὸς μιᾶς πυρᾶς εὐρέθη ἀλάβαστρον ἡμικατεστραμμένον ἐκ τοῦ πυρὸς ἕξ ἀδιαφανοῦς ὑέλου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου σχηματίζεται σχέδιον εἰς ἐναλλασσόμενα χρώματα, κυανοῦν καὶ κίτρινον. Ἐπίσης ἐντὸς πυρῶν εὐρέθησαν ἀγάνωτοι πίθοι μετρίων διαστάσεων ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶχεν ὡς κάλυμμα λιθινὴν πλάκα. Οἱ πίθοι οὗτοι ἦσαν κενοὶ περιεχομένου πλὴν τῶν εἰσρευσάντων εἰς αὐτοὺς χωμάτων. Ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται ἢ ὑπόθεσις ὅτι ἦσαν τεφροδόχοι, ἕνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν πυρῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐν αὐταῖς ἀνθρωπίνων ὄστων.

Ἐξω τῶν πυρῶν εὐρέθησαν δύο πίθοι μεγαλύτερων διαστάσεων οὐχὶ ὅμως καὶ δυνάμενοι νὰ θεωρηθοῦν ὡς νεκροδόχοι, κείμενοι ὑπτίως ἐντὸς κοιλότητος τοῦ ἐδάφους καὶ στηριζόμενοι διὰ μικρῶν λίθων, ἄνευ καλύμματος. Οἱ πίθοι οὗτοι περιεῖχον ὁ μὲν εἷς μικρὰν πυξίδα κεκοσμημένην διὰ γραμμῶν καὶ μικρὰν μέλαιναν πρόχουν, ὁ δ' ἕτερος δύο μικροσκοπικὰ χειροποίητα ἀγγεῖα, ἄνευ παραστάσεων καὶ ἐν ὄστρακον φυσικόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε χυθῆ μόλυβδος. Οὐδὲν ἴχνος τέφρας ἢ ὄστων περιεῖχον.

Οἱ τάφοι εἶναι πῆλιναι λάρνακες ἐπιμελῶς κατεργασμέναι, ὡς ἐὰν ἦσαν ἀντικείμενα ξυλουργικῆς, μὲ καλύμματα προσηρμοσμένα διὰ «πατούρας». Παρὰ τὴν ἐπιμελῆ προσαρμογὴν τοῦ καλύμματος καὶ οἱ τάφοι οὗτοι ἔχουσιν ὑποστῆ διάβρωσιν. Εὐρέθησαν πλήρεις ἄμμου καὶ μικρῶν χαλίκων ἀκόμη, καὶ ὅπου ὑπῆρχον ὄστᾶ ταῦτα ἦσαν κατεστραμμένα.

Ὁ τάφος 10 διαστάσεων 0,83×0,31 μ. εἶναι ὅμοιος πρὸς ἕτερον παι-

Εἰκ. 10. Τάφος 12.

δικὸν τάφον τοῦ Μαραθῶνος, ἀπεικονιζόμενον ἐν ΠΑΕ 1935, 89, εἰκ. 2. Δὲν περιεῖχεν ὄστᾶ ἀλλὰ μόνον λεπτὸν χῶμα. Ἡ παντελής ἔλλειψις ὄστων δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἢ ἐκ τοῦ ὅτι, προκειμένου περὶ λεπτῶν ὄστων μικροῦ παιδός, ταῦτα διελύθησαν ἐντελῶς, ἢ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀναλωθῆ ὑπὸ τοῦ πυρός ἐντὸς τῆς ἀμέσως πρὸς τὸν τάφον παρακειμένης πυρᾶς καὶ ἡ λάρναξ ἐχρησίμευεν ἀπλῶς πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν κτερισμάτων. Περιεῖχε μικρὰν ἐρυθρόμορφον πρόχουν (*εἰκ. 9*), ἔχουσαν ὡς διάκοσμον παράστασιν τρέχοντος παιδός μὲ ἀγγεῖον εἰς τὴν δεξιάν, τοῦ τύπου τῶν δωρουμένων εἰς τὰ παιδία κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χοῶν.

Ὁ τάφος 11, διαστάσεων 1,38×0,56 μ. ἐπίσης δὲν παρῆεν ὄστᾶ. Τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου ἦτο ἡμικατεστραμμένον πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἀρότρου, καθ' ὅσον εὐρίσκετο πολὺ πλησίον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Περιεῖχε μικρὰν λήκυθον, συντετριμμένην ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ καλύμματος.

Ὁ τάφος 12, διαστάσεων 1,80×0,46 καὶ 0,55 μ. εἶναι ἐπιμελέστατα κατεσκευασμένος. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πυθμένος, εἰς δύο προσηρμοσμένα τεμάχια, καὶ ἐκ καλύμματος στηριζομένου κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς τοῦ τάφου ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ πυθμένος. Τὸ κάλυμμα σχηματίζεται ἐξ ἄλλεπαλλήλων στρωμάτων ὀπιοῦ πηλοῦ ὀλίγον κυρτῶν, τὰ ὁποῖα συγκαλύπτουν τὸ ἐν τὸ ἄλλο, οὕτως ὥστε εἰς οὐδὲν σημεῖον ὁ τάφος νὰ ἔχη ἀνοιγμά τι. Δὲν εἶναι δὲ ἐντελῶς ὀρθογωνικὸς ἀλλὰ προσαρμόζεται εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἔχων πλάτος 0,55 μ. εἰς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ 0,46 μ. εἰς τὸ μέρος τῶν ποδῶν. Ἐντὸς τοῦ τάφου ἐσφύζοντο ὀλίγα ὄστᾶ καὶ ἀρκετοὶ ὀδόντες, ἀνήκοντες, κατὰ τὴν γνώμην εἰδικοῦ στοματολόγου, εἰς δύο νεκρούς, ἓνα ἐνήλικα καὶ ἓν παιδίον. Ὡστε πρόκειται περὶ διπλοῦ ἐνταφιασμοῦ ἴσως μητρὸς καὶ τέκνου. Παρὰ τὰ ἐν μέρει διατηρούμενα ὄστᾶ τῶν βραχιόνων ἑνὸς τῶν νεκρῶν εὐρέθη ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς μικρὰ στρογγύλη ἐρυθρόμορφος λήκυθος (*εἰκ. 10*), παριστάνουσα Ἐρωτα κρατοῦντα μεγάλην πυξίδα ἐνῶ κατὰ γῆς διακρίνεται τεμάχιον διπλωμένου θφάσματος, καὶ ἑτέρα μικρὰ λήκυθος τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια εἶναι κατεστραμμένη.

Ἀμφότερα τὰ νεκροταφεῖα, γεωμετρικῶν καὶ κλασικῶν χρόνων, πιθανὸν νὰ ἐκτείνωνται περισσότερον. Εὐρίσκονται, ὡς εἴρηται, ἐντὸς εὐρείας πεδιάδος καὶ δὲν ἔχουσι φυσικὰ ὄρια. Μόνον διὰ συνέχισεως τῆς σκαφῆς δύναται νὰ ἐξαντηθῆ ἢ ἔρευνα.

Ἡ ὑπαρξὶς ἀρχαίων μνημείων μαρτυρεῖται καὶ εἰς ἄλλα πλέον ἀπομακρυσμένα σημεῖα τῆς πεδιάδος. Λεῖψανα ἀρχαίων μαρμάρων σφύζονται εἰς τὰ κράσπεδα τῆς πεδιάδος ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν κλιτὴν τοῦ ὄρους Ἀγριελίκι ὅπου κατὰ μῆκος τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἣτις συνέδεε τὴν ἀρχαίαν πόλιν Μαραθῶνα μετὰ τοῦ Ἡρακλείου, ἦλθον εἰς φῶς, παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν χειμάρρων, πλάκες, ὄστρακα καὶ κέραμοι, προερχόμενοι ἀπὸ τάφους πιθανῶς

ρωμαϊκῶν χρόνων. Τάφους χρονολογουμένους ἀπὸ τὰ περὶ αὐτοὺς ὄστρακα, εἰς πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους, ἡμικατεστραμμένους ὑπὸ τῆς ἀμπελουργίας τῶν χωρικῶν, παρατηρήσαμεν ἀνατολικῶς τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου. Ἐγγύτατα πρὸς τὰ νεκροταφεῖα εὐρίσκεται τὸ Ἡράκλειον, τὸ τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ μηκυναϊκὸς τάφος. Καὶ γεννᾶται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα μήπως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα λείψανα μηκυναϊκῶν χρόνων.

Ταῦτα πάντα εἶναι ἀπτὰ τεκμήρια τῆς σημασίας τοῦ τμήματος τούτου τοῦ μαραθωνικοῦ πεδίου—τὸ ὁποῖον ὀλίγον μόνον ἀπέχει τοῦ σπουδαιότερου συνοικισμοῦ τῆς Τετραπόλεως, τῆς πόλεως δηλαδὴ Μαραθῶνος—καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα, ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἐπιβάλλον περαιτέρω ἔρηνναν.

Ἐν τέλει ὀφείλω νὰ ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνασκαφὴν ἐξαίρετον καὶ πολύτιμον βοήθειαν μοῦ παρέσχεν ἡ Κ^α Ρωξάνη Σωτηριάδη-Sedgwick.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΙΕΡΑΣ ΟΔΟΥ

Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ περιορίσθη τὸ 1939 ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ πρόσκλησις τοῦ νεωτέρου ἐξ ἡμῶν Ἰ. Τραυλοῦ, ὅστις ἔχει πάντοτε τὸ περισσότερον βάρος τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀνασκαφῆς, νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν, ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἠδύνατο ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἠμπόδισε νὰ ἐργασθῶμεν καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς πορείας τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἰδίως εἰς τὸ τμήμα ἀπὸ τοὺς Ρεῖτους μέχρις Ἐλευσίνος, καὶ παρὰ τὸ Δαφνί, ὅπου σκεπτόμεθα πάντοτε νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιμελέστερον τὸν γειτονικὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν χώρον.

Εἰς πλεῖστα μέρη τοῦ Ἱεροῦ κατὰ τὴν ἐφετινὴν ἀνασκαφὴν ἠνοίχθησαν βαθεῖαι τάφροι πρὸς μελέτην τῶν ἐπιχώσεων καὶ ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων διὰ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν τῶν σωζομένων λειψάνων καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἱεροῦ. Πλὴν ὅμως ὀλίγων ὄστρακων τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ ὀλίγων Ῥωμαϊκῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη πρὸς βορρᾶν τοῦ οἰκίσκου, εἰς τὰ βαθύτερα μέρη ὅπου ἄλλοῦ ἐγένετο δοκιμὴ οὐδὲ ἕχνος ἀγγείου ἀνευρέθη. Γενικῶς ἡ ἐπίχωσις τοῦ ὅλου Ἱεροῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιώθησαν οἱ τοῖχοι τῶν διαφόρων κτισμάτων, εἶναι φυσικὴ καὶ ἔχει σχηματισθῆ ἐκ τῶν προσχώσεων τῶν ὑδάτων.

Εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν πρὸ τοῦ βράχου, τοῦ φέροντος τὰς λαξευτὰς κόγ-

χας πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων, μέχρι σχεδὸν τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς ὁδοῦ ἢ ἐπίχωσις εἶχεν ἀφαιρεθῆ εἰς μέγα βάθος ἤδη κατὰ τὴν πρώτην ἀνασκαφὴν τοῦ Δ. Καμπούρογλου. Εἰς μέγα βάθος ἀνέσκαψεν ἐπίσης ὁ ἴδιος καὶ τὴν ἐπίχωσιν ἐντὸς καὶ πέραν τοῦ πολυγωνικοῦ περιβόλου ἔναντι τοῦ Ἱεροῦ.

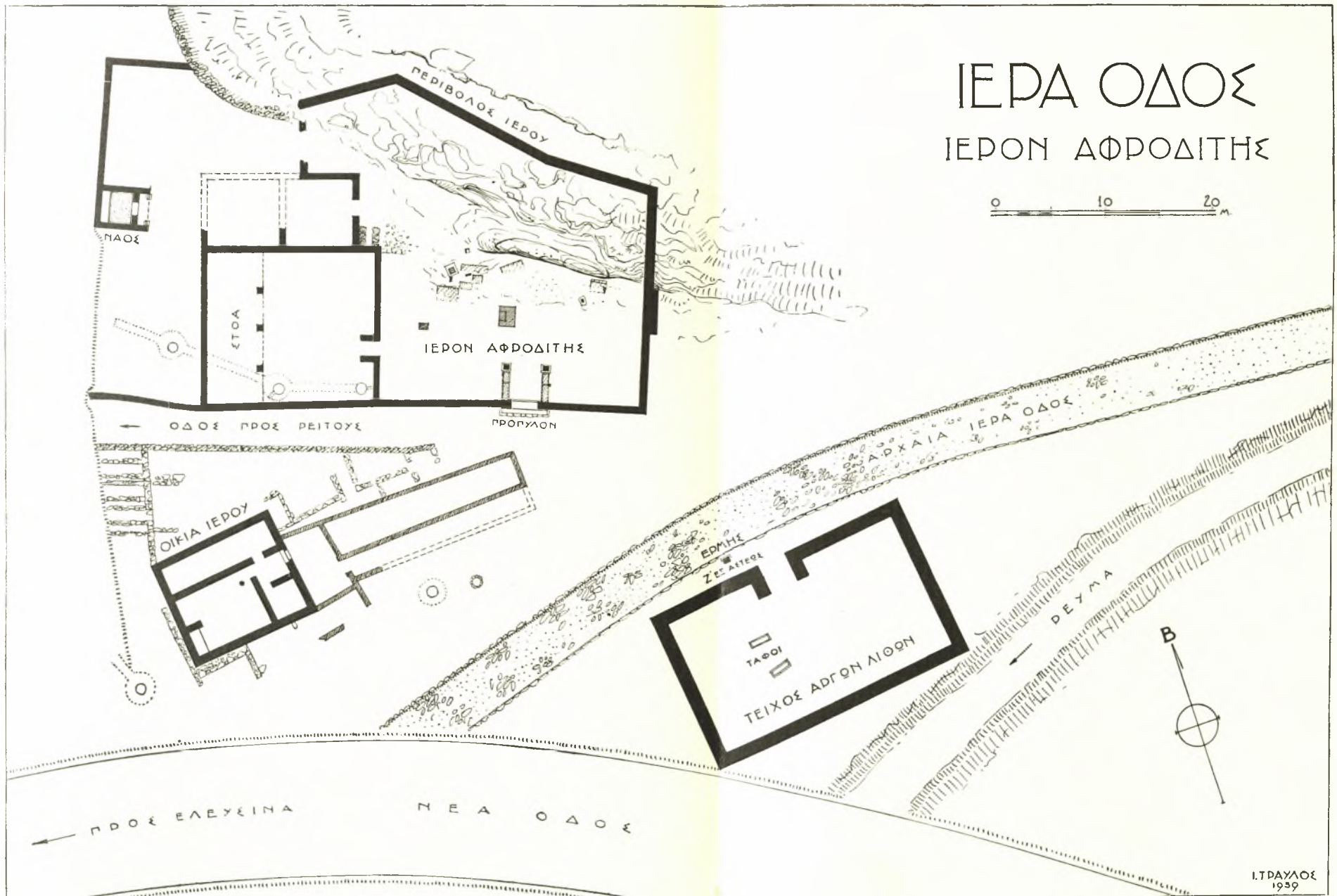
Πρὸ τοῦ βράχου τοῦ φέροντος τὰς κόγχας ἐκαθαρίσθη ἤδη ὁ βράχος, ὅστις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ δάπεδον τοῦ Ἱεροῦ καὶ εὐρέθησαν διάφορα λαξεύματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον διὰ τὴν στήριξιν ἀναθημάτων. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Καμπούρογλου ἐσφύζοντο ἀκόμη καὶ ἄλλαι βάσεις

Εἰκ. 1. Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ βράχος ὁ φέρων τὰς ἀναθηματικὰς κόγχας.

ἀναθημάτων μερικαὶ τῶν ὁποίων σημειοῦνται εἰς τὸ σχέδιον τὸ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ S. Wide. Ἡ μεγάλη βάσις ἔναντι τοῦ προπύλου θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν στήριξιν τοῦ βωμοῦ ἢ τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος.

Τοῦ προπύλου ἐσώθησαν ἀρκετὰ μέρη οὕτως ὥστε μετὰ βεβαιότητος νὰ δύναται νὰ γίνῃ ἡ συμπλήρωσις αὐτοῦ (βλ. σχέδιον). Εἶναι δὲ φανερόν ὅτι δύο μόνον βαθμίδες ἦσαν πρὸ αὐτοῦ, πιθανῶς ἐκ μαρμάρου, τῶν ὁποίων ἡ κατωτέρα, ὕψος ἔχουσα 0,26 μ. ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης σειρᾶς τῶν λίθων, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὁποίων εἶναι καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς ἐπεξεργασίας διὰ τὴν καταλληλοτέραν τοποθέτησιν τῆς βαθμίδος. Ἡ σειρά τῶν λίθων τούτων ἔχει τὴν θέσιν εὐθυνητορίας, ἀρχικῶς δὲ τὸ ἔδαφος πρὸ τοῦ προπύλου θὰ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΟΔΟΝ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ.

ἔφθανε μέχρι τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῶν. Ἡ ὑψηλότερα βαθμὶς, ἡ ὁποία ἐκρησσίμεινε συγχρόνως καὶ ὡς κατώφλιον ὕψος ἔχουσα περίπου 0,28 μ. ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν μεγάλων ὀρθογωνικῶν λίθων ἐπὶ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀκόμη ὀπαὶ πρὸς στήριξιν τοῦ λωστοῦ διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν λίθων τοῦ κατωφλίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Καμπούρογλου πρὸ τοῦ προπύλου ἐφθασεν εἰς βάθος ἐνὸς περίπου μέτρου πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἀναβάσεως ἔθεσε πρὸ τῶν βαθμίδων δύο λίθους τοὺς ὁποίους ἐξέλαβεν ὁ Wide ὡς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν καὶ ἠπέθεσεν ὅτι ἀρχικῶς πρὸ τοῦ προπύλου τέσσαρες ἦσαν ἐν συνόλῳ αἱ βαθμίδες.

Διὰ τῆς ἐφεινῆς ἀνασκαφῆς ἐτερματίσθησαν σχεδὸν αἱ ἐργασίαι ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης, μένουσιν ἀκόμη μόνον ὀλίγα σημεῖα νὰ ἐξετασθῶν καλλίτερον, ἡ θέσις τοῦ περιβόλου πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ ναῖσκου μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Ἱεροῦ διερχομένης ὁδοῦ, καὶ ἡ ἔκτασις καὶ ὁ ὄρισμός τῆς χρήσεως τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τοίχων κάτωθεν καὶ πέριξ τοῦ οἰκίσκου, ἰδίως πρὸς δυσμὰς. Πρὸς ἐκτέλεσιν ὅμως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀπαλλοτριώσις τοῦ μικροῦ χώρου τοῦ παρακειμένου πρὸς τὸ Ἱερὸν ἀγροῦ ἀνήκοντος εἰς ἰδιώτην.

Ἔως ὅτου γίνῃ ἡ τελικὴ δημοσίευσις τοῦ Ἱεροῦ, δημοσιεύομεν ἀπὸ τοῦδε νέον σχέδιον τῆς περιοχῆς του μετὰ τὰς τελευταίας μας ἐργασίας, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται φανερὰ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τούτου πρόδοδος (πρβ. πρὸς σύγκρισιν τὸ σχέδιον τοῦ S. Wide AE 1910 πίν. 1).

Κ. ΚΟΥΡΟΥΓΙΩΤΗΣ, Γ. ΤΡΑΥΛΟΣ

3. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ 1939

Ἡ πρόθεσις μας νὰ ἀνασκάψωμεν τὸ 1939 τὸ ἀνακαλυφθὲν τὸ 1938 πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἑλευσίνος σπουδαῖον μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐσημειώσαμεν ὀλίγα εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1938 (σελ. 40), ἐματαιώθη ἔνεκα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Τραυλοῦ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους. Διὰ τοῦτο ἐτράπημεν πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ κυρίου θέματος τῆς ἀνασκαφῆς μας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ περαιτέρω ἔρευνα τῆς παλαιότητος ἱστορίας, τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλευσίνος. Ἐσκάψαμεν τὰ βαθύτατα στρώματα εἰς διάφορα σημεῖα γειτονεύοντα πρὸς τὸ Ἱερὸν ἀνατολικῶς καὶ πρὸς νότον αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ εἰς ὀλίγα σημεῖα, ὅπου δὲν εἴχομεν σκάψει προηγουμένως.

Ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ εἰς ἀπόστασιν πενήκοντα περίπου μέτρων πρὸς Νότον τοῦ νοτίου στρογγύλου πύργου τοῦ λεγομένου Λυκουργείου περιβόλου τοῦ

ιεροῦ, ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ ὑστερωτέρου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν Ῥωμαϊκὴν ἀγορὰν, εἰς βάθος μεγαλύτερον τῶν δύο μέτρων ὑπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ κτιρίου τούτου ἀνεκαλύψαμεν ὀλίγα ἐρείπια οἰκημάτων, τὰ ὅποια διὰ τῶν ἀγγείων τὰ ὅποια εὐρίσκονται πλησίον αὐτῶν, βεβαιώνεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν περίοδον. Πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ βάθος αὐτό, 0,80 μ. περίπου χαμηλότερον τοῦ ἐδάφους τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κτιρίου εὗρομεν γεωμετρικὸν τάφον ἀποτελούμενον ἐξ ἀπλοῦ ὀρθογωνικοῦ λάκκου, τοῦ ὁποῖου τὸ πενιχρὸν κτερίσμα ἀπετελεῖ μετρίου μεγέθους γεωμετρικὴ πρόχους, τοῦ συνήθους σχήματος μὲ παχεῖαν κοιλίαν καὶ ὑψηλὸν κυλινδρικοῦν λαιμὸν ἄνευ ἰδιαιτέρου ποδός, κοσμουμένη ἐπὶ τῆς κοιλίας μὲ λεπτὰς περιφερικὰς γραμμὰς χωριζομένας διὰ πλατειῶν ζωνῶν μὲ μέλιν γάνωμα. Ἡ εὗρεσις τοῦ τάφου τούτου ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ἔως ἐκεῖ ἐκτείνεται τὸ γεωμετρικὸν νεκροταφεῖον, περὶ τοῦ ὁποῖου ἔγραψεν ὁ Σκιας, ἀφοῦ ἐσυνέχισε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Φιλίου ἐπὶ τοῦ ἰδίου νεκροταφείου.

Τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, τὴν εὗρεσιν δηλαδὴ εἰς τὰ βαθύτατα στρώματα λειψάνων μεσοελλαδικῆς κατοικήσεως, εἶχομεν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ νοτίου στρογγύλου πύργου τοῦ Περικλείου περιβόλου τοῦ Ἱεροῦ. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην εἶχεν εὐρεθῆ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς παλαιότερας ἀνασκαφὰς μας μακρὸν ἀνάλημμα ἐκτισμένον κατὰ πολυγωνικὸν τρόπον μὲ κατεύθυνσιν νοτιοβορειαν, τὸ ὁποῖον ὑπεθέτομεν ἤδη ἔκτοτε, ὅτι ὑπεβάσταζεν ὁδὸν ἐρχομένην πιθανώτατα ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ καταλήγουσαν εἰς τὴν πύλην, τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύψαμεν ἡμεῖς ἐκτισμένην εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀναλήμματος τοῦ προπαιστρατείου περιβόλου τοῦ ἱεροῦ, παλαιότεραν ἐπομένως τούτου καὶ δυναμένην νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὸν ἑβδομὸν αἰῶνα. Ὅτι τὸ ἀνάλημμα ἦτο στήριγμα ὁδοῦ ἐπιστοποιήθη καλλίτερον διὰ τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς μας, διότι ἠδυνήθημεν νὰ ἀποκαλύψωμεν εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν τὸ κατάστρομα τῆς ὁδοῦ, ἀποτελούμενον ἐξ ἰσχυρῶς ἐπικρουσθέντων συμπήκτων μικρῶν λιθαριῶν.

Καὶ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ εἰς μέγα βάθος σκάπτοντες πρὸς ἐξέτασιν τῶν θεμελιῶν τοῦ Περικλείου τείχους παρὰ τὴν βάσιν τοῦ νοτιοανατολικοῦ Περικλείου στρογγύλου πύργου ἐπευχύομεν παρὰ τὴν βάσιν τῶν θεμελιῶν τοῦ πύργου λείψανα μεσοελλαδικῶν οἰκημάτων εἰσχωροῦντα καὶ κάτωθεν τῶν θεμελιῶν τοῦ πύργου. Τὴν περαιτέρω ἔρευναν εἰς τὰ σημεῖα, ὅπου διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἐξηκριβώθη, ὅτι ἔφθανεν ἡ μεσοελλαδικὴ Ἑλευσίς ἀνεβάλαμεν διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, θεωρήσαντες ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἀνασκαφὴν καὶ ὁ ἀρχιτέκτων Τραυλός. Ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ σημαντικὴ ἐργασία ἔγινε καὶ παρὰ τὸ Τελεστήριον πρὸς διευκρίνησιν σπουδαίου ζητήματος τῆς οἰκοδομικῆς ἱστορίας τοῦ Τελεστηρίου. Τὰ μεγάλα θεμέλια, τὰ ὅποια εἶχον εὐρεθῆ εἰς παλαιότερας ἀνασκαφὰς ἀπέναντι καὶ τῶν τριῶν πλευρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ

ἄκρου τοῦ Τελεστηρίου καὶ συνδέονται πρὸς τὸν στερεοβάτην τούτου διὰ διαγωνίου τοίχου, ἐθεωρήθησαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς εὐρέσεώς των ὡς σύγχρονα πρὸς τὴν ἀρχικὴν Περίκλειον οἰκοδομὴν τοῦ Τελεστηρίου καὶ ἐπιστεύθη ὅτι προωρίζοντο εἰς τὴν κατασκευὴν στοᾶς προσηρημένης εἰς τὸ Τελεστήριον, τελευταῖον δὲ ὁ Noack ὑπεστήριξεν, ὅτι ταῦτα ἦσαν μέρος τῶν θεμελίων περιπτέρου στοᾶς, ἢ ὁποῖα θὰ περιέβαλε καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τὸ Τελεστήριον, ἔγινε δὲ γενικῶς δεκτὴ ἡ γνώμη του καὶ συμφώνως πρὸς ταύτην γίνεται ἡ ἀναπαράστασις τοῦ Τελεστηρίου, ὡς τὸ ἐσχέδιασεν ὁ ἀρχιτέκτων Ἰκτίνος νὰ γίνῃ εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Εἴχομεν πρὸ πολλοῦ παρατηρήσει, ὅτι πολλοὶ λίθοι τῶν ἐν λόγῳ θεμελίων προήρχοντο ἐξ ἄλλου κτιρίου καὶ δὲν ἦσαν ἀρχῆθεν προωρισμένοι νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς θεμέλια, ἐπειδὴ δὲ ὁμοιάζον πρὸς λίθους τοῦ Περικλείου περιβόλου, ἐπιστεῦσαμεν ὅτι τὰ θεμέλια ἐκτίσθησαν διὰ λίθων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν χρησιμοποιηθῆ εἰς τὸ Περίκλειον τεῖχος, φυσικὰ ἀφοῦ εἶχε τοῦτο καταστραφῆ, ὅτι ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶχον κτισθῆ συγχρόνως πρὸς τὴν πρώτην οἰκοδομὴν τοῦ Τελεστηρίου, διότι καὶ τὸ Περίκλειον τεῖχος τότε ἐκτίσθη, διὰ τοῦτο ἐδέχθημεν, ὅτι ἦτο ἐσφαλμένη ἡ γνώμη τοῦ Noack, καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν καὶ ὡς πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν θεμελίων εἰς οἰκοδομὴν περιπτέρου στοᾶς σχεδιασμένης μαζὶ μὲ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ Τελεστηρίου.

Πρὸς καλλιτέραν μελέτην τοῦ ζητήματος ἀνεσκάψαμεν τὸ ἔδαφος πλῆσιον τῶν θεμελίων εἰς ὅλον τὸ βάθος καὶ ἐβεβαιώθημεν ἀσφαλέστερον, ὅτι τὰ θεμέλια εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἐκτισμένα διὰ τῶν λίθων τοῦ καταρριφθέντος νοτίου σκέλους τοῦ Περικλείου περιβόλου καὶ καθίσταται πλέον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ταῦτα δὲν ἐκτίσθησαν συγχρόνως πρὸς τὴν πρώτην κατὰ τὸ ἀρχικὸν Ἰκτίνειον σχέδιον γενομένην οἰκοδομὴν τοῦ Τελεστηρίου. Ἡ βεβαίωσις ὅτι τὰ θεμέλια ἐκτίσθησαν διὰ λίθων τοῦ καταρριφθέντος νοτίου Περικλείου τείχους σχετίζει τὴν χρονολογίαν τῆς οἰκοδομῆς των πρὸς τὴν γενομένην πρὸς νότον μεγέθυνσιν τοῦ Ἱεροῦ Περιβόλου καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου νοτίου τείχους, τὸ ὁποῖον συνηθίζεται μέχρι τοῦδε νὰ ὀνομάζεται «Λυκούργειον» καὶ νὰ πιστεύεται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τῶν ὑπὸ τοῦ ρήτορος Λυκούργου προκληθεισῶν οἰκοδομῶν μεγάλων δημοσίων ἔργων ἐν Ἀθῆναις. Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ τείχους τούτου ἔπρεπε νὰ προηγηθῆ φυσικὰ τῆς καταρρίψεως τοῦ Περικλείου νοτίου τείχους, διότι θὰ ἔμενεν ὅλως ἀφρακτον τὸ ἱερὸν ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα χρόνου πρὸς αὐτὴν τὴν πλευράν, ἂν τὸ Περίκλειον τεῖχος κατερρίπτετο πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ «Λυκούργειου» καὶ τοῦτο θὰ ἀντέκειτο πρὸ πάντων πρὸς τὰς ἀντιλήψεις περὶ αὐστηροῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Ἱεροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ οἰκοδομὴ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος θεμελίων προηγήθη τῆς οἰκοδομῆς τῆς Φιλωνείου στοᾶς, τῆς ὁποίας ἡ οἰκοδομὴ βεβαιώνεται ἐξ ἐπιγραφῶν ὅτι ἤρχισε πρὸ τοῦ 350, ἔπεται ὅτι καὶ ταῦτα καὶ τὸ λεγόμενον

«Λυκούργειον» τείχος ἐκτίσθησαν πρὸ τοῦ 350, καὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὸ οἰκοδομικὸν ἔργον τοῦ Λυκούργου. Τὸν σκοπὸν τῆς κατασκευῆς τῶν θεμελίων ὀρίζομεν εἰς μελέτην μας δημοσιευομένην ἐντὸς ὀλίγου.

Καὶ ἄλλαι μικραὶ ἐργασίαι σχετικαὶ πρὸς τὰ ζητήματα αὐτὰ ἔγιναν παρὰ τὸν νότιον πυλῶνα τοῦ περιβόλου τοῦ Ἱεροῦ τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύψαμεν τὸ 1938 πρὸ τῆς βορείας εἰσόδου τοῦ Ἱεροῦ καὶ ἐχαρκτηρίσαμεν ὑποθετικῶς ὡς τὸν «δόλιχον», ἦτο ἀδύνατον νὰ συνεχισθῆ, διότι δὲν συνετελέσθη ἀκόμη ἡ ἀπαλλοτριώσις τῶν ιδιωτικῶν κητήσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρέθη τὸ οἰκοδόμημα.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

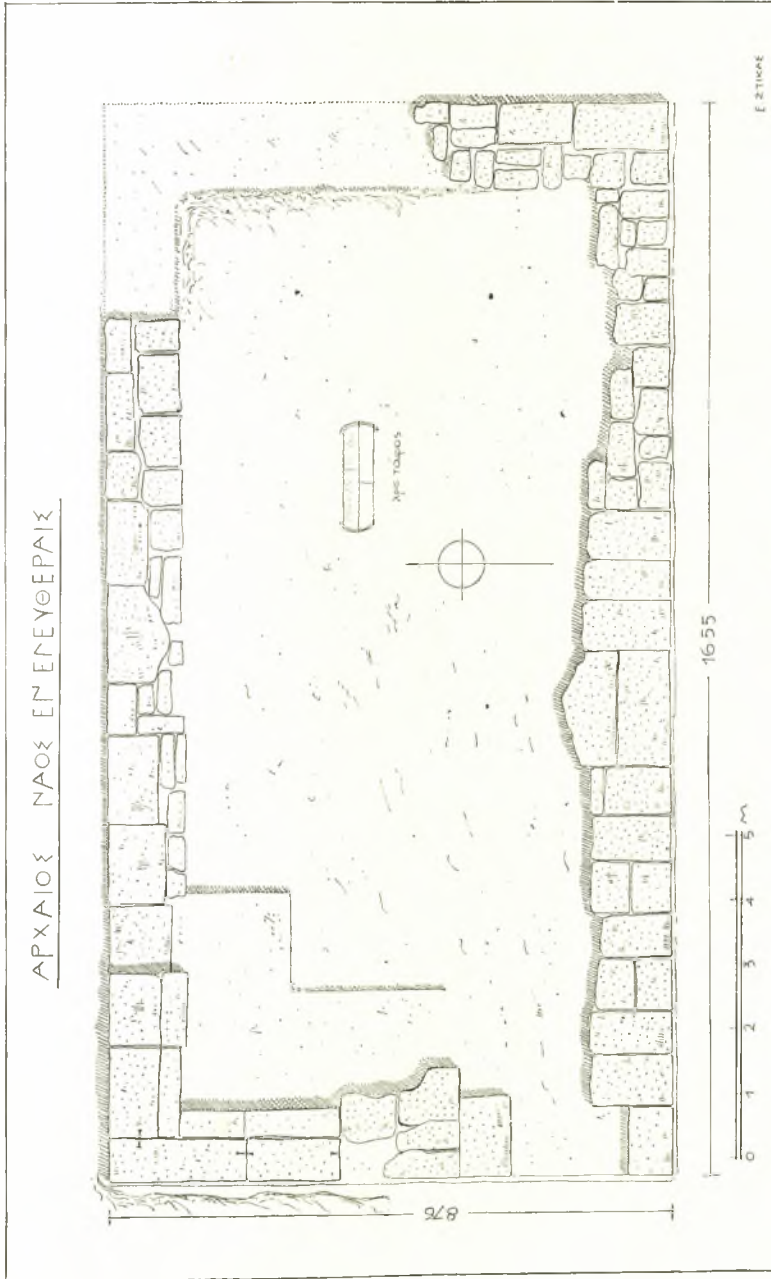
Ἡ ἐφετινὴ ἔρευνα ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν λειψάνων τῆς πόλεως Ἑλευθερῶν, ἧτις κατὰ τοὺς μελετήσαντας τὴν τοπογραφίαν τοῦ μέρους τοποθετεῖται εἰς τὰ πέραξ τοῦ φρουρίου τοῦ Πανάκτου.

Δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ γενόμεναι τῇ ἐπιβλέψει τοῦ καθηγητοῦ κ. Ὁρλάνδου παρὰ τὸ Χάνι τῆς Κάζας ἀπέδειξαν τὴν ὑπαρξίν ἀρχαίων κτισμάτων, ἦν ἄλλως τε ἐμαρτύρουν καὶ πολλὰ πῆλινα θραύσματα κατεσπαρμένα εἰς τὸ ἔδαφος.

Ἡ σκαφὴ ἀπεκάλυψε κατ' ἀρχὰς τὰ λείψανα εὐτελῶν τινῶν κατασκευῶν, πιθανώτατα οἰκημάτων ὑστέρων χρόνων, ὡς καὶ ταφικὸν περιβόλον χριστιανικῶν χρόνων μὲ τάφους κατεσκευασμένους διὰ μεγάλων πηλίνων καμπύλων πλακῶν τοποθετημένων ἐν σχήματι δικλινοῦς στέγης ἢ καλύβης.

Ὁμοῖος τοιοῦτος χριστιανικὸς τάφος εὐρέθη καὶ ἐντὸς τοῦ κατωτέρου περιγραφομένου ναοῦ περιέχων ὡς μόνον κτερίσματα σφαιροειδῆς ἀγάντων ἀγγείων μετὰ μακροῦ λαιμοῦ καὶ λύχνον πῆλινον μετὰ στεφάνου ἐκ φύλλων¹.

¹ Ὁμοῖον ἀγγεῖον καὶ λύχνος εὐρέθησαν καὶ εἰς χριστιανικοὺς τάφους τῶν Θηβῶν (Κεραμόπουλλος Θηβαϊκὰ Ἀρχ. Δελτίον τ. 3 σ. 103 καὶ 104 εἰκ. 74 καὶ 75).

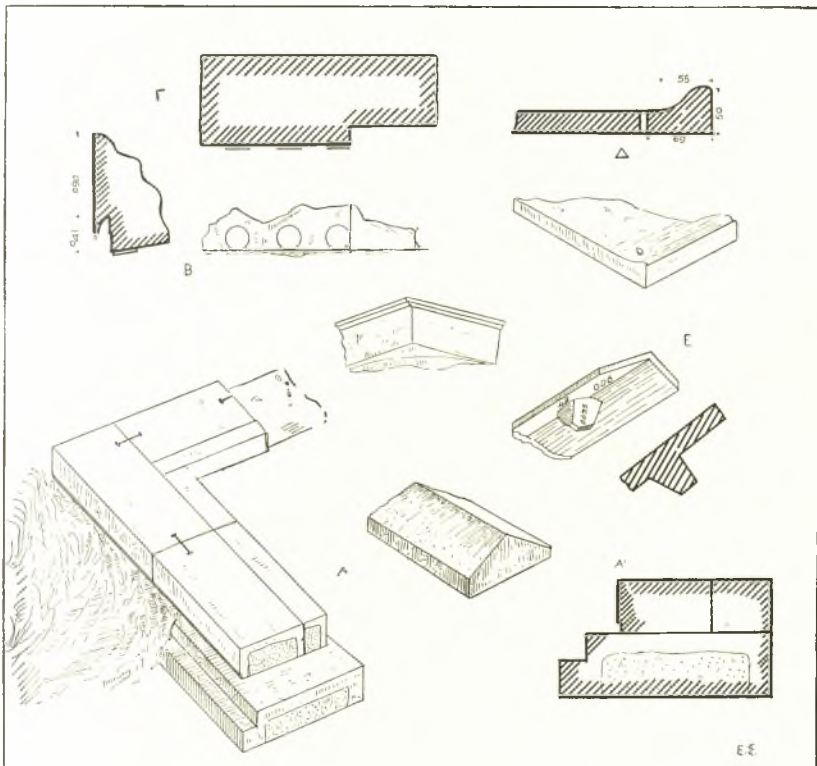
Εικ. 1. Κάτοψις του ναού των Έλευθερών.

Εἰκ. 2. Ἄποψις τῆς ΒΔ γωνίας τοῦ ναοῦ Ἐλευθερῶν.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εὕρημα ἐγένετο 100 περίπου μέτρα ΒΑ τῶν πανδοχείων, δεξιᾶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν — Θηβῶν καὶ παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ ταύτης μετὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ χωρίον Βύλλια.

Ἐνταῦθα ἀπεκαλύφθη ἡ εὐθυνητήρια στρῶσις οἰκοδομήματος μήκους

Εἰκ. 3. Ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ ναοῦ τῶν Ἐλευθερῶν.

16,55 μ. καὶ πλάτους 8,76 μ. διευθυνομένοι ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς (*εἰκ. 1*). Ἀποτελεῖται δ' ἡ στρῶσις αὕτη ἐκ κανονικῶν λίθων ἐνιαχοῦ δὲ αὐτὸς ὁ βράχος ἀντικαθιστᾶ τὴν στρῶσιν τοῦ θεμελίου (*εἰκ. 2*). Ἐπὶ τῆς εὐθυνητηρίας ἔβαινε κρηπίς, ἧς διεσώθη τμήμα τοῦ κατωτάτου ἀναβαθμοῦ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν (*εἰκ. 3, Α*). Οἱ λίθοι τοῦ ἀναβαθμοῦ τούτου ἔχουσιν ὕψος 0,288 μ. φέρουσι δὲ κάτω ὑποτομὴν καὶ κατὰ τοὺς ἀρμούς ὥσως ἀναθύρωσιν. Ἄνω συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ συνδέσμων σχήματος διπλοῦ ταῦ πλησιάζοντος τὸ Π.

Σκαπτομένης τῆς νοτίας πλευρᾶς εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐξῆς πώρινα τεμάχια ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν.

1) Σφονδύλων ραβδωτῶν 2) ἄβακος κιονοκράνου μετὰ μικροῦ λεσβίου κυματίου 3) Γείσου μετὰ προμόχθων καὶ σταγόνων (εἰκ. 3, Β) 4) πηλίνων ἀνθεμωτῶν κεράμων (εἰκ. 4) καὶ 5) στρωτήρων καὶ καλυπτῆρων, ὧν μάλιστα εἷς φέρει κάτωθεν καὶ ἔμβολον στερεώσεως ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου (εἰκ. 3, Ε).

Τὸ οἰκοδόμημα ἦτο πιθανώτατα ναός· διότι διακρίνονται ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ σκαφαὶ δι' ἐγκάρσιον τοῖχον βαίνοντα παραλλήλως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ εἰς ἀπόστασιν 3,00 μ. ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἀκμῆς τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ.

Πρὸς χρονολόγησιν τοῦ ναοῦ βοηθοῦσιν ἡμᾶς ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀναλογία τῶν διαστάσεων τοῦ ὀρθογωνίου, ἣτις εἶναι 1:1,90 οἷα δηλ. συνηθίζετο ἀπὸ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους (πρβ. Μητροῶν Ὀλυμπίας), ἀφ' ἑτέρου δὲ οἰκοδομικαὶ καὶ ἀρχιτεκτονικαὶ τινες λεπτομέρειαι, ὡς π. χ. τὸ σχῆμα τῶν συνδέσμων, τὸ μικρὸν κυμάτιον, ὃπερ στέφει τὸν ἄβακα τοῦ κιονοκράνου καὶ τὸ μικρὸν ὕψος τῶν σταγόνων τῶν προμόχθων, ἅτινα ὑποδηλοῦσι τοὺς περὶ τὸ 300 π. Χ. χρόνους, εἰς οὓς ἀνίγεται κατὰ

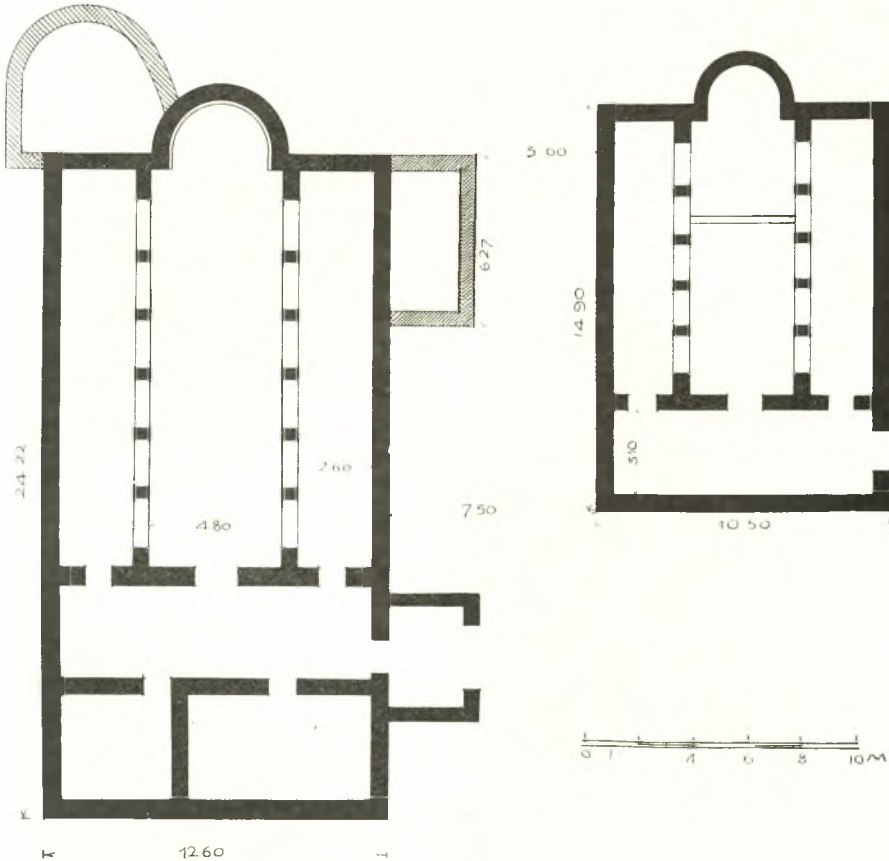
Εἰκ. 4. Ἀνθεμωτὸς καλυπτῆρ.

τὴν γνώμην τῆς Ἐφοροῦ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ χαλκοῦν νόμισμα Πελλήνης εὐρεθὲν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

Εἰς ποῖον θεὸν ἦτο ὁ ναὸς ἀφιερωμένος δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν. Ὁ Πausanias (Α, 38, 8) ἀναφέρει, ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου ἔκειτο «ἐν τῷ πεδίῳ». Ἀλλ' ὁ ναὸς ἐκεῖνος περιεῖχε πάλαι τὸ εἰς Ἀθῆνας κομισθὲν ξόανον τοῦ Διονύσου, ὃπερ, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ περιηγητοῦ, θ' ἀντικατεστάθη δι' ἄλλου. Ἄν καὶ ὁ παλαιὸς ναὸς φθαρεῖς ἀνεενώθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4^{ου} αἰῶνος τότε δυνατόν τὰ εὐρεθέντα θεμέλια ν' ἀνήκωσιν εἰς αὐτόν.

Πλὴν δὲ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ ἦλθον δι' ἀνασκαφῆς εἰς φῶς καὶ τὰ θεμέλια δύο παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν (εἰκ. 5) εἰς τὸ εὐθὺς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ φρουρίου λοφῶδες ἔξαρμα. Ἐκτισμέναι ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην, σχεδὸν παραλλήλως, καταλήγουσι ἀμφότεραι πρὸς ἀνατολὰς εἰς ἡμικυκλικὴν ἀψίδα ἱεροῦ καὶ εἶναι ἀμφότεραι τριάλιτοι ἀντὶ δὲ κίωνων ἔφερον ἐσωτερικὰ στηρίγ-

ματα ὀρθογωνίους πεσσούς (0,60×0,40) τοποθετημένους ἐπὶ ὑψηλοῦ στυλοβάτου (εἰκ. 6). Οἱ ἔξωτερικοί των τοῖχοι εἶναι ἐκτισμένοι κατὰ περίεργον σύστημα, ἤτοι ἐξ ὀρθογωνίων παραλληλεπιπέδων λίθων προερχομένων ἐκ τοῦ ὑπερθεν φρουρίου καὶ τοποθετημένων ὀρθῶν κατ' ἀποστάσεις καὶ ἐξ εὐτελοῦς τοιχοποιίας πληρούσης τὰ μεταξὺ τῶν μεγάλων λίθων κενὰ (εἰκ. 7). Ὁ νάρθηξ

Εἰκ. 5. Αἰ βασιλικαὶ τῶν Ἐλευθερῶν· κάτοπις.

των συγκοινωνεῖ πρὸς τὸν κυρίως ναὸν διὰ τριῶν θυρῶν. Εἶναι πτωχαὶ ἐπαρχιακαὶ ἐκκλησίαι ἄνευ ψηφιδωτοῦ δαπέδου καὶ γλυπτῆς διακοσμῆσεως ἀποδεικνύουσαι ὅμως ἐπιβίωσιν τῆς πόλεως τῶν Ἐλευθερῶν κατὰ τοὺς πρώτους πέντε χριστιανικούς αἰῶνας. Θὰ ἔκειτο δὲ ἡ πόλις αὕτη ἐφ' οὗ λόφου καὶ αἰ βασιλικαὶ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Παισανίου καὶ ἔτι πρότερον, διότι οὗτος

Εἰκ. 6. Ἰλιούπολις τῆς βασιλικῆς Α ἀπὸ βορρᾶ

Είχ. 7. Σύστημα τοιχοδομίας τῆς βασιλικῆς Α.

λέγει ὅτι «Ἐλευθερῶν... δὴλη ἐστὶ πόλις ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι οἰκισθεῖσα» τοπογραφικῶς λοιπὸν συμφωνοῦσι τὰ εὐρεθέντα λείψανα πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Πausανίου (Α 38,8).

Τὰ μόνα ἐνδιαφέροντα εὐρήματα ἐν ταῖς βασιλικαῖς εἶναι 1^{ον} θραῦσμα ἐκ τοῦ χείλους μεγάλου πίθου φέροντος ἐγγάρακτον τμήμα ἐπιγραφῆς «ΚΕΙΤΟ» (εἰκ. 8) ἢ ἀδυνατῶ νὰ ἐξηγήσω καὶ 2^{ον} ἱκανὰ λίθινα τεμάχια, τομῆς τραπεζοειδοῦς, προερχόμενα ἐκ τῶν ἐπάλλεων τοῦ φρουρίου χρησιμοποιοῦνθέντα δὲ μετ' ἄλλων λίθων τοῦ φρουρίου εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πεσσοστοιχιῶν.

Εἰκ. 8. Ἐνεπίγραφον θραῦσμα πηλίνου πύθου.

Ἔχουσι δὲ ταῦτα τὸ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν (Μεσσήνη κ.λ.π.) σαμμαρωτὸν σχέδιον (εἰκ. 3) καὶ συμπληροῦσι τὰς γνώσεις μας περὶ τῆς ἄνω ἀπολήξεως τῶν τειχῶν τοῦ ὑπερθεν φρουρίου¹· διότι οὐδεμία ἐπαλξίς εὐρίσκεται πλέον κατὰ χώραν.

Ὡς τελευταῖον εἶρημα, σπουδαῖον διὰ τὴν ταῦτισιν τῆς πόλεως πρὸς τὰς Ἐλευθεράς, ἀναφέρω σπηλαιώδη κοιλότητα εὐρισκομένην εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρεῖας τοῦ λόφου τοῦ φρουρίου. Εἶναι ἄρα γε τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐκεῖνο ἐν ᾧ ἡ Ἀντιόπη ἐγέννησε τὸν Ἀμφίωνα καὶ τὸν Ζῆθον; (Πausανίας Α 38,8).

Τὴν λεπτομερῆ αὐτοῦ ἔρευναν, ἥτις δυνατὸν νὰ φέρῃ νέας ἀποδείξεις, ἀνέβαλον λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος χειμῶνος διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Γ. ΣΤΙΚΑΣ

¹ Ἐπὶ Πausανίου «Ἐλευθερῶν ἦν ἔτι τοῦ τείχους, ἔτι δὲ καὶ οἰκιῶν ἐρείπια».

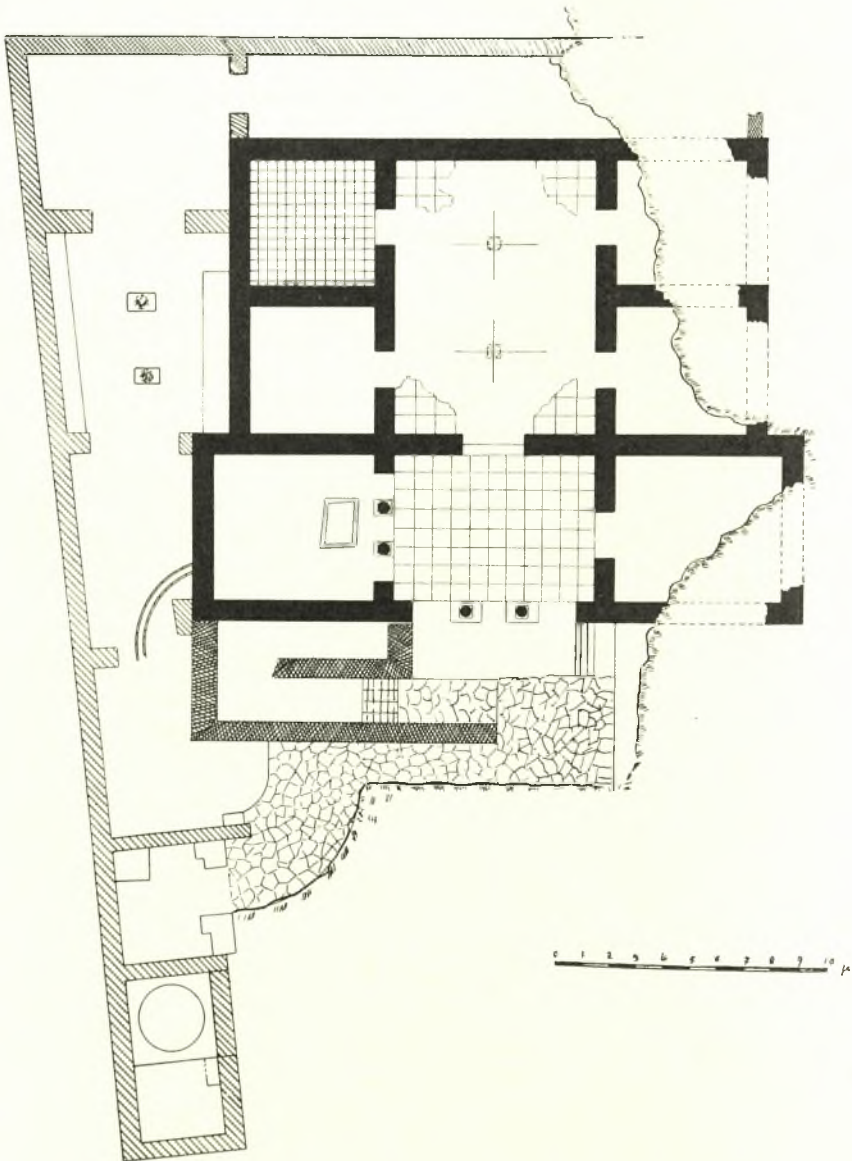
5. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΝΕΑΙ ΑΓΧΙΑΛΩ

Κατὰ τὸ ἔτος 1939 προέβην ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συστηματικὴν ἔρευναν τοῦ ἀναφανέντος παρὰ τὴν ἀγορὰν τῆς κωμοπόλεως ἀστικοῦ κτίσματος κατὰ τὰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1937 (βλ. ΠΑΕ 1937, σελ. 53 κ.έ.) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἔρευναν ρωμαϊκοῦ νεκροταφείου ἀνευρεθέντος ἐπὶ λόφου κειμένου ἔξω τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ τείχους. Ἡ ἔρευνα τούτων ἀπέδωκεν ἱκανοποιητικώτατα εὐρήματα διαφωτίζοντα τὴν ἀστικὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὰς συνηθείας τῆς ταφῆς τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων, ἃς ἠκολούθησε καὶ ὁ χριστιανισμός.

Βοηθὸν μου προσέλαβον ἑφέτος τὸν πτυχιούχον τῆς φιλολογίας Ν. Παπαχατζῆν, ὅστις ἀνιδιοτελῶς καὶ μετὰ περισσῆς προθυμίας μὲ ἐβοήθησε νὰ φέρω εἰς πέρας τὰς συγχρόνως εἰς δύο μέρη κατὰ πολὺ ἀπέχοντα ἀλλήλων ἐνεργηθείσας ἀνασκαφὰς.

Α. ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ. Τὸ ἀνασκαφέν παρὰ τὴν ἀγορὰν τῆς κωμοπόλεως κτίσμα, ἡ ἔρευνα τοῦ ὁποίου ἦτο δυσχερὴς ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως τοῦ ἀνασκαπτομένου χώρου (ὑπερβαίνουσης εἰς πλεῖστα σημεῖα τὰ 3 μ.), εἶναι προφανῶς ἀστικὸν οἰκοδόμημα τῶν χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας ἐκτισμένον εἰς ἀπόστασιν 100 μ. ἀπὸ τῆς βασιλικῆς Α, εἰς θέσιν ἔνθα ὑποτίθεται ὅτι εὑρίσκετο ἡ Ἄγορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἄν καὶ δὲν ἐπετεύχθη ἡ ὁλοσχερὴς ἐκκαθάρισις τοῦ κτηρίου καὶ ἰδιαίτατα τοῦ βορείως ἐκτεινομένου χώρου, δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῆ ὡς συντελεσθεῖσα ἡ ἀποκάλυψις τοῦ κυρίου κτίσματος, ὧς διακρίνεται εἰς τὴν παρατιθεμένην κάτοψιν (εἰκ. 1).

Τὸ ἀστικὸν τοῦτο οἰκοδόμημα ἔχει τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ πρὸς ἀνατολάς, ὅπου ἐκτείνεται μεγάλη πλακόστρωτος ἀλλή, ἧς ἱκανὸν τμήμα ἀπεκαλύφθη (εἰκ. 3). Ἐξ αὐτῆς εἰσέρχεται τις διὰ τριβήλου ἀνοίγματος σχηματιζομένου διὰ δύο κίονων, ὧν ἀνευρέθησαν κατὰ χώραν αἱ ἰωνικαὶ βάσεις, μεγάλα τμήματα τῶν κυλινδρικών κορυμῶν των καὶ τὰ μεθ' ἠνωμένου ἐπιθήματος μετ' ἀναγλύφων σταυρῶν ἰωνικά κιονόκρανα (βλ. κατωτέρω εἰκ. 6), εἰς εὐρὺ διαμέρισμα (7,45×5,30 μ.) ἐπεστροφένον μὲ κανονικὰς μεγάλας μαρμαρίνας πλάκας, πολλὰ τῶν ὁποίων διασφύζονται (εἰκ. 2). Ἐκατέρωθεν αὐτοῦ εὐρίσκονται εὐρύχωρα ὀρθογώνια δωμάτια (5,90×5,30 μ.), συγκοινωνοῦντα: τὸ μὲν δεξιὸν δι' ἑνὸς ἀνοίγματος, τὸ δὲ ἀριστερὸν δι' ἑτέρου τριβήλου, ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς εἰσόδου (εἰκ. 2-3). Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο διαμέρισμα, ὅπερ λεπτομερῶς περιεγράψαμεν ἐν προηγουμένῃ ἐκθέσει (ΠΑΕ 1937 σ. 53-54), ἀνευρέθη τετράγωνον βᾶθρον περιβαλλόμενον δι' ὄχετοῦ (εἰκ. 2 ἀριστερά). Δυτικῶς τοῦ διαμερίσματος τῆς εἰσόδου ὑπάρχει πλατὺ ἀνοιγμα, ὁδηγοῦν πρὸς μεγάλην

Εἰκ. 1. Κάτοψις τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἐν Ν. Ἀγιάλῳ παλαιοχριστιανικοῦ μεγάρου.

αἴθουσαν (10×7,50 μ.), ὁμοίως πλακόστρωτον, ἔχουσαν κατὰ τὸν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἄξονα δύο κίονας, αἱ ἰωνικαὶ βάσεις τῶν ὁποίων εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς αἰθούσης ἀπεσπασμένοι καὶ εἰς τεμάχια ἔτοποθετήσαμεν αὐτὰς εἰς τὰς θέσεις των ὀδηγούμενοι ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ διαπέδου ἰχνῶν των (*εἰκ. 4* ἀριστερά· πρβ. καὶ *εἰκ. 2*). Ἐκατέρωθεν πάλιν τῆς μεγάλης ταύτης αἰθούσης εὐρέθησαν τέσσαρα, μικρότερα τῶν πρώτων, τετράγωνα δωμάτια (4,60×4,60 μ.) ἀνὰ δύο εἰς ἐκάστην πλευρὰν συγκοινωνοῦντα πρὸς τὴν αἴθουσαν δι' ἐνὸς ἀνοίγματος (*εἰκ. 4*).

Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἔχει ἀσθηρὰν ἐνότητα, μὲ τὰ μέρη του διατεταγμένα ἀντιστοιχῶς ἑκατέρωθεν ἄξονος βαίνοντος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς (*εἰκ. 1*). Ἡ τοιχοδομία του εἶναι στερεὰ καὶ ἐπιμελετημένη, ἐκτελεσθεῖσα δι' ἀργολιθοδομῆς καὶ σειρῶν πλίνθων, ἔχουσι δὲ οἱ τοῖχοι πάχος 0,80 μ., τὰ δὲ ἀνοίγματα εἶνε κανονικὰ (πάντα 1,30 μ.), πλὴν τοῦ εὐρέος ἀνοίγματος τοῦ ὀδηγοῦντος εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν καὶ ἔχοντος διαστάσεις 1,70 μ., οὗτινος διατηρεῖται καὶ τὸ κατώφλιον (*εἰκ. 3*).

Ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου καὶ πρὸ τοῦ τριβήλου εὐρίσκεται προστεθειμένον κλιμακοστάσιον, διαφέρον κατὰ τὴν τοιχοδομίαν, δηλωτικὸν μεταγενεστέρως προσθήκης ἄνω ὀρόφου (*εἰκ. 3*). Τὸ κλιμακοστάσιον τοῦτο, καλῶς διατηρούμενον, εἶναι ἐπικλινές καὶ ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν πλακόστρωτον αὐλὴν (*σχέδιον εἰκ. 1*). Τὴν ὑπαρξιν ἄνω ὀρόφου πιστοποιοῦσι καὶ ἀνευρεθέντες κιονίσκοι διλόβων παραθύρων διαφόρου μεγέθους (ἦτοι παραθύρων τοῦ κάτω καὶ ἄνω ὀρόφου) ἔχοντες ἐπίκрана κοσμούμενα διὰ σταυρῶν καὶ κωδωνοειδῶν ἀνθυλλίων (*εἰκ. 7*), τεμάχια μικροτέρων κυλινδρικών κίωνων διακρινομένων εἰς τὰς εἰκ. 2-5, θωράκια καὶ ἄλλα. Ὅμοίως δεξιὰ τοῦ τριβήλου ἀνεφάνη χαμηλὴ κλίμαξ ἄγουσα πιθανώτατα εἰς τὸν κήπον τῆς οἰκίας (*εἰκ. 2* δεξιὰ).

Τὸ οἶκημα τέλος ἦτο ἐξησφαλισμένον δι' ἀσυμμέτρως ἐκτισμένου περιβόλου σχηματίζοντος περὶ τὸ οἰκοδόμημα διαμερίσματα (*εἰκ. 1*· πρβ. καὶ *εἰκ. 2* καὶ *5*). Τοῦ περιβόλου τούτου ἀπεκαλύφθη ὀλόκληρος ἡ βορεία πλευρὰ καὶ μέγα μέρος τῆς δυτικῆς· ἡ βορεία πλευρὰ του ἔχει ἑπτὰ διαμερίσματα, ἦτοι ἔν τετράγωνον κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν, ἔν ὀρθογώνιον μὲ δύο κίονας ἐν τῷ μέσῳ καὶ πεζούλια ἑκατέρωθεν παρὰ τοὺς τοίχους (*εἰκ. 5*), ἕτερον ὀπισθεν τοῦ κλιμακοστασίου, καὶ τρία διαμερίσματα ἀριστερὰ τῆς αὐλῆς ἔχοντα ἐν τῷ μέσῳ κυκλικὸν λινὸν (πατητήριον) (*εἰκ. 1*). Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ περιβόλου ἀνεφάνη ἔν μόνον διαμέρισμα, ἔνεκα δὲ τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως δὲν ἠδυνήθηεν νὰ πιστοποιήσω ἂν καὶ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν συνεχίζεται ὁ περιβόλος, ὅπερ θεωρῶ πιθανώτατον, ἐφ' ὅσον ἀνεφάνη δεξιὰ τῆς εἰσόδου ἡ χαμηλὴ κλίμαξ. Ἐλπίζω εἰς προσεχῆ ἔρευναν νὰ δυνηθῶ νὰ ἐξετάσω τὸν περιβόλον τοῦ οἰκήματος καὶ νὰ προσδιορίσω τὴν εἴσοδον εἰς

Εἰκ. 2. Γενική ἄποψις τοῦ ἀνευρεθέντος παλαιοχριστιανικοῦ οἰκήματος ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ.

Εἰκ. 3. Ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ οἰκήματος (αὐλὴ μετὰ τοῦ κλιμακοστασίου τῆς εἰσόδου).

Εἰκ. 4. Τὰ ἀνευρεθέντα παρὰ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διαμερίσματα ἐπεστρωμένα διὰ κανονικῶν πλίνθων.

Εἰκ. 5. Περίβολος τοῦ οἰκήματος διηρημένος εἰς διαμερίσματα.

αὐτόν, ὅστις εἰς οὐδὲν τῶν ἀναφανέντων μερῶν του ἔχει οἰονδήποτε ἀνοιγμα.

Διακόσμησις τῶν μερῶν τοῦ οἰκήματος. Τὸ οἶκημα τοῦτο, οὐτινος ἔχομεν πρὸ ἡμῶν μόνον τὰ θεμέλια τοῦ κάτω ὀρόφου, τὸ κλιμακοστάσιον καὶ τὸν περίβολον, ἦτο πλουσιῶς διακεκοσμημένον, ὡς δεικνύουσι τοῦτο τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῶν δύο τριβήλων καὶ τῶν ἀμφικιονίσκων καὶ ἐπικράνων τῶν διλόβων παραθύρων (*εἰκ.* 6·7· πρβ. καὶ *εἰκ.* 2), τὰ δάπεδα ἦσαν ἐπεστρωμένα: τοῦ μὲν διαμερίσματος τῆς εισόδου καὶ τῆς μεγάλης αἰθούσης, ὡς εἶδομεν, διὰ μαρμαρίων πλακῶν τῶν ἀριστερὰ δὲ δωματίων διὰ μεγάλων κανονικῶν πλίνθων (0,50×0,50 μ.) (*εἰκ.* 4 καὶ 5)· τὰ δεξιὰ κείμενα δωμάτια ἦσαν ἐπεστρωμένα διὰ ψηφιδωτῶν δαπέδων, ἅτινα ὅμως ἔχουν ὑποστῆ μεγάλην καταστροφὴν ἕνεκα πυρκαϊᾶς. Ὁλόκληρον φορτίον ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων τεμαχίων μεταξὺ τῶν χωμάτων—ἀμόρφων κατὰ τὸ πλεῖστον—μετεφέρομεν διὰ κάρρων εἰς τὸ Μουσεῖον. Τὰ ἀνευρισκόμενα μωσαϊκὰ εἶναι διαφόρου πάχους, ἔξ ὧν συμπεραίνομεν ὅτι πολλὰ ἐκ τούτων προέρχονται καὶ ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου.

Ὅμοιως ἀνευρέθησαν πολλαὶ πλάκες ὀρθομαρμαρώσεως, ὧν αἱ πλεῖστα μετὰ ραβδώσεων, διακοσμοῦσαι πιθανῶς τὰς εισόδους (*εἰκ.* 10). Τέλος ἀνευρέθησαν δώδεκα γλυπτὰ μεγάλα τεμίχια ὑπερθύρων, περιθυρωμάτων καὶ γείσων (τέσσαρα ἐκ τούτων εἶχον ἀνευρεθῆ εἰς τὰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἔτους 1937) καὶ τεμάχια ἐκ μαρμαρίων θωρακίων μετὰ γλυπτικῶν διακοσμῆσεων. Ἐκ τῶν περιθυρωμάτων καὶ γείσων τὰ πλεῖστα εἶναι εἰλημμένα ἐκ ρωμαϊκῶν κτισμάτων τῶν ἐσχάτων χρόνων, κοσμούμενα εἰς τὴν λοξὴν των πλευρᾶν μὲ δδόντας, βαθέως εἰργασμένον ἰωνικὸν κυμάτιον ἐν μέσῳ ἀστραγάλου καὶ μὲ ἀνθήμια (*εἰκ.* 8· πρβ. καὶ *εἰκ.* 3). Παρ' αὐτὰ ὅμως εὐρέθησαν μικρότερα τεμάχια ἔχοντα τὸν αὐτὸν διάκοσμον ἀλλ' ὅλως ἀβαθῆ καὶ σχηματικόν, προδίδοντα χριστιανικὴν ἐποχὴν (*εἰκ.* 9), ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν συνέχισιν τῶν ρωμαϊκῶν προτύπων εἰς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐκ τῶν θωρακίων ἄλλα ἔχουσιν ἀνάγλυφον διάκοσμον (γάστραν μὲ τριφύλλους διακοσμῆσεις) καὶ ἄλλα εἶναι ἐπιπεδόγλυφα μὲ ἔλικας ἐκ τῶν συνήθων χριστιανικῶν θωρακίων τῶν περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων (*εἰκ.* 11). Πάντα τὰνωτέρω προδίδουσι μεγαλοπρεπεῖς πυλῶνας, πλουσίαν διὰ μαρμαρίων πλακῶν ἐπένδυσιν τῶν τοίχων καὶ γλυπτικὸν διὰ θωρακίων διάκοσμον τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας.

Διάταξις τῶν διαμερισμάτων καὶ τύπος τῆς οἰκίας. Ὁ τύπος τῆς ἀνευρεθείσης οἰκίας εἶναι προφανῶς ὁ ἑλληνιστικὸς μὲ ἱκανὰς ὅμως παραλλαγὰς (βλέπε λ.χ. τὸν τύπον οἰκίας ἐν Πριήνῃ ἐν Wiegand-Schrader, Priene, Berlin, 1904, σελ. 288 εἰκ. 302, πρβ. καὶ Pauly - Wissowa, RE. Supplement band VII, σ. 252 κ. ἑ.)· στοιχεῖα τοῦ ρωμαϊκοῦ οἴκου δὲν διακρίνομεν εἰς τὸ ἔξεταζόμενον κτίσμα.

Τὸ διαμέρισμα τῆς εισόδου, ἢ προστάς, ἦτο προφανῶς ἡ καθημερινή

Εἰκ. 6-7. Δείγματα τῶν ἀνευρεθέντων κιονοκράνων τῶν τριβήλων καὶ τῶν ἐπικράνων τῶν διβόλων παραθύρων.

Εἰκ. 8-9. Δείγματα ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ὑπερθύρων καὶ γείσων.

Εἰκ. 10-11. Δείγματα ἐκ τῶν πλακῶν ὀρθομαρμάρωσης καὶ τῶν ἀνευρεθέντων θωρακίων.

διατριβῆ τῶν οἰκούντων, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἐστίασις. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν μάλιστα τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνευρέθη φιάλη ἔξ ἀτρακίου λίθου, ἀσφαλῶς τοποθετημένη ἐν τῷ μέσῳ, ἣτις δύναται νὰ ἐκκληφθῆ καὶ ὡς κρατήρ, ὅπου ἐμιγνύετο οἶνος καὶ ὕδωρ καὶ ἔξ οὗ ἐπλήρουν κατὰ τὴν ἐστίασιν τὰ ποτήρια οἱ συνδαιτυμόνες. Τὴν ἀνευρεθεῖσαν φιάλην ἐτοποθέτησα εἰς τὸ μέσον τοῦ διαμερίσματος, ὅπου τὸ δάπεδον ἐδείκνυε σημεῖα ἀποσπάσεως βάρθρου (*εἰκ. 2*). Ἡ φιάλη αὕτη θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς χρήσεως τοῦ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου διαμερίσματος, ὅπερ ἠρμήνευσα τῷ 1937 μετὰ τινος ἀμφιβολίας ὡς ἐστίαν. Πιθανῶς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου διαμερίσματα ἀποτελοῦσι τὸν *Οἶκον* ἢ τὸν ἀνδρῶνα. Ἡ συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ διαμερίσματος τῆς εἰσόδου μεγάλη αἴθουσα δὲν φαίνεται ὕπαιθρος· κλίνω νὰ δεχθῶ ὅτι εἶναι χριστιανικὴ παραλλαγή καὶ ὅτι ἐχρησιμοποιοεῖτο ὡς αἴθουσα τῶν τελετῶν. Τὰ ἑκατέρωθεν τῆς αἰθούσης ταύτης δωμάτια ἔχουν βεβαίως τὴν μορφήν γυναικωνίτιδος, νομίζω ὅμως ὅτι καὶ ταῦτα εἶναι χριστιανικὴ παραλλαγή καὶ εἶναι διαμερίσματα πρὸς χρῆσιν τῶν οἰκούντων, ἥτοι συνέχισις τοῦ ἀνδρῶνος. Τὸ πληρετικὸν προσωπικὸν διέμενεν εἰς διαμερίσματα τοῦ περιβόλου, ἅτινα ἀσφαλῶς ἦσαν ἐστεγασμένα, ὡς δεικνύει ἡ διάταξις αὐτῶν, ἦν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω καὶ ὅπου ἦσαν καὶ αἱ ἀποθήκαι (ληνὸς κ. ἄ)· ἐφέτος μάλιστα ἀνευρέθη καὶ μέγας πῆλινος πίθος ὕψ. 1,50 μ. Ὁ ἄνω ὄροφος ἦτο καθ' ἡμᾶς ὁ γυναικωνίτις.

Ὁμοιον περίπου οἶκημα ἀνευρέθη καὶ ὑπὸ τῶν Θρηψιάδου καὶ Τραυλοῦ ἐν Μεγάροις (ΠΑΕ, 1934, σ. 39 κ. ἑ.) παρερμηνευθὲν ἔνεκα τῆς διασώσεως ἐλαχίστων μερῶν του (ἡ μεγάλη αἴθουσα λ. χ. ἐρμηνεύεται κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἑλληνιστικοῦ οἴκου ὡς ὕπαιθρος χώρος, τὸ ὄπισθεν ταύτης διαμέρισμα—ἦτοι τὸ τμήμα τοῦ περιβόλου—ὡς πρόπυλον ἢ συνδεδεμένον μὲ ἄλλο κτίριον, τὸ ὑπάρχον δεξιὰ κλιμακοστάσιον τοῦ ἄνω ὀρόφου δὲν μνημονεύεται κλπ.). Διαφορὰ μετὰ τῶν δύο τούτων κτισμάτων ὑπάρχει ὡς πρὸς τὰ τρίβηλα, τοῦ ἐν Μεγάροις οἰκήματος ἔχοντος ἐν τρίβηλον ὡς εἴσοδον εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν. Οὕτως ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸν τύπον τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ μεγάρου εἰς ἑλληνικὰς χώρας ὁμοιάζοντος ὁπωσδήποτε μὲ τὸν τύπον τοῦ ἑλληνιστικοῦ οἴκου καὶ οὐχὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ, ὃν βλέπομεν ἐν Πομπητᾷ καὶ ἄλλαχού, μὲ ἱκανὰς ὅμως, ὡς εἶπομεν, παραλλαγάς.

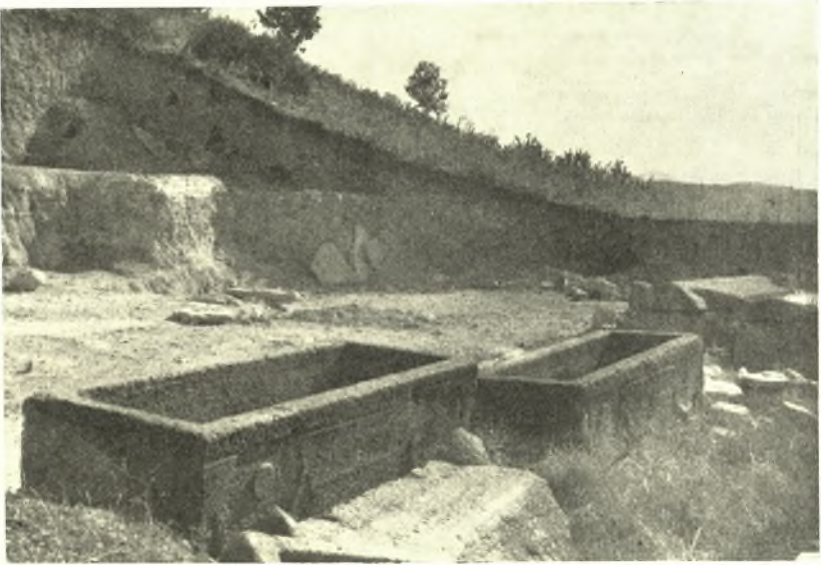
Ὡς πρὸς τὸν προσορισμὸν τοῦ ἀνευρεθέντος μεγάρου δὲν δύναται προφανῶς νὰ δοθῆ ἀσφαλῆς ἐρμηνεία· ἡ γεινίασις αὐτοῦ πρὸς τὴν μεγάλην χριστιανικὴν βασιλικὴν πιθανῶς νὰ συνηγορῆ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς του ὡς ἐπισκοπικοῦ μεγάρου (εἰς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους οἱ ἐπίσκοποι ἦσαν ἔγγαμοι), πιθανῶς ὅμως νὰ πρόκειται καὶ περὶ ἐτέρου κοσμικοῦ μεγάρου, ἐφ' ὅσον χρῆσις διακοσμητικῶν μελῶν ὁμοίων πρὸς τὰ ἐν ἐκκλησιαστικοῖς κτίσμασιν ἦτο συνήθης.

Β. ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ. Εἰς λόφον δεξιὰ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους τῆς χριστιανικῆς πόλεως εἶχεν ἀναφανῆ πρὸ πολλοῦ σύμπλεγμα ἐκ πέντε σαρκοφάγων σεσυλημένων καὶ διατεταγμένων εἰς σειρὰς (*εἰκ. 12*). Αἱ σαρκοφάγοι αὗται συνίστανται ἐξ ἔρυθροποῦ τραχύτου λίθου μετὰ γλυφῶν κατὰ τὰ ἄκρα, κοσμουμένων διὰ στρογγύλων ἀσπίδων μετ' ὀμφαλοῦ καὶ λογχοειδῶν μεγάλων φύλλων εἰς τὰς γωνίας.

Ταύτας περιέγραψα εἰς τὸ ἔργον μου περὶ Χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας (ΑΕ 1929, σελ. 16 κ. ἐ.), ἐξέλαβον δὲ τότε ὅτι πρόκειται ἴσως περὶ πολυανδρίου, ἰδρυθέντος πρὸς τιμὴν ἠρωϊκῶν προσώπων συνδεομένων μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ πρὸ τῆς μεταβάσεώς μου δι' ἀνασκαφὰς εἶχε παραχωρηθῆ ἡ ἄδεια μεταφορᾶς χωμάτων ἐκ τοῦ παρὰ τὰς σαρκοφάγους μέρους τοῦ λόφου πρὸς ἐπισκευὴν τμήματος τῆς δημοσίας ὁδοῦ Βόλου-Ἀλμυροῦ, ἔλαβον ἐφέτος ἀφορμὴν νὰ ἐρευνήσω ἐπισταμένως τὸν χώρον, καθόσον ἡ ἀφαίρεσις χωμάτων ἐκ τῆς ρίζης τοῦ λόφου ἔφερεν εἰς φῶς ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον μὲ ποικιλίαν τάφων (*εἰκ. 12-13* καὶ *15*).

Ἡ ἐξέτασις τῶν τάφων ἀπέδειξεν ὅτι οὗτοι ἦσαν πάντες τάφοι τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων· ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους εἰς τὸ ὅποιον εὐρέθησαν οἱ τάφοι. Αἱ ταφαὶ ἐγένοντο λίαν ἀτάκτως, ἐσωρεύετο δὲ ἐπὶ τῶν τάφων ἄφθονον χῶμα. Ὅταν ἡ ἐπίχωσις τοῦ χαμηλοτέρου ἐπιπέδου συνεπληροῦτο, νέα ὁμὰς τάφων ἐσηματίζετο εἰς ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ γηλόφου. Μεταξὺ τῶν μεγάλων λακκοειδῶν τάφων ὑπάρχουσιν, εἰς διάφορα σημεῖα καὶ ὕψη διεσκορπισμένοι, εὐτελεῖς καλυβοειδεῖς τάφοι μὲ κυρτὰς μεγάλας πηλίνας κεραμίδας, σχηματιζούσας ἀνωθεν τοῦ νεκροῦ ψαλλιδιωτὸν ἐπιστέγασμα (*εἰκ. 13*). Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ὀλοσχερῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς πόλεως.

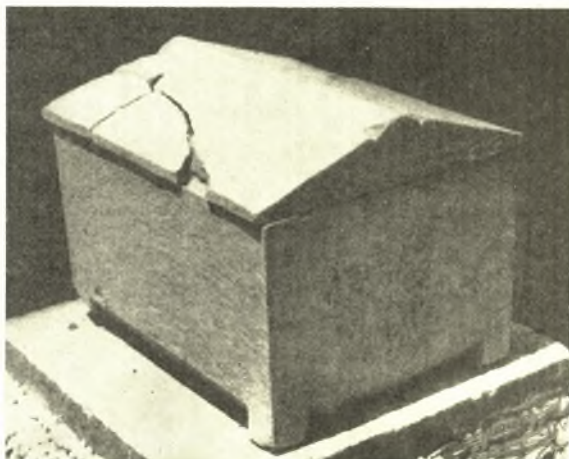
Ἐκ τῶν ἀναφανέντων τάφων ἠρεύνησα μόνον δέκα (ἀσφαλῶς ὅμως ὑπάρχον καὶ ἄλλοι) εἶναι πάντες ὀρθογώνιοι λάκκοι ὕψους περίπου 0,50 μ., πλάτους 0,35—0,65 μ. καὶ μήκους 1,80—2,30 μ., ἀνευρέθη δὲ καὶ μικρὰ μαρμαρίνη θήκη διὰ ταφὴν βρέφους (*εἰκ. 14*). Οἱ τάφοι οὗτοι εἶχον τὰ ἐσωτερικά των τοιχώματα ἐπενδεδυμένα μὲ πλινθόκτιστα τοιχάρια, πλὴν δύο, τῶν ὁποίων ἡ ἐπένδυσις ἐγένετο μὲ λιθίνας πλάκας (*εἰκ. 13* καὶ *15*). Τὸ κάτω μέρος τῶν τάφων ἦτο ἐστρωμένον μὲ μεγάλας πηλίνας πλάκας (0,63×0,50 καὶ πᾶχ. 0,35 μ.) πλὴν ἑνὸς ἐκ τῶν φερόντων τὴν λιθίνην ἐπένδυσιν τῶν τοιχωμάτων, ὅστις ἔφερε καὶ κάτω λιθίνην στρῶσιν. Ἄνωθεν ἦσαν πάντες κεκαλυμμένοι μὲ λιθίνας πλάκας. Ἡ ἐκ πλινθίνων τοιχαρίων ἐπένδυσις εἰς τινὰς τοῦλάχιστον τάφους ἔφερεν ἔσωθεν ἐπίχρισμα ἐκ στρώματος κονιάματος διαφόρου πάχους. Τεμάχια τοῦ κονιάματος τούτου εὐρέθησαν ἐν μέρει εἰς τὴν θέσιν των, ἐν μέρει ὅμως ἐντὸς τῶν τάφων ἀναμειγμένα μετὰ τῶν ὀστέων· τοῦτο, ὡς καὶ τὸ ἄφθονον χῶμα μὲ τὸ ὅποιον ἦσαν πεπληρωμένοι οἱ τάφοι καὶ ἡ μεγάλη

Εἰκ. 12. Ἐποψὶς τοῦ εἰς λόφον ἔξωθεν τῆ Ν. Ἀγγιάλῳ ἀνευρεθέντος ρωμαϊκοῦ νεκροταφείου μὲ σαρκοφάγους ἐμπροσθεν διατεταγμένας εἰς σειρὰς.

Εἰκ. 13. Οἱ εἰς διάφορα σημεῖα καὶ ὕψη τοῦ λόφου ἀνευρεθέντες διεσκορπισμένοι τάφοι.

Εἰκ. 14. Ἄνευρεθεῖσα μικρὰ μαρμαρίνη θήκη διὰ ταφὴν βρέφους.

Εἰκ. 15. Ἄτεροι τάφοι διεσκορπισμένοι εἰς τὸν αὐτὸν λόφον τῆς Ν. Ἀγχιάλου.

ἄταξία τῶν ὀστέων, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον τάφοι εἶχον ἀνοιχθῆ εἰς παλαιότερους χρόνους. Οὗτος εἶναι ἴσως ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τάφοι τινὲς εὐρέθησαν ἄνευ κτερισμάτων· εἰς ἄλλους πάλιν τάφους εὐρέθησαν ἄφθονα κτερίσματα, ἅτινα περιγράφομεν κατωτέρω.

Εὐρήματα. Τὰ ἀνευρεθέντα εἰς τοὺς ἐρευνηθέντας τάφους κτερίσματα εἶναι τὰ συνήθη εἰς τοὺς ρωμαϊκούς τάφους ἀνευρισκόμενα μακρόλαιμα ὑάλινα δοχεῖα, πήλινα ἀγγεῖα καὶ λύχνοι. Ὅμοίως εὐρέθησαν τρεῖς λόγγαι, σιλεγγίδες, τέσσαρες ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ ὀλίγα φύλλα ἐκ χρυσοῦ στεφάνου. Παρέχομεν τὸν κατάλογον τούτων κατωτέρω καὶ τὰς εἰκόνας τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν.

Α'. Τριάκοντα τρία ὑάλινα δοχεῖα, ἦτοι :

1) Δέκα τρία ὑάλινα δοχεῖα μακρόλαιμα ἄωτα (ὑψ. 0,16 μ.) με βάσεις διαφόρου τύπου. Ἡ ὕαλος εἰς τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι λευκὴ με ἰριδώσεις· εἰς τρία ἐξ αὐτῶν ἡ ἰριδῶσις εἶναι κυανόχρους. Ἐκ τούτων τὰ τέσσαρα ἔχουσι τὸν λαϊμόν των τετρασμένον (*εἰκ. 16*).

2) Τέσσαρα ὑάλινα μακρόλαιμα δοχεῖα ἀρυβαλλοειδῆ με ὕψηλόν λαϊμόν (ὑψ. 0,12 μ.) ἐξ ὧν τὰ τρία με καλυκοειδὲς χεῖλος (*εἰκ. 18*).

3) Ἐνδεκα ὑάλινα λίαν μακρόλαιμα δοχεῖα (ὑψ. 0,22 μ.), ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσι κωνικὴν βάσιν (*εἰκ. 17*).

4) Τρία ὁμοίως μακρόλαιμα δοχεῖα (ὑψ. 0,16 μ.), ὧν τὸ ἓν ἔχει ἀρτόσχημον κοιλίαν (*εἰκ. 25*).

5) Δύο ὑάλινα δοχεῖα, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἔχει σχῆμα λυχνίας (ὑψ. 0,07), τὸ δ' ἕτερον (ὑψ. 0,16 μ.) εἶναι ἀτρακτοειδὲς (*εἰκ. 26*).

Β'. Δέκα πέντε πήλινα δοχεῖα, ἦτοι :

1) Μία οἰνοχόη μετὰ τριλόβου στομίου ἐκ βαθέος ἐρυθροποῦ πηλοῦ, ὑψ. 0,18 μ. (*εἰκ. 20β*).

2) Ἐτέρα ὁμοία οἰνοχόη λευκὴ, ὕψους 0,10 μ., (*εἰκ. 20α*).

3) Ἀμφορίσκος στενόλαιμος, ὕψους 0,20 μ., (*εἰκ. 19δ*).

4) Τρεῖς οἰνοχόαι, ὕψους 0,16 - 0,12 μ., (*εἰκ. 19α-γ*).

5) Ἐν πινάκιον, διαμ. 0,25 μ., (*εἰκ. 21α*).

6) Ἐξ κιάθια, διαμ. 0,15 - 0,12 μ., (*εἰκ. 21β-ξ*).

7) Δύο δακρυδόχοι, ὑψ. 0,20 - 0,10 μ., (*εἰκ. 20γ-δ*).

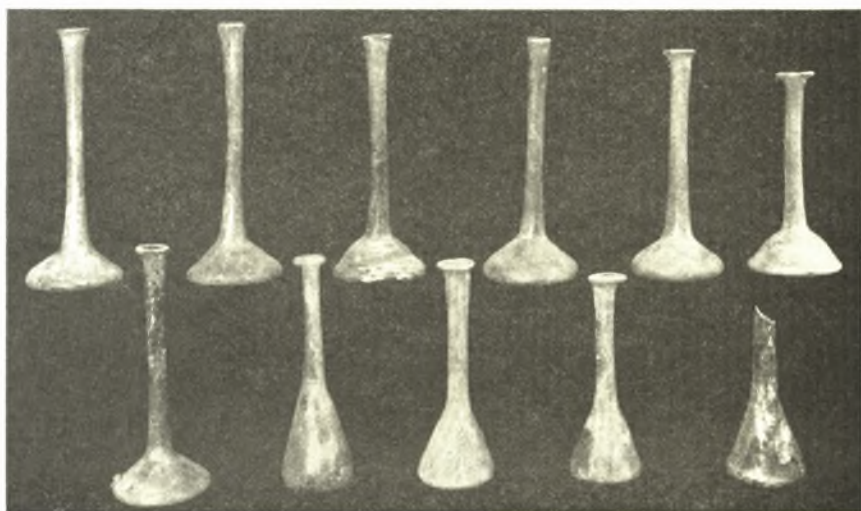
Γ'. Ἐνδεκα λύχνοι πήλινοι, ἦτοι :

1) Τέσσαρες λύχνοι ἄνευ λαβῆς (μῆκ. 0,10 μ.), φέροντες εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν ἀναγλύφους ρόδακας καὶ δύο ταινίας ἀποληγουσας εἰς σπειρας (*εἰκ. 24*).

2) Τέσσαρες λύχνοι μετὰ συμπαγοῦς λαβῆς (μῆκ. 0,14 - 0,10 μ.) κοσμούμενοι διὰ στροβίλου, ρόδακος ἢ ταινιῶν ἀπλῶν· ὁ μετὰ στροβίλου λύχνος καταλήγει εἰς διπλὴν ταινίαν μετὰ στιγμῶν (*εἰκ. 23*).

Εἰκ. 16. Ἄνευρεθέντα ὑάλινα μακρόλαιμα ἄνωτα δοχεῖα (Α' ἀρ. 1).

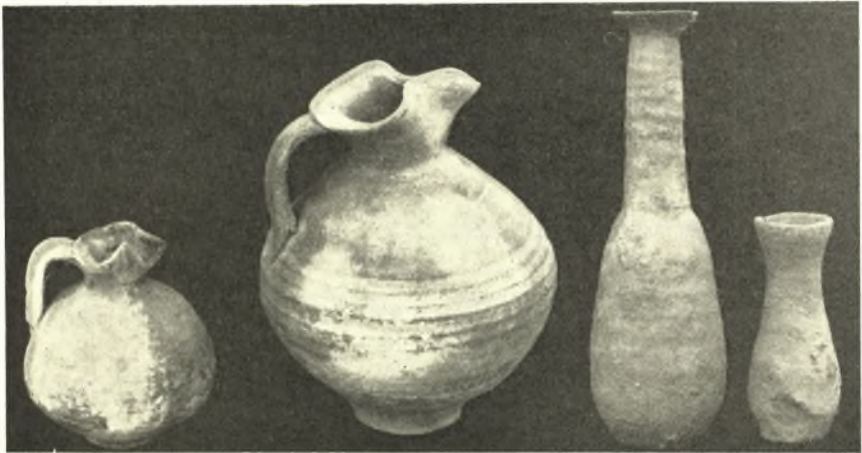
Εἰκ. 17. Ἄνευρεθέντα ὑάλινα δοχεῖα με κωνικὴν βάσιν (Α' ἀρ. 3).

Εἰκ. 18. Ὑάλινα μακρόλαιμα ἀρυβαλλοειδῆ δοχεῖα (Α' ἀρ. 2).

Εἰκ. 19. Τρεῖς οἰνοχόαι καὶ ἀμφορίσκος στενόλαιμος (Β' ἀρ. 4 καὶ 3).

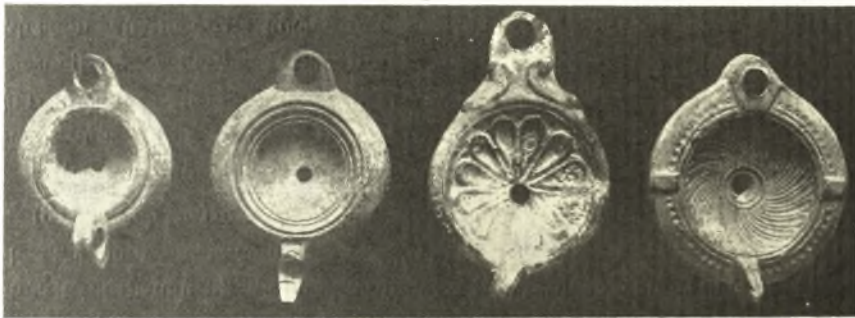
Εἰκ. 20. Δύο οἰνοχόαι μετὰ τριλόβου στομίου καὶ δύο δακρυδόχοι (Β' ἀρ. 1, 2 καὶ 7).

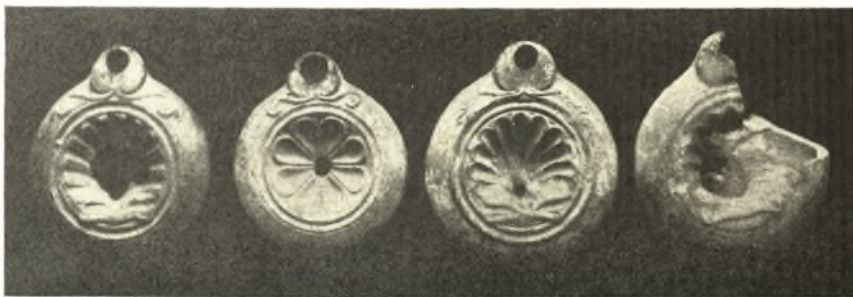
Εἰκ. 21. Πινάκια καὶ κυάθια πήλινα (Β' ἀρ. 5 καὶ 6).

Εἰκ. 22. Δύο λύχνοι μετὰ διατρήτων λαβῶν καὶ εἷς κυκλικὸς ὑψηλός (Γ' 3, 4).

Εἰκ. 23. Τέσσαρες λύχνοι μετὰ συμπαγοῦς λαβῆς (Γ', 2).

Εἰκ. 24. Τέσσαρες λύχνοι ἄνευ λαβῆς (Γ' ἀρ. 1).

3) Δύο λύχνοι μετὰ ἐγχαράκτων κύκλων καὶ διατρήτων λαβῶν μήκ. 0,14 - 0,10 μ., (εἰκ. 22 α-β).

4) Εἷς λύχνος κυκλικὸς ὑψηλός, τεθραυσμένος κατὰ τὴν βάσιν, μήκ. 0,10, ἄνευ ἐξέχοντος στομίου διὰ τὴν θρυαλλίδα (εἰκ. 22 γ).

Δ'. Λόγχοι καὶ σπλεγγίδες, ἦτοι:

1) Δύο σιδηραῖ λόγχοι καὶ μία ὠσαύτως σιδηρᾷ αἰχμῇ ἀκοντίου, ὡς δεικνύει ἢ κάτωθεν ὀπή (εἰκ. 28).

2) Τρεῖς σπλεγγίδες, ἕξ ὧν ἡ μία χαλκίνη εἰς τεμάχια, δύο σιδηραῖ καὶ τεμάχια ἄλλων σιδηρῶν.

Ε'. Εἰδώλιον (εἰκ. 27).

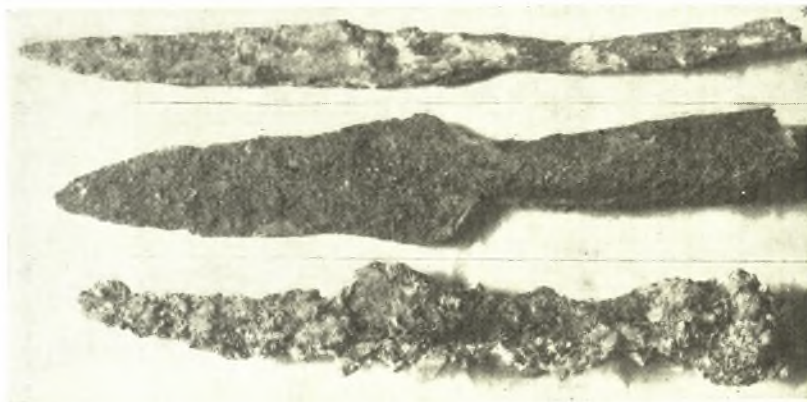
Τέλος ἀνευρέθη εἰδώλιον εἰκονίζον ὑποτυπώδη ἀνθρωπίνην μορφήν, ἐσωτερικῶς κοῖλον μετ' ὀπῆς ὀπισθεν καὶ ἀνοικτὸν κάτωθεν τῆς βάσεως. Ἐσωτερικῶς διακρίνονται πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς μορφῆς· προβληματικὴ εἶναι ἡ χρῆσις του· (ἂν ἐχρησίμευε δηλονότι ὡς τύπος πρὸς κατασκευὴν εἰδώλιου· οὐδὲν ἐν τούτοις σημεῖον προσαρμογῆς τῶν τεμαχίων διακρίνεται).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀνευρέθησαν διεσκορπισμένα ὀλίγα φύλλα (13) ἐκ χρυσοῦ στεφάνου· εἷς τινὰ τούτων διακρίνονται ἀποτυπωμένοι κλάδοι δάφνης καὶ ὑποτυπώδη πρόσωπα. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τούτων θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῆ ὅτι εἰς τὸ ρωμαϊκὸν τοῦτο νεκροταφεῖον ἦσαν τεθαμμένοι καὶ πολεμισταὶ καὶ ἀθληταί.

ΣΤ'. Τέσσαρες ἐπιγραφαὶ τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Τὴν ἡλικίαν τῶν τάφων προσδιορίζουσι καὶ αἱ ἀνευρεθεῖσαι τέσσαρες ἐπιγραφαί, αἵτινες εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερον τῶν εὐρημάτων.

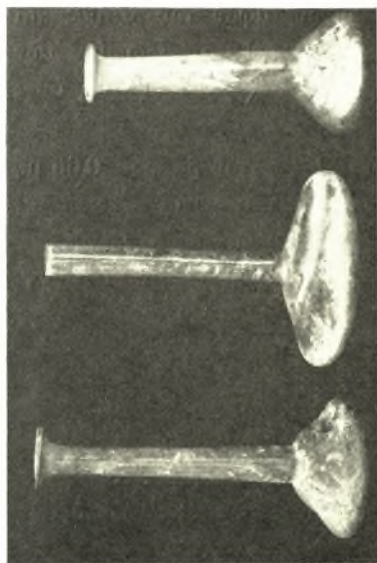
1) Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὕψ. 1,58 μ., πλάτ. 0,55 μ. καὶ πάχ. 0,8 μ. Ἐκ τῶν κάτω μέχρις ὕψους 0,48 μ., ἡ ἐπιφάνεια τραχεῖα ὡς ἐμπεπηγμένη ἴσως εἰς τὸ ἔδαφος. Ἡ στήλη ἀπολήγει ἄνωθεν εἰς τριγωνικὸν ἀέτωμα με ἀνθεμωτὰ ἄκρωτήρια ἕξ ὧν τὸ ἀριστερὰ τεθραυσμένον. Κάτωθεν τοῦ ἀετώματος λεῖος ᾠρος, ὕψους 0,65 μ., ὅπου ὑπῆρχεν ἴσως γραπτὴ παράστασις. Λεπτομέρειαι τοῦ ἀετώματος καὶ τοῦ λοιποῦ θριγκοῦ, ὡς καὶ τῶν ἀνθεμωτῶν ἀκρωτηρίων, ἐδηλοῦντο ἴσως διὰ χρώματος, διότι οὐδὲν χάραγμα παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ λίθου.

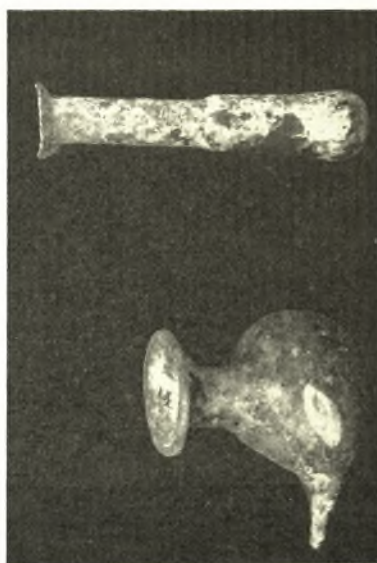
Εικ. 28. Άνευρεθεισαι λφγχαί.

Εικ. 27. Πήλιον ειδφλιον (Ε').

Εικ. 25. Μαφφφσχημα φάλινα με φρτφσχημον κοιλιαν (Α' φφ 4).

Εικ. 26. Γάλινον δοχεϊον εϊς σχημα λυχνιας και ετερον φτρακτωειδεσ (Α' φφ. 5).

Κάτωθεν τοῦ χώρου τούτου ἡ ἐπιγραφή τῶν ὑστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων.
 Ὑψ. γραμμάτων 0,03 μ. (εἰκ. 30).

Εὐφημία Εὐτύχο
 υ ἀπελευθέρω
 ἦρος χρηστέ
 χαῖρε.

Ἡ λέξις ἦρος εἶναι γεγραμμένη διὰ τοῦ ο ἀντὶ τοῦ ω. Γίνεται χρῆσις τοῦ ἀρσενικοῦ ἦρος ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ ἠρώισσα ἄλλων ἐπιγραφῶν. Ἐπίσης χρηστέ ἀντὶ τοῦ θηλυκοῦ χρηστή.

2) Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἄνωθεν ἑλλιπτής καὶ κάτωθεν ἀπολήγουσα εἰς ἔξοχὴν γομφουμένην ἄλλοτε ἐπὶ βάθρου ὕψ. 0,45, πλάτ. 0,40 μ. καὶ πᾶχ. 0,11 μ. Ἐπιγραφή τῶν ὑστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων. Ὑψ. γραμμάτων 0,045 μ. (εἰκ. 31).

— — — στή]
 λην ἀνέ[θηκεν
 Ἐρμιόνη δῶ-
 ρον ἐ<τ>πὶ θεοῖς
 ἀνδρὶ καὶ πατρὶ
 χαριζομένη.

Ἡ στήλη ἦτο ἴσως ἐστημένη ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τάφου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου τῆς Ἐρμιόνης πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ὁποίων εὐρίσκονται οἱ δύο νεκροί. Τὸ τ τῆς λέξεως ἐ<τ>πὶ ἐχαράχθη ἴσως ἐκ παραδρομῆς.

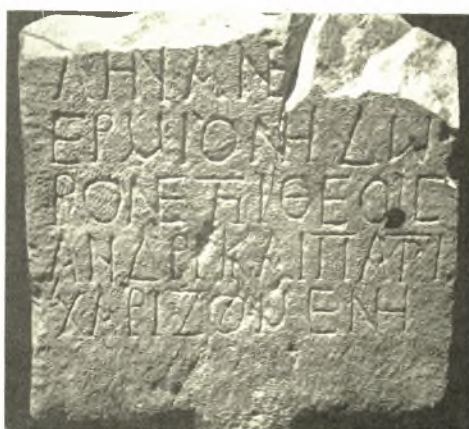
3) Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0,48 μ. (μετὰ τοῦ βάθρου 0,66 μ., πλάτ. 0,33 μ., πᾶχ. 0,09 μ.). Φέρει ἄνωθεν ἀνάγλυφον τριγωνικὸν ἀέτωμα καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ μέσον κάτωθεν εἰς ἀπόφυσιν γομφουμένην ἐπὶ τοῦ εὐθεθέντος τετραγώνου λιθίνου βάθρου, (περίπου 0,38×0,38 μ., πᾶχ. 0,17 μ.: ὕψ. γραμμάτων 0,023 μ.—τοῦ Τ ὕψ. 0,03 μ., (εἰκ. 32).

Ἐρμέρωσ ἦρωσ
 χρηστέ χαῖρε.

4) Στήλη λιθίνη ὕψ. 1,54 μ. καὶ πλάτ. 0,56 μ. στενουμένη πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ ἔχουσα πᾶχ. 0,12 μ. Ἀπολήγει ἄνω εἰς τριγωνικὸν ἀέτωμα μετ' ἀνθεμωτῶν

Εἰκ. 29. Ἐπιγραφαὶ Αὔλου Ἰουνίου Ρούφου. Εἰκ. 30. Ἐπιγραφή Εὐφημίας ἀπελευθέρως.

Εἰκ. 31. Ἐπιγραφή Ἐρμιόνης.

Εἰκ. 32. Ἐπιγραφή Ἐρμέρωτος.

ἀκρωτηρίων καὶ κάτω εἰς γόμφον ὅμοιον πρὸς τὸν τῶν ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 στηλῶν. Κάτωθεν τοῦ ἀετώματος σχηματίζεται ἐπιστύλιον, ὑπ' αὐτὸ δέ, μεταξὺ παραστάδων, ὑποβασταζουσῶν τὸ ἐπιστύλιον, ἀφήνεται χῶρος λεῖος 0,55×44 μ., ὅπου θὰ ὑπῆρχε πιθανῶς γραπτὴ παράστασις. Κάτωθεν τοῦ χώρου τούτου ἕμμετρος ἐπιγραφή ἐξ ὀκτὼ στίχων καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀνάγλυφος Ἑρμῆς. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἢ ἐπιγραφή λίαν ἐφθαρμένη καὶ δυσανάγνωστος (*εἰκ.* 24).

Αὐλὸς Ἰούνιος Ροῦφος ἤρως χαῖρε

Ἄουτα μύστα χαῖρε

(Κάτωθεν τοῦ λείου χώρου).

Ἄνδρῶν ΣΤΟΣΔΙΕΑ . . . Ροῦφος

ΚΛΥΘΙΝΑΙ (;) ἔπ' ἀρετὴν θαύμασον ἀκροτάτην

ΟΠ ΝΗΣ διεδέξατο ΚΑΙΜΕΤΑΘΗ ΗΡ - -

. . . ΤΟ μισθὸν ἔπ' εὐσεβίῃ τοῦτον ἐκαρπίσατο

κοι(;)νὸν ἀνθρώποις ἀρέσας τὸ πρὶν ὧς στρατιώτης

— —Μ . . ἀθανάτων λύτρα λαβὼν ὅσια

— —ΧΑ ἢ μοῖρα βίου τέλος εὔρατο κοινόν.

Κού]φη σοι φθιμένων ἦδε γένοιτο κόνις.

Πρόκειται περὶ ἐλεγείου, ἧτοι ἐναλλάσσονται ἀνὰ εἰς ἑξάμετρος καὶ εἰς πεντάμετρος. Τὸ ἐπίγραμμα ἐγκωμιάζει τὸν Αὐλὸν Ἰούνιον Ροῦφον διὰ τὴν ἀνδρείαν του, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχαιρε γενικῆς ἐκτιμήσεως (κοινὸν ἀρέσας ἀνθρώποις) καὶ διὰ τὴν εὐσεβειαν, διὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἀντήμειψαν οἱ ἀθάνατοι (παρ' ἀθανάτων λύτρα λαβὼν ὅσια).

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ
ΕΝ ΤΩΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΙ ΝΑΩΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἡ κατὰ τὸν ἔφετινὸν Ὀκτώβριον διενεργηθεῖσα ἀνασκαφή εἰς τὸ ἀνατολικὸν κυρίως τμήμα τοῦ περιβόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπέβλεπε πρὸ πάντων εἰς τὸ νὰ συμπληρώσῃ τῶν προηγουμένων ἀνασκαφῶν τὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀνασκαφή ὑπῆρξε καρποφόρος εἰς ἀκίνητα καὶ εἰς κινητὰ εὐρήματα.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως πληροφορηθῶμεν περισσότερα περὶ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη εἰς τὰς περυσινὰς ἀνασκαφάς (ΠΑΕ 1938, 67 καὶ ἔξ.), ἤρχισα ἀνασκάπτων ἀπὸ τοῦ σημείου περιπίου, ὅπου εἶχον διακόψει τὰς τελευταίας ἐρεῦνας.

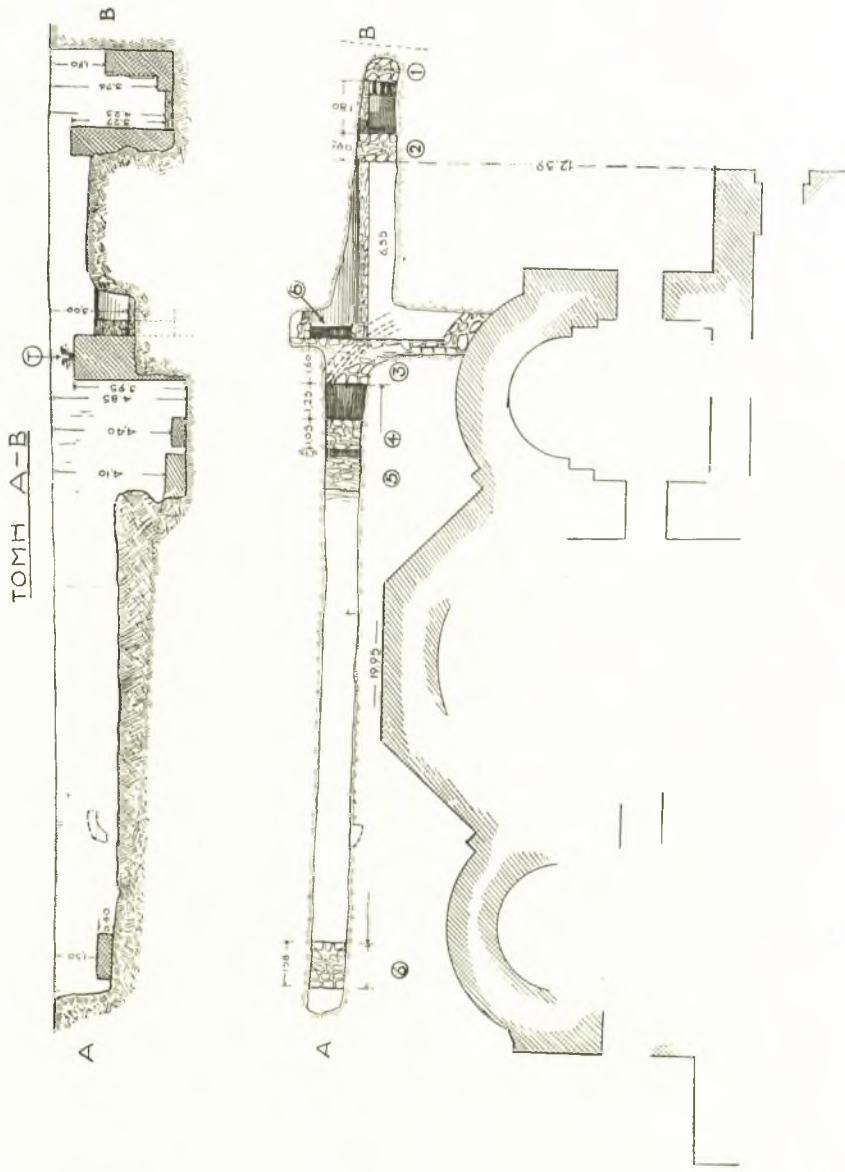
Ἦρχισα ἀπὸ τοῦ τοίχου 1 (*εἰκ. 1* καὶ 2), ὅστις εἶναι ὁ τοῖχος τοῦ προαναφερθέντος οἰκοδομήματος τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰῶνος, κατευθύνας τὴν τάφρον πρὸς βορρᾶν εἰς εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν, ὡς εἰς τὴν *εἰκ. 1* (Α - Β) φαίνεται. Ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ τοίχου εἶχεν, ὡς ἀνεμένετο, κονίαμα, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν ἔφερε κατακορύφους ἐγκοπάς, ὥστε νὰ σχηματίζωνται τμήματα ἐν εἴδει πλακῶν ὀρθομαρμαρώσεως, ὡς εἰς τὸ ἀνευρεθὲν περυσινὸν τμήμα τοῦ τοίχου (ΠΑΕ 1938 σελ. 69). Τὸ κονίαμα ἦτο ἀπλοῦν, ἐλαφροῦ ἐρυθροῦ χρώματος· ὅθεν εἰς μικρὰν μόλις ἀπόστασιν (περίπου 2 μ. ἀνατολικῶς τοῦ περυσينوῦ τμήματος) τὸ εἶδος τῆς διακοσμῆσεως μεταβάλλεται. Ὁ τοῖχος εἰς βάθος 1,90 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας του εὐρύνεται κατὰ 0,55 μ., καθισταμένου οὕτω τοῦ ὅλου πάχους αὐτοῦ 1,82 μ.

Βορειότερον τοῦ τοίχου τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,80 μ. εὐρέθη ἄλλος (2) (*εἰκ. 1* καὶ 2), πάχους 0,95 μ., κατ' εὐθείαν προέκτασιν τῆς προεξεχούσης εὐθυντηρίας (βάσεως) τοῦ ναοῦ, ἐκτισμένος δι' ἀργολιθοδομῆς κατ' ὅμοιον ὅλως τρόπον πρὸς τὸ θεμέλιον τοῦ ναοῦ.

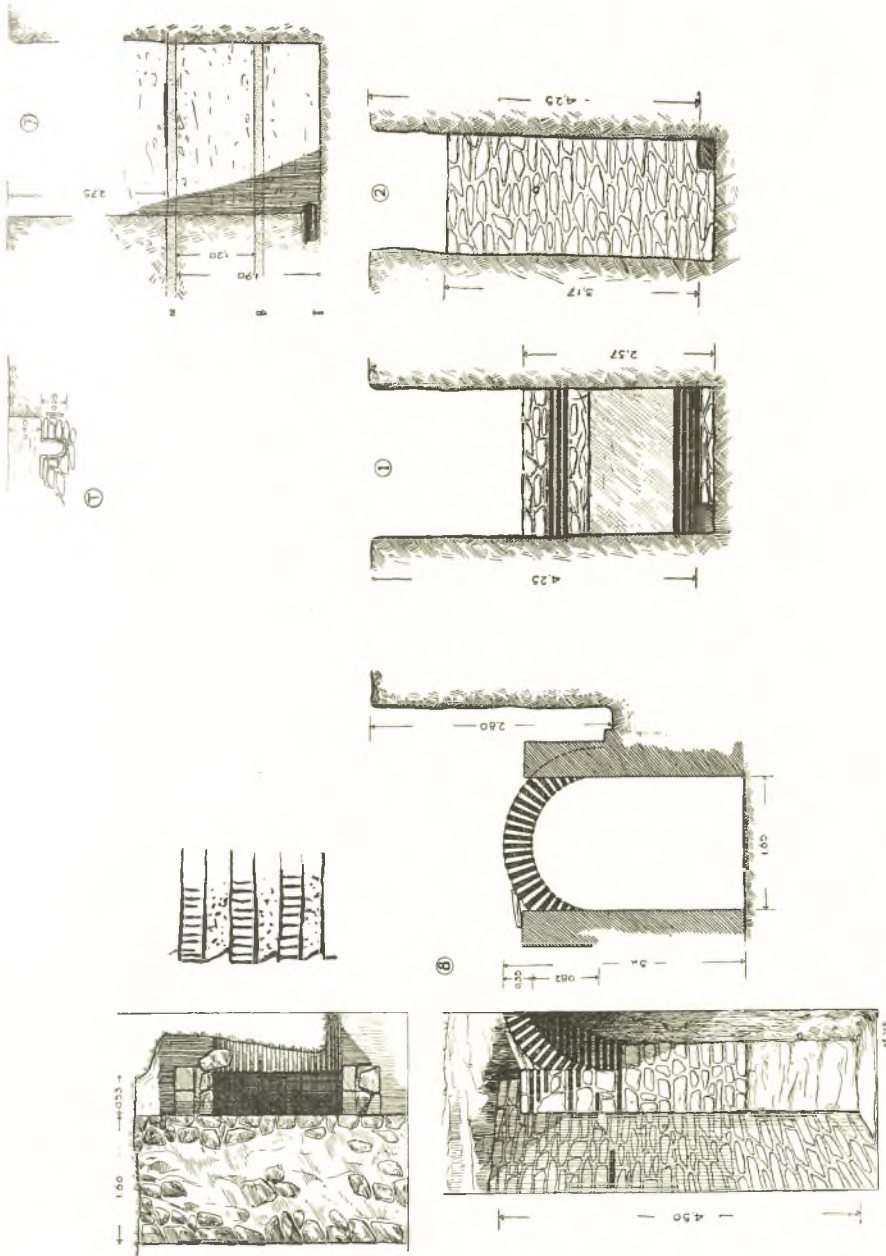
Βορειότερον καὶ εἰς ἀπόστασιν 6,35 μ. εὐρέθη ἄλλος τοῖχος (3), (*εἰκ. 1*), πάχους 1,60 μ. Ὁ τοῖχος οὗτος συνέχεται μετὰ τῆς εὐθυντηρίας, μεθ' ἧς ἀποτελεῖ ἐν σύνολον.

Εἰς βάθος 0,40 μ. ὑπὸ τὸ ἔδαφος κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρέθη ἀγωγὸς ὕδατος (εἰς τὴν *εἰκ. 1* διὰ διακεκομμένων γραμμῶν σημειούμενος Τ καὶ εἰς τὴν *εἰκ. 2*) προφανῶς Τουρκικός, λόγῳ τῆς προχείρου, κακῆς καὶ ἀτέχνου κατασκευῆς, ὑπέγκειται δὲ τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

Βορειότερον ἀκόμη καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,25 μ., ἀλλ' εἰς μέγα βάθος εὐρέθη καὶ ἕτερος τοῖχος (4) (*εἰκ. 1*) πάχους 1,25 μ. (4,40 ὑπὸ τὸ ἔδαφος) καὶ παρ' αὐτὸν ἄλλος (5) (*εἰκ. 1*) εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν βάθος καὶ εἰς ἀπόστασιν μόλις 0,15 μ. Τοῦ τελευταίου τούτου δὲν ἠδυνήθην λόγῳ τοῦ βάθους καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιτοπίων δυσκόλων συνθηκῶν νὰ ἐξακριβώσω τὸ πάχος.

Εἰκ. 1. Κάτοψις καὶ τομὴ τῆς ἀνασκαφῆς ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ

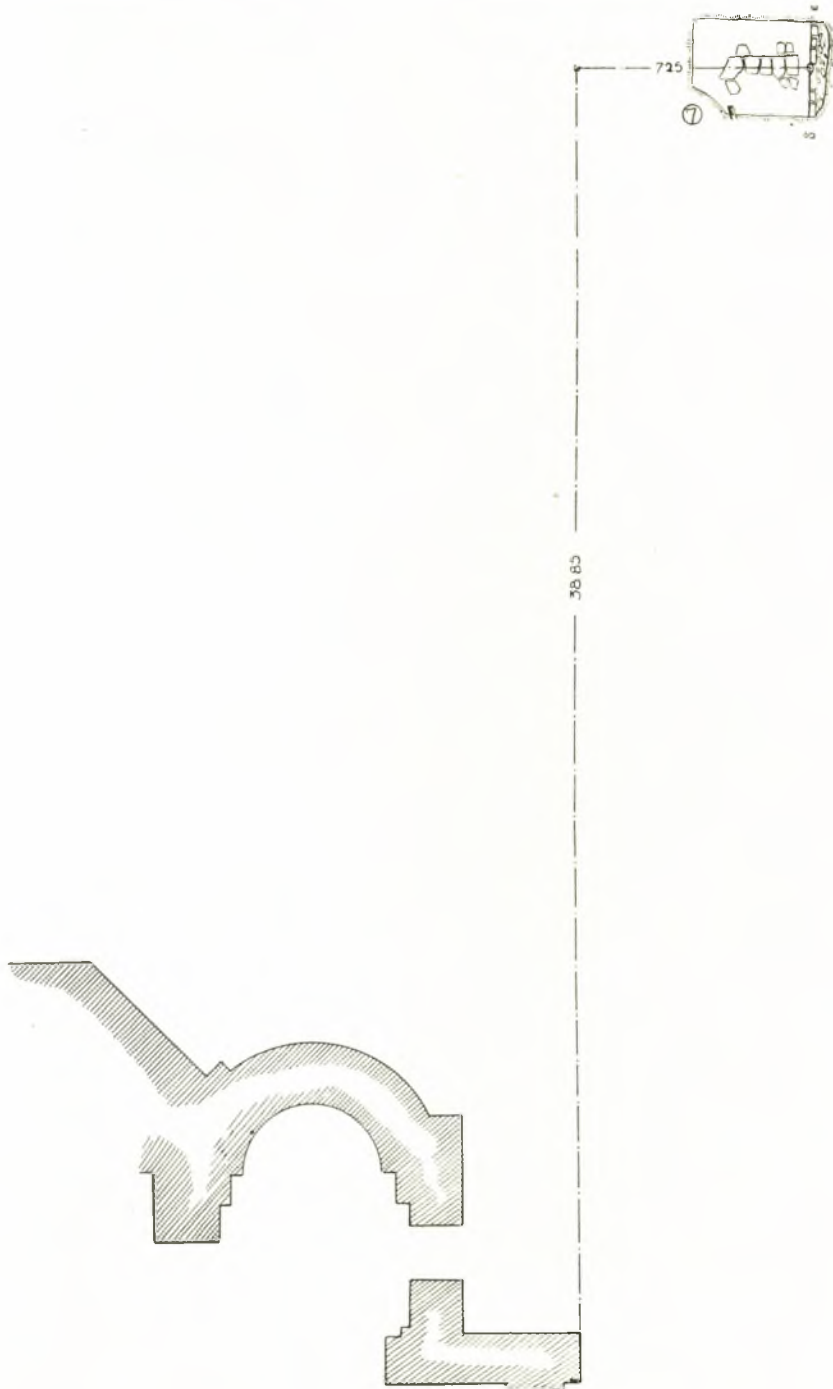
Εἰκ. 2. Τομαί καί κατόψεις διαφόρων σημείων τῆς ἀνασκαφῆς.

Εἰς τὸ βορειότερον τέλος σημεῖον τῆς τάφρου ἀνευρέθη καὶ ἄλλος ἔτι τοίχος (6) (*εἰκ. 1*), πλάτους 1,60 μ. περίπου. Περὶ τῶν τοίχων τούτων ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς :

Οἱ τοῖχοι 6 καὶ 3 (*εἰκ. 1*) εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ναὸν, ὁ εἰς πρὸς βορρᾶν, ὁ δ' ἄλλος πρὸς νότον αὐτοῦ, δηλ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ἔξω τῶν παραθύρων τοῦ διακονικοῦ καὶ τῆς προθέσεως καὶ εἰς τὴν προέκτασιν προεξεχούσης βάσεως (εὐθυνητρίας τρόπον τινὰ) τῆς κιονοστοιχίας εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ἢ προέκτασις δὲ τῆς ἔξωτερικῆς (βορ.) πλευρᾶς τοῦ τοίχου τούτου, συναντᾷ εἰς τὸν νάρθηκα πλευρᾶν ὁμοίου τοίχου (βλ. πικρενθ. εἰκ. εἰς ΠΑΕ 1936, 111 κ. ἑξ.) ὅθεν συνάγεται ὅτι ὑπάρχει εἶδος ἐνισχυτικοῦ κλοιοῦ ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ὅστις περιέβαλλεν εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοὺς τοίχους, ὅπου οἱ κίονες χαρακτηριστικὸν πρὸς τούτοις εἶναι ὅτι οἱ ἐνισχυτικοὶ οὗτοι τοῖχοι εἶναι πλατύτεροι (1,60 μ. περίπου) τῶν ἀντιστοιχῶν ἔξωτερικῶν (1,00 μ. περίπου). Τὸ αὐτὸ πάχος, ἢ ἀποδεδειγμένη οἰκοδομικὴ συνοχὴ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὴν εὐθυνητρίαν τοῦ ναοῦ καὶ ἢ ἀρχιτεκτονικὴ σύνδεσις πρὸς τὸν ναὸν πείθουν ἡμᾶς ὅτι πρόκειται περὶ ἀναλημματικῶν τοίχων, οἵτινες χρησιμεύουν πρὸς στερέωσιν τοῦ ναοῦ, δεδομένου ὅτι στηρίζεται οὗτος ἐπὶ χωμάτων, ἅτινα ἐδημιουργήθησαν δὲ προσχώσεων τὰ δὲ ἐκ προσχώσεων δημιουργούμενα στρώματα ἔχουν βεβαίως ἠλαττωμένην στερεότητα. Ἀπαράδεκτον θεωρῶ τὴν σκέψιν, ἣτις εὐλόγως δύναται νὰ γεννηθῆ ἔνταυθα, καθ' ἣν ἢ προέκτασις τῶν τοίχων τούτων καὶ πέραν τῆς οἰκοδομῆς θὰ ἐσήμαινεν ὅτι ἀρχικῶς ὑπῆρχε διάφορον σχέδιον ἀνοικοδομήσεως· συνάγω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀπολύτου συνοχῆς τῶν τοίχων κατὰ τὴν γωνίαν, ἣτις σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ τοίχου 3 καὶ τῆς καμπύλης τῆς βάσεως τοῦ διακονικοῦ· ἂν τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ἦτο διάφορον δὲν θὰ ὑπῆρχεν οἰκοδομικὴ συνοχὴ καὶ εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ ναοῦ.

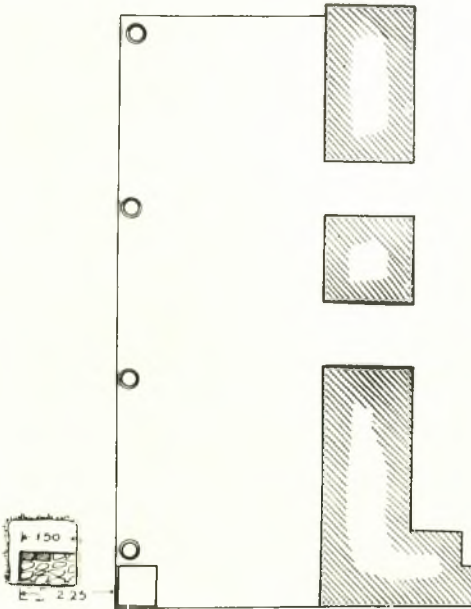
Οἱ τοῖχοι 4 καὶ 5 (*εἰκ. 1*) δύναται νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐκτελοῦν ἀνάλογον λειτουργίαν ὡς καὶ οἱ προηγούμενοι, καθ' ὅσον ὁ 5 φαίνεται ὅτι ὑπελογίσθη οὕτως ὥστε νὰ δεχθῆ τὴν ὄθησιν τῶν πλαγίων τοίχων τοῦ βήματος. Τὸ μέγα βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται οὗτοι (4,10 καὶ 4,40), δὲν ἐπέτρεψε περισστέραν ἔρευναν.

Δὲν δύναται νομίζω νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι καὶ ὁ 2 εἶχεν ὅμοιον σκοπὸν πρὸς τὸν τῶν προηγούμενων. Οἱ μέχρι τοῦδε μνημονευθέντες τοῖχοι (2-6) εἶναι παράλληλοι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ναοῦ, τοῦ νοτιωτέρου (1) ὅμως δὲν εὐρέθη ἄλλος τοίχος παράλληλος κατὰ τὴν ἑφεινὴν ἐκσκαφῆν, εἶναι δέ, ὡς γνωστόν, ὁ τοίχος οὗτος τελειῶς ἄσχετος πρὸς τὸν ναὸν οὐδὲ εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονά του. Ὅθεν φαίνεται πιθανὸν ὅτι οἱ οἰκοδομήσαντες τὸν σημερινὸν ναὸν κατηδάφισαν τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κτιρίου τούτου καὶ ἀφῆκαν μόνον τὸ τμήμα τοῦτο ὡς ἐπικου-

Εἰκ. 3. Δοκιμαστικὴ ἐξσκαφὴ εἰς τὸν ἀνατολικὸν περιβόλον.

ρικὸν ἀνάλημμα τῶν ὑπολοίπων ἀναλημματικῶν τοίχων. Ὅτι δὲ πρὸς βορρᾶν τοῦ 1 ἐξετείνεται τὸ κίριον, συνάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τῆς διακοσμήσεως, ἣτις εἶναι διακόσμησις ἐσωτερικοῦ. Ὅθεν μὴ δυνάμενος νὰ ἐρευνησῶ, πρὸς τὸ παρὸν τοιλάχιστον, περισσότερα περὶ τοῦ ὄγκου τοῦ κτιρίου, προσεπάθησα νὰ ἀναζητήσω τὸ μήκος, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀνέσκαψα εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ τοίχου τούτου καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἰς ἀπόστασιν 27 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ναοῦ (ὀλίγον πρὸ

Εἰκ. 4. Ἡ πρὸς δυσμὰς προέκτασις τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ 4ου αἰῶνος.

ἢ προέκτασις τοῦ τοίχου (1), μήκους 1,50 μ. (εἰκ. 4). Οὕτω τὸ μέχρι σήμερον διαπιστωθὲν μήκος τῆς πλευρᾶς τοῦ οἰκοδομήματος ὑπερβαίνει ἀσφαλῶς τὰ 56 μ., ὥστε πρόκειται προφανῶς περὶ μεγάλου δημοσίου κτιρίου, ἀναγομένου, ὡς ἐλέχθη εἰς τὰ ΠΑΕ 1938, 68, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου δυτικοῦ τμήματος τοῦ τοίχου σφύζεται μάλιστα τοιχογραφία διατηροῦσα ζωηρότατα τὰ χρώματα αὐτῆς (εἰκ. 5). Ἡ τοιχογραφία αὕτη

τέρματος τοῦ περιβόλου) (7) (εἰκ. 3 καὶ 2) ἠναγκάσθη διὰ νὰ φθάσω εἰς τὴν ὀριζοντίαν προέκτασιν τοῦ τοίχου, νὰ κατέλθω εἰς βάθος 4,75¹, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνεύρω τὸν τοίχον. Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν ἀντελήφθη δύο στρώματα (α, β) (εἰκ. 2), ἅτινα ἐσημάτιζον παλαιὸν δάπεδον, εἰς τὸ ἐν μάλιστα ὑπῆρχε στρώμα μαρμαρίνων πλακῶν δαπέδου. Εἰς τὸ μεγαλύτερον βάθος εὐρέθη ὑδρορροή στρογγύλη διαμέτρου 0,20 μ. περίπου (γ) (εἰκ. 2). Ἐπίσης ἀπεκαλύφθη καὶ ἕτερος τοίχος (δ-ε) (εἰκ. 3) παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ναοῦ, Βυζαντινῶν χρόνων, ὅστις ἴσως ἀπετέλει τμῆμα τοῦ Βυζαντινοῦ περιβόλου.

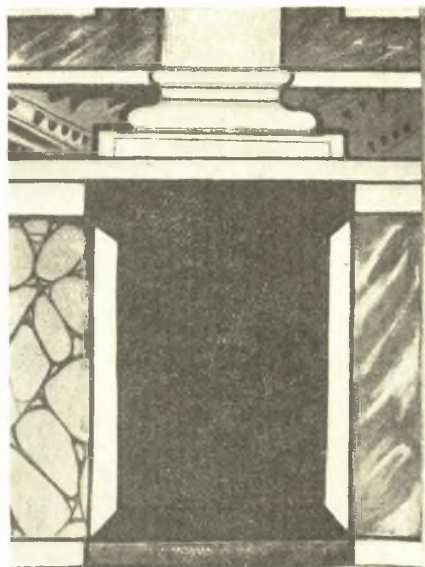
Πρὸς δυσμὰς ὅμως καὶ εἰς ἀπόστασιν μόλις ἐνὸς μέτρου ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ προστύλου εὐρέθη

¹ Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἐπίχωσις εἶναι πολὺ μεγαλύτερα τῆς ἐπιχώσεως τῆς παραχούσης κατὰ τὸ σημεῖον Α-Β.

παριστᾷ τὸ κατώτερον τμήμα καὶ τὴν βᾶσιν κιονοστοιχίας κατεσκευασμένης κατὰ τεχνοτροπίαν «ψευδαισθήσεως» (illusion). Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς διασωθείσης τοιχογραφίας εἶναι ἔξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντος, διότι δὲν διεσώθησαν παρεμφερεῖς διακοσμήσεις δημοσίων κτιρίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ ζωγραφικὴ ἀπομίμησις μαρμαρίνων πλακῶν ἐπενδύσεως εἶναι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος γνωστὴ (Δῆλος), ἐξηκολούθησε δὲ καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (π.χ. ἀναγνωρίζεται εἰς χειρόγραφα τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ὡς εἰς τὸν cod. Parisinus ms. gr. 74), δὲν εἶναι ἐπομένως δυνατόν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξαχθοῦν ἀκριβέστερα συμπεράσματα περὶ τῆς χρονολογίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ οἰκοδομήματος τούτου.

Πρὸς νότον τοῦ τοίχου 3 καὶ εἰς ἀπόστασιν περίπου 4 μέτρων ἀπὸ τοῦ διακονικοῦ εὐρέθη ἄνοιγμα πλάτους μόλις 1,65×0,53 μ. (8) εἰκ. 1 καὶ 2, τὸ ὁποῖον ἔφερε πρὸς τὴν ἀρχὴν ὑπογείου στοᾶς καλυπτομένης διὰ καμάρας ἕξ ὀπιοπλίνθων. Δυστυχῶς ἡ στοὰ ἦτο πλήρης χωμάτων καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἐσωτερικόν της. Εἰς τὸ ἀνώτατον μόνον σημεῖον ἠδυνήθη νὰ διαπιστώσῃ ὅτι βαίνει κατ' εὐθείαν 3 μ. περίπου καὶ ὅτι πιθανῶς ἐκεῖθεν κατέρχεται βαίνουσα πρὸς τὸ ἀπὸ ἐτῶν ἀποκαλυφθὲν «Ἁγίασμα τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου» ὡς νῦν καλεῖται, τὸ ὁποῖον ὅμως ἦτο ἡ ἀρχικὴ τοῦ ναοῦ

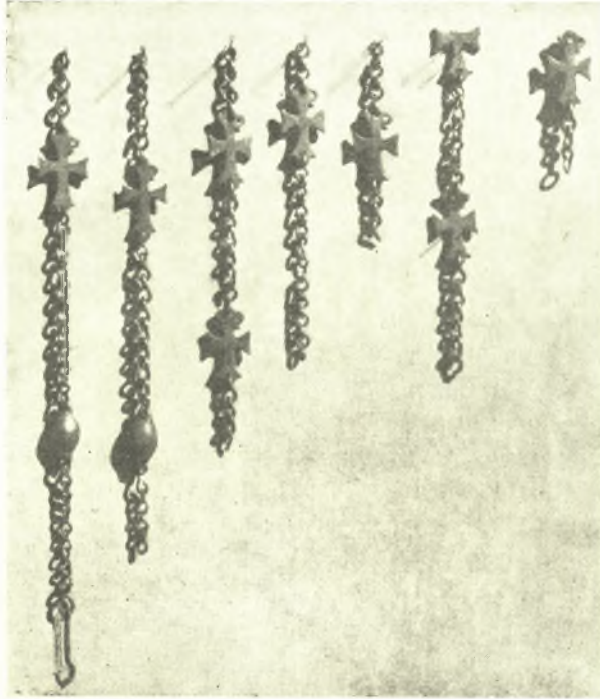

Εἰκ. 5. Τοιχογραφία 4^{ου} αἰῶνος.

κρύπτη, ἣτις θὰ ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἀποθήκη ὕδατος εἰς περίπτωσιν πολιορκίας. Ἡ κρύπτη ἀπεκαλύφθη ὅτε ἐγένοντο αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἑξαγωνικοῦ κτιρίου, ἐφαίνετο δὲ τότε ἡ ἄνοδος πρὸς τὸν ναόν, δηλ. τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος στοᾶς¹, δὲν εἶχεν ὅμως ἐξακριβωθῆ τότε εἰς ποῖον σημεῖον κατέληγεν αὕτη, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐφάνη διὰ τῆς παρουσίας ἀνασκαφῆς. Προφανῶς διὰ λόγους ἀσφαλείας δὲν ἤρχιζεν ἡ κρύπτη ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἴσως μάλιστα νὰ ἐκαλύπτετο διὰ χώματος ὕψους περίπου 0,60—0,70 μ. πρὸς περισσοτέραν ἀκόμη ἀσφάλειαν. Οἱ ἐκατέρωθεν

¹ Εὐρίσκειται δὲ αὕτη ἀκριβῶς εἰς τὴν προέκτασιν τῆς νῦν ἀποκαλυφθείσης ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως χωρὶς νὰ σχεδιασθῇ προηγουμένως ἐκτίσθη ἡ ἄνοδος εἰς τὸ μέρος τῆς κρύπτης διὰ σκιοπαγοῦς κονιάματος καὶ ἐπομένως δὲν φαίνεται σήμερον.

τῆς στενῆς πλευρᾶς προχείρως ῥηχοδομημένοι λίθοι ἐχρησίμευον προφανῶς

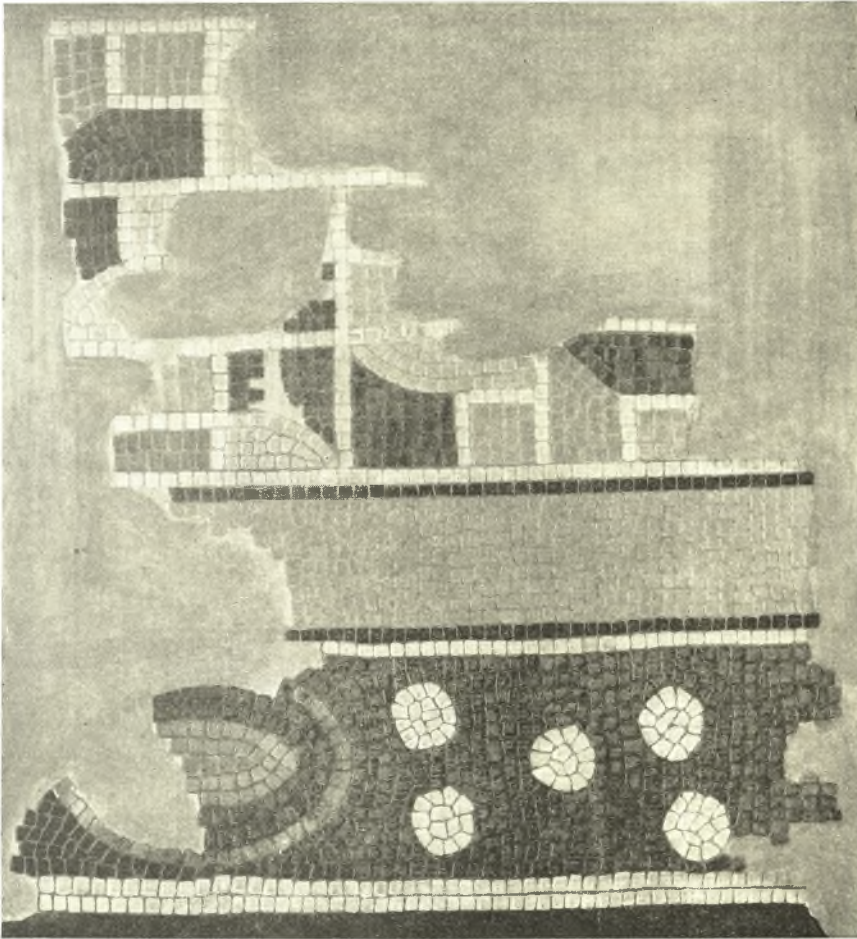
Εἰκ. 6. Χάλκιναι ἀλύσεις πολυκανδήλου.

Εἰκ. 7. Βυζαντινά πινάκια.

πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ χώρου καὶ ἵνα τοποθετηθῆ ἐπικάλυμμα, πιθανῶς, ξύλινον.
Θὰ κατήρχοντο δὲ τότε διὰ προχείρου ξυλίνης κλίμακος.

Ἡ τοιχοδομία τῆς καμάρας κατεσκευάσθη οὕτως ὥστε ἐκ τῶν πλαγίων θεωμένη νὰ φαίνεται προιονοειδής· ἡ τεχνικὴ αὕτη εἶναι συνήθης εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐκτίσθη ὁ ναός δηλ. εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 8^{ου} αἰῶνος· τὰ παλαιότερα γνωστὰ παράλληλα ἐκ μνημείων, ἅτινα μετὰ βεβαιότητος χρονολογοῦν-

Εἰκ. 8. Τεμάχιον μωσαϊκοῦ εὑρεθὲν κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

ται, ἀνήκουν εἰς τὸ 2^{ον} ἥμισυ τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἕως τὸ 1^{ον} ἥμισυ τοῦ 9^{ου} (Α. Μ. Schneider, Byzanz. Bln. 1936. 13-4). Κατὰ ταῦτα ἡ κρύπτη, τὸ λεγόμενον «Ἁγίασμα τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου», εἶναι σύγχρονος πρὸς τὸν ναόν, διαπιστοῦται δὲ οὕτω ἡ ἀμεσος μεταξὺ τῶν δύο σχέσις.

Κινητά. Εἰς ἀπόστασιν περίπου 6 μ.νοτίως τοῦ τοίχου 6, (*εἰκ. 1*) εὐρέθησαν εἰς βάθος περίπου 1-1,50 μ. ἀλύσεις χάλκιναι, μετὰ σταυρῶν καὶ μεγάλων φῶν, αἵτινες προέρχονται προφανῶς ἐκ πολυκανδήλων. Εὐρέθησαν 8 τεμάχια (*εἰκ. 6*)¹.

Εἰκ. 9 καὶ 10. Θωράκια εὐρισκόμενα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ ἤδη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀγ. Γεωργίου Θεσσαλονίκης.

¹ Ἐξ ἀριστ. πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ πρώτη ἔχει μῆκος 1, ἡ δευτέρα 0,80, ἡ τρίτη 0,63, ἡ τετάρτη 0,50, ἡ πέμπτη 0,31, ἡ ἕκτη 0,54, (εἰς δύο τεμάχια) καὶ ἡ ἑβδόμη 0,23. Αἱ διαστάσεις σταυρῶν διαφέρουν ἐλάχιστα μεταξύ των εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: 0,12 (-0,14)×0,7, τὸ δὲ πάχος αὐτῶν κυμαίνεται ἀπὸ 0,05-02 τῶν φῶν δὲ τὸ μῆκος εἶναι περίπου 0,11.

Μὴ γνωρίζοντες οὐδὲν παράλληλον καὶ μὴ δυνάμενοι ἐκ μόνης τῆς μορφῆς τοῦ σταυροῦ νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὴν ἀσφαλῆ χρονολόγησίν των, ἀποφεύγομεν οἰονδήποτε χαρακτηρισμόν, θεωροῦντες μόνον ὅτι ἡ γενικὴ των ὑψηλὴ προοιδίει παλαιότερους Βυζαντινοὺς χρόνους¹.

Εἰς τὸ αὐτὸ περίπτου μέρος εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐν εἰκ. 7 πινάκια, ἀκέραια εὐτυχῶς καὶ κοσμούμενα διὰ θεμάτων συνήθων εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἀγγειογραφίαν, μετὰ πολλῆς δὲ ἐπιμελείας κατεσκευασμένων.

Εἰς ἀπόστασιν περίπτου 4 μέτρων νοτίως τοῦ τοίχου 6 εὐρέθη μικρὸν τεμάχιον τοίχου, τὸ ὁποῖον διετήρει τμημα μωσαϊκοῦ διακόσμου (εἰκ. 8). Δυστυχῶς λόγῳ τῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον παραμονῆς τοῦ μωσαϊκοῦ ἐντὸς τῆς γῆς κατέστη ἀδύνατον ν' ἀποσπασθῇ τὸ τεμάχιον τοῦτο, διότι μόλις ἐθίγετο ἐθρυμματιζετο τὸ μωσαϊκόν². Καὶ τοῦτο δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν χρονολογικῶς, τοῦτο δὲ μόνον συνάγεται, ὅτι ὑπῆρχε προφανῶς παρὰ τὴν Ἀγ. Σοφίαν κτίσμα κοσμούμενον διὰ μωσαϊκοῦ, τὸ ὁποῖον κατεστράφη. Ἐπίσης καθ' ὄλην τὴν ἀνασκαφὴν, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, εὐρέθησαν μεμονωμέναι ψηφίδες παντὸς χρώματος. Εὐρέθη ἀκόμη μικρὸν ἐνώτιον (ὀλικοῦ μήκους 0,024 μ.) ἐξ ὀρειχάλκου, ἔχον εἰς τὰ πλάγια ἐγκοπὰς ὁ ἀπλοῦς οὗτος διάκοσμος δυσκόλως δύναται νὰ καθοδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς ἀνεύρεσιν ἀκριβοῦς χρονολογίας. Τέλος εὐρέθησαν 4 νομίσματα διαφόρων χρόνων καὶ εἰς διάφορα σημεῖα, οὕτως ὥστε οὐδὲν σαφὲς δύναται νὰ προσφέρουν διὰ τὴν χρονολογίαν.

Τὰ νομίσματα κατέθεσα εἰς τὸ ἐνταῦθα Νομισματικὸν Μουσεῖον ἡ δὲ κ. Βαρουῶχα - Χριστοδουλοπούλου, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ τὰ καθαρίσῃ καὶ κατατάξῃ ὡς ἀκολούθως:

Ἐποχὴ Ἐλαγαβάλου μέχρι Σεπτ. Σευήρου

1) № 18. Ἐμπρ. ΘΕΣΣΑΛ ΟΝΙΚΗ Προτομὴ τῆς πόλεως δ.

Ἐπ. ΘΕC Ἐν στεφάνῳ.

CAΛO

NIKE

[ΩΝ]

Gaebler, Die antiken Münzen v. Makedonia Πίναξ XXIII. 29

Λικίνιος 263 · 323

2) № 18. Ἐμπρ. IMPLICI NIVSAYG. Προτομὴ αὐτοῦ δεξ.

Ἐπ. ΙΟΝΙCΩΝSΕRVAΤΟRΙΑG. Ζεὺς ἐπὶ ἀετοῦ δεξ.

Ἐξεργ. TAPL

Cohen σελ. 198 ἄρ. 98

Ὀνώριος 384 - 423

¹ Τμημα ὁμοίου σταυροῦ εὐρέθη εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ καθηγ. κ. Σωτηρίου (βλ. ΑΕ 1929, 106 (εἰκ. 144), ὅστις θεωρεῖ αὐτὸν τοῦ 5 ἢ 6 αἰῶνος.

² Ὁ κ. Χρ. Λεφάκης ἀπετύπωσε τοῦτο ἐγγράμμως μετὰ πάσης ἀκριβείας ψηφίδα πρὸς ψηφίδα.

3) X 17 DNHONORIVS...

ἮΟπ. [VIRTUS E]XERCITI.

ἮΟ Ἦονώριος Ἰστάμενος κατ' ἐνώπιον στεφανοῦται ὑπὸ Νίκης.
Cohen σελ. 186 ἀρ. 56.

4) X 16 ἮΕφθαρμένον Βυζαντινόν τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν.

Θραύσματα Ρωμαϊκῶν καὶ παλαιοχριστιανικῶν λυχνιῶν, δῆξκορῦφων ἀμφορέων καὶ ἄλλων δευτερευούσης ὄλως σημασίας ἀγγείων κατέθεσα εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Μουσεῖον (ἮΑγ. Γεώργιος).

ἮΕπιγραφὰς εὔρον μίαν εἰς τὰ Ἦψηλότερα στρώματα τῶν ἀνασκαφῶν:

1)]παν[

]τελε[

Καὶ ἄλλην εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ.

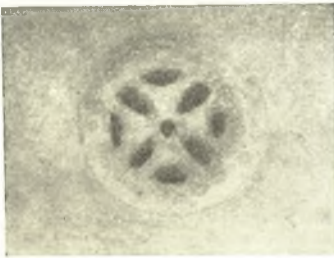
]ήλιος Αἴλιαν[

2)]αδελφῶ καὶ τῶ[

]ηλια Σαβεινάτ[

]ἐκ τῶν ἐκεῖν[

ἮΕργασίαι ἐντὸς τοῦ ναοῦ: ἮΑπεμάκρυνα τὰ εἰς τὰ πλάγια τῶν κλιτῶν στασίδια, κάτωθεν τῶν ὁποίων εὔρέθησαν τεμάχια θωρακίων γλυπτά, καὶ ἡ ἄνω ἀναφερομένη (ὑπ' ἀριθ. 2) ἐπιγραφή· πάντα ταῦτα μετέφερα εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον.

Εἰκ. 11. Στόμιον χωνευτηρίου.

Τὰ θωράκια Ἦσαν ἐν ὄλῳ 7, ἐκ τούτων δὲ δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὰ χαρακτηριστικώτερα δύο (εἰκ. 9 καὶ 10). Τὰ περισσότερα εἶναι λελαξευμένα καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς, γνωστῶν μᾶλλον τύπων, Ἦ λεπτομερεστέρα μελέτη τῶν ὁποίων θέλει γίνεῖ ἐν καιρῶ ἐν συνδυασμῶ καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ θωράκια,

Ἦτινα εὔρέθησαν ἐκεῖ· ὁμοίως εὔρεθη στόμιον χωνευτηρίου (εἰκ. 11).

Τέλος εἰς διάφορα μέρη τοῦ γείσου εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἀπεμάκρυνα λεπτὸν στρῶμα κονιάματος, ἀπεκαλύφθη δὲ ὅτι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ σημεῖα Ἦπῆρχε καὶ ἐξωγραφημένος διάκοσμος, δυστυχῶς ὅμως παρ' ὄλην τὴν προσοχὴν Ἦτις κατεβλήθη κατὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κονιάματος, δὲν Ἦδυνήθην ν' ἀποκαταστήσω μετὰ βεβαιότητος τὴν ἀρχικὴν μορφήν. Φαίνεται ὅτι Ἦπάρχει κλάδος ἐλισσόμενος, τοῦ ὁποίου διακρίνονται μεμονωμένα φύλλα, εἰς δὲ τὸ ἄνωτερον μέρος διακρίνεται σαφῶς σειρὰ φῶν καὶ Ἦρυθρὰ παρυφή.

ΜΑΡΙΝΟΣ Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ

Εἰκ. 1. Ἄπορις τοῦ πεδίου τῶν ἀνασκαφῶν μετὰ τοῦ χωρίου Ρόδα καὶ τοῦ Παντοκράτορος.

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙ

Α. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΡΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΕΝ ΡΟΔΑΙ. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἐγένοντο δαπάναις τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἀλλ' ἢ Ἀρχαιολογικῆ Ἑταιρείας ἐχορήγησε τὴν ἀναγκαίουσαν πίστωσιν ἐκ δραχμῶν 4 χιλιάδων πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἀνασκαπτεύου χώρου, ἀνήκοντος εἰς ἰδιώτην, διότι ἡ ἀπαλλοτριώσις θὰ ἀπῆτει μακρότερον χρόνον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκφράζω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὴν Ἑταιρείαν διὰ τὴν πρόθυμον συνδρομήν, ἣν μοὶ παρέσχε πρὸς ταχεῖαν ἔναρξιν τῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα αἰσθάνομαι διὰ τοῦτο τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκθέσω ἐν τοῖς Πρακτικοῖς.

Τὸ μικρὸν χωρίον Ρόδα εὐρίσκεται κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν τῆς νήσου. Ἀπὸ τῆς πόλεως Κερκύρας ἄγει ἀμαξιτὴ ὁδὸς 37 περίπου χιλιομέτρων καὶ ἡ τοποθεσία μετὰ τοῦ μεγάλου ἀμμώδους αἰγιαλοῦ τοῦ ἐκτεινομένου πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς μικρᾶς χερσονήσου τοῦ «Νήσου», ὅπως λέγεται, εἶναι σπανίας ὄφραιότητος. Πρὸς νότον ἐκτείνεται ἐλαιόφυτος πεδιάς διήκουσα μέχρι τοῦ χωρίου «Νυμφῶν», ἔνθα ρεεῖ ἀένας καὶ πλουσία πηγὴ,

ἀρδεύουσα εὐφορωτάτους ἀγρούς καὶ ποτίζουσα παντοῖα ὀπωροφόρα δένδρα. Πρὸς τὰ ΝΑ ὑψοῦται ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Παντοκράτορος, αἱ πλαγίαι τοῦ ὁποίου εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἔλαιων μέχρι τῆς θαλάσσης. Τὴν εἰκόνα κλείει πρὸς Β ἡ Ἡπειρος μετὰ τῆς ὑψηλῆς ὄροσειρᾶς τῶν Ἀκροκεραυνίων (εἰκ. 1).

Εἶναι φυσικὸν ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως καὶ σήμερον, ἡ πλουσία αὕτη περιοχὴ τῆς νήσου κατφεῖτο πυκνότητα. Τοῦτο δύνανται τις εὐκόλως νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων διαρκῶς ἐκεῖ ἀρχαίων κτισμάτων. Λείψανα ἀρχαίου ναοῦ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἀπὸ τοῦ χωρίου Ρόδα

Εἰκ. 2. Πώρινος κίων ἐκ τοῦ ναοῦ ἐντετειχισμένος εἰς καλύβην.

πρὸς δυσμὰς καὶ παρὰ τὴν παραλιακὴν ὁδόν, ἣτις ἄγει πρὸς Καρουσάδες εἶχον παρατηρήσει ἤδη ἀπὸ τοῦ 1930. Εἰς μ κρὰν καλύβην χρησιμεύουσαν πρὸς κατοικίαν Ἡπειρωτῶν ποιμένων εἶναι ἐντετειχισμένοι σπόνδυλοι δωρικῶν ἐκ πάρου λίθου κίωνων καὶ εἰς δλόκληρον τὸ χωράφιον ἀνεύρισκει τις τεμάχια ἀρχαίων πηλίνων κεράμων (εἰκ. 2).

Οἱ κίονες φαίνεται ὅτι θὰ εὐρίσκοντο ἐκεῖ κατὰ χώραν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὀρθοὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν, διότι εἰς παλαιὰ συμβόλαια ἡ τοποθεσία ὠνομάζετο «Ἁγιος Γεώργιος τῶν στύλων», τὸ δὲ χωρίον Ρόδα ἐκτίσθη εἰς προσαφάτους χρόνους, ὅτε καὶ κατεστράφη κυρίως ὁ ναός, τοῦ ἀρχαίου οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ χρησιμεύσαντος πρὸς κτίσιν τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου.

Ὀλίγον νοτιώτερον τῆς καλύβης ἐσκάφη ὑπὸ τῶν χωρικῶν βαθεῖα αὐλαξ

πρὸς ἀποχέτευσιν τῶν ἀφθόνων ἐκεῖ ὑδάτων, πρὸς τοῦτο δὲ καὶ ἀπεκόπησαν ὁ ἀνατολικὸς καὶ ὁ δυτικὸς τοῖχος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Ἐπὶ τοῦ σημείου ἀκριβῶς τούτου ἠρξάμεθα τῶν ἀνασκαφῶν. Αἱ ἐφετιναὶ δοκιμαστικαὶ ἔρευναι σκοπὸν εἶχον τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ ναοῦ καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικώτατα. Ἀνεσκάφησαν κατ' ἀρχὰς ἡ βορρεία καὶ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ναοῦ μέχρι βάθους 1,50 μ. περίπου. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς κρηπίδος εἶναι κατεστραμμένη, ὡς δύνανται τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν αὐτῶν μολυβδοχοήσεως τῶν ἐσκαμμένων ἐντὸς τῶν πωρίων δομικῶν λίθων πρὸς ἔνθεσιν τῶν συνδέσμων (εἰκ. 3).

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ νῦν σφριζομένη ἐπιφάνεια εἶναι

ἡ σειρά τῆς πρώτης μετὰ τὴν εὐθυντηρίαν βαθμίδος, τῆς ὁποίας τὸ πλάτος βεβαιώνεται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν σχετικῶν τῆς μολυβδοχοήσεως ἀθλάκων. Εἰς ἐκ τῶν μολυβδίνων συνδέσμων εὐρέθη κατὰ χώραν κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν.

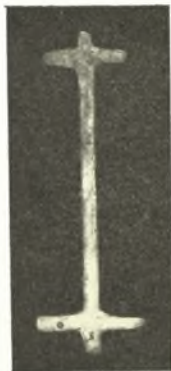
Εἰκ. 3. Ἡ σφραγισμένη ἐπιφάνεια τοῦ βορείου τοίχου.

Ἔχει δὲ οὗτος σχῆμα διπλοῦ σταυροῦ¹ (10,30×0,10) καὶ διαφέρει ἐπομένως τῶν γνωστῶν συνδέσμων σχήματος Z ἢ διπλοῦ T (εἰκ. 4).

Ἰδιορρυθμίαν παρουσιάζει ἡ εὐθυντηρία ἀνυψωθείσα κατὰ τρεῖς βαθμίδας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὑδάτων καὶ σχηματίζουσα οὕτω διπλὴν ὑπευθυντηρίαν. Τὸ μικρὸν πλάτος τῶν βαθμίδων τούτων (0,05+0,05+0,10) δεικνύει

¹ Κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Ρωμαίου παρομοίου εἴδους σύνδεσμοι ἀνευρέθησαν εἰς τὸν ἀρχαῖκὸν ναὸν τῆς Τεγέας.

ὅτι δὲν δύνανται αὐταὶ νὰ θεωρηθοῦν ὡς βαθμίδες τῆς κρηπίδος. Ἡ εὐθυν-
τηρία δὲν κατορθώθη νὰ ἀνασκαφῇ μέχρι τοῦ κατωτάτου αὐτῆς βάρους λόγῳ

Εἰκ. 4. Σύνδεσμος
τῶν λίθων τῆς
κρηπίδος.

Εἰκ. 5. Ὅριζόντιον γείσον.

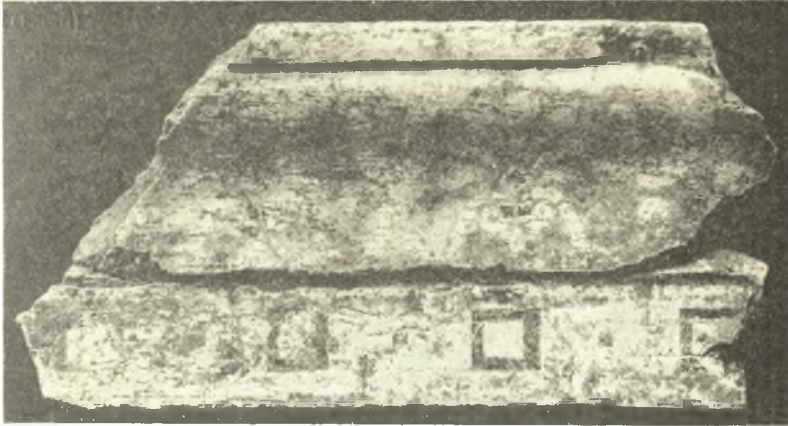
Εἰκ. 6. Καταίετιον γείσον.

τῶν ἀναβλυζόντων ὑδάτων κατὰ τοὺς βροχεροὺς ἰδίᾳ φθινοπωρινοὺς μῆνας
τῆς Κερκύρας.

Ἄλλὰ καὶ τὰς δύο ἑτέρας πλευρὰς τοῦ ναοῦ ἀνεσκάψαμεν μερικῶς μέχρι
τῆς πρώτης βαθμίδος πρὸς καθορισμὸν τῶν διαστάσεων τοῦ ναοῦ. Οὕτω

τὸ μῆκος τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς σφισμένης πρώτης βαθμίδος εἶναι περίπου 21,80 μ. τὸ δὲ πλάτος 11,75 μ.

Εἶναι δὲ ὁ ναὸς ἐκτισμένος ἐξ ἐγχωρίου πωρίνου λίθου, ἔξ οὗ εἶναι κατε-

Εἰκ. 7. Δύο συνανήκοντα τεμάχια ἐπαιετίδος.

σκευασμένοι καὶ οἱ λοιποὶ γνωστοὶ ἡμῖν ναοὶ τῆς Κερκύρας (βλ. Rodenwaldt *Korkyra* σ. 9 κ.έ.).

Οἱ τοῖχοι ἔχουν πλάτος 1,47 μ. περίπου καὶ εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ μεγάλων ἀνὰ δύο ὀρθογωνίων λίθων μήκους 1 μ. καὶ πλάτους 0,87 μ. καὶ 0,60 μ.

Εἰκ. 8. Σκαρίφημα τῆς διακοσμήσεως τῆς ἐπαιετίδος.

περίπου. Ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ διακόσμου τοῦ ναοῦ ἀνευρέθησαν δύο μὲν ἀκέραια ὀριζόντια γείσα, πολλὰ δὲ τεμάχια ἐτέρων μετὰ δωρικοῦ κυματίου (εἰκ. 5). Ἡ ὅλική ἐξοχή τοῦ ἐνὸς γείσου εἶναι 0,60 μ. τὸ δὲ πάχος αὐτοῦ 0,24 μ. Αἱ πρόμοχθοι φέρουσι δέκα ὀκτὼ σταγόνας διατεταγμένας ἀνά

Ἔξ εἰς τρεῖς παραλλήλους σειράς. Τοῦ ἑνὸς τῶν γείσων τούτων ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εἶναι ὀριζόντιος, ἐνῶ τοῦ ἑτέρου φέρει ἑλαφρὰν ἄνωθεν τοῦ δωρικοῦ κυματίου ἀπόκλισιν (πλ. 0,02). Ἄνευρέθησαν ἐπίσης τρία τεμάχια ἐκ τῶν καταιετίων γείσων τοῦ ἀνατολικοῦ αἰτώματος μετὰ λευκοῦ ἐπιχρίσματος κατὰ τὴν προσθίαν (ῦψ. 0,18) καὶ τὴν κάτωθεν κοίλην ἐπιφάνειαν (ῦψ. 0,30). Ἡ μετάβασις πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τυμπάνου γίνεται καὶ ἐνταῦθα διὰ δωρικοῦ κυματίου (εἰκ. 6).

Ἐκ τῆς πληλῆς στέγης ἀνευρέθησαν πλεῖστα τεμάχια κεράμων καλυ-

Εἰκ. 9. Τὸ ὀπισθεν μέρος
τῆς ἐπαιετίδος.

Εἰκ. 10. Ὀβελίσκος
ἐπαιετίδος.

πτῆρων καὶ στρωτήρων. Ἀξιολογώτατα εἶναι τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια τῆς πληλῆς σίμης τῶν αἰτωμάτων, ἔξ ὧν ἠδυνήθημεν νὰ ἀποτελέσωμεν σχεδὸν ὀλόκληρον ἐπαιετίδα ἐκ τοῦ πρὸς Ν ἡμίσεος τοῦ ἀνατολικοῦ αἰτώματος. Ἔχουσι δὲ αὐταὶ τὴν συνήθη κατατομὴν τῶν μεταγενεστέρων δωρικῶν σιμῶν, τῶν ὁποίων παραδείγματα δύναται τις νὰ εὔρη εἰς τὰς ἐπαιετίδας τῆς Ὀλυμπίας τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος (βλ. M. Schede, Ant. Traufleistenornament σ. 13c). Τὸ κυμάτιον στέφεται ἄνωθεν ὑπὸ λεπτῆς ταινίας, ἐνῶ πρὸς τὸ κάτω μέρος ἀπολήγει εἰς ἑτέραν πλατιτέραν ταινίαν (ῦψ. 0,08), κοσμουμένην διὰ μαϊάνδρου καὶ ζατρικίου. Ἐπὶ τοῦ κυματίου φέρει διακόσμησιν κατὰ τὸν ἐρυθρόμορφον τρόπον ἔξ ἐναλλασσομένων ἀνθεμίων καὶ ἀνθέων λωτοῦ (εἰκ. 7 καὶ 8).

Τὸ ὕψος δλοκλήρου τῆς ἐπαιείδος εἶναι 0,22 μ., τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ἐπιφανείας 0,63 μ. Κατὰ τὰς δύο πλευρὰς φέρει ἀναθύρωσιν (0,13) πρὸς συναρμογὴν τῶν τεμαχίων πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ γνωστὸν σύστημα τοῦ Ζδοῦς ἄρμου. Πρὸς καλλιτέραν προσαρμογὴν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κατολισθήσεως λόγῳ τῆς ἐπικλινούσας στέγης τῶν ἀετωμάτων αἱ ἐπαιείδες συνεδέοντο καὶ διὰ μολβδοχοημένων σιδηρῶν «ὄβελίσκων», οὔτινες εἰσήρχοντο

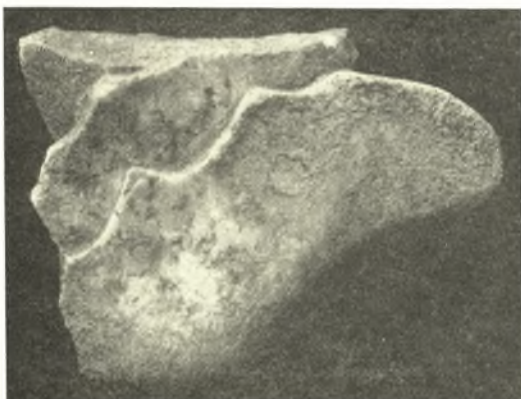

Εἰκ. 11. Πήλινον ἀνθέμιον.

εἰς τὰς ὀπὰς (διαμ. 0,02), τὰς σχηματιζομένας ὀπισθεν κατὰ τὴν ἔξοχὴν ἀκριβῶς τοῦ κυματίου (εἰκ. 9). Πιστοποιεῖται οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κερκύρα ἢ ὑπαρξίς αὐτουσίῳ «ὄβελίσκων», γνωστῶν ἐκ τῆς ἐκ Κερκύρας ἐπιγραφῆς (IG IX, 2,692). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφέρονται «ὄβελίσκοι ὀρθοὶ» πρὸς σύνδεσιν τῶν καλυπτήρων, ἐξ οὗ πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπῆρχον καὶ πλάγιοι ὄβελίσκοι, ὅπως ἐνταῦθα, πρὸς σύνδεσιν τῶν ἐπαιείδων (βλ. Ὁρλάνδου ἐν ΑΔ 1915 σ. 26 κ.ε). Εὐρέθη δὲ καὶ τεμάχιον τοιοῦτου ὄβελίσκου, ὅπερ προσαρμόζεται ἀκριβῶς εἰς τὰς ὀπὰς τῶν ἐπαιείδων (εἰκ. 10).

Εὐρέθησαν ἐπίσης τρία ἀνθέμια (ὕψ. 0,205 πλ. 0,145) ἐκ τῆς κορυφαίας,

ἔξ ὧν τὰ δύο ὁλόκληρα μετὰ διακοσμήσεως κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς (*εἰκ. 11*). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ στροφὴ τοῦ κατακορύφου ἄξονος δεικνύουσα κλίσιν ὁλοκλήρου τῆς σειρᾶς τῶν ἀνθεμίων πρὸς ἀριστερά. Ἐκ δὲ τῆς ὑδρορρόης εὐρέθη μόνον τεμάχιον λεοντοκεφαλῆς κακῶς δυστυχῶς διατηρηθέν. Σπουδαιότερα εἶναι δύο μαρμαρίνα τεμάχια ἀκρωτη-

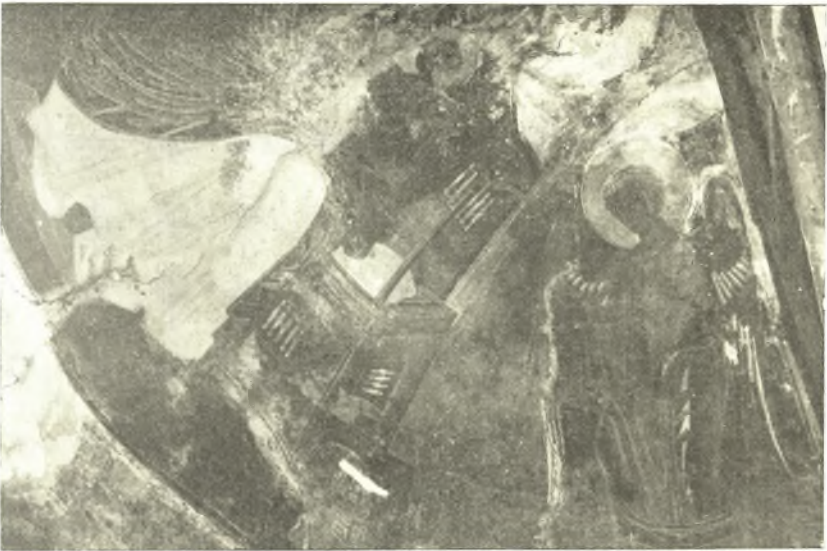
Εἰκ. 12. Τεμάχια μαρμαρίνων ἀκρωτηρίων.

ρίων (*εἰκ. 12*). Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς διακρίνονται αἱ πτυχαὶ ἱματίου γυναικείας μορφῆς καὶ ἡ τέχνη αὐτοῦ δεικνύει αὐστηρὸν ρυθμὸν. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου παρίσταται ἄκανθα μετὰ διπλῆς σειρᾶς φύλλων ἀποκεκρουμένων ὅμως κατὰ τὸ ἄνω μέρος. Περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ναοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαγάγωμεν ἀσφαλῆ συμπεράσματα πρὸ τῆς τελείας ἀνασκαφῆς καὶ τῆς πληρεστέρας μελέτης τῶν εὐρημάτων. Ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ὅμως δεδομένων ὁ ναὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος.

Β. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΕΙ. Αἱ ἀπὸ τοῦ 1936 ἀρξάμεναι δαπάνη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔρουναι ἐν τῇ βασιλικῇ τῆς Παλαιοπόλεως Κερκύρας ἐξηκολούθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1938 χορηγοῦντος τοῦ ἐξαιρέτου φιλέλληνος Αἰγυπίου Farah Farah, ὅστις διέθεσεν ὁλόκληρον τὸ ποσόν, τὸ εἰσπραχθέν ἐκ ζωγραφικῆς ἐκθέσεώς του, περιεχούσης τοπία τῆς Ἑλλάδος, ἀνερχόμενον δὲ εἰς λίρας αἰγυπτιακὰς εἴκοσι, διὰ τὴν διενέργειαν ἀνασκαφῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει τῆς Κερκύρας. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἐγένοντο κυρίως ἀνασθηλωτικαὶ ἐργασίαι πρὸς στερέωσιν τῶν τόξων τῆς ἀψίδος καὶ πρὸς προστασίαν τῆς μεγάλης τοιχογραφίας τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ (*εἰκ. 1 καὶ 2*). Κατὰ τὴν διάνοξιν τοῦ

Εἰκ. 1. Τὸ ἄριστερόν μέρος τῆς τοιχογραφίας τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ.

Εἰκ. 2. Τὸ δεξιὸν μέρος τῆς τοιχογραφίας τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ.

ἑτέρου τῶν τόξων τῆς ἀψίδος εὐρέθησαν ἐντετειχισμένα πλείστα τεμάχια μαρμαρίνων θωρακίων ἐκ λευκοῦ μετὰ κυανῶν ἀποχρώσεων μαρμάρου, τῶν ὁποίων ἄλλα τεμάχια εὐρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1936. Συνεπληρώθη οὕτω καὶ δι' ἄλλων τεμαχίων τὸ μαρμαρίνον θωράκιον μετὰ τῆς παρα-

Εἰκ. 3. Τεμάχιον θωρακίου μετὰ παραστάσεως παγωνίου.

Εἰκ. 4. Τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ θωρακίου τῆς εἰκ. 3.

στάσεως παγωνίου (βλ. ΠΑΕ 1936 σ. 110) ραμφίζοντος κλάδον κλήματος μετὰ σταφυλῶν (εἰκ. 3 καὶ 4). Τὸ πάχος τοῦ θωρακίου τούτου εἶναι 0,07 μ. περίπου. Ἡ ἐργασία εἶναι καθαρά καὶ ἡ ἀνάγλυφος παράστασις πλαστικῶς ἀποδομένη, ἐνθυμίζουσα τὴν τεχνοτροπίαν τῆς κλασσικῆς παλαιοχριστιανικῆς τέχνης περιόδου τοῦ τέλους τοῦ 4^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 5^{ου} μ.Χ. αἰῶνος (βλ. Σωτηρίου

ΑΕ 1937 κεφ. Α' σ. 174). Τὰ περιγράμματα δὲν δηλοῦνται διὰ χαραγῶν καὶ ἢ μεταβάσεις ἀπὸ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως εἰς τὴν ἐπιφανείαν γίνεται βαθμιαίως ἄνευ ἰδιαιτέρου τονισμοῦ τοῦ σχεδίου. Ἡ ἔλλειψις ἐξ ἄλλου πάσης σχηματοποιήσεως ἀπομακρύνει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς τεχνοτροπίας τῆς Ἰουστινιανείου ἐποχῆς καὶ ἀκόμη προγενέστερον τῆς σαρκοφάγου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου in classe τῆς Ραβέννης, ἔνθα τὰ φύλλα τοῦ κλήματος εἶναι

Εἰκ. 5. Τεμάχια θωρακίων μετὰ παραστάσεως ἀμνοῦ.

ἤδη εἰς φύλλα ἀκάνθου ἐσχηματοποιημένα (id. Riegl. Spätrom. Kunstindustrie σ. 196 κ.ε. εἰκ. 42). Ἐπὶ τῆς ὀπισθεν ἐπιφανείας παρίσταται ἀνάγλυφος σταυρὸς ἐντὸς δίσκου. Τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας εἶναι καὶ τὰ ἐν εἰκ. 5 ἀπεικονιζόμενα μαρμάρινα τεμάχια θωρακίων ἐνῶ ὀλίγον μεταγενεστέρως ἐποχῆς εἶναι τὸ ἐν εἰκ. 6 ἀπεικονιζόμενον ἀνάγλυφον. Ἐκ τῶν λοιπῶν γλυπτῶν ἐνδιαφέρον εἶναι τεμάχιον ἐπιθήματος κιονοκράνου μετὰ παραστάσεως σταυροῦ ἐν μέσῳ φύλλου ἀκάνθου (εἰκ. 7). Ὡς πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν δυνάμεθα νὰ παραβάλλωμεν τοῦτο πρὸς τὰ κιονόκρανα τῶν ὑπερώων καὶ τοῦ παραθύρου τῆς ἀψίδος τῆς βασιλικῆς Α' τῶν Χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς

Εἰκ. 6. Τεμάχιον θωρακίου μετὰ παραστάσεως ἄμνοῦ.

Εἰκ. 7. Ἐπίθημα κιονοκράνου.

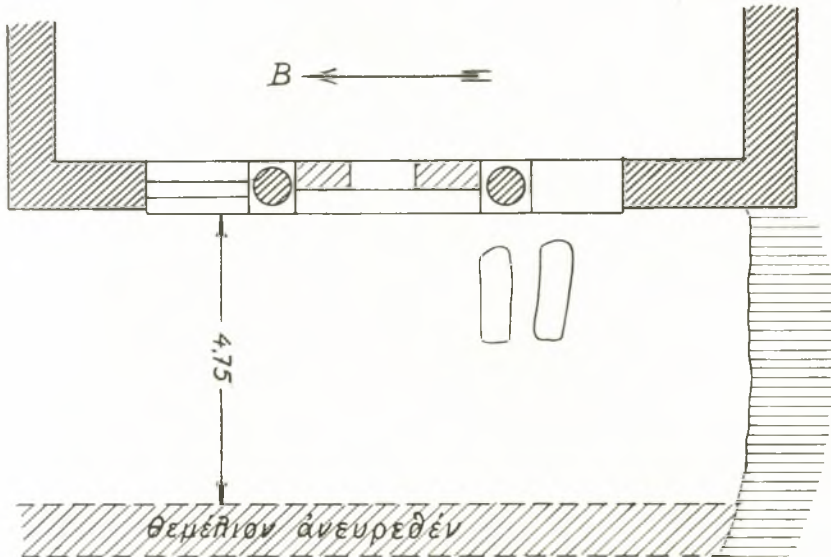

Εἰκ. 8. Ἐπίθημα κιονίσκου.

Θεσσαλίας (Σωτηρίου ΑΕ 1929 σ. 65 καὶ 67 εἰκ. 67 καὶ 72) καὶ τὸ σχεδὸν παρόμοιον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Κορίνθου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Στουδίτου τῆς Κων/πόλεως (Kautsch, Kari-tellstudien σ. 83 καὶ 167 εἰκ. 244 πίν. 17 καὶ εἰκ. 540 πίν. 33). Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου κιονοκράνου ἡ ἄκανθος παρίσταται περισσότερον φυσικῆ καὶ τὰ φύλλα αὐτῆς εἶναι πλατέα ἄνευ τινος προσπαθείας σχηματοποιήσεως. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἄφ' ἑτέρου σταυρὸς δὲν παριστάνεται ὡς βλαστὸς τῆς ἄκανθος καὶ δὲν συνδέεται ὀργανικῶς μετ' αὐτῆς ὅπως εἰς τὰ ἀνωτέρω κιονόκρανα, ἀλλ' εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν καὶ κύριον στοιχεῖον τῆς ὅλης διακοσμήσεως. Χρονολογικῶς πρέπει διὰ τοῦτο νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5^{ου} μ. Χ. αἰῶνος. Τῆς αὐτῆς περιόπου ἐποχῆς εἶναι τὸ μικρὸν τεμάχιον ἐπιθήματος κιονίσκου μετὰ παραστάσεως φύλλον λωτοειδοῦς φυτοῦ, ἐργασίας ἐξαιρετικῶς ἐπιμεμημένης (εἰκ. 8).

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐξηκολούθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπ' ἑμοῦ μόνον, τοῦ συναδέλφου μου Ευγγουπόλου κωλυθέντος νὰ παραστῇ εἰς τὰς ἀνασκαφάς.

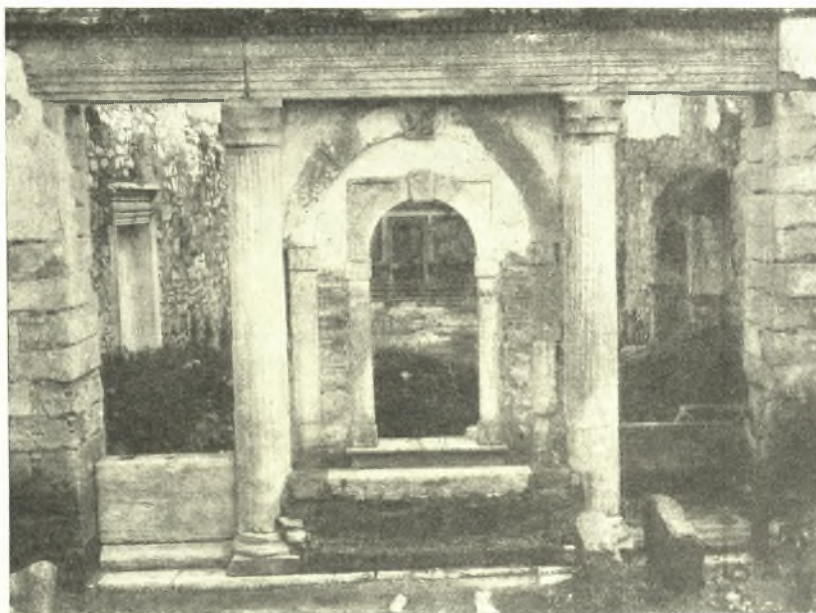
Ἀπαλλοτριωθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ περὶ τὸ μνημεῖον χώρου πολλὰ ἔδαπα-
νήθησαν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκχωμάτων, λαμβανομένου
ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐπίχωσις μέχρι τοῦ δαπέδου τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς φθάνει εἰς
πολλὰ σημεῖα τὰ 2 μέτρα. Περιορίσθησαν διὰ τοῦτο αἱ ἀνασκαφαὶ πρὸς τὴν
δυτικὴν πλευρὰν τοῦ μνημείου καὶ ἐκαθαρίσθη ὁ περὶ τὴν σημερινὴν πρό-
σοψιν χώρος διαπιστωθείσης πλέον ἀπολύτως τῆς ὑπάρξεως νάρθηκος ἀπὸ
τοῦ ὁποίου ἔφερε πρὸς τὸν κυρίως ναὸν τὸ μέχρι καὶ σήμερον σφζόμενον

Εἰκ. 9. Σχεδιάσμα τοῦ ἀνασκαφέντος πρὸ τοῦ τρίβηλου χώρου.

τρίβηλον. Ὁ μέγας ὄγκος τῶν χωμάτων δὲν ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς πληρεστέραν
ἔρευναν τοῦ χώρου. Ἄλλ' ὁ νάρθηξ ἀνεσκάφη μέχρι τοῦ δαπέδου καὶ καθ' ὅλον
αὐτοῦ τὸ πλάτος (4,70 μ.) (εἰκ. 9) ἀνευρεθέντος τοῦ θεμελίου τοῦ πρὸς Δ
τοιχοῦ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὐρέθησαν κατὰ χώραν, ὑπολείμματα τοῦ ὄραίου
ψηφιδωτοῦ (εἰκ. 11) τοῦ ἀφαιρεθέντος κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1846 καὶ
εθρισκομένου ἤδη εἰς τεμάχια ἐντὸς ξυλίνου πλαισίου ἐν τῷ ἡμετέρῳ Μουσεῖῳ.
Ἀπεκαλύφθη οὕτως ὁλόκληρον τὸ τρίβηλον (εἰκ. 10) μέχρι τῶν βάσεων τῶν
κιόνων χωρὶς νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῆς κεντρικῆς θύρας τὰ κατὰ καιροὺς μετα-
γενέστερα τειχίσματα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς νεωτέρας μικρᾶς θύρας. Κατὰ
τὴν ἀνασκαφὴν εὐρέθησαν δύο ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί. Ἡ μία τούτων εὐρέθη
ἐντετειχισμένη ἐντὸς τοῦ πρὸς Β τοίχου τῆς βασιλικῆς εἶναι δὲ ἀφιερωματικὴ

γεγραμμένη ἐπὶ σχιστολίθου, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀποκεκρουμένοι ἡ ἀριστερὰ καὶ ἡ ὀπισθία πλευρὰ (μέγ. πλ. 0,49, ὕψ. 0,19, μέγ. βάρθ. 0,30). Ἡ προσθία

Εἰκ. 10. Τὸ τριβήλον τοῦ ναοῦ μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

στενὴ πλευρὰ εἶναι ἐπιμελῶς ἐπεξεργασμένη φέρουσα τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἐντὸς ἀναγλύφου πλαισίου.

Κορκυραίων οἱ παῖδε[ς]

Θε[ῶ]

εὐεργεσίας ἔνεκεν.

Ἡ συμπλήρωσις Θε(ῶ) δὲν εἶναι βεβαία. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ Θε(ᾶ) ἢ Θε(οῖς). Τὰ γράμματα εἶναι τῶν τελευταίων π. Χ. αἰῶνων τοῦ 2^{ου} πιθανῶς αἰῶνος (βλ. IG III. I. ἀριθ. 707, 708, 709).

Ἡ δευτέρα ἐπιγραφὴ εἶναι ἐπιτύμβιος ἐπὶ σχιστολίθου πανταχόθεν ἀποκεκρουμένου. (Μέγιστον ὕψ. 0,24, μέγ. πάλ. 0,26). Εὐρέθη ἐντὸς ἡμερειπωμένου τοίχου πρὸς Δ τῆς προσόψεως τῆς βασιλικῆς. Ἀναγινώσκεται ὡς ἐξῆς:

[A] μφιμέδων

χαῖρε.

Τὰ γράμματα εἶναι ἐπίσης τοῦ 2^{ου} ἢ τοῦ 1^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου παλαιοχριστιανικοῦ μνημείου

Εἰκ. 11. Τεμάχιον ψηφιδωτοῦ.

εἶναι δυστυχῶς λόγῳ τῶν μεταγενεστέρων ἀλλεπαλλήλων κτισμάτων καὶ τὰς βαθείας ἐπιχώσεις δύσκολος καὶ ἀρκούντως δαπανηρά.

Εὐελπιστοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία θέλει παράσχει ἡμῖν καὶ πάλιν τὰ μέσα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

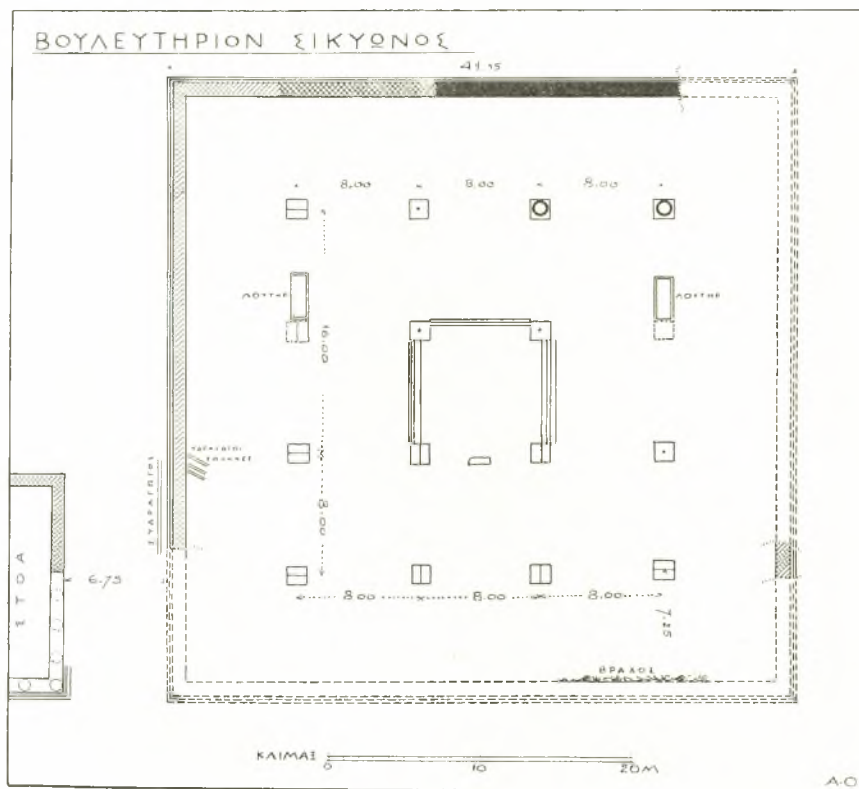
8. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΣΙΚΥΩΝΟΣ 1939.

Ἡ τμηματικὴ ἀφαίρεσις τῆς παχείας ἐπιχώσεως, ἥτις ἐκάλυπτε τὴν μεγάλην αὐλὴν τοῦ Γυμνασίου τῆς Σικυῶνος, κατέστησε βαθμηδὸν ὄρατὰ καὶ προσιτὰ εἰς τὸν ἐπισκέπτην τὰ τέως ἐντὸς τάφρων ἀποκεκρυμμένα τμήματα τοῦ κάτω ἀνδῆρου τοῦ Γυμνασίου. Οὕτω διὰ τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς οὐ μόνον ἡ κεντρικὴ κλιμαξ ἀνόδου ἀνεφάνη πλήρης ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα (νοτιὰ) κρήνη, ἥτις προπέρουσιν ἀνεστηλώθη, κατέστη ὄρατὴ ἐν ὄλῃ αὐτῆς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ.

Δὲν ὑπολείπεται ἤδη εἰμὴ μόνη ἡ ἀποχωμάτωσις τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς αὐλῆς ἵνα φανῇ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κλιμαξ ἐπικοινωνίας τοῦ κάτω πρὸς τὸ ἄνω ἀνδρῶν τοῦ γυμνασίου· ταύτην ὅμως τὴν ἐργασίαν ἀνεβάλομεν διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ἵνα μὴ δαπανήσωμεν ὅλον τὸ διαθέσιμον ποσὸν εἰς ἐργασίαν, ἥτις εἶναι μὲν ἀναγκαῖα διὰ τὴν αἰσθητικὴν τῆς ἀνασκαφῆς ἐμφάνισιν καὶ τὸ ὄφελος τοῦ ἐπισκέπτου, οὐδὲν ὅμως, πλὴν ἀσημάντων τινῶν θραυσμάτων κεραμιδίων - παρέχει συνήθως ὡς ἀντάλλαγμα.

Ἐγκαταλείψαντες λοιπὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ Γυμνάσιον ἐτράπημεν εἰς ἐξακριβῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ σχήματος ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐσωτερικῶν στηριγμάτων τοῦ Βουλευτηρίου. Καὶ δὴ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εὗρομεν τὸ θεμέλιον τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου εἰς βάθος 1,50 περίπου μέτρων κατεσκευασμένον διὰ πωρίων ἐγχωρίων πλίνθων πλάτους 1,30 καλῶς συνηρολογημένων πλὴν ἄνευ συνδέσμων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους ἔβαινε ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἡ κατωτάτη στρώσις τοῦ θεμελίου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὐρίσκεται τρεῖς ὄλας στρώσεις κάτω τῆς εὐθυντηρίας τῆς νοτίας πλευρᾶς, ἣν εἴχομεν ἀποκαλύψει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Οἱ λίθοι μάλιστα τῆς ΝΑ γωνίας, οἵτινες διεσώθησαν εἰς δύο καὶ τρεῖς στρώσεις ὑπὲρ τὸ θεμέλιον, παρουσιάζουσιν ὄραϊαν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν μεθ' ὑποτομῆς κάτω καὶ λαξευτῆς παρυφῆς περίξ ἐξέχοντος, ἀδρῶς σφυροκοπημένου, πυρῆνος. Τῆς θέσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὡς καὶ τμήματος τῆς δυτικῆς καθορισθείσης κατέστη δυνατὴ ἡ μέτρησις τῆς ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς διαστάσεως τοῦ Βουλευτηρίου, ἥτις ἀνέρχεται μετρομένη ἐν τῷ θεμελίῳ εἰς μέτρα 41,15. Ἐτέρα σκαφὴ ἐνηργήθη πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς βορείου πλευρᾶς. Κατὰ ταύτην διεπιστώθη, ὅτι τὸ θεμέλιον ἠδράζετο παρὰ τὴν ΒΔ γωνίαν ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἡμιβραχίωδους ἐδάφους εὐρισκομένου εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος, οὗ ἕνεκα οἱ λίθοι, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο, ἔχουσιν ἀφαιρεθῆ, διακρίνεται ὅμως σαφέστατα ἡ χάριν τῆς τοποθετήσεως τῶν λίθων γενομένη ἐπὶ τοῦ

ἡμιβραχῶδους ἐδάφους λάξευσις βαίνουσα παραλλήλως πρὸς τὴν νοτίαν πλευρᾶν. Ἀπέχει δ' ἡ βόρειος πλευρὰ τῆς νοτίας μέτρα 40,50. Ὅθεν τὸ κτήριο ἦτο περίπου ἀκριβῆς τετράγωνον. Κατὰ ποίαν πλευρὰν δ' αὐτοῦ εὐρίσκετο ἡ εἴσοδος δὲν κατέστη εἰσέτι δυνατὸν νὰ διευκρινηθῇ, διότι ἀπαιτεῖται ἡ σκαφή ὀλοκλήρου τοῦ μήκους τῆς τε δυτικῆς καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς,

Εἰκ. 1. Σχεδιογράφημα κατόψεως τοῦ Βουλευτηρίου τῆς Σικυῶνος.

ἐφ' ἧς τελευταίας πιθανώτατα θὰ ἔκειτο ἡ εἴσοδος. Ὅρισθέντος ἤδη ἀκριβῶς τοῦ σχήματος τοῦ Βουλευτηρίου ὑπέλειπετο ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐσωτερικῶν στηριγμάτων, ἅτινα δὲν ἦσαν 12, ὡς ὑπέθεσεν ὁ κ. Φιλαδελφεὺς ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ προχείρῳ δημοσιεύσει (BCH 1926 σ. 175) ἀλλὰ 16· ὁμοίᾳζε δηλ. ἡ κάτοψις πρὸς τὴν τοῦ Ὁρδείου τοῦ Περικλέους καὶ τὴν τοῦ Θεουιλίου τῆς Μεγαλοπόλεως. Ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κτηρίου ἀπέδειξεν, ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς γειτονικῆς μακρᾶς

στοᾶς κατελείπετο δρόμος πλάτους 6,75 (*εἰκ. 1*), προσεκτικὴ δὲ μελέτη τοῦ στενοῦ δυσμικοῦ σκέλους τῆς εἰρημένης στοᾶς ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη δὲν ἐκλείετο διὰ τοίχου ἀλλ' ἔφερε κατὰ τὸ πρόσθιον ἥμισυ κίονας, ὧν τὰ κυκλικά ἴχνη τῶν βάσεων σαφῶς διακρίνονται ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ στυλοβάτου συμφωνοῦντα κατὰ τὴν διάμετρον πρὸς εὐρεθέντας κατὰ τὴν ἐφετεινὴν σκαφὴν δωρικοὺς τῆς στοᾶς σφονδύλους.

Κινητὰ εὐρήματα δυστυχῶς ἐγένοντο ὀλίγα ἤτοι α) τεμάχιον σίμης τομῆς λεσβίου κύματος φερούσης γραπτὰ ἀνθέμια καὶ χρονολογουμένης ἀπὸ τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος, καὶ β) δύο λίθινα ἐδώλια, ὕψους 0,43 φέροντα ἔμπρὸς τὴν χαρακτηριστικὴν κοιλότητα, ἣν παρουσιάζουσι τὰ ἐδώλια τῶν θεάτρων. Ἡ παρουσία τῶν ἐδωλίων τούτων μαρτυρεῖ, ὅτι ἀρχικῶς τὰ καθίσματα τῶν βουλευτῶν ἦσαν λίθινα, ἀργότερον δ' ἀντικατεστάθησαν, τίς οἶδε διὰ ποίαν αἰτίαν, διὰ τῶν χωματίνων, ἅτινα ἀνεῦρεν ὁ κ. Φιλαδελφεύς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν στήριξιν τῆς στέγης, αὕτη ἐγένετο τῇ βοηθειᾷ Ἰωνικῶν κίωνων, ὧν δύο βάσεις, συναφεῖς πρὸς τὸν πρῶτον σφόνδυλον, εὐρίσκονται εἰσέτι κατὰ χώραν. Ἔχει δ' ὁ σφόνδυλος διάμετρον 0,80 ἄρα τὸ ὕψος τῶν κίωνων θὰ ἦτο 8 περίπου μέτρων.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

9. ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰσηλθὼν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Μυκηναϊκῶν Νεκροταφείων τῆς ἀνατολικῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας, ὡς εἶχον ὑποσχεθῆ καὶ προαναγγείλει ἐν τοῖς ΠΑΕ 1938, σ. 118-119.

Ἐὰν δὲ τὰ νεκροταφεία ταῦτα ὀνομάζωμεν κατὰ συνθήκην Μυκηναϊκά, ὡς ἀναγόμενα εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ Ἑλλαδικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ἣν τοποθετοῦνται τὰ εὐρήματα τῶν Μυκηνῶν, ἡ ὀνομασία αὕτη προσήκει καὶ κατὰ κυριολεξίαν εἰς τὰ νεκροταφεία ταῦτα τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας, διότι ὑπάρχει παράδοσις ἀρχαία, καθ' ἣν ἐνταῦθα οἱ μὲν Μυκηναῖοι σύνοικοι ἐγένοντο τοῖς Ἀχαιοῖς ἀφικόμενοι κατὰ συμφορὰν ἐκ τῆς Ἀργολίδος, ὁ δὲ Ὀρέστης ἐγένετο ἰδρυτῆς ἐν Κερυνεῖα ἱεροῦ τῶν Εὐμενίδων, δηλ. κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὑστερομυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν ἀνήκουσι τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀνασκαπτόμενα καὶ ἐρευνώμενα νεκροταφεία. Ταῦτα κατηγορηματικῶς ἀναφέρει ὁ Πausανίας ἐν τοῖς Ἀχαικοῖς VII, 25, 5 καὶ ἔ.

Ἔχομεν δ' εὖρει ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀχαΐα πολλὰς θέσεις Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων, ὧν τὴν ἔρευναν ἤρχισαμεν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου.

Καὶ ἡ πρώτη θέσις, ἣν ἠρευνήσαμεν, ὀνομάζεται «*Τραπεζᾶ*» πλησίον τοῦ χωρίου Χατζῆ, ἀπέχοντος μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἔξ Αἰγίου.

Εἶναι δὲ ἡ θέσις αὕτη τραπεζοειδῆς γήλοφος κατάμεστος ἀμπελοφυτειῶν, ἐκ Ψαμμίτου λίθου λίαν εὐθρύπτου καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους σφζομένον κατὰ διαστήματα καὶ περιέχοντος πολλὰ εἶδη τειχοδομίας.

Οἱ τάφοι ἄτυχῶς ἦσαν κατεστραμμένοι καὶ σεσυλημένοι, ἡ δὲ καταστροφὴ καὶ σύλησις αὐτῶν ὀφείλεται οὐ μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπέλων ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ εἰς νεωτάτας καὶ ἐν βίᾳ γενομένης λαθραίας ἀνασκαφάς. Οὐδὲν εὖρημα ἔνεκα τούτου ἔσομεν.

Ἡ δὲ δευτέρα θέσις, ἣν ἠρευνήσαμεν, ὀνομάζεται «*Ἀχούρια*» πλησίον τοῦ χωρίου Ἀγλαδιές, ἀπέχοντος 2 1/2 ὥρας ἔξ Αἰγίου, εἰς τὰ πέραν τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ ὑψώματα τῶν ὑπωρειῶν τῆς Φτέρης.

Εἶναι δ' ἡ θέσις αὕτη λίαν ἀπότομος λόφος, ἐν ᾧ ἔχει ἀναπτυχθῆ πλούσιος καὶ πυκνότατος πευκῶν, οὓς αἱ ρίζαι ἔχουσι καταστρέφει τοὺς ἐν αὐτῷ λαξευτοὺς τάφους, ὧν ἡ ἔρευνα καὶ ἄκαρπος καὶ δυσχερεστάτη ἔνεκα τούτου καθίσταται.

Ἡρκέσθημεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐνιαχοῦ φαλακρῶν μερῶν τοῦ λόφου, ἐν οἷς συνητήσαμεν μὲν τάφους ἀλλὰ πάντας σεσυλημένους ὑπὸ προσφάτων

λαθραίων ἀνασκαφῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν καὶ ἐκ τούτων εὗρημα ἔσχομεν.

Μετὰ πολυετῆ ἔρευναν τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας πρώτην φοράν ἐπανήλθομεν καὶ δὴ μετὰ κοπιώδη ἔρευναν ἄνευ εὗρημάτων.

Εἶναι δ' ὅμως ἀρκετὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου, ὅτι πιστοποιοῦμεν αὐτόθι τὴν ὑπαρξίν νεκροταφείων τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ὅτι ἐλπίζομεν εἰς τὴν εὐρεσίαν πλουσιῶν εὗρημάτων, ἅψ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ πολιτισματος τῆς Κερυνείας (Μαμουσά), περὶ ἧς ἐγράψαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἣτις κυρίως ὑπῆρξε τὸ καταφύγιον τῶν προσφύγων Μυκηναίων, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Αἰγίῳ, τοῦ ὁποῦ τοῦ προϊστορικὸν νεκροταφεῖον σφύζεται καὶ τοῦ ὁποῦ τὴν σωτηρίαν ἐπετύχομεν διὰ τῆς πρὸς τὸ Ἑπιγραφικὸν Παιδείας ὑπ' ἀριθ. 587, 28-1-38 ἐμπιστευτικῆς ἡμῶν Ἐκθέσεως.

Ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1938 ἀνασκαφῆς ΠΑΕ σ. 119 εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ δημοσιεύσω τὸν κατάλογον τῶν εὗρημάτων αὐτῶν, εὐθὺς ὡς ἤθελον ταῦτα καθορισθῆ καὶ συγκολληθῆ. Τούτου γενομένου δημοσιεύω κατωτέρω τὰ εὗρήματα ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ αὐτόθι ἀναφερόμενα.

1) Μέγας γαστρῶδης Μυκηναϊκὸς ἀφορεὺς μὲ δύο ὄτα ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ δύο ἀποφύσεις ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ὑπὸ τὸν λαιμὸν ταινία μὲ συγκεντρικὰ ἡμικύκλια κεκοσμημένη. Ἀκέραιος καὶ μόνον ὀλίγον εἰς τὸ στόμιον ἀποκεκρουμένος. Ὑψος 0,40 μ., πλάτος στομίου 0,145 μ., πλάτος ἀγγείου μετὰ τῶν ὠτων 0,445 μ.

2) Μικρότερος Μυκηναϊκὸς ἀφορεὺς τετράωτος (τὰ ὄτα ἐπὶ τῆς κοιλίας ὧν τὰ δύο μεῖζονα τῶν ἑτέρων δύο). Περὶ τὴν κοιλίαν ταινία περιλαμβάνουσα καὶ τὰ τέσσαρα ὄτα καὶ κεκοσμημένη διὰ σειρῶν δεσμίδων ἡμικυκλίων ἀποτελουμένων ἐξ ἐπτὰ ἢ ἕξι ἢ πέντε ἢ καὶ τεσσάρων ἡμικυκλίων. Τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον εἶναι κεκοσμημένον διὰ γραπτῶν ταινιῶν ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τῆς βάσεως, ὧν τὰ χρώματα ἄριστα σφύζονται. Ὑψ. 0,26 μ., στομίου πλάτος 0,12 μ., πλάτος ἀγγείου 0,27 μ.

3) Τρίωτον εὐμέγεθες λεβήτιον (τὸ ἐν οὖς τεθραυσμένον). Πηλὸς ἐρυθρῶς. Περὶ τὰ ὄτα ζώνη πεπληρωμένη εἰς τὰ μεταξὺ τῶν ὠτων διαστήματα διὰ δύο κυκλικῶν σειρῶν ἐνουμένων διὰ δικτυωτοῦ τριγώνου. Ὑψ. 0,17 μ., πλάτος στομίου 0,11 μ.

4) Μικρότερον τρίωτον λεβήτιον ἀκέραιον. Περὶ τὰ ὄτα ζώνη καὶ μεταξὺ τῶν ὠτων κεκοσμημένη διὰ δικτυωτοῦ γραμμικοῦ κοσμήματος. Ὑψ. 0,11 μ., πλάτος στομίου 0,750 μ.

5) Μικρὰ μόνωτος οἰνοχόη ἔχουσα περὶ τοὺς ὤμους ταινίαν κεκοσμημένην διὰ δύο ἐπιμήκων κοσμημάτων, ἐσχηματοποιημένων φυτῶν ἢ ζώων τοῦ θαλασσίου βασιλείου μεταξὺ τῶν ὁποίων τρίγωνα διὰ γραμμῶν πεπληρωμένα. Ὑψ. 0,15 μ., πλάτος στομίου 0,045 μ. Τὸ ὄλον ἀγγεῖον διὰ γραπτῶν κύκλων πεπληρωμένον.

6) Τρίωτος κρατηρίσκος. Ἐλλείπουσι τὰ ὄτα καὶ μέρος τοῦ στομίου. Περὶ τὰ ὄτα ταινία πεπληρωμένη δι' ἡμικυκλίων καὶ ἄνωθι αὐτῶν διὰ μελάνων κοσμημάτων περιβαλλομένων ὑπὸ στιγμῶν. Ὑψ. 0,13 μ., πλάτος στομίου 0,09 μ.

7) Μικρὸν λεβήτιον τρίωτον. Στόμιον κατεστραμμένον. Πηλὸς πρασινόφαιος. Ἐπὶ τῆς κοιλίας συνεχῆς λοφοειδὲς κόσμημα. Ὑψ. 0,06 μ.

8) Ἔτι μικρότερον τρίωτον λεβήτιον μὲ κατεστραμμένον κατὰ τι τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

9) Μικρὸν δίωτον κύπελλον ὀλίγον τεθραυσμένον περὶ τὸ χεῖλος καὶ πηλοῦ ἐρυθροῦ. Ὑψ. 0,07 μ., πλάτος στομίου 0,055 μ.

10) Τυφλόστομος ἀμοφορεὺς πηλοῦ ἐρυθρωποῦ ἀκέραιος. Περὶ τοὺς ὤμους κοσμήματα συμπλέγματος ψαροκοκκάλων. Εἶτα μέλανες κύκλοι περὶ ὄλον τὸ ἀγγεῖον. Ὑψ. 0,21 μ.

11) Τυφλόστομος ἀμοφορεὺς ἀκέραιος. Περὶ τοὺς ὤμους ζώνη μὲ ἡμικύκλια συγκεντρικὰ περατούμενα εἰς στιγμὰς μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπίμηκες γραμμικὸν κόσμημα. Περὶ τὸ στόμιον ἀνὰ ἓν πυραμιδοειδὲς κόσμημα ἀποτελούμενον δι' ἐπαλλήλων πυραμίδων. Ὑψ. 0,21 μ.

12) Τυφλόστομος ἀμοφορεὺς ἀκέραιος καὶ μόνον τὸ στόμιον αὐτοῦ κατὰ τι ἔλλιπές. Περὶ τοὺς ὤμους ζώνη πλήρης ποικίλων γεωμετρικῶν κοσμημάτων. Περὶ τὴν κοιλίαν ἑτέρα ζώνη πλήρης διὰ συνεχῶν δεσμίδων συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐν μέρει καλύπτεται ὑπὸ τῆς ἐπομένης. Ὑψ. 0,25 μ.

13) Τυφλόστομον ἀμοφορείδιον φέρον ἐπὶ τῆς ζώνης τῶν ὤμων δεσμίδας ἡμικυκλίων καὶ τρίγωνον μεστὸν γραμμικῶν κοσμημάτων. Περὶ τὴν κοιλίαν ἔλικοειδῆ γραμμὴν. Τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον διὰ μελανῶν κύκλων κεκοσμημένον. Μέρος τῆς κοιλίας τεθραυσμένον. Ὑψ. 0,175 μ.

14) Τυφλόστομον ἀμοφορείδιον ἀκέραιον ἐρυθρωποῦ πηλοῦ, φέρον ἐπὶ τῆς ζώνης περὶ τοὺς ὤμους ἀκτινωτοὺς κύκλους καὶ γραμμικὸν δικτυωτὸν κόσμημα. Ὑψ. 0,17 μ.

15) Τυφλόστομον ἀμοφορείδιον ἀκέραιον μὲ τὸ στόμιον ὀλίγον ἔλλιπές φέρον ἐπὶ τῶν ὤμων ποικίλα κοσμήματα. Ὑψ. 0,19 μ.

16) Παρόμοιον σχεδόν. Ὑψ. 0,15 μ.

17) Ἄμφορες τετράωτος με δύο ὄτα ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ ἕτερα δύο ὄτα κάθετα ἐπὶ τῶν ὤμων. Ἐλλείπουσιν ἱκανὰ τεμάχια τῆς κοιλίας. Ἐπὶ τῶν ὤμων ἱκανὰ κοσμήματα ἑλικοειδῶν γραμμῶν καὶ περὶ τὴν κοιλίαν ὄφιοειδὲς κόσμημα οἶονεὶ συνεχῶν ὄφρων. Ὑψ. 0,30 μ., πλάτος στομίου 0,125 μ.

18) Δίωτον ἀγγεῖον μικρὸν φαιόχρου πηλοῦ. Ὑψ. 0,09 μ.

19-24) Τυφλόστομα ἀμφορεΐδια κατὰ τὸ μᾶλλον ἀκέραια με παρόμοια κοσμήματα ἐπὶ τῶν ὤμων (Δικτυωτὰ τρίγωνα, συγκεντρικὰ ἡμικύκλια, ἀκτινωτοὺς κύκλους κλπ.).

25) Τυφλόστομον ἀμφορεΐδιον ἀκέραιον με τὸ στόμιον ὀλίγον ἑλλιπὲς καὶ τὴν ζώνην τῶν ὤμων κατάμεστον δεσμίδων ἡμικυκλίων. Τὰ χρώματα ἕξιτηλα σχεδόν. Ὑψ. 0,165 μ.

26-36) Τυφλόστομα ἀμφορεΐδια σχεδόν ἀκέραια τὰ πλεῖστα με παρομοίαν γεωμετρικὴν διακόσμησιν ἐπὶ τῶν ὤμων.

37) Μικρὸν ἀκέραιον τρίωτον λεβήτιον ἀρίστης διατηρήσεως. Τὰ ὄτα μέλανα. Ὑψ. 0,06 μ., καὶ πλάτος στομίου 0,04 μ.

38-41) Μόνωτα μικρὰ ἀγγεῖα ἄνευ διακοσμήσεως, ὧν τὸ ἓν κίτρινο-φαιὸν πηλοῦ, τὰ δὲ ἄλλα τρία ἐρυθροποῦ.

42-44) Τρία τυφλόστομα ἀμφορεΐδια ἑλλιπῆ κατὰ τὴν κοιλίαν με τὰς αὐτὰς γεωμετρικὰς διακοσμήσεις ἐπὶ τῆς ζώνης τῶν ὤμων.

45) Μικρὸν πήλινον κύπελλον με μικρὰν βᾶσιν καὶ εὐρὸν στόμιον καὶ με ἓν οὔς (φλυτζάνι) με διακόσμησιν καθέτων ἑλικοειδῶν γραμμῶν.

Ἐν τέλει ὑπάρχει ἀρκετὸς ἀριθμὸς θραυσμάτων καθαρισθέντων, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελεσθῶσι καὶ ἄλλα ἀγγεῖα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΤΑΡΙΣΣΗΣ

Εἰκ. 1. Γενικὴ ἄποψις τῶν ἀνευρεθέντων ἐρειπίων τοῦ «ἱεροῦ φροντιστηρίου» τοῦ ὁσίου Νίκωνος ἐν τῇ παλαιᾷ Σπάρτῃ.
(Ἡ φωτογραφία εἰλημμένη ἐκ τῆς ἀψίδος τῆς βασιλικῆς).

10. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙΑΙ ΣΠΑΡΤΗΙ

Εἰς τὸν χώρον τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἄνωθεν τοῦ θεάτρου καὶ ἐντὸς τοῦ κάστρου τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας, εἶχον ἀνευρεθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλῶν ἀρχαιολόγων τὸ πρῶτον καὶ μετ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος Ἀ. Ἀδαμαντίου, τὰ θεμέλια μεγαλοπρεποῦς βυζαντινοῦ ναοῦ. Περὶ τούτου ὀλίγας ἀτιχῶς λέξεις ἔχει καταχωρήσει εἰς τὰ ΠΑΕ τοῦ ἔτους 1934, σελ. 126 κ.έ. ὁ ἀνασκάψας.

Κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μετέβην ἐφέτος εἰς Σπάρτην ἵνα συνεχίσω τὴν ἔρευναν τοῦ ἀξιολόγου τούτου βυζαντινοῦ ναοῦ.

Τὰ ἀνασκαφέντα ὑπὸ Ἀδαμαντίου τμήματα τοῦ μνημείου εὗρον ἀτιχῶς παρημελημένα, πλήρη λίθων καὶ βάτων μὲ διεσκορπισμένον τὸ ἀρχιτεκτονικὸν ὕλικόν των. Ἐνήργησα διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τὸν γενικὸν καθαρισμὸν τοῦ χώρου, τὴν περισυλλογὴν τοῦ ὕλικου, τὴν τοποθέτησιν τῶν ὑπαρχουσῶν βάσεων τῶν κιονοστοιχιῶν εἰς τὰς θέσεις των, καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν λοιπῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εἰς τὰ οἰκεία μέρη. Μετὰ ταῦτα προέβην εἰς τὴν περαιτέρω ἔρευναν τοῦ μνημείου. Κατὰ πρῶτον ἐζήτησα νὰ ἀποκαλύψω τὸν περιθέοντα τὸ ὅλον κτίσμα *μέγαν περίβολον*, ἵνα προσδιορίσω τὰ ὄριά του

καὶ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῶν μετασκευῶν. Παρεμέρισα ὄσους ἠδυνήθη ὄγκους χωμαίων, ἀφειθέντας ὑπὸ τοῦ ἀνασκάφαντος καὶ καλύπτοντας κύρια μέρη τοῦ μνημείου, καὶ ἀνεῦρον πάντα τὰ διασωθέντα μέρη ἐπιμελῶς ἐκτι- σμένον περιβόλου, ἀπολήγοντος κατὰ τὴν νοτιάν πλευρὰν εἰς τὸν νάρθηκα, ἐκτεινομένου δὲ κατὰ τὴν βορείαν καὶ πέραν τοῦ ναοῦ (βλ. γενικὴν κάτοψιν τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν καὶ παρένθ. πίνακα). Τὰ θεμέλια τοῦ τμήματος, τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τῆς παλαιότερον ἀποκαλυφθείσης μετὰ ἕξ βαθμίδων κλίμακος, ἀνεῦρον εἰς βάθος τριῶν μέτρων, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ προσδιο- ρίσω τὸ ἄκρον τῆς βορείας ταύτης πλευρᾶς τοῦ περιβόλου, ὡς ἐντελῶς κατε- στραμμένου. Φαίνεται πάντως ὅτι ἐξετείνετο κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὁ περίβολος μέχρι τῆς σημειουμένης ἐν τῷ γενικῷ σχεδίῳ εἰσόδου, σχηματιζομένης οὕτως εὐρυχώρου ἀλλῆς ἀριστερὰ τοῦ ὄλου συμπλέγματος. Τὸ πλακόστρωτον τῆς ἀλλῆς ἀνεῦρον εἰς τινα σημεία. (περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ περιβόλου τούτου βλέπε κατωτέρω).

Μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ περιβόλου, προέβην εἰς συστηματικὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἀπὸ τοῦ νάρθηκος καὶ δυτικῶς τοῦ ναοῦ ἐκτεινομένου χώρου, ἔνθα ὁ ἀνασκάψας εἶχεν ἀποκαλύψει μόνον τὸ δεξιὸν ἡμισυ βυζαντινοῦ κτί- σματος μὲ μικρὰν πολυγωνικὴν λάρνακα, ἐκλαβὼν τὸ κτίσμα τοῦτο ὡς βαπτιστήριον. Ἀπεκάλυψα ὀλόκληρον τὸ βυζαντινὸν τοῦτο κτίσμα καὶ τὰ συνεχόμενα πρὸς αὐτὸ διαμερίσματα, ἐκτεινόμενα εἰς ἀπόστασιν 25 μέτρων δυτικῶς ἀπ' αὐτοῦ, ἦλθε δ' οὕτως εἰς φῶς ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ συγκρότημα τῶν προσκτισμάτων τοῦ ναοῦ, ὡς διακρίνεται ἐν τῷ συνημμένῳ σχεδίῳ. Ἐλά- χιστα προσκτίσματα ἐκτεινόμενα κατὰ τὴν νοτιῶς κυρίως πλευρὰν ἀφῆκα εἰς δοθησομένην εὐκαιρίαν νὰ ἐρευνήσω.

Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἔκθεσιν περὶ τῆς γενομένης ἐργασίας, προβαίνω εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ μνημείου.

Ὁ ἀξιολογώτατος οὗτος βυζαντινὸς ναὸς τῆς ἀρχαίας Σπάρτης δύναται νὰ διακριθῇ εἰς τὸν πρὸς Α ἐκτεινόμενον ἀρχικὸν ναὸν καὶ εἰς ὀλίγῳ μεταγε- νέστερα προσκτίσματα, ἐκτεινόμενα δυτικῶς αὐτοῦ (*εἰκ. 1*).

1. Ὁ ἀρχικὸς ναὸς εἶναι τρίκλιτος βασιλικὴ μετὰ ἐγκαρσίου κλίτους καὶ νάρθηκος, ἀπολήγουσα εἰς ἀψίδα, ἐξωτερικῶς τρίπλευρον, ἔχουσαν κατὰ τὴν βάσιν τρεῖς βαθμίδας, ἐκτισμένας διὰ μεγάλων πελεκητῶν λίθων, εἰλημ- μένων ἕξ ἀρχαίων μνημείων τῆς Σπάρτης (*εἰκ. 2*), ὡς εἶναι ἐκτισμένα καὶ τὰ λοιπὰ διασωθέντα θεμέλια τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ περιβόλου, ἐσωτερικῶς δὲ ἡμικυκλικὴν, ἔχουσαν τρεῖς κόγχας, ἀνοιγομένας εἰς τὸ πάχος τῶν τοίχων. Ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος ἐκτείνονται ἡ πρόθεσις καὶ τὸ διακονικὸν εἰς σχῆμα προσηρημένων παρεκκλησίων, ἀποληγόντων εἰς τριπλεύρους ἀψίδας καὶ συνεχομένων πρὸς ἕτερα διαμερίσματα δυτικῶς συγκοινωνοῦντα διὰ θυρί-

Εἰκ. 2. Ἡ ἐξωτερικὴ ἄποψις τῆς ἀψίδος τῆς βυζαντινῆς βασιλικῆς.

Εἰκ. 3. Γενικὴ ἄποψις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς βασιλικῆς.

δων καὶ εὐρισκόμενα εἰς τὸ ἐγκάρσιον κλίτος τοῦ ναοῦ. Αἱ κιονοστοιχίαι τοῦ ναοῦ βαίνουνσιν ἐπὶ μαρμαρίνου στυλοβάτου, ἀποτελοῦνται δὲ ἐξ ἑξ κίονων ἐκάστη· ἐκ τῶν βάσεων τῶν ἡμικυκλικῶν κίονων αἱ 4 (δύο εἰς ἐκάστην κιονοστοιχίαν) εἶναι ὑψηλὰ τετράγωνα *rodia* μὲ γλυφὰς (ὑψ. 0,50 μ.), ἐφ' ὧν εἶναι εἰργασμένοι αἱ συνεχόμεναι ἰωνικαὶ βάσεις (*εἰκ. 3* καὶ *4*). Τὰ κορινθιακὰ κιονόκρανα αὐτῶν εἶχον ληφθῆ ἑξ ἑλληνο-ρωμαϊκῶν κτισμάτων τῆς ἀρχαίας Σπάρτης.

Ἡ μορφή τῶν μερῶν τούτων τοῦ ναοῦ εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν παρατηρουμένην ἐπιβίωσιν στοιχείων τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς μορφῆς τῶν ταύτης δυναμένης νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς χρόνους.

Τὸ *ιερόν βῆμα*, ἐκτεινόμενον καθ' ὄλον τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ, ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ ἀνατολικῶς σύνθρονον μικρῶν διαστάσεων (ὀλικῆς πλάτους 4 μ.), σχηματιζόμενον διὰ τριῶν βαθμίδων καὶ ἱκανὸν νὰ δεχθῆ μόνον τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον (*εἰκ. 4*). Περὶ τὸ ὕψωμα τοῦ θρόνου καὶ περὶ τὴν ἀψίδα σχηματίζεται διάδρομος μετὰ τριῶν κογχῶν, ἀνοιγομένων εἰς τοὺς τοίχους, ὅμοιος κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ σύνθρονα τῶν βασιλικῶν τῆς Νικοπόλεως τῆς Ἡπείρου. Τὸ σύνθρονον τοῦτο εἶναι μοναδικὸν δείγμα βυζαντινοῦ συνθρόνου, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς ἔξαφανίζεται τὸ σύνθρονον. Ἔχομεν ἐπομένως ἐνταῦθα τὴν τελευταίαν μορφήν τοῦ συνθρόνου ἢ ὀρθότερον τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἐντὸς τῆς ἀψίδος. Τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος μέρη εἶναι πάλιν σπάνια δείγματα τῆς ἐμφανίσεως *Προθέσεως καὶ Διακονικοῦ*, διατηροῦντα στοιχεῖα τῶν παστοφορίων τῶν παλαιῶν μετ' ἐγκαρσίου κλίτους βασιλικῶν, ἧτοι διαμερίσματα ἐνθα ἐγένετο ὑπὸ τῶν διακόνων ἢ προσκομιδῆ τῶν δώρων εἰς τὸ θυσιαστήριον. Εἰς τὸ πρὸ τῆς προθέσεως διαμέρισμα ἀνεῦρον καὶ τὴν βάσιν τῆς «τραπέζης τῆς προθέσεως» (*εἰκ. 5*), ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι παραμένουν εἰς τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς χρόνους στοιχεῖα τῆς παλαιοχριστιανικῆς λατρείας, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἔξαφανίζονται.

Τὰ ἐκατέρωθεν ἀφ' ἑτέρου τοῦ κυρίου χώρου τοῦ βήματος, εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐοῦ εἶναι ἡ ἁγία Τράπεζα, εἶναι τελείως διαμεμορφωμένα μέρη βήματος βυζαντινοῦ ναοῦ (ὡς βλέπομεν τὰ σχηματιζόμενα ἡμικύκλια εἰς ναοὺς τοῦ 11^{ου} αἰῶνος Ὁσίου Λουκᾶ, Δαφνίου κ. ἄ.), ὅπου παραμένουν οἱ ἱερατικοὶ χοροί.

Πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἀναδεικνύουν τὸν ναὸν τοῦτον ὡς τὸν κυριώτερον διασωθέντα μεταβατικὸν τύπον ναοῦ ἀπὸ τῆς παλαιοχριστιανικῆς τοῦ μορφῆς εἰς τὴν βυζαντινὴν, ὅστις ἔλειπε μέχρι τοῦδε.

Ἄλλὰ καὶ ἡ *στέγασις* τοῦ χώρου τούτου τοῦ βήματος εἶναι ἐνδιαφέρουσα. Δὲν φαίνεται ν' ἀκολουθῆ τὴν στέγασιν τοῦ κυρίως ναοῦ τῆς βασιλικῆς, ἧτις προφανῶς ἦτο ξυλίνη ἀμφικλινής, ἀλλ' ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἰσχυρῶν στηριγ-

Εἰκ. 4. Ἐκδοχὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς βασιλικῆς (Σύνθρονον).

Εἰκ. 5. Ἐκδοχὸς τῆς προθέσεως τῆς βασιλικῆς (ἀριστερὰ διακρίνεται τὸ στήριγμα τῆς τραπέζης τῆς προθέσεως εὐρεθὲν κατὰ χώραν).

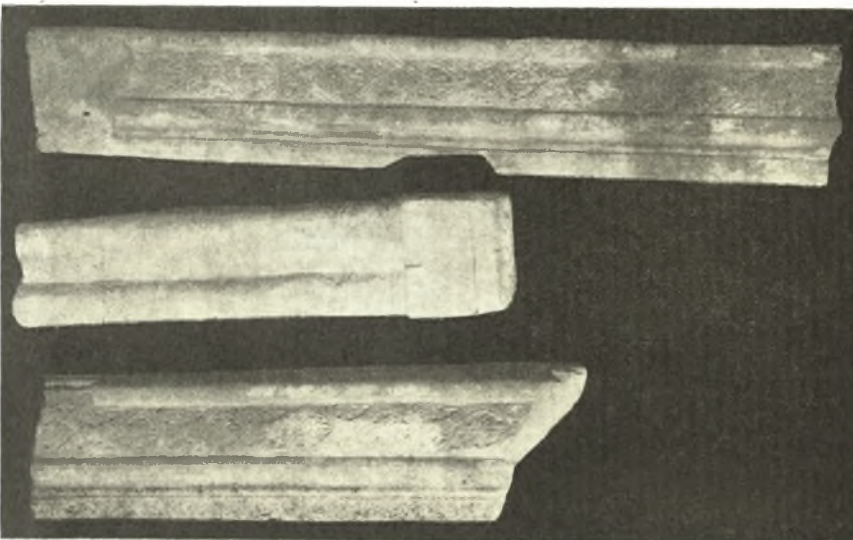
Εἰκ. 6. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνευρεθέντος δυτικῶς τῆς βασιλικῆς σταυρικῶν ναῦδριον (ἀριστερὰ διακρίνεται ὁ τάφος καὶ πρὸ τῆς ἀψίδος ἡ ὀκταγωνικὴ μαρμαρινὴ λάρναξ).

Εἰκ. 7. Ἐκδοχὴ τοῦ σταυρικῶν ναῦδριον μετὰ τοῦ προπύλου ἐξωθεν τοῦ νοτίου σκέλους.

Εικ. 8. 'Ανευρεθέντα κατά τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ σταυρικοῦ ναυδρίου
διακοσμητικὰ μέλη.

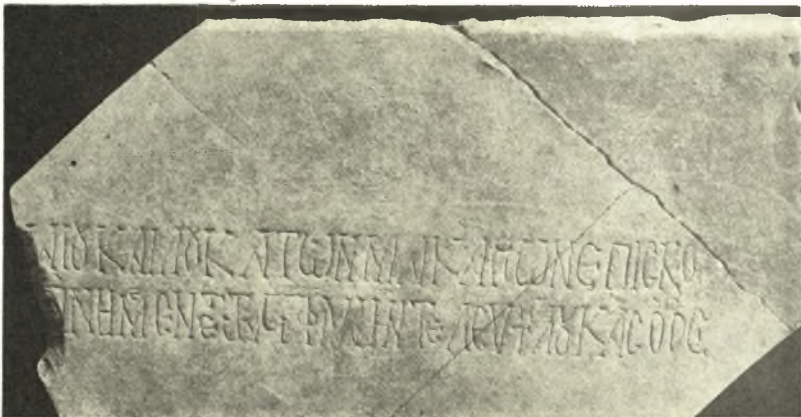
Εικ. 9. 'Ανευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη κατά τὴν ἀνασκαφὴν τῆς εἰσόδου
(περιθυρώματα καὶ κιονίσκοι παραθύρου).

μάτων καὶ τῶν διασωθέντων ἔξω τοῦ ναοῦ ὄγκων, δύναται ἀσφαλῶς νὰ υποτεθῆ ὅτι ἦτο θολωτή, προσομοιάζουσα κατὰ τοῦτο τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀνασκαφείσαν βασιλικὴν τοῦ Ἰλισσοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν βασιλικὴν τῶν Φιλίππων ἐν Μακεδονίᾳ, τὴν ἐρευνηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Ἔχομεν ὅθεν ἐνταῦθα καὶ ὡς πρὸς τοῦτο παλαιοχριστιανικὰ ἀναμνήσεις.

Στενὴν συγγένειαν πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην τῆς Σπάρτης, ὡς πρὸς τὸ ἱερόν, μάλιστα, βῆμα καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν πρόθεσιν καὶ διακονικόν, ἔχει ἡ σύγχρονος πρὸς αὐτήν, ὁμοίως ἠρειπωμένη τελείως βασιλικὴ τῆς Ἀμπόμπα Πλίτσκα ἐν Βουλγαρίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως τὰ κλίτη χωρίζονται διὰ κτιστῶν ἐν εἶδει τοίχων πεσσῶν ἐναλλασσομένων μετὰ κίονας, ὅπως καὶ εἰς τὴν καλῶς μέχρι σήμερον διασφoζομένην βασιλικὴν τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἐν Καλαμπάκᾳ.

Ὁ *νάρθηξ* τοῦ ναοῦ τῆς Σπάρτης σχηματίζεται ὁμοίως κατὰ τὰ παλαιοχριστιανικὰ πρότυπα, ἔχων τρίβηλον κεντρικόν ἀνοιγμα πρὸς τὸν ναόν, σηματοποιούμενον διὰ δύο κίωνων καὶ ἑκατέρωθεν δύο πύλας. Εἰς τὴν δυτικὴν του πλευρὰν διακοσμεῖται διὰ τεσσάρων ὀρθογωνίων σηκῶν ἢ τυφλῶν τόξων, εἶχε δὲ πρὸ αὐτοῦ *πρόπυλον*, ἔξ οὔ διεσώθησαν δύο πορφυραὶ βάσεις κίωνων πρὸ τῆς μόνης πύλης τοῦ ναοῦ. Παρὰ τὸν δεξιὸν κίονα προσετέθη βραδύτερον κλιμακοστάσιον διὰ τὰ ὑπερῶα.

Τὸ *δάπεδον* τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ τοῦ νάρθηκος τῆς βασιλικῆς ἦτο μαρμαρόστρωτον, τοῦ ἱεροῦ δὲ βήματος ἔκαλύπτετο διὰ μαρμαροθετημάτων, πλεῖστα διαλελυμένα τμήματα τοῦ ὁποίου περισυνελέγησαν. Εἰς πλάκα τοῦ κεντρικοῦ κλίτους εἶχεν ἀνευρεθῆ ἑπιγραφή (*εἰκ. 10*), δυναμένη ν' ἀναγνωσθῆ οὕτω :

Εἰκ. 10. Ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος ἐπὶ πλακῶς τοῦ δαπέδου τοῦ κεντρικοῦ κλίτους τῆς βασιλικῆς.

1. Βαρθολο[μαίου καὶ Λουκᾶ τῶν μακαρίων ἐπισκό[πων]
2. Π[έμπτη]ν ἡμέ[ραν] ἐν ἔτ[ει] τῷ (ἀντὶ ἵσως: ἐν τῷ ἔτει ,ϜΦΜΑ (=1031)
ἦν τελευτῆ Λουκᾶς ὁ ὄσι[ος]

(Εἶναι δηλ. τὸ δεξιὸν ἤμισυ ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς ἐξ ἧς διεσώθησαν τὰ ἡμίση δύο στίχων).

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή εἶναι τμήμα ἐπιτυμβίου πλακὸς εἴτε καλυπτούσης ἓνα τῶν εἰς τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων κλιτῶν τεσσάρων ἀνευρεθέντων τάφων τῶν ἀνηκόντων προφανῶς εἰς ἐπισκόπους τῆς Λακεδαιμονίας εἴτε καὶ ἔξωθεν μεταφερθείσης. Ἡ ἐπιγραφή ὅμως αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ κατὰ τινα τρόπον καὶ διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ναοῦ.

Ἡ **τοιχοδομία** τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ περιβόλου, συνισταμένη ἐξ ἀρχαίου ὕλικου παντὸς εἶδους ἐκ μεγάλων μαρμαρίνων λίθων (μήκους 2,30 μ.) μετὰ παρενθέντων πλίνθων καὶ ἀργολιθοδομῆς μετ' ἀφθόνων πλίνθων εἰς ἀκανονίστους σειράς, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀρχαιοπρεπῆς διάταξις τῶν μερῶν τοῦ ναοῦ, μᾶς ἀναγκάζουν, ἔχοντας ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, νὰ χρονολογήσωμεν τὸν ναὸν πρὸ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος. Περὶ τῆς ἀκριβεστεράς ὅμως χρονολογήσεως αὐτοῦ λέγομεν κατωτέρω.

Ἐτερον χαρακτηριστικὸν μέλος τοῦ ναοῦ τούτου τῆς ἀρχαίας Σπάρτης εἶναι τὰ διασωθέντα θεμέλια κωδωνοστασίου ἐξωτερικῶς τετραγώνου καὶ ἐσωτερικῶς κυκλικοῦ μετὰ ἐλικοειδοῦς κλίμακος, εὗρισκομένου δεξιὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ ἀνευρεθέντος ἡμικατεστραμμένου δεξιοῦ τμήματος τοῦ ἑγκαρσίου κλίτους τοῦ ναοῦ (βλ. γενικὴν κάτοψιν). Ὡς γνωστόν, ἡ διάδοσις τῶν κωδωνῶν εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχεταὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 13^{ου} αἰῶνος, ἀνηρτῶντο δὲ οὗτοι εἰς προϋπάρχοντας πύργους ἰδρυμένους παρὰ τοὺς ναοὺς καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῶν ἐν χρήσει ἀπὸ παλαιῶν χρόνων σημάτων ἐκ μετάλλου ἢ ξύλου κρουομένων ρυθμικῶς (πρβ. τυπικὸν μονῆς Κοσμοσωτείρας τοῦ ἔτους 1152 (ἐν Izwestija 13 (1908) ἔνθα λέγεται «τοὺς ἀντὶ σημάτων ἀναρτηθέντας περὶ τὸν πύργον... δύο κώδωνας κλπ.»). Ἐπομένως καὶ τὸ κωδωνοστάσιον τοῦτο τοῦ ναοῦ τῆς Σπάρτης εἶχεν ἰδρυθῆ ἀρχικῶς ὡς πύργος, ἀπέβη δὲ μετὰ ταῦτα κωδωνοστάσιον καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν διασωθέντων πύργων-κωδωνοστασίων εἰς ἑλληνικὰς χώρας.

2. Προσκτίσματα. Τὰ ἐρευνηθέντα ἐπιμελῶς δυτικῶς τοῦ ναοῦ προσκτίσματα ἔχουσι τὴν ἐξῆς διάταξιν:

Τὸ ἐξ ὀλοκλήρου ἀνασκαφῆν δυτικῶς τοῦ προπύλου κτίσμα εἶναι ἀκονόνιστόν πως **σταυρικὸν ναῦδριον**, ἀπολήγον ἀνατολικῶς εἰς ἡμικυκλικὴν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἀψίδα, τὰ σκέλη τοῦ ὁποίου διαγράφονται καὶ ἐξωτερικῶς εἰς σχῆμα ἐλευθέρου σταυροῦ (βλ. **πίν.**). Τὸ ναῦδριον τοῦτο, ἐκτι-

σμένον διὰ λίθων πλαισιουμένων διὰ πλίνθων, κατὰ τὸν βυζαντινὸν πλινθοπεριβλήτον τρόπον τοῦ 11^{ου} αἰῶνος, ἔχει δύο μεγαλοπρεπεῖς μετὰ κίωνων διακεκοσμημένους πυλῶνας εἰς τὸ δεξιὸν καὶ δυτικὸν αὐτοῦ σκέλος καὶ ἄνοιγμα εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν δεξιὰ τῆς ἀψίδος, δι' οὗ συνεκοινῶνει πρὸς τὸ πρόπυλον τοῦ ναοῦ (*εἰκ. 7*). Τὸ ἀριστερὸν σκέλος καταλαμβάνει τάφος (1,80×0,50—0,60 μ.) καὶ παρ' αὐτὸν πρὸ τῆς ἀψίδος ὀκταγωνικὴ μαρμαρινὴ λάρναξ, ἡ διασωθεῖσα βάσις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μαρμαρινῶν τμημάτων (ὑψ. 0,35 καὶ πλάτ. 0,32 μ.) μετὰ χαμηλῆς στεφάνης (πλάτ. 0,15 μ.), δι' ἧς σχηματίζεται στρογγύλον λαρνακίδιον διαμέτρου 0,50 μ. Ἡ ἡμικυκλικὴ βάσις τῆς ἀψίδος εἶναι μαρμαρινή, παρ' αὐτὴν δὲ ἀριστερὰ εἶναι ἐμπεπηγμένη ἀντιστρόφως ἀρχαία βάσις κίονος, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο προφανῶς κηροπήγιον (*εἰκ. 6*).

Ἡ στέγασις τοῦ ναυδρίου τούτου εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῆ ἂν ἔφερε κεντρικὸν τροῦλλον, ἔνεκα τοῦ ἀκανονίστου σχήματος· ἐστεγάζετο ὅμως πάντως διὰ καμαρῶν καὶ ἤτο θολωτή.

Ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ σκέλους τοῦ ναυδρίου ἐκτείνεται **μέγας στενὸς διάδρομος**, μήκους 21,70 μ. καὶ πλάτ. 4,80 μ., διαιρούμενος εἰς τρία διαμερίσματα, ἐξ ὧν τὸ ἕν πρὸ τοῦ ναυδρίου μετὰ δύο εἰσόδων εἰς τὰς πλαγίας πλευράς, ἕτερον μέγα διαμέρισμα μετὰ πυλῶνος σχηματιζομένου διὰ δύο κίωνων ὀδηγοῦντος εἰς τὴν δεξιὰ ἀψίδα καὶ μετὰ δύο εἰσόδων εἰς τὴν νοτιὰν καὶ δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν, καὶ τέλος μικρὸν διαμέρισμα (4,80×4,80 μ.) μετὰ μιᾶς εἰσόδου κατὰ τὴν νοτιὰν πλευρὰν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας σχηματίζονται καὶ δύο τυφλὰ τόξα, ἐν ᾧ μικρὰ κόγχη ἀνοίγεται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Περὶ τὴν νοτιὰν πλευρὰν τοῦ ναυδρίου προσαρτῶνται **δύο διαμερίσματα μετὰ δύο κλιμακωστάσιων**, ὀδηγούντων προφανῶς εἰς τὸν ἄνω ὄροφον κτίσματος, ἐκτεινομένου ἀριστερὰ τοῦ ἀνακαλυφθέντος διαδρόμου. Ὁ διάδρομος οὗτος ἤτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θολωτός, προσομοιάζων **τοὺς βυζαντινοὺς ἐμβόλους**, ὧς ἔχομεν παρόμοιον σχεδὸν ἔμβολον παρὰ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν προσκτισμάτων τούτων ἀνευρέθησαν χαρακτηριστικὰ γλυπτά (θυρώματα, τμήματα θωρακίων (*εἰκ. 8* καὶ *9*), ὧς καὶ τεμάχια ἐκ τοιχογραφιῶν, προσδιορίζοντα ἀκριβέστερον τὴν ἐποχὴν τῆς ιδρύσεως τούτων, ἤτοι τὸν 11^{ον} αἰῶνα.

Ἐχομεν οὕτω πρὸ ἡμῶν ἀξιολογώτατον συγκρότημα ἐξ ἑνὸς κυρίου ναοῦ, παρεκκλησίου περικλείοντος τάφον καὶ λάρνακα, καὶ ἐπιβλητικῆς εἰσόδου μετὰ προσετημένων ἀριστερὰ αὐτῆς διαμερισμάτων· τὸ ὅλον συγκρότημα ἐπροστατεύετο δι' ἰσχυροῦ περιβόλου, τὴν ἑκτασιν τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς.

3. *Ἑρμηνεία τοῦ μνημείου τῆς Σπάρτης καὶ χρονολόγησις τῶν μερῶν αὐτοῦ.* Τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν μνημεῖον τῆς Σπάρτης, τὰ κυριότερα μέρη τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν, ἤρμηνεύθη μέχρι τοῦδε διαφοροτρόπως.

Ὁ ἀνασκάψας Ἀδαμαντίου ἐταύτισε τὸ μνημεῖον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος, τὸν ἰδρυθέντα κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τοῦ δράσαντος ἐπὶ μακρὸν καὶ ἀποθανόντος ἐν Λακεδαιμονίᾳ (τῇ μεσαιωνικῇ Σπάρτῃ) Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε, τὸν ὁποῖον δικαίως ἐτίμησαν μεγάλως ὡς ἅγιον οἱ Λακεδαιμόνιοι, μετονομάσαντες τὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου εἰς καθολικὸν μονῆς ἀναδειχθέντα ναὸν εἰς μονὴν τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, περιγραφομένην εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου, τὸν συνταχθέντα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 12^{ου} αἰῶνος (1142) ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Γρηγορίου. Ἀτυχῶς οὐδεμίαν προσήγαγε ἀπόδειξιν, τοῦναντίον δὲ διὰ τῆς ἐρμηνείας τοῦ δυτικῶς τοῦ ναοῦ κτίσματος ὡς βαπτιστηρίου, ἔδωκε λαβὴν εἰς ἄλλην ἐρμηνείαν, καθ' ἣν τὸ ἀνασκαπτόμενον δὲν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ὁσίου Νίκωνος ἀνεγερθέν, ἀλλ' ἡ μαρτυρουμένη εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου «*καθολικὴ ἐκκλησία*» τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας, καθ' ὅσον τοπογραφικῶς δὲν εὐδοοῦται ὁ ταυτισμὸς τοῦ μνημείου, ἐφ' ὅσον λέγεται ὅτι ἐκτίσθη αὕτη «ἐν τῇ ἀγορᾷ», εἶχε κάτωθεν αὐτοῦ τὸ «σφαιριστήριον» κ.ἄ. (Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 11, 1935, σελ. 466 κ.ἑ.).

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσίου φέρεται: «*ὡς δὲ ἄχρι τῆς ἀγορᾶς ἐληλύθει . . . ἐνταῦθα, ἔφη, ὦ τεκνία μου, δέδοκται τῷ θεῷ ναὸν ἰδρυθῆναι κ.λ.π.*» καὶ ἄλλαχού εἰς τὰ ἐπιτελεσθέντα θαύματα *ἐνερθεν γὰρ τοῦ θεοῦ οἴκου τούτου ἀνεῖτο τῆνικάδε ὁ χώρος καὶ τὸ γυμνάσιον τοῖς σφαιρίζουσι.*

Διὰ τῶν χωρίων ὅμως τούτων μαρτυρεῖται ὅτι ὁ ἰδρυθεὶς ναὸς ἔκειτο παρὰ τὴν ἀγορὰν (οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ) καὶ ὅτι κάτωθεν αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ σφαιριστήριον. Ἡ ἀγορὰ τῆς Σπάρτης τοποθετεῖται ἀνατολικῶς τῆς ἀκροπόλεως, σημείου μὴ ἀπέχοντος πολὺ τοῦ ναοῦ, ὡς σφαιριστήριον δὲ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῆται εἴτε ἡ περιοχὴ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, τοῦ κειμένου νοτίως καὶ κάτωθεν («*ἐνερθεν*») τοῦ ναοῦ, εἴτε ἡ παρὰ τὴν λεγομένην Σκιαδα περιοχὴ ἀνατολικῶς καὶ ὁμοίως κάτωθεν τοῦ ναοῦ εὐρισκομένη. Ἐπομένως τοπογραφικῶς δὲν δικαιολογοῦνται αἱ προβληθεῖσαι ἀντιρρήσεις.

Ἴδωμεν νῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημείου, ὡς φέρεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου.

Κατὰ τὸν βιογράφον, ὁ παρὰ τὴν ἀγορὰν ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁσίου Νίκωνος ναὸς τοῦ Σωτῆρος περιγράφεται οὕτως: «*οἷα δὲ τὸν ναὸν περιειλήφασιν κάλλη, κιόνων ἀνὰ καὶ χροαίαι, καὶ λίθων στυλπνότης, καὶ γραφαὶ καὶ τέχνης ἀκρίβεια, καὶ ὕλης ποικιλία τοὺς ὀφθαλμοὺς θέλγουσαι, ἀστεῖα πάντα καὶ ὑπερφυῆ κ.λ.π.*». Ὅντως ἡ ἀνευρεθεῖσα βασιλική, ὡς ἐκ τῶν ἐλαχίστων διασωθέντων λειψάνων συνάγεται, ἦτο λαμπρὸν βυζαντινὸν κτίσμα, δηλωτικὸν τῆς σχετικῆς ἀκμῆς τῆς Σπάρτης κατὰ τὸν 9^{ον} καὶ 10^{ον} αἰῶνα.

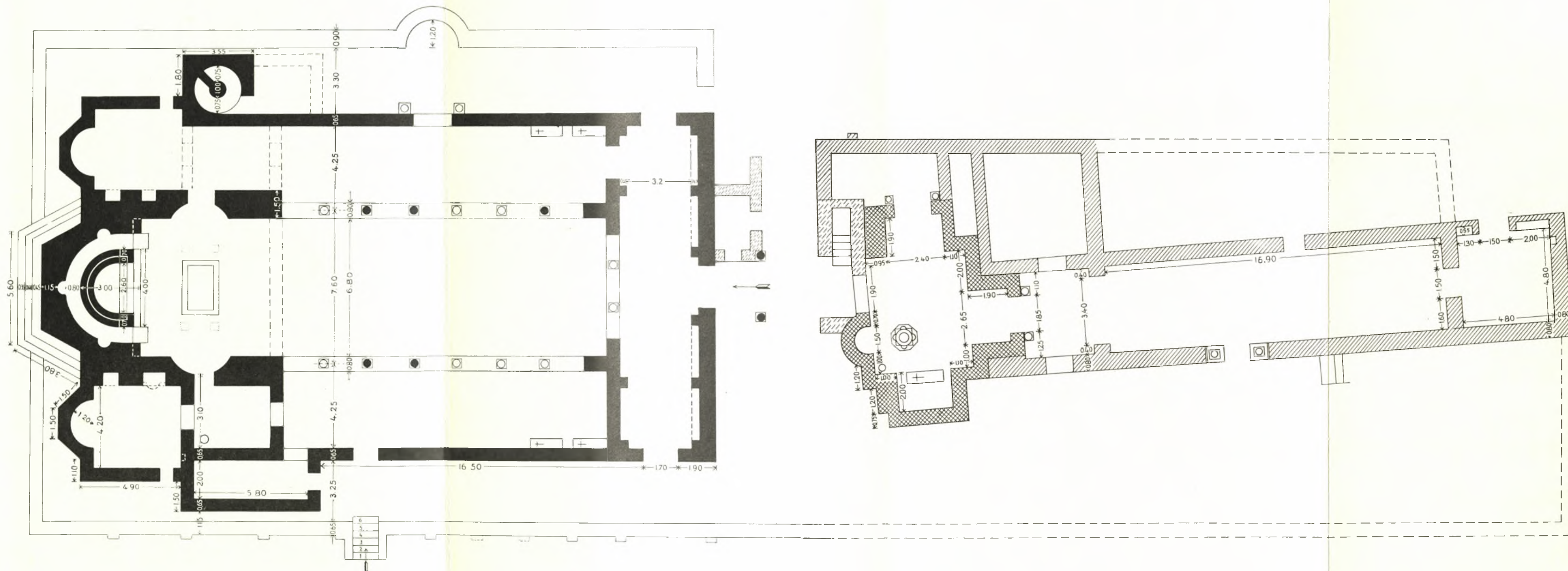
Περαιτέρω ὁ βίος διηγεῖται τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου ὡς ἑξῆς: «*νοσήσας τοίνυν ἐπὶ μικρὸν ἀνέκλινεν ἑαυτὸν ἐν τῷ προνάῳ τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ αὐτοῦ φροντιστηρίου καὶ μεταπεμψάμενος τοὺς λογάδας τῆς πόλεως... ἠρέμα τὰ χεῖλη διάρας... ἐκδηλον ἐποίει τοῖς παροῦσι ὄσης τε τῆς ἐκ θεοῦ ροπῆς ἔτυχε κ.λ.π.*» καὶ κατωτέρω: «*ταῦτα καὶ πλείονα παραινήσας . . . τὴν ἀγνὴν καὶ ἱερὰν ἀφήκε ψυχὴν ὃ δέ γε τηνικαῦτα* (συνεχίζει ὁ βιογράφος) *τῶν ἐκκλησιαστικῶν οἰάκων ἐπιλημένος* (ὁ ἐπίσκοπος δηλ. Θεόπομπος) *τὸ καθαρὸν καὶ ἱερὸν ἐκείνο σῶμα χερσὶν ὁσίαις καὶ κόσμῳ τῷ προσήκοντι σπουδῇ πάσῃ περιστείλας . . . τῇ σορῶ ἔναποτίθησι, ἐν ᾗ καὶ ποταμηδὸν εὐθέως τὸ μῦθρον ἐκ τοῦ θείου σκήνους ἀνέβλυσε, κενούμενον μηδαμῶς.*»

Μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν θαυμάτων γίνεται συχνάκις μνεῖα τοῦ ἀναβλύζοντος μύρου («*ὄς* (ἀσθενῆς) *καὶ ἅμα τῷ προσπαῦσαι τῇ θείῳ κιβωτῷ . . . καὶ τῷ ἀναβλύζοντι θείῳ μύρῳ ἐπιχρισθῆναι*», ἀλλαχοῦ «*ἐπεὶ δὲ καὶ φοράδην παρὰ τῷ θείῳ ναῶ κεκόμιστο καὶ τῷ βλύζοντι μύρῳ . . . ἤλειπτο*»)· ἀλλαχοῦ τέλος μνημονεύει καὶ τῶν ἀψίδων τοῦ ἱεροῦ φροντιστηρίου («*ἔκειτο* — ἡ Σπαρτιαῖτις — *ὑποκάτωθεν τῶν ἀψίδων τοῦ ἱεροῦ φροντιστηρίου*») κ.λ.π.

Ἐκ τῶν καταχωριζομένων χωρίων συνάγεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχε παρὰ τὸν τόπον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς τοῦ ὁσίου (*εἰς τὸν πρόναον τοῦ ναοῦ*) προσκύνημα μετὰ μυροδόχου λάρνακος, ὅπερ βραδύτερον (τὸν 11^{ον} ἴσως αἰῶνα) διεσχευάσθη εἰς *ναῦδριον* περικλείον τὸν τάφον καὶ τὴν μυροθήκην, καὶ ὅτι παρὰ τὸ ναῦδριον τοῦτο ἐκτίσθη *ἔμβολος* μὲ πολλὰς εἰσόδους διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ πλήθους, προσηρηθῆσαν δὲ νοτίως καὶ οἰκήματα οἰοῦναι *ξενῶνες διάφοροι*, τὸ ὄλον δὲ κτίσμα ὠχυρώθη *διὰ περιβόλου μετὰ μεγάλης αὐλῆς* βορείως τοῦ ναῦδρίου τοῦ ὁσίου. Κατὰ ταῦτα *ἡ βασιλικὴ εἶναι κτίσμα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος* καὶ *τὰ προσκτίσματα μετὰ τοῦ περιβόλου ἰδρύθησαν τὸν 11^{ον} αἰῶνα*.

Τὸ ἱερὸν τοῦτο «φροντιστήριον» τοῦ ὁσίου Νίκωνος, ἰδρυμένον, καὶ ὄλοεν πλουτιζόμενον, εἰς τὸ κέντρον τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας, δὲν ἦτο κατ' αὐστηρὰν ἔννοιαν μονή, ἀλλ' *εἰσαγὸς ἱδρυμα* τῆς Σπάρτης, ὡς δεικνύει ὁ δεξιὰ τοῦ ναῦδρίου τοῦ ἁγίου ἰδρυθεὶς ξενών, καὶ ὁ χῶρος μεταξὺ τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ τοῦ περιβόλου μετὰ ἡμικυκλικῆς κόγχης ἐν τῷ μέσῳ, ἥτις δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐστία, προσομοιάζουσα τὴν ἐστίαν τῆς βασιλικῆς Β τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν (ΑΕ 1929 σ. 112 εἰκ. 155) νοτίως ἐκτισμένης (πρβ. ἐρμηνεία αὐτόθι σ. 130 κ.ε.) μὲ εὐρὴν χῶρον προωρισμένον διὰ τὴν διανομὴν ἔδесμάτων εἰς τοὺς προσερχομένους πτωχοὺς τῆς πόλεως προσκνητάς, τοὺς συρρέοντας ἐξ ἄλλων μερῶν.

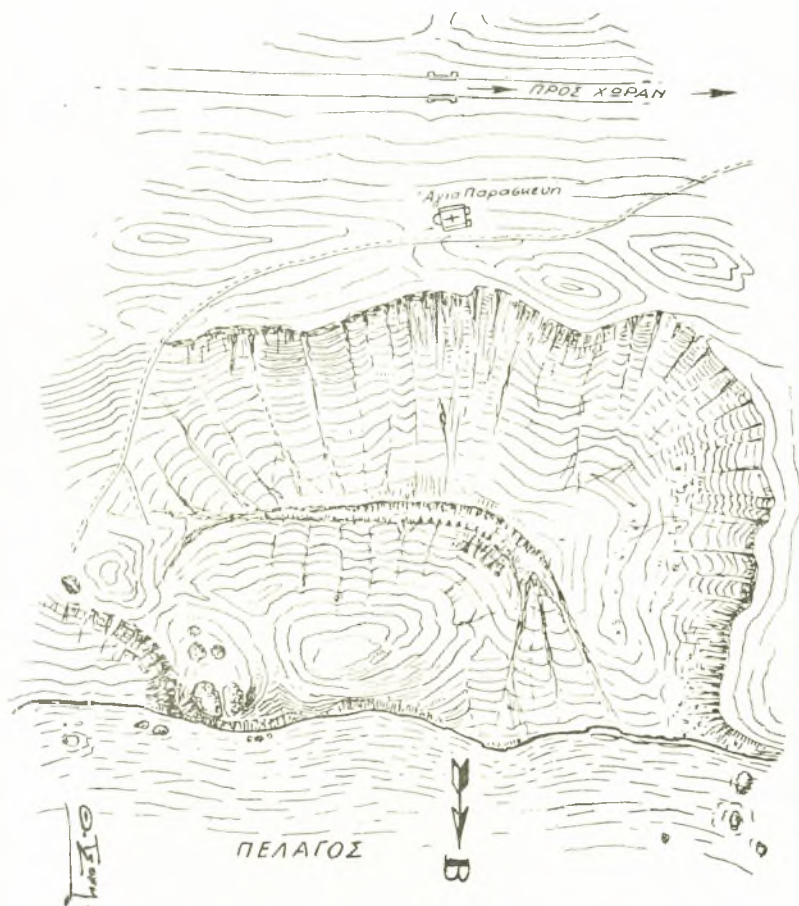
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΟΨΙΣ ΤΩΝ ΑΝΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ "ΙΕΡΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ," ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΩΝΟΣ ΕΝ ΠΑΛΑΙΑΙ ΣΠΑΡΤΗ.

11. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΝΑΞΩΙ

Ἐξηκολούθησα ἐφέτος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ τελειοφοίτου τῆς φιλολογίας Σ. Δάκαρη καὶ τοῦ πολυτίμου φύλακος Ν. Γαβαλά, τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ κατὰ τὴν θέσιν Καμινάκι, ΒΑ τῆς πόλεως καὶ περὶ τὰ 10' ἀπ' αὐτῆς κειμένου

Εἰκ. 1. Παραστατικὸν διάγραμμα τοῦ τόπου τῆς ἀνασκαφῆς (Καμινάκι).

ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀρχίσει ἀνασκάπτων προπέρσει μετὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ Ν. Κοντολέοντος (ΠΑΕ 1937, 119 κέ.). Τῆς σημερινῆς ὄψεως τοῦ τόπου παρέχομεν ἐν εἰκ. 1 παραστατικὸν διάγραμμα, τὸ ὁποῖον χρεωστοῦμεν εἰς

τὴν καλωσύνην τοῦ τοπογράφου μηχανικοῦ κ. Θάνου Τσουμπρῆ· αἰσθητοποιεῖ καλύτερον παρὰ ἡ περιγραφὴ τὸ ἀνώμαλον καὶ ἀπότομον τοῦ βιαίας γεωλογικᾶς μεταβολᾶς ὑποστάντος βραχώδους λόφου, τοῦ ὁποίου ἡ μορφή κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ πρέπει νὰ ἦτο ὅλως ἄλλοία. Τούτου παρετήρησα ἐφέτος καὶ ἄλλο τεκμήριον: οἱ ἀμέσως ὑπὲρ τὸ ναῦδριον τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς βράχοι σφῶζον κατὰ τὰς κορυφὰς των ὀλίγον χῶμα,

Εἰκ. 2. Γεωμετρικοῦ κρατήρος τεμάχιον.

περιέχον ὄστρακα καὶ τινὰ χάλκινα ἀντικείμενα (π.χ. αἰχμὴν βέλους) ἀκριβῶς ὅμοια πρὸς τὰ πληροῦντα τὴν ἐπίχωσιν τῆς ὑπὲρ τὸν ῥύακα μικρᾶς κοιλάδος· ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἡ ἐπίχωσις ἐκτετατομένη ἄλλοτε ἐνιαίως ἐφ' ὄλου τοῦ λόφου, ἀπὸ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς τοῦλάχιστον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκερματίσθη αἰφνιδίως διὰ τῆς βιαίας γεωλογικῆς μεταβολῆς, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε καὶ τὴν χαράδραν.

Τὸ μέρος ὅπου ἀνεσκάψαμεν ἐφέτος, εἶναι ἡ βορεία πλευρὰ τῆς χαράδρας ὀριζομένη πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ ἀπ' Α πρὸς Δ βαίνοντος ῥύακος καὶ ἐκτετατομένη πρὸς Β μέχρι τῶν ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν πιπτόντων βράχων. Ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου κορυφῆς αὐτῆς τῆς διὰ στρώματος μαρμαρίνης λατύπης

καλυπτομένης, ὅπου προπέρυσιν εἶχον ἀνοίξει δοκιμαστικῶς τάφρους (ΠΑΕ 1937, 120) δὲν ἔσκαψα θεωρήσας προτιμότερον νὰ ἐρευνήσω μέχρις ἑξαντλήσεως τὰ χώματα τοῦ χαμηλοῦ πρανοῦς τοῦ ἀμέσως βορείως ὑπὲρ τὸν ῥύακα, διότι ἡ πρώτη ἀνασκαφή εἶχε δεῖξει ὅτι βρίθουν εὐρημάτων, τὰ ὅποια ὁμως ἀπειλοῦνται διαρκῶς νὰ παρασυρθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ τῶν ὑδάτων τοῦ ῥύακος (ἡ νοτιῶς αὐτοῦ ὑψομένη ἀρκετὰ ἀπότομος ὄχθη τῆς χαράδρας στερεῖται, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐπιχώσεως καὶ παρουσιάζει ἀμέσως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν γυμνὸν τὸν βράχον). Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην κατηναλώθη ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ ἑφεντὴ ἀνασκαφή, διότι τὰ θραύσματα τῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων ἦσαν πολλακίς τόσον μικρά, ὥστε ἐχρειάσθη νὰ κοσκινισθοῦν ὅλα τὰ χώματα. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ πρανοῦς ἐπεβεβαιώθησαν πλουτισθεῖσαι αἱ προπέρυσιν γενόμεναι παρατηρήσεις. Ὅπου τὸ βάθος αὐτῆς ἦτο σχετικῶς μικρὸν καὶ τὸ ἔδαφος μᾶλλον ἐπίπεδον τὰ χώματα περιεῖχον ἀνωτέρω μὲν ἀναμιξ γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαῖκὰ ἢ κλασσικὰ ὄστρακα (οὐδὲν νεώτερον), κατωτέρω δὲ καθαρώτερον γεωμετρικὰ ὅπου ὁμως ἡ ἐπίχωσις εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς πτυχὰς ἢ ρωγμὰς τοῦ βραχώδους ἔδαφους ἢ ὅπου ἡ κλίσις αὐτοῦ ἦτο μεγαλύτερα τὰ χώματα περιεῖχον μέχρι τοῦ στερεοῦ ἀναμιξ ὄστρακα ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν μέχρι καὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων (καὶ πάλιν οὐδὲν νεώτερον), οὕτως ὥστε τὰ τελευταῖα εὐρίσκονται ἐνιαχοῦ χαμηλότερον τῶν γεωμετρικῶν χωμάτων. Ἀλλὰ ἡ φαινομενικὴ αὕτη ἀνωμαλία εἶναι προδήλως προῖον τῆς

Εἰκ. 3. α'. Πηλίνου εἰδωλίου κεφαλῆ.
β'. Ὅστεινη περιστερά.

Εἰκ. 4. Πηλὴν κεφαλὴ λέοντος.

Εἰκ. 5. Κεφαλῆς λέοντος πλαγία ὄψις.

Εἰκ. 6. Πηλίνου εἰδωλίου κεφαλῆ.

ἀνωμάλου φυσικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου. Ἐν γένει ὅμως ἡ ἐπίχωση τοῦ μέρους τούτου δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς φυσικῶς σχηματισθεῖσα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς τὰ περίξ τοῦ ἱεροῦ, περιλαμβανουσα τὰ ἀπορρίμματα τῶν ἀχρηστευομένων ἀναθημάτων καὶ ἀραιὰ τεμάχια ἀνθρώκων καὶ ὄστων (κεκαυμένων καὶ μὴ), κανονικῶς δὲ ἐξελιχθεῖσα μέχρι καὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων, ὅποτε ἴσως ἔγινε μεταβολή τις· διότι τὰ νεότερα τούτων εὐρήματα, φθάνοντα μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἔτι ὑστερώτερον, παρουσιάζονται κυρίως ἐπὶ τῆς βορειότερον τοῦ ρύακος ἐπιπέδου κορυφῆς τῆς διὰ μαρμαρίνης λατύπης κεκαλυμμένης, ἀναμιξὲ μετὰ παλαιότερων. Κατὰ τὸ ΒΑ ἄκρον αὐτῆς καὶ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν κρημοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἐπὶ τοῦ διαγράμματος σημειοῦνται πέντε βράχοι, ἡ γεωλογικὴ μεταβολὴ ἔφερε μεγαλύτεραν ἀνατροπὴν εἰς τὰ χώματα ἀνασκάψας ἐκεῖ ὀλίγον εὖρον ὄστρακα ἀρχόμενα ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν καὶ φθάνοντα μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων (με χρωματιστὴν θαλάσθην ἀλοιφήν), ἀτάκτως ἀναμειγμένα, ἔτι δὲ πλῆθος ὄστων καὶ μεγαλύτερα τεμάχια σκελετῶν (κεφαλὰς κλπ.) ζῴων. Δὲν ἐξηκριβώθη ἀκόμη δι' ὅλα τὰ ὄστα τὸ εἶδος τῶν ζῴων, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκουν (μία κεφαλὴ εἶναι πιθανῶς αἰγός, ἄλλη χοίρου)· ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ ἀποφύγῃ τὴν σκέψιν, ὅτι προέρχονται ἐκ τῶν θυμάτων, τῶν ὁποίων

τὰ δοτᾶ ἀπερρίπτοντο εἰς τὰς ἄκρας παρυφᾶς τῆς περιοχῆς τοῦ ἱεροῦ.

Ἐπισκοποῦντες τὸ σύνολον τοῦ τόπου καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν χωμάτων βλέπομεν, ὅτι ἡ βιαία γεωλογικὴ μεταβολὴ προεκάλεσε καθίζησιν μὲν ἰσχυρὰν κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τοῦ ρύακος τμήμα καὶ τεμαχισμόν τῆς ἐπιχώσεως, ριζικωτέραν δὲ ἀνατροπὴν κατὰ τὴν βορειοτέραν παρυφὴν τῆς μικρᾶς κοιλάδος, ὅπου ἐπομένως ἡ ἀναταραχὴ ὑπῆρξε μεγαλυτέρα. Λόγῳ τῶν νεωτέρων μετ' ἀλοιφῆς δστράκων, τὰ ὁποῖα ἀνμείχθησαν μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἐπιτρέπεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ γεωλογικὴ αὕτη μεταβολὴ θὰ συνέβη κατὰ τοὺς ἀμέσως τῶν ἡμερῶν μας προηγηθέντας αἰῶνας. Λόγῳ δὲ τοῦ ἐνιαίου τῆς ἐπιχώσεως κατὰ τὸν ρύακα καὶ τῆς συστάσεως τοῦ βράχου, ὁ ὁποῖος ἐκεῖ μόνον δὲν εἶναι κροκαλοπαγῆς καὶ σαθρός, ἀλλὰ συμπαγῆς (ἂν καὶ παρωδῆς), εἰκάζω, ὅτι τὰ κτίρια τοῦ ἀρχικοῦ τοῦλάχιστον ἱεροῦ θὰ εἶχον ἰδρυθῆ ἐπὶ τοῦ δυτικωτέρου τμήματος τῆς χαράδρας, τοῦ ὁποίου τὰ ἀνατολικά ὄρια συνέλιπτον πρὸς τὴν σημερινὴν Ἀγ. Παρασκευὴν καὶ τὸν ρύακα. Καὶ τὸ τμήμα ὅμως τοῦτο τοῦ βράχου ἔχει κατακρημνισθῆ εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὰ ἐφετινὰ εὐρήματα ἦσαν γενικῶς ὅμοια πρὸς τὰ τῆς κροπερυσινῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλὰ πλουσιώτερα, ἥτοι :

1) **Πήλινα** : Πολλὰ τεμάχια κεραμώσεως κτιρίων. Ἄφθονα ὄστρακα ὄραιων ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρκετὰ προσαρμόζονται εἰς τεμάχια τῆς πρώτης ἀνασκαφῆς. Ἀπεικονίζομεν, διὰ τὸ πρωτοφανές ἐν τῇ κυκλαδικῇ ἀγγειογραφίᾳ, τμήμα γεωμετρικοῦ κρατήρος, ἐκ τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ 8^{ου} αἰῶνος π. Χ., μὲ παράστασιν μάχης (ἴσως ναυμαχίας) ἐμπνευσθεῖσαν προφανῶς ἐξ ἀττικῶν προτύπων (**εἰκ. 2**). Εἰδώλια, ἐξ ὧν ἀπεικονίζομεν μικρὰν δαιδαλικὴν κεφαλὴν, ὄραιον ἐντόπιον ἔργον τῶν μέσων τοῦ 7^{ου} αἰῶνος π. Χ. (**εἰκ. 3α**)· περίπου σύγχρονον ἢ ὀλίγον παλαιότεραν κεφαλὴν λέοντος, ἐξ ἀγγείου ἴσως (**εἰκ. 5**)· ἰωνικὴν κεφαλὴν τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος (**εἰκ. 6**)· πλαστικὸν ἀγγεῖον ἀρχαϊκὸν ὑπὸ μορφὴν βατράχου (**εἰκ. 7**).

Εἰκ. 7. Πήλινον ἀγγεῖον ὑπὸ μορφὴν βατράχου.

2) Ὀστιείνα, ἕξ ὧν ἀπεικονίζομεν θελκτικὴν μικρὰν περιστερὰν τοῦ πρωΐμου 7^{ου} αἰῶνος π. Χ. (εἰκ. 3β).

3) *Τεμάχια ἀγγείων ἐκ fayence.*

4) *Σκαρβατοί* τινες.

5) *Χάλκινα*: βέλη, πόρπαι, ὀμφαλωτὴ φιάλη κλπ.

Τὸ ὄνομα τῆς θεότητος τοῦ ἱεροῦ παραμένει ἀβέβαιον, ἀλλ' οὔτε ἡ μελέτη τῶν πολυαρίθμων εὐρημάτων οὔτε ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ ἐτελείωσεν ἀκόμη.

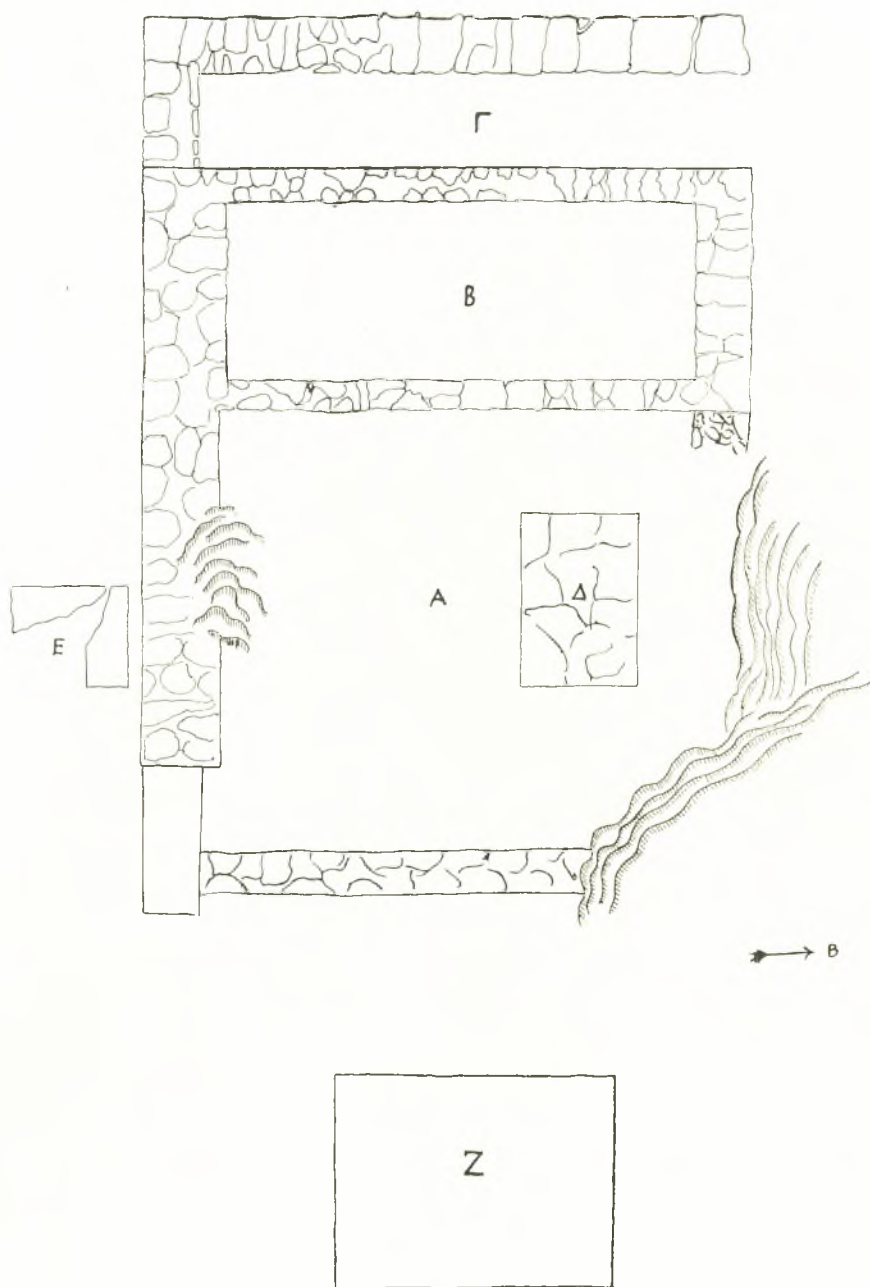
ΧΡΙΣΤΟΣ Ι. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

12. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΙΚΑΡΙΑΙ

Ἄνασκαφὴ ἐπεχειρήθη ἐφέτος εἰς τὴν παραλιακὴν θέσιν «Νᾶς», εἰς τὸ ΒΔ μέρος τῆς νήσου, εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ὀρμίσκου τοῦ Ἀρμενιστῆ. Καὶ εἶχον μὲν ἀρχικῶς ὑπ' ὄψιν νὰ ἐπιχειρήσω ἐρεύνας καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς νήσου, ἀνασταλείσης ὁμως ἐν τῷ μεταξὺ λόγῳ τῶν περιστάσεων τῆς ἀδείας μου, περιορίσθην μόνον εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Νᾶ, ὅπου, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνασκάψω εἰ μὴ μόνον ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 30^{ης} Αὐγούστου μέχρι τῆς 2^{ας} Σεπτεμβρίου χρησιμοποιοῦσας καθημερινῶς 17 ἕως 20 ἐργάτας.

Ἐκ τῶν ἐνεργηθειῶν πέρουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν εἶχε διαπιστωθῆ ἡ ὑπαρξίς ἱεροῦ, τὴν ταύτισιν δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου πρὸς τὸ γνωστὸν ἐκ τῶν γραπτῶν πηγῶν (Στράβων 14, 1, 19. Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. 3, 4) ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος καθίστα πιθανωτάτην ἡ ὑπαρξίς μεταγενεστέρως ἐπιγραφῆς (3^{ου}—4^{ου} αἰ. μ.Χ.) μνημονευούσης τὴν Ταυροπόλον Ἄρτεμιν, ἐντετοιχισμένης ἐντὸς ἐκκλησίας παρὰ τὴν θέσιν Γιαλισκάρι (βλ. ἐκθεσίαν ἀνασκαφῶν 1938, δημοσιευομένην ἀμέσως κατωτέρω). Κατὰ τὰς ἐφετινὰς ἀνασκαφὰς ἡ ταύτισις πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος κατέστη βεβαία διὰ τῆς ἀνευρέσεως ὀστράκου ἀγγείου φέροντος κεχαραγμένην ἐπιγραφὴν ἀναθηματικὴν εἰς τὴν Ἄρτεμιν Τ]ΑΥΡΟΠ[όλον (βλ. κατωτέρω).

Τὸ ἱερὸν περιορίζεται πρὸς Α ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Χάλαρη, βαθυνομένου εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ καθισταμένου πλωτοῦ ὑπὸ λέμβου, καὶ ὑπὸ τοῦ ὀρίζοντος αὐτὸν μεσαιωνικοῦ τοίχου (προφανῶς μόλου), πρὸς Β δὲ φθάνει μέχρι τοῦ χεῖλους ἀποτόμων βράχων, οἵτινες ὑψοῦνται σήμερον 4—5 μ. ὑπὲρ τὴν ἄμμον καὶ μέχρι τῶν ὀπίων θὰ ἔφθανεν ἀσφαλῶς ἡ θάλασσα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Πρὸς Δ καὶ Ν ὑψοῦνται αἱ κλιτύες τῶν βουνῶν

Εἰκ. 1. Κάτωφιν βορείου οἰκοδομήματος.

τῆς Προϊσπέρας, ὅλον δὲ τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ ἱεροῦ δεικνύει ἐλαφρὰν κλίσιν ἀπὸ Δ πρὸς Α. Τὸ ἱερὸν θὰ ἐπεξετείνεται ἐπὶ πολὺ πρὸς Δ καὶ Ν, διότι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν κλιτύων μέχρις ἀρκετοῦ ὕψους καὶ εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν τοῖχοι ἑλληνικῆς τοιχοδομίας. Πρὸ χειρὸς σκαφή εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς τοιούτου τοίχου ἔφερον εἰς φῶς μόνον ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων κοινῆς χρήσεως.

Ἡ ἀνασκαφή ἤρchiσε περὶ τὰ δύο πέρυσιν ἀποκαλυφθέντα βάρθρα, ὅπου φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἱεροῦ, καὶ συστηματικώτερον ἀπὸ τῶν βράχων τοῦ βορείου τέρματος, ὅπου ἡ ἐπίχωσις ἦτο, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδά-

Εἰκ. 2. 1^{ος} καὶ 2^{ος} δυτικὸς τοῖχος τοῦ βορείου οἰκοδομήματος, ἀπὸ Ν.

φους, μηδαμινή. Οὕτως ἀπεκαλύφθησαν περὶ τὸ περυσινὸν μικρὸν βάρθρον τὰ θεμέλια οὐχὶ μικροῦ οἰκοδομήματος (16×11 μ.), τοῦ ὁποίου ἡ ΒΑ γωνία εἶναι κατεστραμμένη λόγῳ ὀλισθήσεως προφανῶς τῶν λίθων εἰς τὸ ἀπότομον ἐκεῖνο σημεῖον. **Εἰκ. 1.** Τὸ σχέδιον, ὡς καὶ τὸ τῆς εἰκ. 3, εἶναι πρόχειρον καὶ ἡ ἰχνογράφησις τῶν λίθων δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἐλήφθη ὁμως φροντὶς νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβὲς κατὰ τὰς ἀναλογίας. Οἱ τοῖχοι ἔχουσι κατασκευασθῆ ἔκ μικρῶν λίθων πελεκημένων μόνον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν καὶ συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους δι' ἄμμου (**εἰκ. 2**), εἶναι δὲ ἀνισοὶ κατὰ τὸ πλάτος, ἀπὸ 0,50 (3^{ος} τοῖχος ἐκ Δ) μέχρις 1,50 μ. (ἐγκάρσιος τοῖχος μετὰ τὸ 2^{ον} καὶ 3^{ον} ἐκ Δ), τῆς ἀνισότητος ταύτης δικαιολογουμένης λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους. Διάφορος εἶναι ἡ τοιχο-

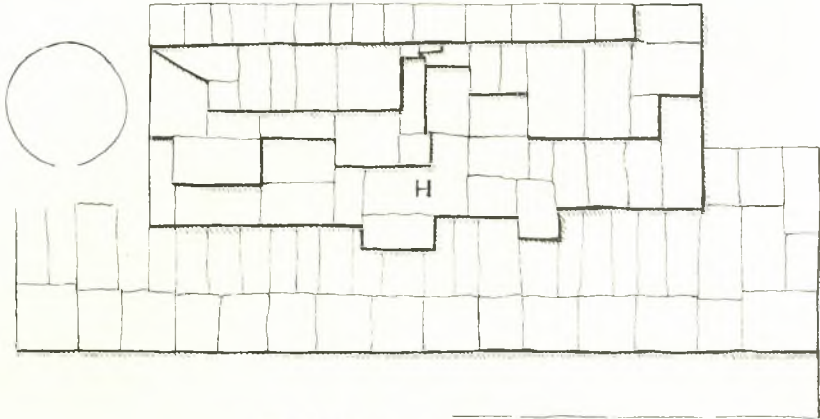
δομία τοῦ 1^{ον} ἐκ Δ τοίχου, περισσότερο ἀκανόνιστος καὶ ἀποτελουμένη ἐκ μεγαλύτερων λίθων· ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ τοίχος οὗτος προσαρμόζεται πρὸς τὸν ἕτερον (*εἰκ. 2*), φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ μεταγενεστέραν προσθήκην. Οἱ τοῖχοι σφίζονται καλῶς, μέχρις ὠρισμῆνης στρώσεως, μόνον δὲ ὁ Ν τοίχος, κατὰ τὸ μέσον περιῖπου αὐτοῦ, διακόπτεται ὑπὸ τοῦ αὐτοφουοῦς βράχου.

Ἀφαιρουμένης τῆς μεταγενεστέρας εἰς τὸ Δ μέρος προσθήκης (Γ), ἄγνωστον πότε καὶ διατι προστεθείσης, τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα παρουσιάζει κάτοψιν, ἣτις δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς κάτοψις ναοῦ ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς σηκοῦ (Α) καὶ ἑνὸς ὀπισθοδόμου ἢ ἀδύτου (Β). Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν καὶ πρὸ περαιτέρω συστηματικῆς ἀνασκαφῆς δὲν δύναται τοῦτο νὰ διατυπωθῆ μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος.

Δυστυχῶς καὶ τὰ εὐρήματα ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ μαρτυρήσωσι μετ' ἀσφαλείας οὔτε περὶ τοῦ προορισμοῦ οὔτε περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ οἰκοδομήματος τούτου. Ἡ ἐπίχωσις εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, πολὺ μικρὰ (40-50 ἐκ. κατὰ μέσον ὄρον) καὶ τεταραγμένη λόγῳ τῆς χρησιμοποίησεως πλησιέστατα ἀσβεστοκαμίνου. Λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπίχωσις ἦτο εἰς τὸ Δ μέρος μικροτέρα, ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ εὐρήματα ἦσαν ὀλίγα καὶ μᾶλλον ἀσημάντα· εἰς τὸ Α μέρος ἢ ἐπίχωσις ἦτο μεγαλύτερα, ὑπὸ δὲ τὴν νεωτάτην ἐπίχωσιν ἐκ χωμάτων προερχομένων κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐκ τῆς καμίνου διῆκεν ἐπίχωσις, ἣτις ἐφαίνετο ἀδιατάρακτος· εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ συγκεκριμένως ἐσωτερικῶς τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ κτιρίου τὰ εὐρήματα ἦσαν πολυαριθμότερα, κατὰ πλειονότητα ὄστρακα ἀρχαϊκῶν ἀγγείων καὶ χάλκιναι ἀρχαῖκαι πόρπαι, ἀλλὰ καὶ θραύσματα ρωμαϊκῶν λύχνων ἀποδεικνύοντα ὅτι οὔτε ἐκεῖ ἢ στρῶσις ἦτο ἀδιατάρακτος. Ἡ παλαιότερα ὀπωδῆποτε ἐπίχωσις αὕτη κατέληγεν εἰς μὲν τὸ Δ μέρος τοῦ «σηκοῦ» (Α) ἐπὶ τοῦ αὐτοφουοῦς βράχου, εἰς δὲ τὸ Α μέρος ἐπὶ στρώσεως ἀναμίκτου ἐκ χαλίκων καὶ ἄμμου, ἣτις προηγεῖτο τοῦ αὐτοφουοῦς βράχου, εἶχε δὲ τεθῆ ἐκεῖ βεβαίως πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους· ἐντὸς τῆς ἐκ χαλίκων ἐπιχώσεως ταύτης δὲν εὐρέθησαν εἰ μὴ λείψανα χαλκῶν τινῶν ἤλων.

Τὰ εὐρήματα ταῦτα δικαιολογοῦνται βεβαίως ἐντὸς ναοῦ· πρὸς ἐπίρρωσιν δὲ ἴσως τῆς τοιαύτης περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ οἰκοδομήματος εἰκασίας δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ παρὰ τὸν Ν τοίχον ὑπαρξίς θεμελίου ἀναθηματικοῦ βύθρου τετραπλεύρου ἀρχικῶς (*εἰκ. 1, E — 2,30 × 1,80 μ.*). Ἐὰν πράγματι δυνάμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸ Β οἰκοδόμημα τὸν ναόν, θὰ πρέπη τότε εἰς τὸ πρὸς Α τοῦ οἰκοδομήματος κτίσμα (5,00 × 3,70 μ.— *εἰκ. 1, Z*) τὸ ἀπέχον αὐτοῦ κατὰ 3.20 μ. ν' ἀναζητηθῆ ὁ βωμός. Εἶναι ἐκτισμένος διὰ μεγάλων ἐγχωρίων ἀσβεστολίθων, φθάνει δὲ κατὰ τὸ Ν αὐτοῦ σημεῖον εἰς ὕψος 1,75 μ. Δυστυχῶς καὶ τὰ περὶ τὸ κτίσμα τοῦτο εὐρήματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς διδάξωσι τίποτε περισσότερο, ἂν καὶ πρέπει νὰ

σημειωθῆ ὅτι τὰ εὐρήματα τῆς περυσινῆς δοκιμαστικῆς τάφρου ἐγένοντο εἰς ἐγγυτάτην ἀπόστασιν. Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως τοῦτο τὸ ἔδαφος δὲν κατέστη εἰσέτι δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῆ καλῶς, πρέπει ἐπομένως ἡ ὑπόθεσις τοῦ «βωμοῦ»

Εἰκ. 3. Κάτοπις νοτίου βάθρου.

Εἰκ. 4. Τὸ νότιον βάθρον, ἀπὸ Β.

νὰ διατυπωθῆ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιφυλακτικότητος μεθ' ἧς διετυπώθη καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ «ναοῦ».

Νοτίως τοῦ οἰκοδομήματος ἀνεσκάφησαν πληρέστερον τὰ θεμέλια κτίσματος («βάθρου»), τοῦ ὁποίου τρεῖς στρώσεις εἶχον ἀποκαλυφθῆ πέρυσι

(*εἰκ. 3*). Καὶ πρὸς Δ μὲν τὸ θεμέλιον φαίνεται ὅτι δὲν προχωρεῖ περαιτέρω· δοκιμαστικαὶ ἀνορύξεις εἰς ἀρκετὸν βάθος οὐδὲν ἔδειξαν. Πρὸς Α ὅμως ἀπεκαλύφθησαν ἕτεροι δύο κατώτεροι στρώσεις· ἡ πρώτη ἔχει πλάτος καὶ μῆκος σημαντικὸν ($14 \times 2,45$ μ., *εἰκ. 4*), ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων τετραπλευρῶν δόμων καὶ ἔχει, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀνωτέρας στρώσεις, κανονικὸν περιγγραμμᾶ· ἡ δὲ κατωτάτη στρώσις εἶναι στενωτέρα (1,15 μ.), δὲν ἀνεσκάφη ὅμως εἰσέτι καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος. Ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν ἐφανερῶθη ἐπίχωσις ἐξ ὑποκιτρίνου χώματος φαινομένη ἀδιατάρακτος, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρέθησαν πολλὰ ὄστρακα ἀρχαϊκῶν ἀγγείων (βλ. κατ.)· ἡ ἐξερεύνησις ὅμως τῆς ἐπιχώσεως ταύτης ἔπρεπε ν' ἀναβληθῆ διὰ τὴν προσεχῆ περίοδον τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ Β οἰκοδόμημα, τὸ «βάθρον» τοῦτο εἶναι ἐκτισμένον ἐξ ὀρθογωνίων πελεκητῶν πωρίνων λίθων ἐξ ὑπερύθρου πάρου τοῦ Γαλισκarioῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων, εἰς τὴν δευτέραν καὶ τὴν ἄνω στρώσιν παρεμβάλλονται καὶ τινες δόμοι μαρμάρου. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς τοιχοδομίας καὶ ἡ ὅλη ἐμφάνισις τοῦ θεμελίου τούτου μαρτυρεῖ ὅτι κατεσκευάσθη εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τοῦ Β οἰκοδομήματος· περὶ τοῦ προορισμοῦ ὅμως αὐτοῦ οὐδὲν δύναται εἰσέτι νὰ συναχθῆ.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Α' Μαρμάρια. Ἐκ τῶν μαρμαρίνων εὐρημάτων μνημονευτέα ἐν πρώτοις λείψανά τινα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν :

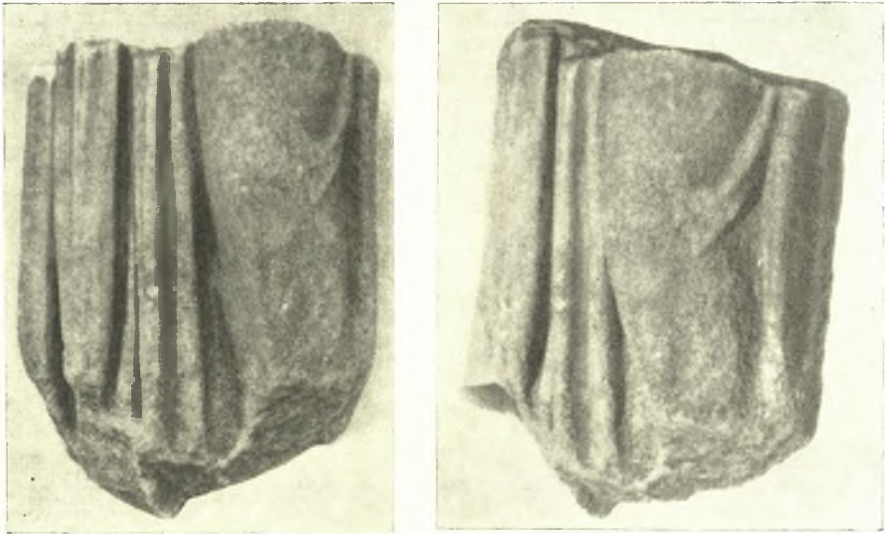
1. Σπόνδυλος δωρικοῦ κίονος· μεγίστη σφζομένη διάμ. 0,57, πάχος 0,23 μ. 24 ραβδώσεις. Ἐξήχθη ἐκ τοῦ πυθμένος τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὸ μεσαιωνικὸν τεῖχος.

2. Θραῦσμα ἰωνικοῦ κίονος. Εὐρέθη μεταξὺ τοῦ «βάθρου» καὶ τοῦ Β οἰκοδομήματος. Ἐκεῖ εὐρέθησαν ὁμοίως πλείστα μικρὰ θραύσματα ραβδώσεων ἐξ ἰωνικῶν κίωνων τῶν αὐτῶν ἀναλογιῶν πρὸς τὸ μεγαλύτερον θραῦσμα, τὰ μόνα, τὰ ὁποῖα ἀπέμειναν ἐκ τῆς τεμαχίσεως τῶν κίωνων διὰ τὴν τροφодοσίαν τῆς ἀβεστοκαμίνου.

3. Θραῦσμα φέρον λείψανον διακοσμήσεως ἐξ ἐλικῶν, 40×17 ἐκ. Ἐκ θριγκοῦ; Εὐρέθη παρὰ τὴν κάμινον ὁμοῦ μεθ' ἑτέρου παρομοίου μικροῦ θραύσματος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν μαρμαρίνων εὐρημάτων σπουδαιότερα εἶναι τὰ τεμάχια δύο ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἀμφοτέρω ἐντὸς τοῦ Β οἰκοδομήματος παρὰ τὸ πέρυσιν ἀποκαλυφθὲν μικρὸν βάθρον. Τὸ πρῶτον (*εἰκ. 5 - 6*) προέρχεται ἐξ ἀγαλματίου γυναικῶς· σφζεται μόνον τὸ κάτω μέρος τῶν ποδῶν ἀπὸ τοῦ μέσου περιπίου τοῦ μηροῦ, ὕψος 23, πλ. 18 ἐκ. Ἡ τεχνουργία καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῆς ἐπιφανείας ἐνθυμίζουσι τὰ καλύτερα ἀπτικά ἔργα τῶν μετὰ

τὸν Παρθενῶνα χρόνων, μεταξύ δὲ αὐτῶν περισσότερο τὸ ἄγαλμα ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἐλευσίνας, Βr. Βr. 536, τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Μουσείου Ἀκροπόλεως 1336 καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ μικροῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως 2805+3029. Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευσίνας δύναται νὰ χρονολογηθῇ ἐκ τῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὸ ἐν Λούβρῳ ἀνάγλυφον τῶν ταμιῶν τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ 410/9 (Rumpf, JdI. 1925, 37) καὶ ὁλόκληρος ἡ ὁμάς κατ' ἀναλογίαν δύναται νὰ τεθῇ εἰς τοὺς μεταξύ τοῦ 410-400 χρόνους. Κοινὴν ἔχει ἡ ὁμάς αὕτη μετὰ

Εἰκ. 5. Τεμάχιον ἀγαλματίου γυναικός.

τοῦ ἀγαλματίου τῆς Ἰκαρίας καὶ τὴν διάταξιν τῶν πτυχώσεων τοῦ δεξιοῦ ποδός, αἵτινες πίπτουσιν ἀκανόνιστοι καὶ βαθεῖα ἐκμεταλλεῦμενοι τὴν ἀντίθεσιν τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιάς. Εἰς ἔργα τῆς προγενεστέρης δεκαετίας (420-410: ἀνάγλυφον Ἐλευσίνας 421/20· AM 1894 πίν. 7 κ. ἀ. κόρη Ἐρεχθίδου σύμπλεγμα Πρόκνης, Μουσ. Ἀκρ. 1358) αἱ πτυχώσεις τοῦ στηρίζοντος ποδός εἶναι ἀντιθέτως παράλληλοι καὶ κανονικαί· ἡ χαλάρωσις παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ 410/9 ἐν τῷ Λούβρῳ. Λόγῳ τῆς πρὸς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἐλευσίνας ὁμοιότητος αὐτοῦ τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον θὰ κατεσκευάσθη, ἐπομένως, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.

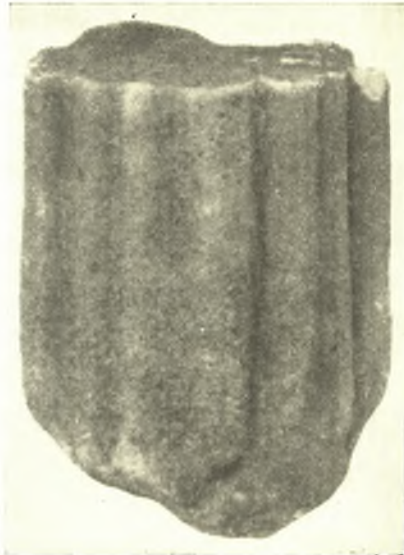
Τὸ δεύτερον τεμάχιον προέρχεται ἐξ ἀγάλματος πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων (εἰκ. 7—ὑψ. 29, πλ. 30 ἐκ.). Εἶναι δεξιὸν μέρος γυναικεῖου κορμοῦ,

ἀπὸ τῆς γενέσεως περίπου τοῦ λαίμοῦ μέχρι τῆς ὀσφύος, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένον. Φέρει χιτῶνα, σφύζεται δὲ ἐπὶ τῆς ὀσφύος ὁ ζωστήρ καὶ διήκων ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὀσφὺν τελαμών, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀναγνωρίζεται τὸ ἄγαλμα ὡς ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, βεβαίως ἀφιέρωμα ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ ἂν πρόκειται περὶ ἀντιγράφου κλασσικοῦ τινὸς ἔργου, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους (ἴσως τὸν 2^{ον} μ. Χ. αἰῶνα).

Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὐρέθησαν πολλὰ θαύσματα πτυχώσεων (ἀνηκουσῶν εἰς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος;) καὶ ἄλλα τινὰ ἐκ μικροτέρων ἀγαλματίων (θαύσματα βραχιόνων κ.ἄ.). Ἰδιαιτέρως ἀξίζει νὰ σημειωθῆ τμῆμα μικρᾶς βάσεως μεταγενεστέρων χρόνων (ὑψ. 8,5, πλ. 9,5 ἐκ.) μετὰ τῆς διακοσμῆσεως ἀνθεμίων καὶ ἀστραγάλου.

Β' Χαλκίνα ἀντικείμενα εὐρέθησαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ «σηκοῦ» τοῦ Β οἰκοδομήματος ὑπὲρ τὴν στρῶσιν τῶν χαλίκων. Εἶναι πόρπαι καὶ περόναι ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς (*εἰκ. 8*). Ἰδιαιτέρας προσοχῆς δικαιούται ἡ περόνη ἢ φέρουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικρὸν ὀκλαδὸν καθήμενον λέοντα.

Γ' Ὀστράκα ἀγγείων εὐρέθησαν πολυπληθῆ, κυρίως ἐντὸς τοῦ «σηκοῦ» τοῦ Β οἰκοδομήματος, ἐσωτερικῶς τῆς ΝΑ αὐτοῦ γωνίας (οἰκ.), ἐντὸς τῆς ἀδιαταράκτου ἐπιχώσεως παρὰ τὴν τελευταίαν στρῶσιν τοῦ Ν «βάθρου» (ἐπιχ.), ὀλίγα δὲ καὶ ἐντὸς τῆς παρὰ τὸ Β οἰκοδομημα δοκιμαστικῆς τάφρου (τάφρ.). Προέρχονται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐξ ἐργαστηρίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀντιπροσωπεύονται ὅμως καὶ κυκλαδικὰ τινὰ ἐργαστήρια εἰς μικρότερον βαθμόν. Τὰ δυνάμενα νὰ χρονολογηθοῦν (πλὴν ἑνὸς ὑστερογεωμετρικοῦ) τοποθετοῦνται κυρίως εἰς τὸ α' ἡμισυ τοῦ 6^{ου} καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 7^{ου} αἰῶνος. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 6^{ου} αἰῶνος εἰσάγονται τὰ προϊόντα τῆς ἀττικῆς κεραμικῆς, δείγματα δὲ αὐτῆς ἀπαντῶσι μέχρι περίπου τῶν μέσων τοῦ 5^{ου}. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παντελῆς σχεδὸν ἔλλειψις κορινθιακῶν ὀστράκων. Ἡ ἑλληνιστικὴ καὶ ἡ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἀντιπροσωπεύονται ἐπίσης δι' ὀστράκων καὶ τεμαχίων λύχνων.

Εἰκ. 6. Τεμάχιον ἀγαλματίου γυναικῆς.
Ὅπισθία ὄψις.

Ἐκ τῶν ἐργαστηρίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὰ πολυαριθμότερα ὄστρακα ἀνήκουν εἰς τὸ ροδιακόν:

1. (οἰκ.) Τεμάχιον τριῶν θραυσμάτων, 10×7 ἐκ. (εἰκ. 9). Ἐμπρόσθιον τμήμα βόσκοντος αἰγάγρου ἄνω λείψανον ζώνης ἐκ γλωσσοειδῶν κοσμημάτων. Προέρχεται πιθανώτατα οὐχὶ ἐξ οἰνοχόης, ἀλλ' ἐκ δίνου, ὡς ὁ τοῦ Βρετ. Μουσείου, Kinch, Vroulia εἰκ. 73, JHS. 44, 1924, 195 εἰκ. 22.— Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐλίχρισμα λευκοκίτρινον· ἡ βαφὴ καστονόχρους· ἐρυθρὸν χρῶμα

ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ ἐνὸς γλωσσοειδοῦς κοσμήματος καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ζῴου.

Εἰκ. 7. Τεμάχιον ἀγάλματος Ἀρτέμιδος.

2. (ἐπιχ.) Τεμάχιον μεγάλου σκύφου ἀπρητισμένον ἐκ πολλῶν θραυσμάτων (εἰκ. 10) (ὑπάρχουν καίτινα ἄλλα μὴ προσαρμοζόμενα θραύσματα). 20×13 ἐκ. (τοῦ ὄλου σκύφου ἢ διάμ. θὰ ἦτο 30, τὸ δὲ ὕψος 15 ἐκ. περίπου).— Τρεῖς ζῶναι: βόσκοντες αἰγάγροι— ἄνθη καὶ κάλυκες λωτοῦ— ἀκτίνες. Αἱ ζῶναι χωρίζονται διὰ πλατειῶν ταινιῶν ἐκ τῆς αὐτῆς βαφῆς, ἐφ' ἧς

ἐπιτίθεται ἄλλη στενωτέρα λευκὴ-ἐρυθρὰ-λευκὴ. Δεξιὰ εἰς τὴν ἄνω ζώνην τμήμα ἀνοικτοῦ ἀνθεμίου, προφανῶς περὶ τὴν λαβὴν.— Πηλὸς ἐρυθρωπός· λείψανα ἐπιχρίσματος κακῶς διατηρουμένου· βαφὴ καστονόχρους ἄνευ ἐπιτιθεμένου ἐτέρου χρώματος. Ἐσωτερικῶς ὁ σκύφος φέρει γάνωμα, ἐφ' οὗ εἰς δύο σημεῖα διήκει γραμμὴ λευκὴ-ἐρυθρὰ-λευκὴ, ὡς ἐπὶ τῶν ἔξωτερικῶν ταινιῶν.

3. (ἐπιχ.) Θραῦσμα παρομοίου σκύφου· τμήμα τοῦ ἄνω χεῖλους παρὰ τὴν λαβὴν, 6×4 ἐκ. Λείψανα παρομοίου ἀνθεμίου. Ἐσωτερικῶς λείψανα ἐγκαράτου ζώνης ἀνθέων καὶ καλύκων λωτοῦ μετὰ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπιτιθεμένου ἐπὶ τοῦ γανώματος. Ὅμοίως μεταξὺ τῆς ζώνης ταύτης καὶ μιᾶς λωρίδος μόνον μετὰ γανώματος ἀμέσως ὑπὸ τὸ χεῖλος τρεῖς στεναὶ γραμμαὶ μετὰ ἐπιτιθεμένου λευκοῦ, μεταξὺ δὲ αὐτῶν δύο πλατύτεραι γραμμαὶ μετὰ ἐπιτιθεμένου ἐρυθροῦ χρώματος.— Πηλὸς ἐρυθρωπός· βαφὴ καστανόχρους· ἔξωτερικῶς ἐλίχρισμα.

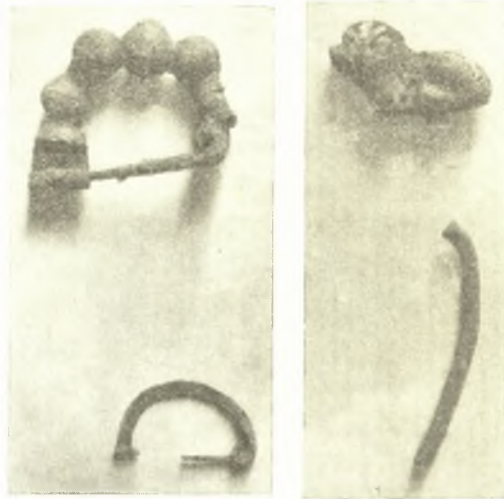
4. (ἐπιχ.) Θραῦσμα ροδιακῆς ὑψίποδος κύλικος. Σφύζεται κυρίως μέρος τοῦ κρασπέδου μετὰ παραστάσεως μαιάνδρου — πρβλ. Δέλος XVII πίν. 43, 21 καὶ 22, καὶ ΑΔ 2, 205 εἰκ. 40 (ἐκ Χίου). — Πηλὸς ἐρυθρωπὸς ἐπίχρισμα φαιόν· βαφὴ μελανή.

5. (ἐπιχ.) Ἐν περαιτέρω μικρότερον θραῦσμα παρομοίας κύλικος. — Πηλὸς ἐρυθρωπὸς ἐπίχρισμα λευκοκίτρινον· ἐρυθρὸν χρῶμα.

Ὅσον καὶ ἂν τὸ τεμάχιον ἀρ. 1 (εἰκ. 9) εἶναι μικρὸν, φαίνεται ὁμως προγενέστερον τῶν λοιπῶν. Ἄνήκει εἰς τὴν ἀκμάζουσαν φάσιν τῆς τεχνοτροπίας τῶν «καμειρικῶν» οἰνοχοῶν (Price, *East Greek Pottery* σ. 14, VI, style A. Rumpf, *JdI.* 1933. πρβλ. καὶ R. M. Cook, *BSA.* 1934 σ. 2 ὑποσ. 1) ἤτοι εἰς τὸν 7^{ον} εἰσέτι αἰῶνα, ἴσως εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον αὐτοῦ.

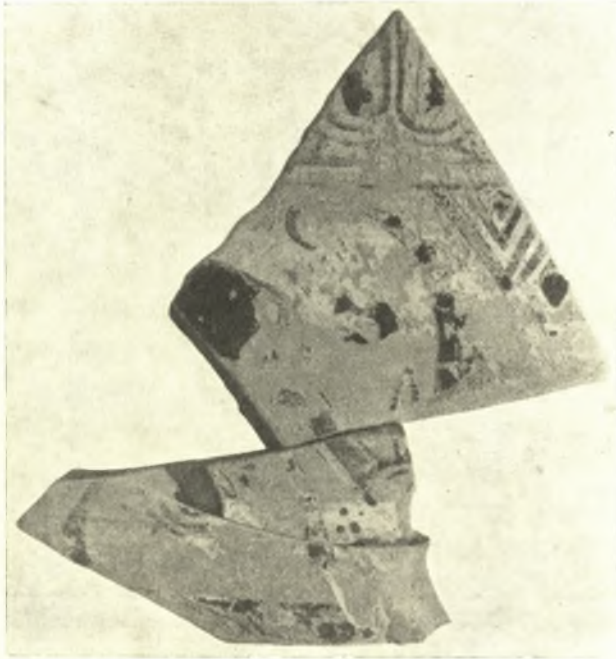
Ὁ σκύφος (εἰκ. 10) εἶναι ἀσφαλῶς μεταγενέστερος· μολονότι οἱ αἰγαγροὶ εἶναι ἐσχεδιασμένοι κατὰ τὴν παλαιὰν ἄνευ χαράξεως τεχνικὴν, ἢ νέα τεχνικὴ θὰ εἶχεν ἤδη ἀναφανῆ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα

καθ' οὗς χρόνους κατεσκευάσθη ὁ σκύφος. Οἱ παραπληρωματικοὶ ρόδακες εἶναι ἀμελῶς ἐσχεδιασμένοι, οἱ δὲ αἰγαγροὶ τῆς ἄνω ζώνης ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς οἰνοχόης τῆς Ὁξφόρδης, CVA 2, *East Greek* πίν. 2, 4 6. Ἄνθη δὲ καὶ κάλυκας λωτοῦ παρομοίας τεχνοτροπίας ἀνευρίσκομεν π.χ. εἰς τὸν δῖνον τοῦ Λούβρου Ε 659, *Mon. Piot* 1 πίν. 4, Buschor, *Griechische Vasenmalerei*?, 78 εἰκ. 58, τὸν ὁποῖον ἡ Price (κείμενον εἰς CVA ἔ. ἀ.) θεωρεῖ προελθόντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου μετὰ τῆς οἰνοχόης τῆς Ὁξφόρδης καὶ ἑνὸς ἀμφορέως ἐν Λενινγκράδ ἐκ Berezan, AA 1914, 239 (πρβλ. καὶ Rumpf, *JdI.* 1933, 82 III i). Πάντα τὰ παραδείγματα ταῦτα παρουσιάζουν εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας ζώνας τὴν νέαν τεχνικὴν τῆς χαράξεως (Rumpf ἔ. ἀ. Κατηγορία τοῦ Εὐφόρβου, III ἀγγεῖα μικτῆς τεχνικῆς). Ἡ χρονολόγησις ὑπὸ τῆς Price, *East Greek Pottery* σ. 15 (style B) εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 7^{ου} αἰῶνος φαίνεται σήμερον μᾶλλον πρῶιμος (πρβ. καὶ R. M. Cook, *BSA.* 1934 σ. 2 ὑποσημ. 1). Διὰ τῶν ἰταλικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ρόδῳ, κατὰ τὰς ὁποίας ἤλθον

Εἰκ. 8. Χαλκᾶ εὐρήματα.

εἰς φῶς εὐρήματα ἐκ τάφων δυνάμενα ὀπωσδήποτε νὰ χρονολογηθῶσιν, ἀπεκτίσαμεν μερικὰ σταθερὰ σημεῖα εἰς τὴν ἄλλως ἀβεβαίαν χρονολογίαν τῶν ροδιακῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀνατολικῶν ἀγγείων (βλ. Rumpf, JdI. 1933, 55 κ.ἑ. καὶ E. Homann-Wedeking, Archaische Vasenornamentik, 1938, σ. 14). Ὁ ἡμέτερος σκύφος ἀνήκει εἰς τὴν δμάδα R τοῦ Wedeking (ἔ. ἀ. σ. 17), ὁμοιάζων περισσότερον πρὸς τὰ πρωιμότερα αὐτῆς παραδείγματα.

Εἰκ. 9. Τεμάχιον ἐξ ἀγγείου ροδιακοῦ.

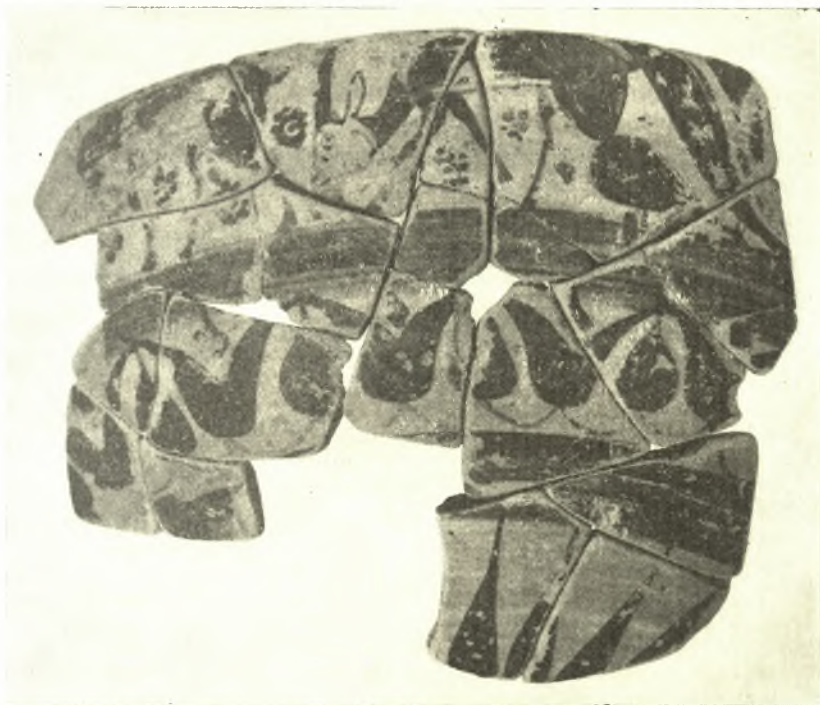
Δὲν ἀπέχομεν ἴσως πολὺ τοῦ ὀρθοῦ ἀν χρονολογήσωμεν αὐτὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

Πρὸς τὴν μεταγενεστέραν ταύτην δμάδα πλησιάζει τὸν σκύφον καὶ ἕτερον στοιχεῖον, τὸ ἀνθέμιον μὲ τὰ ἀνοικτὰ φύλλα παρὰ τὴν λαβὴν, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα τῆς δμάδος ταύτης. Π. χ. JdI. 1933, 79 κ.ἑ. IIIa 1-5.9.10., f 15.18.19 καὶ JHS. 44, 1924, πίν. 8-11. Καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σκύφου, σπάνιον εἰς τὴν παλαιὰν κεραμεικὴν τῆς Ρόδου καθίσταται σύνηθες ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} αἰῶνος (R. M. Cook, BSA ἔ.ἀ.).

Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς περίπου εἶναι καὶ τὸ θραῦσμα σκύφου ἀρ. 3. Ἐδῶ ἄλλωστε ἡ τεχνικὴ τῆς χαραξέως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀνθέων καὶ

καλύκων λωτοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ζώνη δὲν εἶναι ἀσυνήθης εἰς ροδιακὰ ἀγγεῖα, πρβλ. JHS. 44, 1924, 191 εἰκ. 18 καὶ 197 εἰκ. 27. Boston, Fairbanks πίν. 36, ἀρ. 328, 1-3 («with white and red added»). Naucratis I πίν. 7, 8.9.

Ὡς παράρτημα τῶν ροδιακῶν ὀστράκων ἄς ἀνεφερθῆ καὶ ἐν προερχόμενον ἐξ ἀγγείου τοῦ τύπου τῆς Φικελλούρας:

Εἰκ. 10. Τεμάχιον ροδιακοῦ σκύφου.

(οἰκ.) Θραῦσμα μείζονος ἀγγείου, 5 ἐκ.—Λεῖψανα μηνίσκων ὑπὸ ζώνην μετὰ γλωσσοειδῶν κοσμημάτων.— Πηλὸς ἐρυθρὸς ἐπίχρισμα λευκοκίτρινον βαφή πορτοκαλλόχρους.

Ὑπάρχει καὶ ἐν μικρότερον θραῦσμα ἀγγείου τοῦ ἰδίου πιθανῶς ἐργαστηρίου. Ἴσως δὲ εἰς τὸν τύπον τῆς Φικελλούρας ν' ἀνάγεται καὶ τὸ ἐπόμενον θραῦσμα (εἰκ. 11α):

(ἐπιχ.) 4,5 × 3,5 ἐκ. Ὑπὸ ζώνην ἀμελῶς ἐσχεδιασμένων γλωσσοειδῶν κοσμημάτων λεῖψανα τῆς ράχως, τῶν κεράτων καὶ τοῦ ὠτὸς βόσκοντος

αἰγάγρου. Εἰς τὴν ἀνωτάτην ζώνην τὸ κάτω μέρος μηνίσκων; — Πηλὸς ὑποκίτρινος ἐπίχρσιμα λευκοκίτρινον βαφή μέλαινα.

Σχετικῶς πολλὰ εἶναι καὶ τὰ θραύσματα ἀγγείων ναυκρατικῶν προερχομένων ἀσφαλῶς ἐκ τῆς γειτονικῆς Χίου. Ἡ Ἰκαρία ἄλλωστε καὶ σήμερον εἰσέτι, παρὰ τὴν διοικητικὴν αὐτῆς ὑπαγωγὴν εἰς τὴν Σάμον, κατὰ δὲ τὴν Τουρκοκρατίαν πολὺ περισσότερον, ἐπεκονιώνει ἐμπορικῶς καὶ ἄλλως ἀφ' ἐνὸς μὲν καὶ κυρίως μετὰ τῆς Χίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῶν Δωδεκανήσων. Δυστυχῶς τὰ τεμάχια τῶν «ναυκρατικῶν» αὐτῶν ἀγγείων εἶναι τελείως κατεστραμμένα, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἠκολούθησε καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διεκρίνετο κεφαλὴ λέοντος λεπτότατα ἐσχεδιασμένη.

Ἐκ τῶν κυκλαδικῶν ἐργαστηρίων ὑπάρχει ἐν θραῦσμα μηλιακοῦ πίνακος (*εἰκ. 11γ*) μετὰ διακοσμῆσεως σπειρῶν συνδεομένων διὰ δικτυωτοῦ, ὡς Délos X πίν. 2,18.22 καὶ 4,28:

(ἐπιχ.) 9,5 × 8,5 ἐκ. — Πηλὸς ἐρυθρωπός, ἐπίχρσιμα λευκοκίτρινον, βαφή μέλαινα· ἡ γραμμὴ ἢ συνδέουσα τὰς δύο σπείρας ἐρυθρά. Ἐσωτερικῶς ταινίαι βαφῆς τιθέμεναι ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πηλοῦ. Ἄνω λείψανον τῆς λαβῆς.

Ἵσως κυκλαδικῆς προελεύσεως νὰ εἶναι καὶ ἐν γεωμετρικῶν θραῦσμα (*εἰκ. 11β*) (εὐρέθη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος):

Θραῦσμα μεγάλου ἀγγείου, 6 × 6 ἐκ. — Γραμμαὶ καὶ σειραὶ ρόμβων. — Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος μετὰ μαρμαρυγῶν (mica) ἄνευ ἐπιχρίσματος· ἐσωτερικῶς ἐπιτόλαιον γάνωμα.

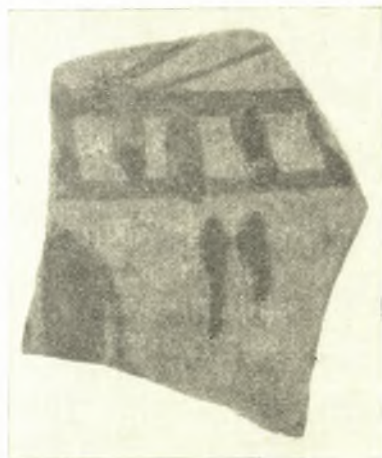
Ὅμοιάζει πρὸς τὸ θραῦσμα Délos XV, Ac 5 πίν. 53 A 1 (ἐργαστήριον Πάρου); ἀλλὰ καὶ ὁ πηλὸς μετὰ τῶν μαρμαρυγῶν φαίνεται κυκλαδικός. Ὅμοίως κυκλαδικὸν φαίνεται καὶ ἕτερον θραῦσμα:

(ἐπιχ.) Θραῦσμα ἐκ χείλους. — Τεθλασμένη γραμμὴ ἐντὸς εὐθειῶν. — Πηλὸς ὑποκίτρινος· βαφή μελανή (διαλελυμένη)· ἐσωτερικῶς ἐπιμελὲς γάνωμα.

Θραύσματα ἀγγείων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πολλὰ ἄνευ παραστάσεων ἢ διακοσμῆσεως, τὰ ὅποια ὅμως ἀναγνωρίζονται ὡς ἀναμφισβητήτως ἰωνικὰ λόγω τοῦ ἐπιχρίσματος καὶ ἄλλων χαρακτηριστικῶν. Πιθανὸν μεταξὺ αὐτῶν νὰ ὑπάρχουν καὶ τινὰ ἐξ ἐπιτοπίων ἐργαστηρίων, ἰδίως τινὰ ἐκ πηλοῦ ἰδιαζόντως ἐρυθροῦ μετὰ ἐρυθροῦ ὁμοίως ἐπιχρίσματος καὶ χρώματος, διότι ἀγγεῖα ἐκ παρομοίου πηλοῦ μεταγενέστερα (5^{ον} — 4^{ον} αἰῶνος) εὐρέθησαν πολλὰ πέρυσι κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τάφων. Μεταξὺ τῶν ἰωνικῶν θραυσμάτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τινὰ ἐξ ἰωνικῶν σκύφων καὶ ἕτερον ἐκ λεπτῆς ἰωνικῆς κύλικος τοῦ τύπου τῶν ἐλασσόνων τεχνιτῶν, ὡς AM 1934, Beilage VI 13 (Kunze).

Κορινθιακὰ ὄστρακα δὲν παρουσίασεν ἡ ἀνασκαφὴ εἰ μὴ ἀμφίβολα τινὰ καὶ ἀσήμαντα, οὐδόπως δὲ λακωνικά. Ἀττικὰ εὐρέθησαν πολλὰ ἐντὸς

τῆς δοκιμαστικῆς τάφρου παρὰ τὸ Β οἰκοδόμημα· τὰ πλείστα εἶναι ἀπλῶς μελαμβαφῆ καὶ προέρχονται ἐκ κυλίκων. Ἐν τοιοῦτο θραῦσμα πνθμένος κύλικος παρουσιάζει τμῆμα ἐρυθρομόρφου παραστάσεως: χεῖρα ἀπὸ τοῦ

α

β

γ

δ

Εἰκ. 11. Θραύσματα ἀγγείων.

βραχίονος βαστάζουσιν ἀντικείμενον (ράβδον; θύρσον;) ἀνῆκον, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνη τις, εἰς τὸ δεῦτερον τέταρτον τοῦ 5^{ου} αἰῶνος. Ἄτερον μικρότερον θραῦμα μελανομόρφου κύλικος (προσερχόμενον ἐκ τοῦ οἰκοδομή-

ματος) παρουσιάζει μέρος κεφαλῆς ἵππου λεπτῶς ἐσχεδιασμένης. Τέλος ἐκ τῆς τάφρου προέρχεται θραῦσμα ἀττικῆς κύλικος φέρον κεχαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν: Τ|ΑΥΡΟΠ|όλωφ (εἰκ. 11δ), δι' ἧς κατέστη πλέον ἀσφαλῆς ἡ ταύτισις τοῦ ἀνασκαπτομένου ἱεροῦ πρὸς τὸ μνημονευόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Ταυροπόλου ἐν Ἰκάρῳ (βλ. ἄνωτ.). Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων ὑποδηλοῖ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.

Πλὴν τοῦ Β οἰκοδομήματος καὶ τοῦ «βάθρου» ἐγένετο δοκιμαστικῶς

ἀνασκαφὴ καὶ ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ «βάθρου», ὅπου ἐφαίνετο ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν ἡ ἀρχὴ τοίχου. Πράγματι ἀπεκαλύφθη τοῖχος μῆκ. 6-7 μ. καμπτόμενος κατὰ μὲν τὴν Β ἄκρην πρὸς Δ, κατὰ δὲ τὴν Ν πρὸς Α. Τοῖχοι ὑπάρχουσι καθ' ὅλας τὰς ΝΔ κλιτύς, ἄλλοι ἐμφανεῖς καὶ ἄλλοι κεχωσμένοι παρουσιάζοντες περίπου τὴν αὐτὴν, τοιχοδομίαν. Ἴσως νὰ εἶναι ἀναλημματικοὶ λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς κλίσεως τῶν κλιτύων. Παρὰ τὸν ἀνασκαφέντα εὐρέθη πλῆθος ὀστράκων ἑλληνιστικῶν, ὧς δεικνύουν αἱ διατομαὶ αὐτῶν, καὶ τινὰ θραύσματα μεγαρικῶν σκύφων. Τὸ

Εἰκ. 12. Κεφαλὴ ἑλληνιστικοῦ ἀγαλματίου.

σημαντικώτερον εὑρημα εἶναι ἡ ἑλληνιστικὴ κεφαλὴ ἐκ πηλίνου ἀγαλματίου τῆς εἰκ. 12.

ΛΙΝΟΣ Ν ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΙΚΑΡΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1938¹

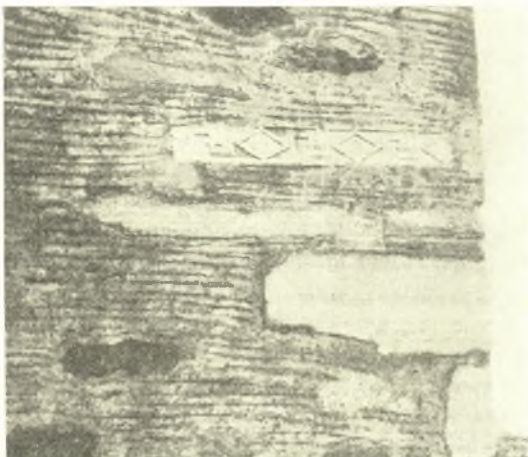
Εἰς τρία σημεῖα τῆς νήσου ἐπεχείρησα ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας: 1) εἰς τὸ χωρίον Κάμπος ἀπέχον ἡμίωρον πρὸς Δ τοῦ Εὐδήλου, 2) εἰς τὸ χωρίον Ράχες, ὅπου μοῦ ὑπεδείχθη ἡ ὑπαρξίς ἀρχαίων τάφων καὶ 3) εἰς τὴν τοποθεσίαν Νᾶς ἐπὶ τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς νήσου, ἡμίσειαν ὄραν πρὸς Δ τοῦ ὄρου τοῦ Ἀρμενιστῆ.

1. *Ἐρευναί ἐν Κάμπῳ*. Τὸ μικρὸν χωρίον Κάμπος, ἀπέχον ὀλίγα λεπτὰ ἀπὸ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ χειμάρρου τῆς εὐφόρου κοιλάδος τῆς Μεσσαριάς παρέχει ἔξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον: εἰς πλείστας οἰκίας ὑπάρχουν ἐντετοιχισμένα ἀρχαῖα μάρμαρα, ἥτοι μέλη ἀρχιτεκτονικά, ἐπιγραφαί, ἀλλὰ καὶ ἀνάγλυφα, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο ἐπιτύμβια ἀξιολογώτατα, τὸ ἓν τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου}, τὸ δὲ δεύτερον τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος, δυστυχῶς ὄχι ἀκέραια. Εἶναι ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως Οἰνός τῆς ἀναφερομένης εἰς τοὺς καταλόγους πληρωμῆς τοῦ συμμαχικοῦ φόρου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους («Οἰναῖοι καὶ Θερμαῖοι ἐν Ἰκάρῳ» IG ed. min. 191 κέ.), ὡς ἤδη καὶ ἄλλοι εἶχον εἰκάσει (Bürchner ἐν RE), ἀπεδείχθη δὲ ὀριστικῶς διὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐπιγραφῆς «οἰκοῦντες Οἰνῆν» τῆς εὐρεθείσης αὐτόθι ὑπὸ τοῦ τότε Ἐφόρου Δ. Εὐαγγελίδου (Α. Δ. 4, 1918, Παράρτ. σ. 45).

Πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως ἐστράφησαν αἱ ἔρευναί μου εἰς τὸν Κάμπον. Ἐρεῦνησα πρῶτον τὸν λόφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἐνδιαφέρουσα, προφανῶς μεσοβυζαντινὴ, ἐκκλησία τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἣτις ἔχει ἐγερθῆ ἐπὶ θεμελίων προγενεστέρας βασιλικῆς πολὺ μεγαλυτέρων διαστάσεων (σφύζονται καὶ λείψανα μωσαϊκῶν δαπέδου). Ὁλόκληρος ὁ λόφος τῆς ἁγίας Εἰρήνης (εὐρισκόμενος 500 καὶ πλέον μ. ἔσωτερικῶς τῆς θαλάσσης) καταλαμβάνεται ὑπὸ ἐρειπίων τοίχων βυζαντινῆς τοιχοδομίας (κτίσιμον διὰ «κουρασάνιου» ἢ «μπινιά» κατὰ τοὺς ἐγχωρίους) μαρτυροῦντα τὴν ὑπαρξίν ἐκεῖ ἀξιολόγου βυζαντινοῦ πολισματος: εἰς τὴν βυζαντινὴν πόλιν ἀνήκουν καὶ τὰ ἐρείπια μεγάλου κτίσματος εἰς τὴν Α πλευρὰν τοῦ λόφου, προσφυῶς καλούμενα «παλάτια», θεωρούμενα δὲ κακῶς, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὡς ὁ τόπος παραμονῆς τῶν ἐξοριζομένων τοῦ βασιλικοῦ γένους τοῦ Βυζαντίου: πρόκειται βεβαίως περὶ τῆς ἔδρας τοῦ Ἐπάρχου ἢ Διοικητοῦ τῆς πόλεως. Εἰς τὴν αὐτὴν βυζαντινὴν πόλιν ἀνήκουν καὶ τὰ «λουτρά» εἰς τοὺς Α πρόποδας τοῦ λόφου.

¹ Διὰ τὰς ἐπιχειρηθείσας κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1938 ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας εἶχε διαθέσει πίστωσιν ἐκ δρ. 1500 τὸ Ὑπουργεῖον Ὀργανισμῶν καὶ Παιδείας, πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ ὑπεβλήθη ἡ παροῦσα ἐκθεσις. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπὸ τοῦ 1939 τὰς δαπάνας τῶν ἀνασκαφῶν ἀνέλαβεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἐκρίθη σκόπιμον νὰ καταχωρισθῆ καὶ ἡ ἐκθεσις αὕτη ἐνταῦθα.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἁγίας Εἰρήνης οὐδαμοῦ εὐρέθησαν λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἡ ἀρνητικὴ αὕτη ἔκβασις τῶν ἐρευνῶν ἐν συνδυασμῶ πρὸς ἄλλας παρατηρήσεις ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως πρέπει νὰ ζητηθῇ ἄλλαχοῦ — σὺχὶ παρὰ τὴν βυζαντινὴν πόλιν καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον, ἀλλὰ κατωτέρω, πλησίον τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ κοιλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἄγουν αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις: 1) ὅτι ἀντιθέτως πρὸς

Εἰκ. 1. Ἐντετοιχισμένη ζωφόρος ἐν Κάμπῳ.

τὰς βυζαντινὰς καὶ τὰς ἐπὶ Τουρκοκρατίας πόλεις, αἱ ἀρχαῖαι συχνὰ εὐρίσκοντο πλησίον τῆς θαλάσσης, 2) τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ καθορισθὲν σημεῖον εὐρίσκονται ἐντοιχισμένα εἰς οἰκίας πολλὰ μέλη ἀρχιτεκτονικὰ προερχόμενα ἔξ οἰκοδομημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων περισσότερο ἀξιωμακτόνους εἶναι ζωφόρος κεκοσμημένη διὰ μαιάνδρου καὶ ροδάκων ἐντὸς ρόμβων (εἰκ. 1) (πλὴν δύο τεμαχίων ἐντετοιχισμένων αὐτόθι ὑπάρχουν καὶ δύο ἕτερα

τεμάχια τῆς αὐτῆς ζωφόρου εἰς οἰκίας ἐν Εὐδήλῳ), 3) ὅτι ἐκεῖ πλησίον εὐρέθη ἡ ἐπιγραφή (Σταματιάδης, Ἰκαριακὰ σ. 21) ἡ περιέχουσα κατάλογον ἐφήβων (2^{ος} αἰ. μ. Χ.) καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ μὴ ἐπιτύμβιοι, 4) ὅτι ἀντιθέτως αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀνάγλυφα τὰ ἐντετοιχισμένα ἢ ἀποκείμενα ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ Κάμπῳ προέρχονται ἅπαντα σχεδὸν ἐκ τάφων, οὐδὲν δὲ ἔξ οἰκοδομήματος, καὶ 5) αἱ πληροφορίες, ἃς ἔσχον παρὰ χωρικῶν, ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον εὐρεθῆ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο πολλοὶ κίονες καὶ μάρμαρα μεταφερθέντα εἰς Εὐδήλον ἢ ἄλλαχοῦ.

Τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀνάγλυφα τὰ ἐντετοιχισμένα ἐν τῷ χωρίῳ Κάμπῳ εἶναι ὅλα ἐπιτύμβια ἀποδεικνύει ὅτι οἱ τάφοι ἐξετείνοντο τοῦλάχιστον μέχρι τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ χωρίου. Πράγματι δέ, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἐντοπιῶν, καθ' ὅλας τὰς δυτικὰς ὑπαρξείας τῶν λόφων, ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ χωρίου, ἀνευρίσκονται συχνότατα τάφοι. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀδύνατον ἢ πόλις νὰ εἶχε τόσην ἔκτασιν, φαίνεται ὅτι κατωκεῖτο τὸ μέρος τοῦτο κατ' ἀρχαῖα διαστήματα ὑπὸ χωρικῶν, οἱ ὅποιοι καὶ ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς παρὰ τὰς οἰκίας των.

Δυστυχῶς εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις, ἡ ἀνασκαφὴ εἶναι δυσχερής· τὰ κτήματα εἶναι ἐντατικῶς καλλιεργημένα λόγῳ τῆς εὐφορίας τοῦ ἔδαφους καὶ αἱ προσχώσεις μεγάλαι. Οὐδαμοῦ ἠδυνήθηεν νὰ ἀνευρῶ λείψανον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὀδηγούμενος νὰ προβῶ ἔστω καὶ εἰς μικρὰν δοκιμαστικὴν σκαφήν.

Λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς περιοχῆς τῶν τάφων, καὶ ἡ ἀνασκαφὴ αὐτῶν δὲν ἦτο εὐχερής. Καθ' ὑπόδειξιν τῶν χωρικῶν ἠνοιξα ἓνα εἰς θέσιν Ζούδια ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ τοῦ Γ. Τσουνῆ. Ὁ τάφος εἶχε τὴν τυπικὴν μορφήν ὅλων τῶν ἐν Ἰκαρίᾳ τάφων (βλ. κατ.): αἱ παρυφαὶ ἐπενδύονται δι' ὀρθῶν πλακῶν ἐκ σχιστολίθου, τὸ ἔδαφος μένει ἄστρωτον, καλύπτεται δὲ ὁ τάφος δι' ὁμοίων πλακῶν τοποθετουμένων ἐγκαρσίως. Κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὸν ἀνασκαφέντα τάφον δὲν εἶχον χρησιμοποιηθῆ πλάκες διὰ τὰς στενὰς πλευράς, διότι τὸ ἔδαφος ἀπετελεῖτο ἐκ μαλακοῦ βράχου· αἱ πλάκες καλύψεως εἶχον ἀφαιρεθῆ, διότι ὁ τάφος εὐρίσκειτο σχεδὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἔδαφους.

Εἰκ. 2. Ἐκ τάφου ἐν Κάμπῳ.

Κατεύθυνσιν εἶχεν ὁ τάφος περιπίου ἀπὸ Α πρὸς Δ, μῆκος 2 μ. πλ. 0,50, βάθος 0,50. Οὐδὲν ἵχνος ὀστῶν. Κατὰ τὸ μέσον (εἰς τὴν θέσιν περιπίου τῆς χειρὸς) εὐρέθησαν τὰ ἑξῆς:

1) ἔρυθρόμορφος ἀττικὴ λήκυθος, ὕψ. 18 ἐκ. (εἰκ. 2). Παρίσταται γυνὴ ἀποθέτουσα ταινίαν εἰς βωμόν· ἔργον μᾶλλον χειρωνακτικόν. Τὸ στόμιον καὶ ἡ λαβὴ ἀποκεκομμένα καὶ συγκεκολλημένα. Περὶ τὸ 450 π. Χ.

2) θραύσματα υαλίνης μικρᾶς οἰνοχόης μὴ ἀποτελουμένης ὀλοκλήρου· ὕψ. 10 ἐκ. περιπίου. Φέρει ταινίας ἕξ υαλίνης μάζης κυανοῦ καὶ κιτρίνου χρώματος. Προφανῶς ἕξ Αἰγύπτου.

Εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἔξω τοῦ προνάου κατὰ τὴν Ν γωνίαν, ἦτο κεχωσμένη εἰς τὴν γῆν σαρκοφάγος, τῆς ὁποίας δὲν ἐφαίνετο εἰ μὴ τὸ χεῖλος καὶ τὸ ἐσωτερικόν. Διὰ τῆς ἐκχωματώσεως ἀπεκαλύφθησαν ἡ μία μακρὰ καὶ ἡ μία στενὴ πλευρὰ (εἰκ. 3)· ἡ ἑτέρα στενὴ πλευρὰ εὐρίσκειται ὑπὸ τὸν τοῖχον τοῦ προνάου, ἡ δὲ ἑτέρα μακρὰ — ἀκόσμητος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας — ἐφάπτεται πρὸς τοῖχον, ὁ ὁποῖος εἶναι προφανῶς ὁ τοῖχος τοῦ μεσαίου κλίτους τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς. Ἡ σαρκοφάγος ἔχει μῆκος 2,10,

πλάτος 0,75 καὶ ὕψος 0,50 μ. Φέρει ἀνάγλυπτον διοκόσμησιν: πλοχοὺς ἀνθέων («γιρλάντες») λίαν ἐσχηματοποιημένους, ἀπὸ τῶν ὁποίων κρέματα ἀνὰ ἓν φύλλον κισσοῦ· εἰς τὴν μακρὰν πλευρὰν ὑπάρχουν τρεῖς πλοχοί, εἰς τὸ

Εἰκ. 3. Σαρκοφάγος εἰς τὴν ἀσλὴν τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

Εἰκ. 4. Ἐκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς τῆς σαρκοφάγου.

κενὸν δὲ τὸ σχηματιζόμενον ὑπὲρ αὐτὰ τοποθετεῖται ἀνὰ εἷς ῥόδαξ ἔχων δια-
μόρφωσιν περισσότερον πλαστικὴν· εἰς τὴν στενὴν πλευρὰν (μεθ' ἑνὸς μόνου
πλοχοῦ) τὴν θέσιν τοῦ ῥόδακος καταλαμβάνει κυκλωτερῆς ἔξοχῃ ἐπὶ τῆς ὁποίας

ἀνοίγονται ὀπαὶ διὰ τοὺς γόμφους, οἱ ὁποῖοι ἐβάσταζον τὸ κάλυμμα τῆς σαρκοφάγου. (Ὁμοίος τρόπος προσηλώσεως τοῦ καλύμματος καὶ εἰς τὴν σαρκοφάγον τοῦ Μουσείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Mendel ἀρ. 41, σελ. 147). Περὶ τὸν ρόδακα, εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν μέρος τῆς μακροῦς πλευρᾶς ἀπεκαλύφθη ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή (*εικ. 4*):

Ἐλπιστος Ἀρχιερατι-
κοῦ ἐτῶν θ ἧρωσ
χρηστὲ χαίρε.

(τὸ σ τρισκελὲς μὲ δύο ὀρθὰς γωνίας (Ε), τὸ Ω ὡς ἀνεστραμμένον μ' μεταξὺ τῶν δύο λέξεων τοῦ τρίτου στίχου παρεμβάλλεται ὁ ἀνάγλυφος ρόδαξ). Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἐλπιστος βλ. Pape ἐν λ.— Τοῦναντίον Ἀρχιερατικὸς ὡς ὄνομα δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ αὐτῷ λεξικῷ.

Τοιοῦτοι τύποι σαρκοφάγων μεθ' ὁμοίας ἐσχηματοποιημένης διακοσμῆσεως εἶναι συνήθεις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Βλ. Ev. Breccia, *Le Musée gréco-romain d'Alexandrie*, 1922-23, πίν. 12, 2 καὶ 12, 3. Ὁμοία πρὸς τὴν δευτέραν καὶ ἡ σαρκοφάγος ἐκ πορφυρίτου ἢ εὐρεθεῖσα ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς Ἰδρας, Ev. Breccia, αὐτόθ. 1931-32 πίν. 2,8, χρονολογουμένη ἐκ τῶν εὐρεθέντων παρ' αὐτὴν τεμαχιῶν λύχνων καὶ ἀγγείων εἰς τὸν 2^{ον}-3^{ον} αἰῶνα μ. Χ. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν δὲ φαίνεται ὅτι τοποθετεῖ ὁ Breccia καὶ τὰς δύο ὁμοίας τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας (ξ. ἀ. σελ. 17). Ὡστε καὶ ἡ σαρκοφάγος τῆς Ἰκαρίας θ' ἀνήκει εἰς τὸν 2^{ον} ἢ μᾶλλον εἰς τὸν 3^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, πρὸς τὴν χρονολογίαν δὲ ταύτην δὲν διαφωνεῖ καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς.—Ὁμοία σαρκοφάγος ὑπάρχει ἐν ὑπαίθρῳ καὶ εἰς τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ λόφου ὑπὸ τὰ «παλάτια».

Ἡ σαρκοφάγος ἐτοποθετήθη ἀσφαλῶς εἰς τὴν θέσιν ταύτην κατὰ τὴν κτίσιν τῆς πρώτης βασιλικῆς, ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ὁποίας στηρίζεται τὸ μικρὸν μέρος τοῦ μεταγενεστέρου καλύμματος, τὸ ὁποῖον ἀκόμη σφύζεται, ἔχει ἄλλωστε στερεωθῆ ἐπὶ τοῦ χεῖλους δι' ἀσβέστου καὶ ἄμμου. Τί σημασίαν εἶχε διὰ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν ἢ εἰδωλολατρικὴ αὕτη σαρκοφάγος καὶ εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται πρὸς τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας δύναται νὰ ἐξακριβωθῆ μόνον μετὰ τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῆς μνημειακῆς ἱστορίας τοῦ κτιρίου.

2. Ἀνασκαφαὶ τάφων εἰς Ράχες. Εἰς τὸ χωρίον Χριστὸς Ραχῶν, τὸ συνδεόμενον νῦν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ 7 χμ. πρὸς τὸν ὀρμίσκον τοῦ Ἀρμενιστῆ, μοῦ ἐδηλώθη ἡ κατὰ καιροὺς ἀνεύρεσις τάφων. Τὰ εὐρήματα δυστυχῶς εἶχον καταστραφῆ ἢ ἀπολεσθῆ, θραύσματά τινα ὅμως, τὰ ὁποῖα εἶδον, προήρχοντο ἐκ μελαμβαφῶν ἀγγείων κλασσικῆς ἐποχῆς, ὥστε δὲν ἔκρινα ἄσκοπον τὴν διενέργειαν μικρᾶς σκαφῆς.

Οἱ τάφοι εὐρίσκοντο εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Γ. Κόχिला, 100 μ. περίπου Δ τῆς ἐκκλησίας τῆς Εὐαγγελιστρίας παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ

χωρίου. Δυστυχῶς ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ ὅλοι σχεδὸν οἱ τάφοι (περὶ τοὺς 15 τοῦλάχιστον) εἶχον ἀνοιχθῆ κατὰ καιροῦς. Κλειστὸν εὔρομεν μόνον ἓνα :

Εἰκ. 5. Ράχες. Εὐρήματα 1^{ου} τάφου.

λείπει ἢ λαβὴ ὕψ. 13,5 ἐκ. Τὸ γάνωμα, ἴσως λόγφ ἀτελοῦς ὀπτήσεως, δὲν εἶναι στερεωμένον καλῶς ἐπὶ τοῦ πηλοῦ καὶ εὐκόλως πίπτει.

2) πινάκιον μελαμβαφές, δ: 10, ὕψ: 3,5 ἐκ.

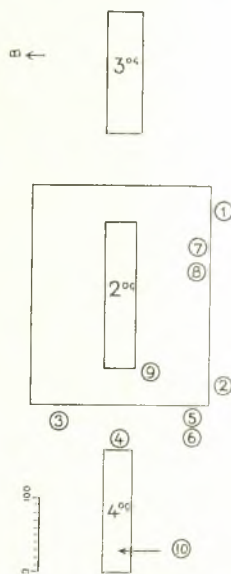
Ἄμφότερα τὰ ἀγγεῖα εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ὑπερύθρου πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ πηλοῦ ἦσαν κατεσκευασμένα καὶ ὅλα τὰ ἀγγεῖα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν συστάδα τῶν τάφων εἶναι λοιπὸν προφανῶς προϊόντα ἐγχώρια κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀττικῶν (τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴν κακὴν ποιότητα τοῦ γανώματος τῆς ληκύθου). Ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ σχήματος τῆς ληκύθου δυνάμεθα νὰ χρονολογήσωμεν τὰ εὐρήματα τοῦ τάφου εἰς τὸ α' ἥμισυ τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον.

Ἄν ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ οἱ περισσότεροι τάφοι εἶχον προηγουμένως ἀνοιχθῆ, ὑπῆρχε περισσότερα πιθανότης ὅτι θὰ συνηνητῶμεν ἀθίκτους τάφους εἰς τὸν ἀμέσως Α τοῦ ἀγροῦ πευκῶνα. Ἐνα τάφον εἶχεν ἐκεῖ ὡσαύτως ἀνοίξει ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ ἀγροῦ, εἶχε δὲ εὐρεθῆ ἐκεῖ μέγας κρατῆρ μελαμβαφῆς, τοῦ ὁποῦ εἶδον σφζόμενα μόνον μηδαμινὰ λείψανα. Ἦτο λοιπὸν φανερόν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ νεκροπόλεως ἢ πόλις ἴσως νὰ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου πρὸς ΒΑ, ἔνθα ἢ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Εὐγγελιστρίας ἐκτισμένη διὰ μεγάλων δόμων πελεκητῶν. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πρὸς ΒΔ λόφου, ὅπου ἢ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ὑπάρχουν λείψανα ἀρχαίου τείχους (ἴσως πύργου;).

Τάφος 1^{ος}. Ὁ τάφος (1,65 × 0,48 - 0,50, βάθος 0,50) ἦτο ἐσχηματισμένος ἐξ ὀρθῶν πλακῶν ἐγχωρίου σχιστολίθου («ἀτσαλόπετρα»), ἐκαλύπτετο δὲ διὰ παρομοίων πλακῶν τοποθετημένων ἐγκαρσίως. Τὸ ἔδαφος ἄστρωτον. Κατεύθυνσις ἀπὸ Α πρὸς Δ. Δὲν εὐρέθησαν ἴχνη σκελετῶν.

Εὐρήματα (κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου πρὸς Β) (εἰκ. 5):

1) λήκυθος μελαμβαφῆς ἀποκεκομμένη κατὰ τὸν λαιμόν ἔλ-

Εἰκ. 6. Σχηματικὸν διάγραμμα τῆς θέσεως τῶν τάφων καὶ τῶν ἀγγείων εἰς Ράχες.

Ἐντὸς τοῦ πευκῶνος ἀνεσκάφησαν τρεῖς τάφοι, εὐρισκόμενοι εἰς μίαν εὐθεῖαν βαίνουσαν ἀπὸ Α πρὸς Δ (εἰκ. 6). Ἐκ τούτων σπουδαιότερος ἦτο ὁ 2^{ος} τάφος, κυρίως λόγῳ τοῦ περὶ αὐτὸν περιβόλου ἢ βάρους (εἰκ. 7). Ὁ περιβόλος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων ἀκανονίστων λίθων, πλ. 0,50-0,60 μ. περίπου, μὲ μόνην τὴν πλευρὰν τῆς προσόψεως ὀπωσθήποτε κατειργασμένην. Ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον πλαίσιον $3 \times 2,45$ μ. ἔχον κατεύθυνσιν ἀπὸ Α πρὸς Δ, παράλληλον δηλ. πρὸς τοὺς τάφους. Δὲν σφίζεται σήμερον εἰ μὴ μόνη μία σειρὰ

Εἰκ. 7. Ράχες. Περιβόλος 2^{ου} τάφου (ἐκ ΝΔ).

λίθων μεγάλων, πλὴν τῆς ΝΔ γωνίας, ὅπου ὑπῆρχον εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον τοποθετημένοι λίθοι μικρότεροι καὶ ἀκανόνιστοι (βλ. εἰκ. 7, ἔμπροσθεν γωνία), λείψανα ἴσως ὑπερκειμένου μικροῦ οἰκοδομήματος ἢ βάρους (ἐπιτυμβίου ἀγάλματος;) ἢ ἀπλῶς τύμβου.

Περὶ τὸν περιβόλον, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, εὐρέθησαν κεχωσμένα μεγάλα ἀγγεῖα κοινῆς χρήσεως, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμφορεῖς ἦτο φανερόν ὅτι τὰ ἀγγεῖα ἐχώσθησαν ἢ ἀπετέθησαν ἐκεῖ μετὰ πάσης ἐπιμελείας, πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπροστατεύοντο διὰ μικρῶν ὀρθῶν πλακῶν καὶ ἐκαλύπτοντο δι' ἄλλης ὀριζοντίας, ὥστε τὸ ἀγγεῖον νὰ εἶναι κεκρυμμένον καὶ προστατευμένον. Σχεδὸν ἀνευ ἐξαιρέσεως τὰ ἔξω τοῦ περιβόλου ἀγγεῖα περιεῖχον ἐντὸς αὐτῶν ἄλλα μικρότερα μελαμβαφῆ, τεθραυσμένα καὶ ἔλλιπῆ, ἢ καὶ θραύσματα μικροτέρων ἀγγείων. Τὰ ἐντὸς τοῦ περιβόλου μεγάλα ἀγγεῖα τοῦναντίον δὲν περιεῖχον

ἄλλα μικρότερα. Πάντα τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, τὰ πλείστα τῶν ὁποίων ἔσφζον ἄριστα ἐντὸς τοῦ χώματος τὸ σχῆμά των, ἐθραύοντο εἰς τεμάχια μόλις ἤλευθεροῦντο ἀπὸ τοῦ συγκρατοῦντος αὐτὰ χώματος.

Εὐρέθησαν ἐν ὄλῳ ἔξω μὲν τοῦ περιβόλου 6 μεγάλα ἀγγεῖα κοινῆς χρήσεως, κυρίως ἀμφορεῖς, τρία δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου θραύσματα ἄλλου παρομοίου εὐρέθησαν καὶ ὑπὲρ τὸν 4^{ον} τάφον. Ἡ θέσις αὐτῶν προσδιορίζεται ἀκριβέστερον ἐν εἰκ. 6.

Ἐκ τῶν ἐντὸς τῶν μεγάλων τούτων περιεχομένων μικροτέρων ἀγγείων ἀξιωμακνόμενοι εἶναι κυρίως δύο σκύφοι μελαμβαφεῖς (εἰκ. 8). Τοῦ ἀριστεροῦ ἔλλειπει ἢ μία λαβή, εὐρέθη δὲ ἐντὸς τοῦ ἀγγείου ἄρ. 1 (ὑψ. 8, διάμ. 7,5 ἐκ.). Ὁ δεξιὸς εὐρέθη τεθραυσμένος εἰς δύο τεμάχια, ἔλλειπουν δὲ ἀμφότεραι αἱ λαβαὶ καὶ μικρὸν μέρος παρὰ τὴν μίαν. Λόγῳ τῆς ὀπτήσεως

Εἰκ. 8. Ράχες. Εὐρήματα 2^{ου} τάφου (ἐντὸς τῶν ἀγγείων).

παρατηρεῖται διαφορὰ εἰς τὸ χροῶμα: τὸ κάτω μέρος ἐρυθρόν, τὸ ἄνω μέλαν. Εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἀγγείου 3 (ὑψ. 8,5, διάμ. 9,5 ἐκ.).

Ἀμφότεροι ἀνήκουν εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ὡς δηλοῖ τὸ σχῆμα αὐτῶν τοῦ ὁποῖου ἀνάλογον ἀπαντῶμεν εἰς τὰ γνωστὰ ἐκ Παντικαπαίου (Kertsch) ἀγγεῖα. Ἀρχαιότερος εἶναι ὁ δεξιός, ἀναγόμενος πιθανῶς εἰς τὸ β' τέταρτον τοῦ 4^{ου} αἰῶνος (πρβλ. CV Brit. Mus. 4 III Ic πίν. 31,5 καὶ Νέας Ὑόρκης 06.1021.181, νῦν ἐν Richter-Milne, Shapes and Names εἰκ. 177—Schefold, Untersuchungen zu den Kertscher Vasen σελ. 60 ἄρ. 592a καὶ 592b) μεταγενέστερος δὲ ὁ ἀριστερὸς ἀνήκων εἰς τὸ τέλος τοῦ γ' ἢ εἰς τὸ δ' τέταρτον τοῦ 4^{ου} αἰῶνος (πρβ. Ἀθηνῶν Ἐθν. Μ. 11037, CC. 1939 πίν. 52 καὶ Βρετ. Μουσ. CV ἔ. ἀ. πίν. 31,6—Schefold ἔ. ἀ. ἄρ. 592 καὶ 593).

Πλὴν τῶν δύο σκύφων εὐρέθησαν ἐντὸς ἄλλων μεγάλων ἀγγείων ἐν θραῦσμα ἀβαθοῦς μελανῆς κύλικος ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διατομῆς, καὶ μικρὸν θραῦσμα μελαμβαφοῦς πινακίου.

Αὐτὸς ὁ τάφος εὐρίσκετο 38 ἐκ. χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου τοῦ περι-

βόλου. Διαστάσεις: $2 \times 0,41-0,45$ μ. βάθος $0,39$ μ. Ὅμοιος κατὰ τὴν κατασκευὴν πρὸς τὸν ἀνωτέρω περιγραφέντα 1^{ον} τάφον· ἐκαλύπτετο ὡσαύτως ὑπὸ μεγάλων πλακῶν, εἰς τοὺς ἀρμούς τῶν ὁποίων εἶχον τοποθετηθῆ λίθοι μικροί.

Δὲν εὐρέθησαν ἴχνη σκελετῶν μέλαν μεῖγμα (αἰθάλη;) ἐκάλυπτε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου. 50-60 ἐκ. ἀπὸ τῆς Δ πλευρᾶς ἦτο ἐστρωμένος εἰς τὸ βάθος τοῦ τάφου ἐγκαρσίως λίθος ἐξακολουθῶν καὶ ὑπὸ τὰς ὀρθίας πλευρᾶς τῶν τοιχωμάτων. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν δύο ὅμοια πινάκια μελαμβραφῆ, (δ: $8,5$ ἐκ.—κατεστραμμένον τὸ γάνωμα· τοῦ ἐνὸς ἐλλείπει μέρος τοῦ πυθμένος) καὶ θραύσματα λεπτοῦ ἀγγείου — ἴσως οἰνοχόης.

Τάφος 3^{ος}, ἀνατολικῶς τοῦ 2^{ου}.

Διαστάσεις: $1,65 \times 0,60$ (Α) - $0,40$ (Δ), βάθος $0,40$. Εἶχεν ἤδη ἀνοιχθῆ, ὡς ἀνεφέρθη, ὅχι ὅμως ἐπιμελῶς, ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἀγροῦ· ἐκεῖ εἶχεν

Εἰκ. 9. Ράχες. Εὐρήματα 4^{ου} τάφου.

εὐρεθῆ ὁ μνημονευθεὶς μεγάλος κρατῆρ (μᾶλλον ὑπὲρ τὸν τάφον). Δὲν εὐρέθησαν ἴχνη σκελετῶν οὔτε κτερίσματα.

Τάφος 4^{ος}, δυτικῶς τοῦ 2^{ου}.

Διαστάσεις: $1,65 \times 0,40$ μ. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ περιβόλου τοῦ 2^{ου} τάφου ὑπῆρχεν Α τοῦ τάφου λίθος ὡς οἱ ἀποτελοῦντες τὸν περίβολον ἐκείνου. Λείψανον ὁμοίου περιβόλου; Ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρέθησαν:

Μικρὰ οἰνοχόη εἰς δύο τεμάχια, ὕψ. 14 ἐκ.

Μικρὸς λύχνος κλειστός, δ. 6 , ὕψ. 4 ἐκ. Εἰς τὸ ἐν μέρος ὀπῆ διὰ τὴν θρυαλίδα λείψανα στάκτης ἐντὸς τοῦ λύχνου (εἰκ. 9 α).

Πινάκιον μικρὸν μὲ παχέα χεῖλη, δ. 7 , ὕψ. 3 ἐκ. (εἰκ. 9 γ).

Πινάκιον ἀβαθεῖς σχηματίζον ἐξωτερικῶς αἰλακα, δ. $6,5$, ὕψ. 3 ἐκ. (εἰκ. 9 β).

Ἄπαντα τὰ ἀγγεῖα τοῦ 4^{ου} τάφου εἶναι μελαμβραφῆ, τὸ γάνωμα ὅμως δὲν διακρίνεται λόγῳ ἐπικαθίσεως στρώματος ἐξ ἀργίλου.

Πινάκιον ὡς τὸ τοῦ 2^{ου} τάφου εὐρέθη ἐπίσης ὑπὲρ τὸν 4^{ον} τάφον (εἰκ. 9 δ). Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ μέρος εὐρέθησαν θραύσματα μεγάλου ἀγγείου τοποθετημένου προφανῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς τὰ ἐντὸς καὶ τὰ περὶ τὸν περίβολον τοῦ 2^{ου} τάφου.

Τέλος μεταξὺ τοῦ 2^{ου} καὶ τοῦ 4^{ου} τάφου, εἰς χῶρον σχετικῶς περιορισμένον, πρὸς Β, εὐρέθησαν πλεῖστα ὄστρακα μελαμβραφῆ (μ. ἄ. μικρᾶς λυκήθου

καὶ δύο λαβαὶ μεγάλου ἀγγείου — κρατήρος; — ἔχοντος μόλις διαφαινόμενα κοσμήματα κατὰ τὴν ἄκρην), ὡς καὶ λείψανα λαβῆς μικροῦ χαλκοῦ ἀγγείου.

Οἱ τρεῖς τάφοι τοῦ πευκῶνος εὐρίσκονται εἰς προφανῆ σχέσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ. Δὲν ἐπεχείρησα περαιτέρω δοκιμαστικὴν σκαφήν, εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι πρόχειρος ἔρευνα θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλους τάφους τῆς οὐχὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος μικρᾶς ταύτης νεκροπόλεως τῆς διηκούσης ἀπὸ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος μέχρι τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων.

3. Ἀνασκαφαὶ εἰς Νᾶς. Εἰς μιᾶς ἕως μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπό-

Εἰκ. 10. Νᾶς. Τοῖχος ἑλληνικῆς τοιχοδομίας.

στασιν ἀπὸ τῆς θέσεως Ράχες, εἰς τὴν ΒΔ παραλίαν τῆς νήσου, κεῖται ἡ τοποθεσία Νᾶς (κατὰ τὸν Γ. Χατζιδάκιν, ΜΝΕ 2,459, κατὰ συναίρεσιν ἐκ τοῦ *ναός*, συνήθη εἰς τὴν Ἰακριαὴν διάλεκτον)· εἶναι τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Χάλαρης καθιστάμενος ἐκεῖ ἀρκετὰ βαθύς, ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸς διὰ λέμβου, ἴσως δὲ καὶ διὰ μικροῦ πλοιαρίου. Ὁ ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς ὀρμίσκον κλειστόν, οἱ περιοδικοὶ ὅμως ἄνεμοι εἶναι τόσον ἰσχυροί, ὥστε ἔχουν συσσωρεύσει τὴν ἄμμον ἀποκλειομένης οὕτω τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ. Ἡ δεξιὰ ὄχθη εἶναι ἀπότομος· εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει τείχος μεσαιωνικόν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐχρησίμευεν ὡς μόλος. Ὑψηλότερον ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου ὑπάρχουν τοῖχοι ἑλληνικοί, καλῆς, ὡς νομίζω, ἐποχῆς (εἰκ. 10).

Τὰ ἀρχαῖα λείψανα εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο θὰ ἦσαν πολὺ περισσότερα ὑπῆρχον ἐκεῖ, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἐντοπίων, πολλὰ μάρμαρα, κυρίως μέλη ἀρχιτεκτονικά, ἀλλὰ καὶ ἀγάλματα, φαίνεται, ἀκόμη, χρησιμοποιηθέντα ὅμως εἴτε ὡς οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν ἢ κατὰ μεγαλύτερον ποσοστὸν πρὸς παραγωγὴν ἀσβέστου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐτροφοδοτήθησαν ὅλα τὰ χωρία τῶν Ραχῶν—σφύζεται δὲ ἀκόμη καὶ ἡ ἀσβεστοκάμιμος, εὐτυχῶς ὄχι πλέον ἐν ἰσχύϊ. Ἄν αἱ πληροφορίες τῶν ἐντοπίων, κατὰ τὰς ὁποίας σφύζεται χωσμένον εἰς τὴν ἄμμον καὶ ἀγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος (ἢ Ἀθηνᾶς), στηρίζονται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω.

Τὴν τοποθεσίαν εἶχε προσέξει ἤδη ὁ Δ. Εὐαγγελίδης (Α. Δ. ἔ. ἀ.) εἰκάσας ἐκεῖ τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας πόλεως ἢ ἱεροῦ. Οἱ μορφωμένοι ἐν Ἰκαρίᾳ τοποθετοῦν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος 14,1,19 στ. 639 ἀναφερόμενον ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος. Ἐκ τῶν γραψάντων περὶ Ἰκαρίας μόνος, καθ' ὅσον γνωρίζω, ταυτίζει τὸν Νᾶν πρὸς τὸ Ταυροπόλιον, χωρὶς ὅμως ν' ἀναφέρῃ ἐπιχείρημά τι, ὃ ἐξ Ἰκαρίας λόγιος Χ. Παμφίλης εἰς τὴν συγγραφεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀτελεῖ μείναςαν ἱστορίαν τῆς Ἰκαρίας, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν Ἀγ. Κηρύκῳ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Πανδίκη» (τεῦχ. 5, σελ. 71), ἐκ τούτου δὲ προφανῶς παρέλαβον καὶ οἱ ἐντόπιοι. Ἐκ τῶν λοιπῶν οὐδείς εἶχε τοποθετήσει τὸ ἱερὸν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Νᾶ. Πρῶτος ὁ Ross (Inselreisen 2,158) κρίναν ὅμως οὐχὶ ἐξ αὐτοψίας, ἀλλ' ἐκ τῆς γενομένης αὐτῷ περιγραφῆς, θεωρεῖ τὴν ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Μεσσαριάς (=τοῦ Κοσκινᾶ) ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὡς εἰς ἐκκλησίαν μεταβληθέντα ἀρχαῖον ναόν, ἴσως τὸ Ταυροπόλιον. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Σταματιάδης (Ἰκαριακά 62) προφανῶς ὅμως καὶ αὐτὸς οὐχὶ ἐξ αὐτοψίας, ἀλλ' ἀκολουθῶν τὸν Ross. Τέλος ὁ Büchner (RE ἐν λ. Ikaros, στ. 984) ἀναφέρων τὴν γνώμην τοῦ Ross ἐρωτᾷ μήπως τὸ Ταυροπόλιον πρέπει νὰ ζητηθῇ βορειότερον, παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης (ἐν Κάμπῳ).

Παρὰ τὴν ἁγίαν Εἰρήνην, ὡς ἤδη ἐλέχθη, οὐδὲν λείψανον ἀρχαίου μνημείου σφύζεται. Τὸ δὲ κάστρον ἐπὶ τοῦ ὄρους Κοσκινᾶ δὲν εἶναι ἀρχαῖον, ὡς πλανηθεὶς ἐκ τῶν δοθεισῶν αὐτῷ πληροφοριῶν γράφει ὁ Ross καὶ ἀκολουθῶν αὐτὸν ὁ Σταματιάδης, ἀλλὰ μεσαιωνικόν, ὡς ἐβεβαιώθη ἐξ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως, ἢ δ' ἐν αὐτῷ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἶναι καὶ αὐτὴ τῆς ἰδίας ἐποχῆς· μόνον ἐλάχιστα λείψανα ἑλληνικῆς ἐποχῆς σφύζει ἡ ἐκκλησία: ἐν ὑπόλοιπον μαρμαρίνου κίονος, τὸ ἄνω μέρος μαρμαρίνης βάσεως καὶ μέλη τινὰ ἀρχιτεκτονικά ἐντετοιχισμένα κατὰ τὰς δύο εἰσόδους· ταῦτα ἴσως νὰ ἔχουν εὑρεθῇ κατὰ χώραν, δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ νὰ ἔχουν μεταφερθῇ ἀπὸ ἀλλοῦ (πιθανῶς ἀπὸ τὸν Κάμπον).

Τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ταυροπολίου ἀνέμενον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εἰς Νᾶ. Αἱ ἀνασκαφαὶ (βλ. κατ.) ἀπέδειξαν

πράγματι ὅτι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπῆρχεν ἀξιόλογον ἱερὸν· ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ Ταυροπόλιον καθίσταται πλέον ἢ πιθανὸν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐκτισμένης ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου εἰς Γιαλισκάρι (Α τοῦ Ἀρμενιστῆ). Ἡ ἐπιγραφή ἦτο γνωστὴ καὶ εἶχε δημοσιευθῆ (Σταματιάδης 40· προφανῶς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔννοεῖ καὶ ὁ Bürchner RE στ. 984 ἀναφέρων παρὰ τὸν Ἀρμενιστὴν ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς μὲ ἀπειλὰς χρηματικῶν προστίμων). Πρόκειται περὶ ἐπιγραφῆς μεταγενεστέρης (ἴσως 3^{ον} μ. Χ. αἰ.) ἐπὶ κοινοῦ οἰκογενειακοῦ τάφου ἀπαγορευούσης τὴν ταφὴν ἄλλων ἐκτὸς τῶν συγγενῶν ἐπὶ ποινῇ πληρωμῆς προστίμου εἰς τὴν Ταυροπόλιν Ἀρτέμιδα :

Ἡ καμάρα

Ἄλφ- Ἀνδρέα- καὶ Αὐρ-
Νεικομηδείας. οὐκ ἐξέσ-
ται οὐδενὶ θεῖναι οὐδένα
πλέον ἡμῶν καὶ τῶν ἡμῶν
διαφερόντων. ἦν δὲ μὴ θῆσει
τῇ Ταυροπόλῳ Ἀρτέμιδι Χ τριακόσια.

Ἀλλὰ τὸ Γιαλισκάρι ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Νᾶ ὀλιγώτερον τῆς ὥρας, ἀνήκει δέ, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν περιοχὴν ἀνεφοδιασμοῦ μαρμάρων τοῦ Νᾶ, ὅπως τὰ περίπου ἴσον χρόνον ἀπέχοντα χωρία τῶν Ραχῶν. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπιγραφή προέρχεται ἐκ Νᾶ ἢ μᾶλλον ἐκ τινος ἐκεῖ πλησίον τάφου. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλα ἀξιόλογα ἀρχαῖα εἰρημία — καὶ διὴ εἰρημία ἱεροῦ — δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν βέβαιον, ὅτι τὸ ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος εὐρίσκετο εἰς Νᾶ.

Τὴν ἀνασκαφὴν ἤρχισα δοκιμαστικῶς παρὰ τὰ ἐπὶ τῆς κλιτύος τεῖχῃ, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Ἀποτελεσματικώτερα ἦτο ἡ σκαφή εἰς τὸ χαμηλότερον ἐπίπεδον τῶν Δ κλιτύων παρὰ τὴν ἀσβεστοκάμινον, ὅπου, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χωρικῶν, εὐρίσκοντο τὰ διὰ τὴν ἀσβεστον χρησιμοποιούμενα μάρμαρα. 20 μ. περίπου Δ τοῦ ποταμοῦ, ὑπολογιζόμενα 25 μ. περίπου Ν τῆς ἀρχῆς τοῦ μεσαιωνικοῦ τεῖχους ἀπεκαλύφθη μέγα θεμέλιον ἐκ λίθων παρῶνων πελεκητῶν (ἐκ πόρου τοῦ Γιαλισκαριοῦ) σχήματος ὀρθογωνίου (9,70 × 3,75 μ.) μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Β πρὸς Ν. Τοῦ θεμελίου σφύζονται τρεῖς ἄνισοι στρώσεις (εἰκ. 11)· εἰς τὴν δευτέραν στρώσιν περιείχοντο καὶ ὀλίγοι δόμοι μαρμάρου· φαίνεται ὅτι τερματίζεται κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς πλὴν τῆς Α· ἐπὶ τῆς Δ ὑπάρχουν ὀπαὶ (ἀκανόνιστοι πλὴν μιᾶς) διὰ γόμφους. Τίνος οἰκοδομήματος ἀποτελεῖ τοῦτο θεμέλιον ἢ τίς ἦτο καθ' ὅλου ὁ προορισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν ὅμως μεμονωμένως νὰ ἐξακριβωθῇ. Παρὰ τὸ θεμέλιον τὰ εὐρήματα ἦσαν ἀσήμαντα : θραύσματα κεράμων καὶ ἀγγείων (ἴσως ἑλληνιστικῶν) ἄνευ ἀξίας, ἓν θραῦσμα βυζαντινοῦ ἀγγείου, μία χαλκῆ ὀρθὴ γωνία

(γόμφος;) καὶ μικρὸν θραῦσμα μαρμάρου ὁμοιάζον πρὸς ἔλικας κίονος ἰωνικοῦ.

Βορείως τοῦ μεγάλου τούτου θεμελίου, εἰς ἀπόστασιν 13 περίπου μ.

Εἰκ. 11. Νᾶς. Τὸ ἀποκαλυφθὲν μεγαλύτερον βᾶθρον.

Εἰκ. 12. Νᾶς. Τὸ μικρότερον βᾶθρον.

ἀπ' αὐτοῦ, ἀνεσκάφη θεμέλιον μικρότερον ($3,10 \times 2,15$ μ.) ὁμοίως ὀρθογώνιον μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Α πρὸς Δ (εἰκ. 12). Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ κτίσιμον τοῦ δευτέρου τούτου θεμελίου εἶναι ἀκανόνιστον, οἱ δὲ λίθοι ἔχουν πελεκηθῆ μόνον κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τὴν τοποθετουμένην πρὸς τὰ ἔξω

Ὅπως καὶ διὰ τὸ πρῶτον, οὕτω καὶ διὰ τὸ θεμέλιον τοῦτο οὐδὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῆ μετ' ἀκριβείας ἄνευ συγκρίσεως πρὸς τὸν ὅλον χώρον.

Ἐκτὸς δύο ἀξιολόγων μαρμαρίνων εὐρημάτων (περὶ τῶν ὁποίων βλ. κατ.) εὐρέθησαν παρὰ τὸ θεμέλιον αὐτὸ ἱκανὰ θραύσματα ἐκ λύχνων ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς· μεταξὺ τούτων διακρίνονται δύο συναρμολογούμενα θραύσματα λύχνου μὲ καλὴν παραστάσιν γυναικὸς (εἰκ. 13). Περαιτέρω λείψανα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων, εἰς ἀπλοῦς δακτύλιος χαλκοῦς καὶ χαλκοῦν ρωμαϊκὸν νόμισμα.

Εἰκ. 13. Τεμάχιον ἑλληνιστικοῦ λύχνου.

πιθανῶς ἰωνικά. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νεκρόπολιν τοῦ χωρίου Ράχες, οὐδὲν παρετήρησα θραῦσμα κατεσκευασμένον ἐξ ἑγχωρίου πηλοῦ. Ἰδιαιτέρως πρέπει ν' ἀναφερθοῦν δύο θραύσματα χειλέων κυλικῶν ἔχοντα ἑγχαρακτοῦς ἐπιγραφάς: εἰς τὸ πρῶτον ἀναγινώσκειται πιθανῶς]λατον[(λείψανον ὀνόματος;), εἰς τὸ δεύτερον ἀσφαλῶς ἀ]νέθ[ηκε.

Τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν θραυσμάτων, καὶ ἰδίως τὰ δύο τελευταῖα μετὰ τῶν ἑγχαρακτῶν ἐπιγραφῶν, ἀποδεικνύουν ἀσφαλῶς ὅτι εἰς Νᾶ ὑπῆρχεν ἀρχαῖον ἱερὸν, ἀκμάζον τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦτο πρέπει σχεδὸν βεβαίως νὰ ταυτισθῆ πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν μαρτυρούμενον ἱερὸν τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Σημαντικὰ ἦσαν τὰ εὐρήματα ἐντὸς δοκιμαστικῆς τάφρου, ἀνοιχθείσης μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω θεμελίων. Ἐκεῖ, καὶ ἀκριβῶς εἰς ἓν ὠρισμένον σημεῖον, 7-8 μ. ΝΑ τοῦ δευτέρου βάρθρου καὶ πλησίον τοῦ μεσαιωνικοῦ τείχους, εὐρέθη πλῆθος θραυσμάτων ἀγγείων μὲ μαῦρον γάνωμα. Ἦσαν κυρίως θραύσματα ἀττικῶν κυλικῶν καὶ ἄλλων ἀγγείων 6^{ου} καὶ 5^{ου} αἰῶνος, ὡς δεικνύουν τὰ σχήματα τῶν χειλέων καὶ τῶν βάσεων. Τὰ περισσότερα θραύσματα εἶναι ἀπλᾶ, ἔχοντα μόνον τὸ μελανὸν χρῶμα, πολλὰ ὅμως φέρουν καὶ κοσμήματα, ὀλίγα δὲ καὶ λείψανα παραστάσεων (βλ. κατ.). Τινὰ τῶν θραυσμάτων διατηροῦν λευκὸν ἐπίχρισμα καὶ εἶναι

Πλήν τῶν θραυσμάτων αὐτῶν τῶν ἀγγείων εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ ἄλλα ἀξιόλογα εὐρήματα. Μετὰ τῶν εὐρημάτων παρὰ τὸ Β βᾶθρον τ' ἀξιόλογώτερα εὐρήματα εἰς Νᾶ εἶναι τ' ἀκόλουθα :

α) Μαρμαρίνα 1. Τεμάχιον ἀγαλατίου· κορμὸς ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῆς ὀσφύος· ὕψ. 10 ἐκ. — εὐρέθη παρὰ τὸ Β βᾶθρον (*εἰκ. 14. 15*).

Τὸ σῶμα φέρει τὸν χιτῶνα καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ ἱμάτιον διπλωμένον κατὰ τὴν ὀσφύν καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριστερὸν ὤμον. Οἱ βραχίονες εἰτείνοντο πρὸς τὰ ἔμπροδς (ἐπιμελής διάπλασις τῶν πτυχῶν τοῦ ἱματίου εἰς τὰ πλευρά)· ὁ ἀριστερὸς βραχίον ἦτο περισσότερον ὑψωμένος. Πρωτότυπον ἔργον τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} αἰῶνος.

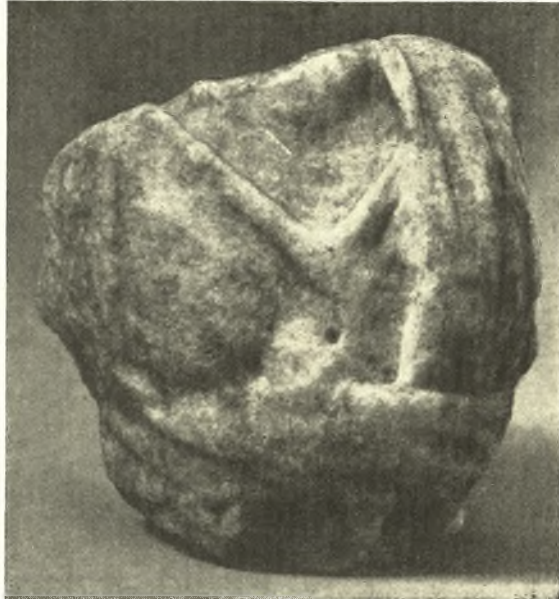
2. Ἐπίκρανον μικρᾶς στήλης. Ἄνθήμειον, ὕψ. 9, πλ. 10 ἐκ. — εὐρέθη παρὰ τὸ Β βᾶθρον (*εἰκ. 16*).

Δὲν σφύζεται παρὰ μόνον τὸ ἀνθέμιον, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα κυματίζουν ὡς φλόγες. Τῆς σπανίας ταύτης μορφῆς τοῦ ἀνθемίου συγγενῆ εἶναι τὰ ἀνθέμια ἐπὶ τοῦ

ἀναγλύφου ἐκ Σαλαμίνας, Ἐθν. Μουσ. 715 (Möbius, Ornamente πίν. 5 β), ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ ναοῦ τῶν Ἀθηναίων ἐν Δήλῳ (αὐτ. πίν. 5 α) καὶ ἐπὶ τῆς στήλης αὐτ. πίν. 7 β. Ἡ ὁμοιότης αὕτη συνδυαζομένη πρὸς τὸ ἀβαθὲς τοῦ ἀναγλύφου καὶ τὴν καλὴν τεχνοτροπίαν ἐπιτρέπει νὰ χρονολογήσωμεν τὴν στήλην εἰς τοὺς περὶ τὸ 420 χρόνους.

3. Θραῦσμα λυχνίας ἀρχαϊκῆς σωζομένης κατὰ τὸ $\frac{1}{4}$ περίπου, μῆκ. 14 ἐκ. εὐρέθη ἐντὸς τῆς τάφρου.

β) Πήλινα (εὐρέθησαν ὅλα ἐντὸς τῆς τάφρου). Θραῦσματα ἀναγλύφου (*εἰκ. 17*). Σφύζονται μόνον τρία τεμάχια· τὰ δύο προσαρμύζονται πρὸς ἄλληλα· ἡ Ἀθηναῖα (διακρίνεται δεξιὰ ἢ αἰγίς) ἀνερχομένη ἐπὶ ἄρματος· ὀπισθεν τῆς ἀντυγος διακρίνεται τὸ καμπτόμενον γόνυ τῆς θεᾶς· εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο

Εἰκ. 14. Τεμάχιον ἀγαλατίου.

ὁ χιτῶν δὲν σχηματίζει πτυχάς. Ἡ χεὶρ τῆς θεᾶς εἶναι τεταμένη καὶ ἄπτεται τῆς προσθίας ἀντιγος τοῦ ἄρματος. Τὸ τρίτον θραῦσμα, ἀνήκον ἀσφαλῶς εἰς

Εἰκ. 15. Τεμάχιον ἀγαλματίου πλαγία καὶ ὀπισθία ὄψεις.

Εἰκ. 16. Ἐπίκρανον στήλης.

τὸ αὐτὸ ἀνάγλυφον, δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὰ λοιπὰ παρίσταται ἐπ' αὐτοῦ ἢ γλαυξ, ἥτις πιθανῶς ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ρυμοῦ. Τὰ ἀνάγλυφον σῶζει ἴχνη λευκοῦ ἐπιχρίσματος Ἀρχαὶ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.

Εὐρέθησαν καὶ θραύσματα πιθανῶς ἐκ ζωομόρφου ἀρχαίκοῦ ἀγγείου καὶ θραῦσμα πηλίνου εἰδωλίου (ταύρου;). Ὅστρακα ἀγγείων εὐρέθησαν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, πολυάριθμα, ἐπὶ τινων δὲ ἐξ αὐτῶν διακρίνονται ἴχνη μελανομόρφων καὶ ἐρυθρομόρφων παραστάσεων.

Ἄλλὰ κατὰ πολὺ σπουδαιότερον εὑρημα εἶναι τὸ θραῦσμα τῆς *εἰκ. 18*

Εἰκ. 17. Πήλινον ἀνάγλυφον Ἀθηνᾶς.

(πλ. 6 ἐκ.). Ἔχει ἀρκετὸν πάχος καὶ τὸ γάνωμα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἀτελές· προέρχεται πιθανώτατα ἐκ κρατῆρος μετὰ κιονοειδῶν λαβῶν (a colonette) ἢ ἐκ στάμνου. Τὸ ἀσφαλές σχέδιον καὶ ἡ ζωηρότης τῆς ἐκφράσεως μαρτυροῦν

Εἰκ. 18. Θραῦσμα ἐρυθρομόρφου ἀγγείου (περίπου 1 : 1).

ὅτι τὸ θραῦσμα προέρχεται ἐξ ἑνὸς τῶν ἀρίστων ἀττικῶν ἀγγείων τῶν περὶ τὸ 470 χρόνων. Ὁ ζωγράφος ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τὸν ἐξηρητημένον ἐκ τοῦ ζωγράφου τοῦ Πανός, ὥσως δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθῇ «πρὸς τὸν ζωγράφον τῶν χοίρων» (Schweine-Maler, Beazley, Att. Vasenm. 239), πρὸς τὰ καλύτερα δημιουργήματα τοῦ ὁποίου δεικνύει σχέσιν τὸ θραῦσμα τῆς Ἰκαρίας.

ΛΙΝΟΣ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων αὐτῆς ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1939 βιβλία, καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἐκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητῆς εἶναι ὁ συγγραφεὺς].

1. **Ἀγγελάκι, Ἐμμ. Σ.:** Σητειακά. Τ. 2, τχ. 1, Ἀθῆναι 1939.
2. **Αλαυκ, J. P.:** La Venus de Milo et Olivier Voutier Paris (1939).
3. **Ἀλεξάκη, I.:** Ἰαπωνία καὶ Κίνα. Ἡράκλειον Κρήτης 1938 [2 ἀντ.].
4. **Ἀποστολοπούλου, Ν. Π.:** Ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν ἀρχεῖον Ν. Δ. Λεβίδης δωρηθέντα τῷ Φιλολ. Συλλόγῳ Παρνασσῶ. Ἀθῆναι, ἄ. ἔ.
5. **Ἀρβανιτάκη, Γ. Δ.:** Εὐδοξος ὁ Κυζικηνός. Ἔκδ. 2, Ἐν Ἀθ. 1939.
6. » » : Les obélisques. Athènes 1937. Ἀπ.: «L'Hellénisme Contemporain».
7. » » : Palmyre et Zénobie. Athènes 1938.
8. **Ἀρβανιτοπούλου, Ἀ. Σ.:** Ἐπιγραφικὴ. Τχ. 2, Ἐν Ἀθ. 1939.
9. **Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος.** Τ. 4, 1932. Ἀθῆναι (Ἀ. Κ. Ὁρλάνδος).
10. **Ashton, L.-Hobson, L. R.:** Catalogue of the chinese pottery and porcelain (Benaki Museum Athens) Athens 1939 (Ἀ. Ἐ. Μπενάκης).
11. **Βαγενᾶ, Θ.:** Θανάσης Καράμπελας. Ἀθήνα 1939.
12. **Barnett, R. D.:** «Phoenician and Syrian ivory carving. Ἄ. τ., 1939. Ἀπ.: «Palestine Exploration Fund Quarterly, January 1939», σ. 4-19, πίν. 1-11.
13. **Benoit, F.:** Chapiteau byzantin à têtes de bélier du Musée d'Arles Paris 1938.
14. **Βολονάκη, Μ. Δ.:** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ διπλωματικῶν ἐνεργειῶν πρὸς διάσωσιν τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἑλλην. ἐπανάστασιν. Ἀθ. 1939, Ἀπ.: «Ἐκατονταετ. Πανεπ. Ἀθ.»
15. » » : Ἡ σπουδαιότης τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας συνθήκης τοῦ 1783 διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἐν Ἀθῆναις 1939. Ἀπ.: «Τεσσαρακονταετ. Θεοφ. Βορέα» σ. 207-217.
16. **Βουραζέλη, Ἐλένης Δ.:** Ὁ βίος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ξένων περιηγητῶν. Τχ. 1: Ἐν Ἀθ. 1939.
17. **Βούρου, Γ.:** Τὰ δέκα ἔτη τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος 1928-1939. Ἀθῆναι 1938.
18. **Χουδαβερδόγλου, Σοφ. Ἀβρ.:** Βασίλειος Ἀθ. Μυστακίδης (1859-1933), Ἀθῆναι 1938.

19. **Μικρασιατικά Χρονικά.** Τ. 2, Ἀθήναι 1939 (Ἐνωσις Σμυρναίων).
20. From the **Collections** of the Ny Carlsberg Glyptothek. 2: Copenhagen 1938 (Ἡ Διεύθυνσις τῆς Γλυπτοθήκης).
21. **Deonna, W.:** Au Musée d'art et d'histoire. [1]-6 Genève, 1933-39.
22. **Dioniso.** Vol. 7, 1939. Siracusa (Istituto Nazionale del Dramma Antico).
23. **Doerpfeld, W.:** Alt-Athen und seine Agora. Heft 2, Berlin 1939.
24. **Νέοι Δρόμοι.** 1938-1939 (Ἐθν. Συντηρ. Ὀργάνωσις).
25. **Ἐνισλείδου, Χ. Μ.:** Τρεῖς διαλέξεις περὶ Ἀμφικλειᾶς [καὶ] Συμπλήρωμα Ἀθῆναι 1938-1940.
26. **Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.** Ἔτ. 14, Ἀθ. 1938 (Ἔτ. Βυζ. Σπουδῶν).
27. **Κυνοριακῆ Ἐπιθεώρηση.** Χρ. 2, 1938/39 (Ἡ Διεύθυνσις).
28. **Heurtley, W. A.:** Prehistoric Macedonia. Cambridge 1939.
29. **Jerphanion, G. de:** La voix des monuments. Roma, Paris 1938.
30. **Καλφαρέντζου, Ε. Γ.:** Αἱ ἐπιδόσεις τῶν ἀρχαίων εἰς τὸ ἄλμα εἰς μῆκος μετὰ φορᾶς. Ἀθ. 1939 [2 ἀντ.].
31. **Κανέλλου Βάσου καὶ Τανάγρας:** Come interpretiamo il dramma antico negli antichi teatri della Grecia. Siracusa. Ἀπ.: «Dioniso» 1932.
32. **Καραθανάση, Δ. Κ.:** Βατραχομομαχία, ἡ ὁμηρικὴ παρωδία. Πάτραι 1938.
33. **Κεραμόπουλλος, Ἀντ. Δ.:** Ἀφέρωμα στὸν κ. Ἀντ. Δ. Κεραμόπουλλο. Ἀθ. 1939.
34. » » : Λόγος τοῦ Προέδρου (Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) Ἀντ. Δ. Κεραμοπούλλου ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13ης Ἰανουαρίου 1938. Ἀπ.: «ΠΑΑ» 13, 1938, σ. 11-17.
35. » » : Μαρμάρινος σαρκοφάγος ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Ἀθήναι 1939. Ἀπ.: «Ἐκατοντ. Πανεπ. Ἀθηνῶν».
36. **Κολυφῆτης, Α.-Χονδρονίκης, Κ. Γ.:** Θεόδωρος Βίγκαντ (Theodor Wiegand) 1864-1936. Μυτιλήνη (1939).
37. **Κουρίλα, Εὐλογίου:** Ἱστορικὴ βιβλιογραφία Τ. 1, Ἐν Ἀθ. 1938.
38. **Κουρουνιώτη, Κ. - Τραυλοῦ, Ι.:** Τελεστήριον καὶ ναὸς Δήμητρος. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 15, 1934/35, σ. 54-114.
39. **Libertini, G.:** Il R. Museo Archeologico di Siracusa. Roma 1929.
40. **Λυκούδη, Στυλ. Ἐμμ.:** Ἀνασκευὴ παρερμηνείας ὁμηρικοῦ τινος στίχου ναυτικῆς ἐννοίας. Ἀπ.: «ΠΑΑ» 13, 1938, σ. 674 - 685.
41. » » : Ὀλίγα τινα διὰ τὸν μέγαν τοῦ ναυτικοῦ μας εὐεργέτην τὸν ποτε Λεωνίδα Χρ. Παλλάσκαν. [Ἀθῆναι] 1938. Ἀπ.: «Ν. Ἐπιθεώρησις».
42. » » : Οἱ φάροι καὶ φανοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον. Ἀθῆναι 1938. Ἀπ.: «Ἐπιθεώρ. Ἐμπορ. Ναυτ.» 1938.
43. **Meritt, B. D.-Wade Gery, H. T.-Mc Gregor, M. F.:** The Athenian tribute lists. V. 1 Cambridge, Mass, 1939 (Ἀμερ. Ἀρχαιολ. Σχολὴ Ἀθηνῶν).
44. **Meyer, Ernst:** Peloponnesische Wanderungen. Zürich (1939).
45. **Μιχαελῆ, Τ. Α.:** Ἡ αἰσθητικὴ τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης στὴν ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀθῆναι 1939. Ἀπ.: «Τεχν. Χρον.» Τχ. 172.
46. » » : Ὁ χῶρος καὶ τὰ πολεοδομικὰ συγκροτήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀθῆναι 1938. Ἀπ.: «Τεχν. Χρον.» Τχ. 151.

47. » » : Αἰσθητικὲς παρατηρήσεις στὴ νέα ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀθήναι 1938. Ἄπ.: «Τεχν. Χρον.» Τχ. 163.
48. **Μπαλάνου, Ν.:** Les monuments de l'Acropole, Paris.
49. [**Νομίδου, Μιλτ.:**] **Μισν:** Χάρτης τοπογραφ. καὶ ἀρχαιολογ. τῆς μεσαιων. Κωνσταντινουπόλεως. Σταμπούλ, 1937.
50. » » » : Carte topogr. et archéol. de Con/ple au moyen age. Galata 1938.
51. » » » : Topogr. und archäolog. Karte von Konstantinopel im Mittelalter. Galata 1938.
52. » » » : Χάρτης τῶν χειρσαίων τειχῶν τῆς μεσαιων. Κων/πόλεως 1938.
53. » » » : Τὰ μωσαϊκὰ τῆς Ἀγ. Σοφίας. Γαλατᾶ 1937.
54. » » » : Ἡ Ζωοδόχος πηγὴ. Ἰσταμπούλ 1937.
55. » » » : Τὸ Πέτριον τοῦ Κερατίου κόλπου. Γαλατᾶ 1938.
56. **Παπκωργίου, Γ.:** Ἡ ἀθάνατος δόξα τῆς πόλεως Τρίκκης. Τρίκκαλα 1939.
57. **Πέτρου, Χρ.:** Ὁ ἀπολογισμὸς τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν εἰς τὴν Κρήτην κατὰ τὸ ἔτος 1937. Ἡράκλειον Κρήτης 1938. Ἄπ.: «Κρητ. σελίδες» Χρ. 2.
58. » » » : Κρητικὰ ἐπιγραφικά. Ἀθ. 1938. Ἄπ.: «Ἑλληνικά» Τ. 10.
59. » » » : Τὸ Λασίθι καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀγγλ. Ἀρχαιολ. Σχολῆς. Ἄπ.: «Κρητ. Σελίδες» 2, σ. 211-31.
60. » » » : Θ' ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια τῆς Ἀνατολ. Κρήτης. Περιγραμμένα 1938. Ἄπ.: «Ἐπετ. Κρητ. Σπουδῶν» Τ. 2, 1939, σ. 530-38.
61. » » » : Κρητικοὶ στίχοι ἐκ παλαιῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου. Ἀθήναι 1939. Ἄπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Κρητ. Σπουδῶν» Τ. 2, σ. 334-374.
62. » » » : Μιὰ πρόχειρη σύγκρισις γιὰ τὸν «Ἀστραπόγιαννο» τοῦ Βαλαωρίτου. Ἡράκλειον Κρήτης 1939. Ἄπ.: «Κρητ. Σελίδες» 3.
63. **Φαρμακίδου, Ἐπ. Γ.:** Ἡ Λάρισα, Βόλος 1936.
64. **Φίλιππα, Σπ. Ν.:** Λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς στὴν προελληνικὴ Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἐθρώπη, Ἀθ. 1939. Ἄπ.: «Ν. Ἐστία» 1939.
65. **Πλάτων:** Ἴων. Κριτικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Βασ. Λαούφδα. Πειραιεὺς 1937. (Ἀπὸ τὸν Ὀμίλον τῶν μαθητῶν τοῦ Ι. Συκουτρῆ, 1).
66. **Platon, N. - Feyel, M.:** Inventaire sacré de Thespies trouvé à Chostia (Béotie) Paris 1938. Ἄπ.: «BCH» 62, 1938.
67. **Revista de la sociedad «Amigos de la Arqueología»** Τ. 4-8 Montevideo, 1930-37. (Sociedad «Amigos de la Arqueología»).
68. **Roussel, P. - Launey, M.:** Inscriptions de Délos Nos 1497-2219 [καὶ] 2220-2879. Paris 1937 (Ἰπουργ. Ἐξωτερικῶν).
69. **Saeflund, G.:** Le terremare delle provincie di Modena, Reggio Emilia, Parma, Piacenza. Lund, Leipzig, 1939. (Σουηδικὸν Ἰνστιτοῦτον Ρώμης).
70. **Σοφριανοπούλου, Ἀθ. Ι.:** Τεχνολογία τῶν κονιῶν καὶ τεγνητῶν λίθων. Ἀθ. 1934.
71. » » » : Τεχνολογία τῶν δομησίμων φυσικῶν λίθων. Ἀθ. 1932.
72. **Σωτηρίου, Γ. Α.:** Κειμήλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πατριαρχικὸς ναὸς καὶ σκευοφυλάκιον. Ἐν Ἀθ. 1937.
73. **Κυπριακαὶ Σπουδαί.** Ἔτ. 2, Τ. 2: Ἐν Λευκωσίᾳ 1938 (Ἑταιρεία Κυπρ. Σπουδῶν).
74. **Σπυριδάκι, Γ. Κ.:** Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας. [Καὶ Συμπλ. 1. Ἀθήναι 1934-39.

75. **Γεν. Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος.** 16: Δ. Μάργαρη, Βιβλιολογία καὶ βιβλιοθηκονομία. Ἀθήναι 1939. (Γεν. Συμβ. Βιβλ. Ἑλλ.).
76. » » » » » 17: Ἑλλην. Βιβλιογραφία... Τχ. 8, Ἐπιμελεία Ν. Α. Βέρτη. Ἐν Ἀθ. 1939. (Γεν. Συμβ. Βιβλ. Ἑλλ.).
77. **Ταχτικοῦ, Τ.:** Ἡ βιβλιοθήκη Δημητσάνης. Ἐν Τριπόλει 1939.
78. **Θεοφανίδου, Β. Δ.:** Τάφος Γεωργίου Χορτάτζη παρὰ τὴν μονὴν τῶν Ἀσωμάτων Ἀμαρίου Κρήτης. Ἀθήναι 1939. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Κρητ. Σπουδῶν» Τ. 2, σ. 177-190.
79. **Τρουπάνη, Κ.:** Περὶ τῆς ροπῆς, ἣν ἔσχε τὸ ἡσιόδειον ἔτος ἐπὶ τὸν ὀμηρικὸν ὕμνον εἰς Ἑρμῆν. Ἐν Ἀθήναις 1939 (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ...)
80. **Τσιορᾶν, Γ.:** Σχέσεις τῶν ρουμανικῶν χωρῶν μετὰ τοῦ Ἄθω... Athen 1938 (Texte z. Forsch. z. byz. - neugr. Philol., 25).
81. **Τσουδεροῦ, Ἐμμ. Ι.:** Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Ἀθῆναι 1939.
82. **Valmin, N.:** Das adriatische Gebiet in Vor- und Frühbronzezeit. Lund, Leipzig, (1939) (Lunds Univers. Arskrift, N. F., Avd. 1, Bd 35, Nr. 1).
83. » » : Ein messenisches Kastel und die arkadische Grenzfrage. (Rom 1939) Ἀπ.: «Acta Instituti Regni Sueciae» Vol. 5, 1939.
84. » » : Messapisches in Messenien. Ἀπ.: Δράγμα Μ. Ρ. Nilsson Α. D. IV Id. Jul. anno 1939 dedic.».
85. Winckelmannsprogramm der Archäol. Gesellschaft zu Berlin. 98: (W. Zuechner, Der berliner Mänadenkrater.) Berlin 1938 (Arch. Gesellsch. z. Berlin).
86. **Wolfer-Sulzer, Lucia** Das geometrische Prinzip der griechisch-dorischen Tempel. (Winterthur: 1939).
87. **Ξυγγοπούλου, Α.:** Βυζαντινὰ εἰκονογραφικὰ γλυπτὰ. Ἐν Ἀθ. 1939. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ.» Τ. 15.
88. » » : Κατάλογος τῶν εἰκόνων (Μουσείου Μπενάκη Ἀθῆναι) Συμπλήρωμα 1, Ἐν Ἀθήναις 1939 (Ἀ.Ἐ. Μπενάκης).
- Ἄγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί.** Εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1939 ἕξ ἀγορᾶς 249 νέοι τόμοι καὶ ἕξ ἀνταλλαγῆς 128.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1939

Α΄ ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Τῆ 26^η Μαρτίου τοῦ 1939 ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὥρα 10.30 π.μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ὑπομνησμοῦ ἐκλέξωσι τότε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπεῖαν διὰ τὸ ἔτος 1939 ἀκούσωσι δὲ καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1938 ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1938.

Παρήσαν ἑταῖροι πενήντα δύο. Γενομένης φανεραῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Παναγιώτης Πουλίτσας, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Κωνστ. Μέρμηγκας, Α΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Κωνστ. Δ. Παπακωνσταντίνου καὶ Β΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Παναγιώτης Ἡλιόπουλος.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως κ. Κ. Δ. Παπακωνσταντίνου ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1938 ἣ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν αὐτήν. Ἐἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἑξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας καὶ ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1939 οἱ κ. κ. Β. Αἰγινήτης, Ε. Κρητικός, Γ. Παπαϊωάννου, Μιλτ. Πουρῆς καὶ Ἄγγελος Σταυρόπουλος.

Διακοπείσης μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 11.30 π.μ. ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1938 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

Β΄ ΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Τῆ 2^η Ἀπριλίου 1939 ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὥρα 10^η π. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς δευτέραν τακτικὴν συνέλευσιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως κ. Παναγιώτου Πουλίτσα καὶ προέβησαν κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Ὑπομνησμοῦ εἰς μυστικὴν διὰ ψηφοδελτίων ἐκλογὴν τοῦ νέου Διοι-

κητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν τριετίαν 1939-1941. Ἐψηφίσαν ἐταῖροι ἑκατὸν τριάκοντα ὄκτω (138) ἐξελέγησαν δὲ μέλη τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν τριετίαν 1939-1941 οἱ κ. κ. Γεώργιος Ν. Βέλτσος διὰ ψήφων 138, Θεόφιλος Βορέας διὰ ψήφων 138, Νικόλαος Μπαλάνος διὰ ψήφων 138, Φιλώτας Παπαγεωργίου διὰ ψήφων 138, Μιχαὴλ Βολονάκης διὰ ψήφων 137, Γεώργιος Π. Οἰκονόμος διὰ ψήφων 137, Σωκράτης Κουγέας διὰ ψήφων 136, Ἄντ. Ἐμμ. Μπενάκης διὰ ψήφων 136, Γεώργιος Σωτηρίου διὰ ψήφων 136, Ἀντώνιος Κεραμόπουλος διὰ ψήφων 134, Κωνστ. Κουρουνιώτης διὰ ψήφων 134, Ἀναστ. Ὁρλάνδος διὰ ψήφων 134, Γεώργιος Ζαρίφης διὰ ψήφων 132.

Συμπλήρωσις καὶ καταρτισμὸς τοῦ νέου Διοικ. Συμβουλίου.

Τὸ σὺντος ἐκλεχθὲν ὑπὸ τῶν ἐταίρων νέον Συμβούλιον συνελθὼν τῇ 4^ῃ Ἀπριλίου 1939 εἰς συνεδρίαν πρὸς πλήρη καταρτισμὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐξέλεξε μέλη τοῦ Συμβουλίου τοὺς κ. κ. Νικόλαον Κυπαρίσσην, Ἀνδρέαν Ξυγγόπουλον καὶ Ἀντώνιον Χατζῆν, Ἀντιπρόεδρον δὲ τὸν κ. Ἀντώνιον Ἐμμ. Μπενάκη καὶ Γραμματέα τὸν κ. Γεώργιον Π. Οἰκονόμον.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1939

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οί υπογεγραμμένοι αποτελούντες την εξελεγκτικήν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1939, προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 182 τῆς 28 Μαρτίου 1940 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1939, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α' Χρηματικόν.

Ταμείον.

α) Χρέωσις:

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τὴν 15 ^{ην} Φεβρουαρίου 1939	Δρχ.	37.384.75
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ Ἑσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1939	»	1.624.563.85
3) 15 ὁμολογίαι Ἑθν. Δανείου 1922 6½ %, Κληροδοτήματος Ἰω. Μαρκοπούλου, κληρωθεῖσαι	»	826.95
4) Ἐπιστροφαι χρημάτων	»	58.—
5) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῶν λογαριασμῶν καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπέξῃ	»	773.027.95
Σύνολον Δρχ.		<u>2.435.861.50</u>

β) Πίστωσις:

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1939	Δρχ.	1.040.236.10
2) Ἐπιστροφαι χρημάτων	»	58.—
3) Καταθέσεις εἰς τὸν ἐπ' ἀνοικτῶν παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπέξῃ λογαριασμὸν τῆς Ἑταιρείας	»	1.357.592.—
4) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τὴν 31/1/40	»	37.975.40
Σύνολον Δρχ.		<u>2.435.861.50</u>

Β' Ἀνάλυσις Ἐσόδων καὶ Ἐξόδων

α) Ἐσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ Τόκους	Δρχ.	604.326.—
2) » μισθώματα αἰθουσῶν	»	14.850.—
3) » ἀντίτιμον πωλουμένων δημοσιευμάτων	»	61.480.—
4) » ἐτησίας εἰσφορᾶς ἐταίρων	»	3.000.—
5) » δικαίωμα ἐκ τοῦ λαχείου τοῦ Στόλου καὶ Ἀρχαιο- τήτων	»	500.000.—
6) » φωτογραφίας, φωτογραφ. δελτάρια κλπ.	»	145.994.—
7) » προκῦψαν καθαρὸν κέρδος ἐκ πωλ. φ. δ. χρ. 1938	»	29.414.80
8) » ἔκτακτον χορήγησιν τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν κατα- σκευὴν ἀναμνηστ. πλακῶς ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι	»	13.000.—
9) » πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ καὶ ἐξ ἄλλων ἀπρο- βλέπτων ἐσόδων	»	252.499.05
Σύνολον Δρχ.		<u>1.624.563.85</u>

β) Ἐξοδα.

1) Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	206.640.—
2) » ἔξοδα γραφείων	»	73.094.30
3) » » βιβλιοθήκης	»	147.445.45
4) » ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις μεγάρου	»	2.225.—
5) » ἀνασκαφὰς, μελέτας καὶ ἀπαλλοτριώσεις	»	161.212.—
6) » ἀνασκαφὰς Ἰω. Μαρκοπούλου	»	—
7) » δημοσιεύματα	»	47.906.50
8) » προμήθειαν χάρτου ἰλλουστρασιὸν Ἀρχ. Ἐφη- μερίδος	»	123.784.—
9) » συνδρομὰς εἰς ἐκδοθησόμενα περιοδικὰ κλπ.	»	10.000.—
10) » διδασκαλίαν	»	1.225.—
11) » φωτογραφίας, φωτο- δελτάρια κλπ.	»	72.508.—
12) » ἀμοιβὴν φυλάκων Μουσείων	»	7.345.—
13) » σύστασιν καὶ πλουτισμὸν βιβλιοθηκῶν Μουσείων	»	17.380.—
14) » ἀπόδοσιν καθαρῶ κέρδους πωλ. φωτ. δ. χρ. 1938	»	29.414.80
15) » δικαστικά, χαρτόσημα, ἀσφάλιστρα κλπ.	»	37.642.50
16) » ἀναλογοῦν τῇ Ἐταιρείᾳ ἀσφάλιστρον κοιν. ἀσφ. ὑπ.	»	9.019.—
Εἰς μεταφορὰν . . . Δρχ.		<u>946.841.55</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . Δρχ.	946.841.55
17)	» ἐνίσχυσιν ἐφόρων ἀρχαιοτήτων »	20.000.—
18)	» ὑπόλοιπον ἑκτάκτου χορηγίας Δημοσίου διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος »	55.142.25
19)	» κατασκευὴν ἀναμνηστικῆς πλακῶς, ἀπονεμηθεί- σης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι »	13 000.—
20)	» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων »	5.252.30
	Σύνολον . . . Δρχ.	1.040.236.10
	Περίσσευμα ἐσόδων καὶ ἔξόδων χρ. 1939 »	584.327.75
	Σύνολον . . . »	<u>1.624.563.85</u>

Γ' Γενικὸς Ἴσολογισμὸς.

Α' Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Ἰανουαρίου 1940 ἀνήρχετο εἰς
Δρχ. 6.323.157.55 ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ Δρχ.	37.975.40
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας »	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα »	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς »	157.190.25
5)	» 405 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. 1889, 4% »	88.154.25
6)	» 75 » » » 1890, 5% Σιδ. Λαρίσης »	20.193.75
7)	» 121 » » » 1907, 5% »	8.315.20
8)	» 235 » » » 1914, 5% »	546.601.65
9)	» 1 » » » 1893, 5% μετ' ἀποδείξεως φράγκων 140 »	640.—
10)	» 30 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. Πατριωτικοῦ »	25.—
11)	» 25 » » » Προσφυγικοῦ, 1924, 7% »	183.047.50
12)	» 4083 » » » Ἀναγκαστ. 6 1/2 %, 1922, κληροδοτήματος Μαρκοπούλου »	328.268.20
13)	» Προκαταβολὰς »	1.932.—
14)	» 180 Μετοχὰς Κτηματικῆς Τραπεζῆς »	180.000.—
15)	» 210 » Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος »	1.299.609.20
	Εἰς μεταφορὰν . . . Δρχ.	<u>3.129.663 70</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . Δρχ.	3.129.663 70
16)	» 150 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως 1923 »	52.733.60
17)	» 150 ὄμολ. Δαν. Κτηματικῆς Τραπεζῆς 1930 »	1.313.920.—
18)	» 40 » » » 1927 »	371.110.40
19)	» Καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ »	1.455.729 85
	Σύνολον . . . Δρχ.	<u>6.323.157 55</u>

Β' Παθητικόν.

Τὸ δὲ Παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῆ 31 Ἰανουαρίου 1940, ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς 6.323.157.55, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τῆς Ἑταιρείας Δρχ.	4.915.151.30
2)	ἐκ τῆς μερίδος ὑπὲρ τῶν Μουσείων Ν. 4823 »	117.853.05
3)	ἐκ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ ἀντιτίμου πωλήσεως ἀκινήτων τῆς Ἑταιρείας »	1.290.153.20
	Σύνολον . . . Δρχ.	<u>6.323.157.55</u>

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῆ 31 Ἰανουαρίου 1940 ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς 6.323.157.55, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ Δρχ.	37.975.40
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας »	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα »	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς »	157.190.25
5)	» 405 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. 1889, 4%, Πάγιον »	88.154.25
6)	» 75 » » » 1890, 5%, Σιδ. Λαρίσης »	20.193.75
7)	» 121 » » » 1907, 5% Ἀμύνης »	8.315.20
8)	» 235 » » » 1914, 5% »	546.601.65
9)	» 1 » » » 1893, 5%, μετὰ 1 ἀποδείξεως φράγκων 140 »	640.—
10)	» 30 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. Πατριωτικοῦ »	25.—
11)	» 25 » » » Προσφυγικοῦ, 1924, 7% »	183.047.50
	Εἰς μεταφορὰν . . . Δρχ.	<u>1.319.854 30</u>

		Ἐκ μεταφορᾶς . . . Δρχ.	1.319.854.30
12)	» 4083 » » » Ἄν. 1922, 6 ¹ / ₂ %, κληρο- δοτήματος Ἰω. Μαροκοπούλου »		328.268.20
13)	» τὸ ὑπόλοιπον τῶν καταθέσεων ἐν ὄψει παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆς »		1.455.729.85
14)	» Προκαταβολὰς »		1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς Κτηματικῆς Τραπεζῆς »		180.000.—
16)	» 210 » Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος »		1.299.609.20
17)	» 150 ὄμολ. Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύ- σεως 1923, 6% »		52.733.60
18)	» 150 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. Κτηματικῆς Τραπεζῆς 1930 »		1.313.920.—
19)	» 40 » » » » » 1927 »		371.110.40
		Σύνολον . . . Δρχ.	<u>6.323.157.55</u>

Περαίνουσα τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνη τὴν προκειμένην διαχείρισιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τὸν τε Ἰσολογισμόν καὶ Ἀπολογισμόν τοῦ λήξαντος ἔτους 1939.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 2 Ἀπριλίον 1940.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1939

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Είδος εσόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Εισπρα- χθέντα	Διαφορὰ	
Κεφάλ.	Αριθμ.				Επί πλέον	Επί ἔλαττον
Α'	1-1-13	Μερίσματα και τόκοι . . .	594308	604326	10018	—
»	2-1	Μισθώματα	20000	14850	—	5150
»	3-1-2	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	140000	61480	—	78520
Β'	1-1	Εισφοραὶ ἐταίρων	3000	3000	—	—
»	2-1	Δικαιώματα ἐκ τοῦ Λαχ. τοῦ Στόλου και Ἀρχαιοτήτων	500000	500000	—	—
Γ'	1-1	Φωτογραφαὶ και Φωτογρα- φικὰ δελτάρια	200000	145994	—	54006
»	1-2	Ἐκ πωλῆσ. φωτ. δελτ. καθα- ρὸν κέρδ. (N. 4823) χρ. 1938	29414 80	29414 80	—	—
»	2-1	Ἐπόλοιπον ἐκτάκτου χορη- γίας τοῦ Δημοσίου πρὸς ἐορτασμὸν τῆς 100οῦριδος .	352105	—	—	352105
»	2-2	Ἐκτακτος χορηγία τοῦ Ἑπ. Ἐθνικῆς Παιδείας διὰ τὴν κατασκευὴν ἀναμν. πλακὸς πρὸς τὴν Ἀρχ. Ἐταιρείαν ἐπὶ τῇ 100οῦριδι	13000	13000	—	—
»	2-3	Ἐκ πωλῆσεως ἀχρήστου ὑλι- κοῦ, και ἄλλων ἀπροβλέ- πτων ἐσόδων	7822	252499 05	244677 05	—
Σύνολον			1859649 80	1624563 85	254695 05	489781

Ἀνάλυσις τοῦ Κεφαλαίου Α', ἀρθρου 3.

Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς	Δραχ.	44000.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας	»	3280.—
3) Χ. Τσουντα, Αἱ Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου και Σέσκλου. 1908	»	1200.—
4) Ἀντ. Κεραμοπούλλου. Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	»	50.—
5) Βαλ. Στάη. Τὸ Σούνιον και οἱ Ναοὶ τοῦ Ποσειδῶνος και Ἀθηνᾶς. 1920	»	150.—
6) Γ. Μυλωνᾶ. Νεολιθικὴ Ἐποχὴ. 1928	»	225.—
7) Γ. Σωτηρίου. Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931	»	1000.—
8) Ἀντ. Κεραμοπούλλου. Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν. 1935	»	11075.—
9) Κ. Κουρουγιώτου. Ὁδηγὸς Ἐλευσίνος. 1936	»	500.—
Σύνολον	Δραχ.	<u>61480.—</u>

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Φεβρουαρίου 1940.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1939

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Είδος εξόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Δαπανη- θέντα	Διαφορά		Διαφορά	
Κεφάλ.	Αριθμ.				επί ελαττον	επί πλέον		
A'	1-1-7	Μισθοί και επιδόματα	206640	206640	—	—	—	—
»	2-1	Έξοδα γραφείων	90000	73094	30	16905	70	—
»	3-1	Έξοδα βιβλιοθήκης	150000	147445	45	2554	55	—
»	4-1	Έπισκευαί και επιπλώσεις	40000	2225	—	37775	—	—
B'	1-1	Άνασκαφαί και μελέται	230000	161212	—	68788	—	—
»	1 2	» Γω. Μαρκοπούλου	19000	—	—	19000	—	—
»	2-1	Δημοσιεύματα	150000	47906	50	102093	50	—
»	2 2	» Αρχαιολ. τόποι και Μουσ. Ελλάδ	40000	—	—	40000	—	—
»	2 3	Διά την προμήθ. χάρτου Illustration AE	160000	123784	—	36216	—	—
»	2-4	Ποσοστά συγγραφέων « Αρχαιολογ. τόποι και Μουσεία της Ελλάδος »	10000	—	—	10000	—	—
»	3-1	Συνδρομαί εις περιοδ. και βιβλία αρχαιολ.	10000	10000	—	—	—	—
»	4-1	Διδασκαλία	3000	1225	—	1775	—	—
Γ'	1-1	Φωτογραφίαί και φωτογραφικά δελτάρια	140000	72508	—	67492	—	—
»	1 2	Άμοιβαι φυλάκων Μουσείων. Νόμος 4823	8000	7345	—	655	—	—
»	1-3	Πρός σύστασιν και πλουτισμόν Βιβλιο- θηκών Μουσείων κλπ. Νόμος 4823	98490	17380	—	81110	—	—
»	1-4	Πρός απόδ. καθ. προϊόντ. εκ φ.δ. χρ. 1938	29414	29414	80	—	—	—
»	2-1	Διάφορα έξοδα	37650	37642	50	7	50	—
»	2-2	Άναλογοῖν τῇ Έταιρ. ασφάλ. κοιν. ασφ.	10000	9019	—	981	—	—
»	3-1	Έξοδα δι' αρχαιολ. σπουδάς εν Έσπερίῳ	40000	20000	—	20000	—	—
»	4-1	Υπόλ. εκτ. χορ. Δημ. πρὸς έορτ. 100οῦ εἰδος	352105	55142	25	296962	75	—
»	4 2	Κατασκευὴ ἀναμνηστ. πλακὸς ἀπονεμη- θείσης ὑπὸ τοῦ Υπ. Έθν. Παιδείας	13000	13000	—	—	—	—
»	5-1	Διάφορα έξοδα παρελθουσῶν χρήσεων	30000	5252	30	24747	70	—
Σύνολον			1867299	1040236	80	827063	70	—

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β' ἄρθρου 1.

Ἀνασκαφαί.

	Πιστώσεις	
	Διατεθεισάι	Ἀδιάθετοι
1) Νέας Ἀγχιάλου	22735	—
2) Δυτ. Μακεδονίας	—	15000
3) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	15000	—
4) Σκυθῶνος	15000	—
5) Μεσσηνίας	—	10000
6) Νικοπόλεως Βυζαντιν.	—	35000
7) » Ρωμαϊκῆς	—	10000
8) Ἀμνισσοῦ Κρήτης	—	15000
9) » (ἀπαλ. οἰκοπ.)	5000	—
10) Ἐλευσίνος	15000	—
11) Ἱερᾶς Ὀδοῦ	5000	—
12) Μαραθῶνος	10000	—
13) Σπάρτης Ὁσ. Νίκωνος	16750	—
14) Κερκύρας Παλαιποδ.	13000	—
15) Κερκ. Ρόδος (ἀγ. ἀγροῦ)	4000	—
16) Ἰκαρίας	5000	—
17) Νάξου	14942	58
18) Θεσσαλονίκης	13785	—
19) Ἐλευθερῶν Βοιωτίας	6000	—
Σύνολον	161212	85058

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων
εσόδων και εξόδων.

A' Έσοδα	Δρ. 1.624563.85
B' Έξοδα	» 1.040236.10
Περίσσευμα.	Δρ. 584327.75

Διαχείρισις Φωτογρ. Δελταρίων
δυνάμει τοῦ Νόμου 4823.

Προκῆψαν καθ. κέρδος Δρ. 73.486.—
Ἐξ αὐτοῦ: (N. 4823)
ὑπὲρ τῶν φ. Μουσ. 10⁰/₀ Δρ. 7348.60
» τῶν Μουσείων 50⁰/₀ » 36743.—
» τῆς Ἀρχ. Έταιρ. 40⁰/₀ » 29394.40 Δρ. 73486.—

Σημ. Ἡ ἐμφανιζομένη διαφορά ἐκ δραχμῶν 7.650.— μεταξὺ τῶν κονδυλίων προϋπολογισθέντων εσόδων και εξόδων προέρχεται ἐκ συμπληρωματικῶν πιστώσεων.

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α' ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

- 1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς Β' μέρος 1937 εἰς σώματα 1000
 2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1938 » » 800

Β'. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς				2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας			
Σειρά τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμή τόμου	Ἐισπραχθέν ποσόν	Σειρά τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμή τόμου	Ἐισπραχθέν ποσόν
1923	1	500	— 500 —	1880	1	80	80 —
1924	3	500	— 1 500 —	1886	1	80	80 —
1925-1926	2	500	— 1 000 —	1888	1	80	80 —
1927-1928	3	500	— 1 500 —	1889	1	80	80 —
1929	3	500	— 1 500 —	1915	1	80	80 —
1930	3	500	— 1 500 —	1920	1	80	80 —
1931	3	500	— 1 500 —	1934	1	80	80 —
1932	4	500	— 2 000 —	1935	2	80	160 —
1933	4	500	— 2 000 —	1936	3	80	240 —
1934-1935	5	500	— 2 500 —	1937	15	80	1 200 —
1936	8	500	— 4 000 —	1938	14	80	1 120 —
1937 α'	1	500	— 500 —				
1937 α'	24	1000	— 24 000 —				
	64		— 44 000 —		41		3 280 —

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.						
Ἀριθμὸς	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος	Εἰσπραχθέν ποσόν		
1	Χρ. Τσουντα: Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908	2	600	—	1200	—
2	Ἄντ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν 1912-1917	1	50	—	50	—
3	Βαλ. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ Ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	3	50	—	150	—
4	Γεωργ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	1	225	—	225	—
5	Γ. Σωτηρίου: Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931 *Ἀθροισμα	2	500	—	1000	—
		9			2625	—
6	Ἄντ. Κεραμοπούλλου: Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν. 1935	220			11075	—
7	Κ. Κουρουνιώτου: Ὁδηγὸς τῆς Ἐλευσίνος ἀγγλιστί. 1936 *Ἀθροισμα	10	50	—	500	—
		239			14200	—
Ἀνακεφαλαίωσις.						
1	Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς				Δρ. 44000.—	
2	Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας				» 3280.—	
3	Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας				» 14200.—	
					Σύνολον . . . Δρ. 61480.—	

ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1927/28	1
1929	1
1930	1
1931	1
1932	1
1933	2
1934/35	2
1936	2
1937 α'	42

Σύνολον 53

2) Πρακτικά Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1877	1
1878	1
1879	1
1880	1
1881	1
1882	2
1883	2
1884	1
1885	2
1886	2
1887	2
1888	2
1889	1
1890	1
1891	1
1893	1
1896	1
1897	1
1898	1
1899	1
1915	1
1921	1
1929	1
1933	1
1934	1
1935	1
1936	1
1937	3
1938	<u>141</u>

Σύνολον 177

3) Τὸ Ἔργον τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937 σὺμ. 4

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1939.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡ. ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ -

ΕΝ ΤΟΙΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ - ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ - Μ. ΔΑΦΝΙΟΥ - ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ - ΔΕΛΦΩΝ

Δαπανηθέντα	Δραχ.	Λ.
Είς 2700 Φωτ. Δελτ. Μουσείου Ἐθνικοῦ	4725	
» 2600 » » » Ἀκροπόλεως	4550	
» 400 » » » Βυζαντινοῦ	700	—
» 975 » » » Δαφνίου	1706	25
» 6750 » » » Δελφῶν	11812	—
» 725 » » » Δήλου-Μυκόνου	1268	—
» 1600 » » » Σπάρτης-Μυστρά	2800	—
» — » » » Ἐλευσίνας	—	—
» 4825 » » » Ὀλυμπίας	8443	75
» — » » » Σουνίου	—	—
» 3873 Φωτογραφίας Νο 1	20215	—
» 153 » » Νο 2	3312	—
» 4 ἀνάγλ. Κεφ. Θεοῦ	280	—
» Ἀνάγλ. δελτ. 1, 2, 3, 4	8034	—
» Λευκώματα Ἀθηνῶν	2625	—
» 10 » Perillas	450	—
» Διάφορα ἔξοδα (Βιβλίον Καθολικόν)	887	—
» Διαχειριστικὸν ἐπίδομα εἰς φύλακας	700	—
		72508.—
		72508.—
Κέρδος καθαρὸν — Πρὸς ἐξίσωσιν		73486.—
Διανομὴ κέρδους — Ν. 4823.		
50 ⁰ / ₀ Ὑπὲρ τῶν Μουσείων δρχ.	36743.—	
40 ⁰ / ₀ » τῆς Ἀρχ. Ἐταιρ. »	29394.40	
10 ⁰ / ₀ » τῶν Φυλάκ. τῶν Μ. »	7348.60	
Κέρδη καθ. δρχ.	73486.—	
	Σύνολον δρχ.	145994.—

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΚΛΠ.

ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ

- ΜΥΚΟΝΟΥ - ΣΠΑΡΤΗΣ - ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΚΑΙ ΣΟΥΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1939

Εισπραχθέντα	Δραχ.	Λ.	
'Από 2511 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Εθνικοῦ</i>	10044	—	
» 116 » N° 1	928	—	
» 105 » N° 2	1575	—	
» 83 'Ανάγλ. δελτ. N° 2	996	—	
» 8 Album 'Αθηνῶν	400	—	
» 15 » τῶν 40	600	—	
» 1 » ἀναγλύφων	80	—	
» 33 Πίνακες ἀνάγλ.	1320	—	
» 1 'Ανάγλυφον Κεφ. Θεοῦ	100	—	
» 1 Album Perillas	60	—	
» 1 Φωτογρ. Πολυτελ.	45	—	16148.—
» 2857 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Ακροπόλεως</i>	11428	—	
» 289 » N° 1	2890	—	
» 66 » N° 2	990	—	
» 322 'Αναγλ. Δελτ. N° 2	3856	—	
» 17 » N° 3	255	—	
» 21 Album 'Αθηνῶν	1050	—	
» 18 » Perillas	1080	—	
» 49 » τῶν 40	1960	—	
» 6 Φωτογρ.	90	—	
» 3 'Ανάγλ. κεφ. Θεοῦ	300	—	
» 34 Πίνακ. 'Αναγλ.	1360	—	
» 19 'Ανάγλ. Souvenirs	190	—	25449.—
» 690 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Βυζαντινοῦ</i>	2760	—	
» 3 » N° 1	30	—	
» 2 » N° 2	30	—	2820.—
» 760 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μονῆς Δαφνίου</i>	3040	—	
» 2 Φωτογρ. N° 1	15	—	
» 3 » N° 2	45	—	3100.—
» 7987 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Δελφῶν</i>	31748	—	
» 1386 » N° 1	13860	—	45608.—
» 925 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Δήλου-Μυκόνου</i>	3700	—	
» 861 » N° 1	6888	—	10588.—
» 1595 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Σπάρτης-Μυστρά</i>	6369	—	6369.—
» 4850 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Ολυμπίας</i>	19756	—	
» 1564 » N° 1	15940	—	35696.—
» Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Ελευσίνος</i>			
» Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Σουνίου</i>			
» 54 Φωτογρ. Δελτ. <i>Εισπραξις Γραφείου</i>	216	—	216.—
Σύνολον δραχ.			145994.—

'Αθήναι τῆ 31 Δεκεμβρίου 1939.

'Ο Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1939
ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩ ΓΡΑΦΕΙΩ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Χρονολογία προμηθείας	Φωτογραφικά δελτία										Φωτογραφίες			Διάφορα		Παρατηρ.	
	M. Έθν.	M. Άκρ.	M. Βυζ.	M. Δαγρ.	M. Δελφών	M. Ολυμ.	M. Μυκόνων	M. Σπάρτης	M. Έλευσ.	M. Σουν.	M. Βόλων	No 1	No 2	No 3	Φωτ. Κάδων, ποζιτζέ.		Φωτ. Βοτσανας
Υπόλοιπα τη 31/12/1938	9190	13183	2596	5152	3366	2240	372	1905	1378	225	12	4444	733	6	130	60	679
Προμήθεια κατά τὸ 1939	2700	2600	400	975	6750	4825	725	1600	—	—	—	3873	153	—	—	—	—
Σύνολον	11890	15783	2996	6127	10116	7065	1098	3505	1378	225	12	8317	886	6	130	60	679
Πωλήσεις κατά τὸ 1939	2511	2867	690	760	7937	4850	925	1695	—	—	—	4221	176	—	—	—	—
Υπόλοιπα τη 31/12/1940	9379	12876	2306	5367	2179	2215	173	1910	1378	225	12	4096	710	6	130	60	679
Ἐκ τῶν ὡς ἀνωῦπολοιπῶν																	
α) ἐν τῇ ἀποθ. τοῦ Γραφ.												444	132	1	62	—	679
β) ἐν τοῖς Μουσείοις . .	12864	6100	2170	2351	2187	1941	766	2215	1378	255	—	3417	859	5	68	87	—

* Ἐξ αὐτῶν δέον ν' ἀραιφεῖται τὰ πωληθέντα διὰ τοῦ Γραφείου (Βλ. Καθολικὸν) καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαχειρίσεως ἀπὸ τοῦ 1933 καὶ ἔνευθεν. Συνάμα διάφοροι πλεονάζουσαι φωτογραφία No 1 καὶ 2, ἀντικαταστάθῃσι διὰ φωτογραφικῶν δελταρίων δέον νὰ συνυπολογισθῶσι εἰς φωτογραφικὰ δελτία.

Ἀθήραι τῇ 31 Δεκεμβρίου 1939.
 Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
(1837 - 1940)

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* 1837-1938 (ΑΕ 1-77: πβ. πινάκιον παρὰ *Δραχμαί*
<Β. Λεονάρδου>), Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον.
- (Περίοδος Α΄) : τόμος 1-16 (1837-1860).
- 1-7 (1837-1843): τεύχη α΄-ιβ΄ (καὶ ιδ΄), ιε΄ (τεύχος ιϚ΄ ἴδιον δὲν ἐξε-
δόθη), ιζ΄-κθ΄· 8-16 (1852-1860): τεύχη λ΄-νε΄· πωλοῦνται τάδε τὰ
τεύχη: α΄, β΄, γ΄, δ΄· ἕκαστον τεύχος 45.—
- Περίοδος Β΄: τόμος 17-21 (1862-1874).
- 17 (1862): τεύχη α΄-ιβ΄ (τὰ τεύχη θ΄-ιβ΄ ἐξεδόθησαν τῷ 1863): ἕκαστον τεύχος 45.—
18-21 (1869): τεύχος ιγ΄· 19 (1870): τεύχος ιδ΄· 20 (1872): τεύχη ιε΄ καὶ ιϚ΄
(τὸ ιϚ΄ ἐξεδόθη τῷ 1873)· 21 (1874): τεύχος ιζ΄· ἕκαστον τεύχος . . . 45.—
- Περίοδος Γ΄: τόμος 22-62 (1883-1923).
- 22-62 (1883-1923): εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἕκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος·
ἕκαστος τόμος. 500.—
- Περίοδος Δ΄: τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).
- 63-75 (1924-1936): 1924, 1925-1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927-1928 (εἰς ἕνα
τόμον), 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934/35 (εἰς ἕνα τόμον) 1936, εἰς
τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένον ἕκαστος τόμος 500.—
- 76 (1937) πανηγυρικὸς τόμος τῆς ἑκατονταετηρίδος εἰς τρία μέρη ἑκατὸν
εἴκοσι περιόπου τυπογραφικῶν φύλλων. Ἐκαστον μέρος 1000.—
2. *Ἐθρητήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ Ἀλε-
ξάνδρου Λαμπροπούλου· τόμος 1ος: 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες
η + στήλαι 550. 1902 80.—
3. *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* 1837-1939 (ΠΑΕ 1-94: πβ. πινά-
κιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77-79).
- (Περίοδος Α΄) : τόμος 1-13 (1837-1848 9).
- 1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν <τῆς Α΄—Γ΄ συνεδριά-
σεως> τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (<Ἐκδοσις 1η>).
Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
- 4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ΄ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολο-
γικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον,
σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
- 5 (1840/41) Πρακτικὰ τῆς Ε΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις
Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί.
Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). —
- 6 (1841/42): Πρακτικὰ τῆς Ζ΄ (γράφει: F΄) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν
Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἐκδοσις 1η>). Ἑλληνιστὶ καὶ
γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 50.—

7-11 (1842/43-1846, 47): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαίτερως.	Δραγμα
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α' — ΙΑ' Γενικῆς συνεδριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. ("Ἐκδοσις 2α.) Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 (1847). (Δὲν πωλεῖται)	—
12 (1847/48): Πρακτικά τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848	50.—
13 (1848/9): Πρακτικά τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849	50.—
(Περίοδος Β'): τόμος 14-25 (1858,9-1869,70).	
14 (1858/59): Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859	50.—
15-25 (1859,60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἐταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864) 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τεύχος	50.—
(Περίοδος Γ'): τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).	
26-74 (1870/71-1919): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874, 5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916—1919 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τόμος	80.—
75-94 (1920-1939): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἓνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939. Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τόμος	80.—
3Α. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεύχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεύχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24, 1894. (Τεύχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48, 1896. (Τεύχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεύχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται).	—
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες 1α' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον	50.—
5. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρχεθίου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρχεθίου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται)	—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860	50.—
6Α. Ὁ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμος καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὸν ἐγκύκλιοι ὑπουργικαὶ καὶ ἄλλα τινά, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πρὸς χρῆσιν τῶν κατὰ τὸ Βασιλεῖον ἀρχῶν καὶ αὐτῶν τῶν πολιτῶν. Σχῆμα 8ον σελίδες 43. 1872	—

7. **Εὐθύμιος Καστόρξης**: Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879 45.—
- 7A. Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124, 1887. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 126, 1906. (Δὲν πωλοῦνται) —
8. **H. G. Lolling**. Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ μουσείου· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαῖκα ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 152+η', πίναξ 1. 1899 180.—
9. **Π. Καββαδίας**: Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἰς τοπογραφικὸς. 1900. (Δὲν πωλεῖται) —
10. **Π. Καββαδίας**: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 45.—
- 10A. **Βαλέριος Στάης**: Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀνικυθῆρων. (=AE 1902, στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθητοι) + 11 75.—
11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 90.—
12. *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*: τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: **Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters**). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 400.—
13. **P. Canvadias + G. Kawerau**: *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — **Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου**: Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 600.—
14. **Χρήστος Τσουντάς**: Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι 1F' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 600.—
15. **Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου**: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παρατήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 150.—
16. **Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης**: Κατάλογος τοῦ μουσείου Ἀνκοσοῦρας. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 60.—
- 16A. **Βασίλειος Λεονάρδος**: Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίδος ἀναγραφὴ. Σχῆμα 4ον, σελίδες 4. 1912. (Δὲν πωλεῖται) —
- 16B. **Βασίλειος Λεονάρδος**: Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίδος λεύκωμα. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) —
17. **Γεώργιος Π. Οἰκονόμος**: Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 60.—
18. **Γεώργιος Κ. Γαρδίκας**: Μελετήματα ἀρχαιολογικά. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 15.—
19. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθητοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 50.—
20. **Βαλέριος Στάης**: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 50.—

21. **Georgios P. Oikonomos**: *De profusionum receptaculis sepulchralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921 60.—
22. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**: Ὁ ἀποτυμπαρισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 80.—
23. **Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος**: *Γραπταὶ σιῆλαι Δημητριάδος—Παγασῶν*. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἑγχρωμοὶ 10. 1928 1200.—
24. **Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς**: *Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 225.—
25. **Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος**: Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες κϛ' + 257, πίνακες 5. 1930 250.—
26. **Ἰωσήφ Χατζιδάκης**: *Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931 60.—
- 26 A. **Γεώργιος Σωτηρίου**: *Χριστιανικαὶ Θῆβαι (= ΑΕ 1929)*. Σχῆμα 4ον, σελίδες 256, εἰκόνες 270 πίνακες 5. 1931 500.—
27. **(Γεώργιος Π. Οἰκονόμος)**: *Τὸ ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν πρώτῃν αὐτῆς ἑκατονταετίαν 1837-1937, ἐν ἀλφαριθμητικῇ διατάξει* 100.—
- Νέα σειρὰ ἐκδόσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸν τίτλον:
Ἀρχαῖοι τόποι καὶ μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος.
1. **Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος**: *Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν*. Σχῆμα 16ον, σελίδες 144 εἰκόνες 100, χάρται 3. 1935 65.—
2. **Κ. Κουρουπιώτης**: *Eleusis. A guide to the excavations and the museum*. Σχῆμα 16ον, σελίδες 127, εἰκόνες 71, χάρτης 1. 1936 60.—
- Ἐπὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:
1. **Βασίλειος Λεονάρδος**: *Ἡ Ὀλυμπία*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 100.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (Λεωφόρος Πανεπιστημίου 20)· περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρῶν (94ος) τόμος τῇ 30ῇ Ὀκτωβρίου 1940.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ἙΣΤΙΑ", ΜΑΪΣΝΕΡ & ΣΙΑ 8706 - ΑΘΗΝΑΙ

ΜΕΤΑΛΛΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ: ΕΥΑΓΓ. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓ. ΜΑΡΚΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ